

VIMS

VIOLENT INCIDENTS MONITORING SYSTEMS: A METHOD TOOLKIT

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်
စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်တစ်ခုကို
လက်တွေ့တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ

အေဒရီယန် မော်ရယ်

ဇူလိုင် ၂၀၁၆

VIMS

Violent Incidents Monitoring Systems: A Method Toolkit

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်

စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်တစ်ခုကို

လက်တွေ့တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ

အေဒရီယန် မော်ရယ်

ဇူလိုင် ၂၀၁၆

The Asia Foundation

ဤစာအုပ်သည် အာရှဖောင်ဒေးရှင်း (www.asiafoundation.org) ၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ်အုပ်စု (www.worldbankgroup.org) နှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးသုတေသနစင်တာ (www.idrc.org) တို့အကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု၏ ရလဒ်ဖြစ်ပါသည်။

မူပိုင်ခွင့်နှင့် ခွင့်ပြုချက်တောင်းခံခြင်း

ဤစာအုပ်သည် Creative Commons Attribution 3.0 IGO လိုင်စင် (CC BY 3.0 IGO) အောက်တွင် အကျုံးဝင်သည်။

<https://openknowledge.worldbank.org/terms-of-use>

မူပိုင်ခွင့်နှင့် လိုင်စင်ကိစ္စရပ်ဆိုင်ရာ စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများအားလုံးအတွက် အောက်ပါလိပ်စာသို့ ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

Publishing and Knowledge Division,

The World Bank,

1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA;

fax: 202-522-2625; e-mail: pubrights@worldbank.org.

ဤစာအုပ်ကို အာရှဖောင်ဒေးရှင်း၏ ဝန်ထမ်းတစ်ဦးမှ ပြုစုရေးသားထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစီမံချက်သည် ကမ္ဘာ့ဘဏ်က Korea Trust Fund for Economic and Peacebuilding Transitions (KTF) မှတစ်ဆင့် ထောက်ပံ့သည့် ရန်ပုံငွေအပြင် ကနေဒါအစိုးရ၏ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးသုတေသနစင်တာ (IDRC) နှင့် ယူကေအစိုးရ၏ UK aid တို့မှ ပူးတွဲအထောက်အပံ့များဖြင့် အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဤစာအုပ်ပါ တွေ့ရှိချက်များ၊ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် ကောက်ချက်ချမှုများအားလုံးသည် အာရှဖောင်ဒေးရှင်း၊ IDRC၊ ကနေဒါအစိုးရ၊ ယူကေအစိုးရ၊ Korea Trust Fund၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများ၊ သို့တည်းမဟုတ် ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အမှုဆောင်ဒါရိုက်တာများ၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ်က ကိုယ်စားပြုနေသည့် အစိုးရများ၏ အမြင်များကို လုံးဝကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိပါ။

အာရှဖောင်ဒေးရှင်းနှင့် ကမ္ဘာ့ဘဏ်တို့အနေဖြင့် ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသည့် အချက်အလက်များ၏ တိကျခိုင်မာမှုကို အာမ မခံပါ။ ဤစာအုပ်အတွင်း မည်သည့်မြေပုံတွင်မဆို ဖော်ပြထားသော နိုင်ငံနယ်နိမိတ်များ၊ အရောင်များ၊ ဘာသာရေးဂိုဏ်းယဏ္ဍာန်ဆိုင်ရာများနှင့် အခြားသတင်းအချက်အလက်များသည် အာရှဖောင်ဒေးရှင်း (သို့မဟုတ်) ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့သည့် အဖွဲ့များက မည်သည့်နယ်မြေအပိုင်းအခြား၏ တရားဝင်အဆင့်အတန်းကိုသော်လည်းကောင်း၊ ထိုနယ်နိမိတ်များကို လက်ခံခြင်း (သို့မဟုတ်) အတည်ပြုခြင်းသော်လည်းကောင်း အဆုံးအဖြတ်ပြုထားသည်ဟု အဓိပ္ပါယ်မသက်ရောက်စေရပါ။

မာတိကာ

အနှစ်ချုပ်	၂
မိတ်ဆက်	၄
၁.၁။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများကို အဘယ့်ကြောင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာရသနည်း။	၄
၁.၂။ VIMS စနစ်ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် ၎င်း၏ နှိုင်းယှဉ်တန်ဖိုး DSW, BCMS နှင့် NVMS စနစ်များအကြောင်း	၈
၁၀	၁၀
အပိုင်း ၁။ ရည်မှန်းချက်များနှင့် နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကို သတ်မှတ်ခြင်း	၁၄
အခန်း ၂။ ရည်ရွယ်ချက်များကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း	၁၄
၂.၁။ တစ်မျိုးတည်းသီးသန့်အာရုံစိုက်မှုနှင့် လိုအပ်သလို ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်လုပ်နိုင်မှုအကြား မျှခြေရှာဖွေခြင်း	၁၄
၂.၂။ မျှော်လင့်ချက်များကို ကိုင်တွယ်ခြင်း	၁၇
အခန်း ၃။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကို သတ်မှတ်ခြင်း	၁၈
၃.၁ မည်သို့ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစားများ ပါဝင်သင့်သနည်း။	၁၈
၃.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမှာလား (သို့ မဟုတ်) ပဋိပက္ခကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမှာလား	၁၉
၃.၃။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစားအားလုံးကို စောင့်ကြည့်လေ့လာသင့်သလား	၂၀
VIMS စနစ်တစ်ခုအတွက် “အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု” အဓိပ္ပါယ်သတ်မှတ်ချက် အဆိုပြုနယ်ပယ် အကျယ်အဝန်း	၂၂
အပိုင်း ၂။ အချက်အလက် ထုတ်လုပ်ခြင်း	၂၄
အခန်း ၄။ သတင်းရင်းမြစ် ရွေးချယ်ခြင်း	၂၄
၄.၁။ VIMS စနစ်နှင့် ကိုက်ညီသော သတင်းရင်းမြစ်များ	၂၄
၄.၂။ VIMS စနစ်အတွက် အသုံးများသော သတင်းရင်းမြစ်များ	၂၅
၄.၂.၁။ သတင်းမီဒီယာများ	၂၆
၄.၂.၂။ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့ အစီရင်ခံစာများ	၂၇
၄.၂.၃။ Crowdsourcing ၊ Crowdsourcing နှင့် လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း	၂၈
၄.၂.၄။ အန်ဂျီအိုနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း အစီရင်ခံစာများ	၃၁
၄.၂.၅။ အခြား သတင်းရင်းမြစ်များ	၃၂
သတင်းရင်းမြစ်ရွေးချယ်ရာတွင် လိုက်နာသင့်သည့် အခြေခံမူများနှင့် အကြံပြုချက် အကျဉ်းချုပ်	၃၃
အခန်း ၅။ ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်း	၃၅
၅.၁။ ကုန်နံပါတ် သတ်မှတ်ခြင်းကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် စံသတ်မှတ်ခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူး	၃၅
၅.၂။ “အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခု”ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း	၃၆
“အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခု”ကို အဆိုပြု အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း	၃၈
၅.၃။ ကိန်းရှင်များ - ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီအတွက် မည်သည့်အရာအား မည်သို့မှတ်တမ်းတင်မည်နည်း	၃၉
၅.၃.၁။ အချိန်နှင့် နေရာ	၄၀
၅.၃.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများ	၄၁
၅.၃.၃။ ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများ	၄၅
၅.၃.၄။ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ	၄၇
၅.၃.၅။ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ	၅၃
ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်းအတွက် အကြံပြုချက်များ	၅၄
အခန်း ၆။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်တစ်ခုကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း	၅၆
၆.၁။ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ပုံ သံသရာ	၅၆
၆.၁.၁။ အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ခြင်း	၅၈
၆.၁.၂။ အချိန်ကိုက်ဆောင်ရွက်ခြင်း	၆၀
၆.၂။ ဘတ်ဂျက်၊ ဝန်ထမ်းခန့်ထားခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်	၆၁
၆.၃။ ရေရှည်လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် ပြင်ဆင်ခြင်း	၆၂

အပိုင်း (၃) မူဝါဒဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှု အကောင်းဆုံးရရှိစေခြင်း	၆၆
အခန်း ၇။ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများရေးသားခြင်းနှင့် ပေးပို့ဖြန့်ဝေခြင်း	၆၆
၇.၁။ အချက်အလက်များကို အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီအောင် ဖွင့်ပေးသင့်သလား?	၆၆
၇.၂။ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများ	၆၇
၇.၃။ ပေးပို့ဖြန့်ဝေခြင်း	၆၉
အခန်း ၈။ မူဝါဒဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှု အကောင်းဆုံးရရှိစေခြင်း	၇၃
၈.၁။ မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် မဟာဗျူဟာများ	၇၃
၈.၁.၁။ စီမံချက်အကောင်အထည်ဖော်မည့် အဖွဲ့အစည်း၏ ပုံစံ	၇၃
၈.၁.၂။ ထိတွေ့ဆက်ဆံရေးဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများ	၇၄
၈.၂။ အခွင့်အလမ်းကို ရယူခြင်း	၇၅
အခန်းဆုံးမှတ်စု	၇၇
ကျမ်းကိုးစာရင်း	၈၁

ဘောင်ကွက်များ

ဘောင်ကွက် ၁.၁။ ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးရေး ရည်မှန်းချက်များ SDG ၁၆.၁ အား အကောင်အထည် ဖော်နိုင်မှုကို တိုင်းတာခြင်း	၄
ဘောင်ကွက် ၁.၂။ VIMS စနစ်၏ ဝိသေသလက္ခဏာများ	၈
ဘောင်ကွက် ၂.၁။ DSW ၊ BCMS နှင့် NVMS စနစ်များ၏ မူလရည်မှန်းချက်များ၊ အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းလဲလာပုံနှင့် ဒီဇိုင်းဆိုင်ရာအကြံပြုချက်များ	၁၅
ဘောင်ကွက် ၃.၁။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုမဟုတ်သော ဖြစ်စဉ်များကို လေ့လာစောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏အတွေ့အကြုံ	၂၁
ဘောင်ကွက် ၄.၁။ Crowseeding နှင့် Crowdsourcing တို့အားနှိုင်းယှဉ်ချက်	၃၀
ဘောင်ကွက် ၅.၁။ စံသတ်မှတ်ခြင်း - DSW စီမံချက်မှ ရရှိသော သင်ခန်းစာများ	၃၆
ဘောင်ကွက် ၅.၂။ လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် လူအုပ်စုများအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုတို့အား ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး (WHO)၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်	၄၄
ဘောင်ကွက် ၅.၃။ အကြောင်းရင်းအမျိုးအစား ကုဒ်နံပါတ်စာရင်းသတ်မှတ်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်မည့် ထုတ်ယူဆင်ခြင်သည့် (Deductive) နည်းလမ်း နှင့် ခြုံယူဆင်ခြင်သည့် (Inductive) နည်းလမ်း	၄၅
ဘောင်ကွက် ၅.၄။ ပါဝင်သူများနှင့်ပတ်သက်သည့် မည်သည့်အချက်များကိုမှတ်တမ်းတင်သင့်သနည်း (NVMS, DSW နှင့် BCMS တို့မှ သင်ခန်းစာများ)	၅၀
ဘောင်ကွက် ၅.၅။ အကြမ်းဖက်မှုတွင် ကျား/မ ပါဝင်မှုကို မှတ်တမ်းတင်ခြင်း	၅၂
ဘောင်ကွက် ၆.၁။ မူလသတင်းရင်းမြစ်မှ အထောက်အထားများကို အင်ဂျင်တယ်ပုံစံဖြင့် သိမ်းဆည်းထားခြင်း - NVMS ဥပမာ	၅၇
ဘောင်ကွက် ၆.၂။ ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ကုဒ်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်းကို စက်ဖြင့် အလိုအလျောက်ရေးသွင်းခြင်းနှင့် လက်ဖြင့် ရေးသွင်းခြင်း	၅၈
ဘောင်ကွက် ၆.၃။ NVMS စနစ်၏ အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်	၅၉
ဘောင်ကွက် ၆.၄။ BCMS ၏ အဖွဲ့ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် သတင်းအတည်ပြုရေး အုပ်စုများ	၆၀
ဘောင်ကွက် ၆.၅။ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး (DSW) စနစ်၏ ရန်ပုံငွေမသေချာသော အခြေအနေတွင် စနစ်ဆက်လက်လည်ပတ်ရေးအတွက် စိန်ခေါ်မှုများ	၆၄
ဘောင်ကွက် ၇.၁။ အများပြည်သူ အသုံးပြုနိုင်ရန် ဖွင့်ပေးသင့်ကြောင်း NVMS စနစ်၏ အကြောင်းပြချက်	၆၇
ဘောင်ကွက် ၇.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များလေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် ဌာနတွင်းဝန်ထမ်းကို အသုံးပြုသင့်သလား။ ပြင်ပ ပညာရှင်ခေါ်ယူသင့်သလား။	၆၉
ဘောင်ကွက် ၇.၃။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များလွှင့်တင်မည့် ဝတ်ဆိုင်တစ်ခု၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာများ	၇၀
ဘောင်ကွက် ၇.၄။ ပထဝီဝင် သတင်းအချက်အလက်စနစ် (GIS) နှင့် ဒေသအလိုက် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွားမှုကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း	၇၁
ဘောင်ကွက် ၈.၁။ မူဝါဒအဖြစ် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် အသုံးပြုသည့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးအဖွဲ့၏ နည်းနာများ	၇၆

မာတိကာ

ဇယားများ

ဇယား ၄.၁။ အသုံးများသော သတင်းရင်းမြစ်အမျိုးအစားများနှင့် ၎င်းတို့၏ အားသာချက်၊ အားနည်းချက်များ	၂၅
ဇယား ၅.၁။ DSW၊ BCMS နှင့် NVMS တို့အကြား “ဖြစ်စဉ်တစ်ခု”ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ ကွာခြားပုံ	၃၇
ဇယား ၅.၂။ အဆိုပြု အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံ အမျိုးအစားစာရင်း	၄၃
ဇယား ၅.၃။ အဆိုပြု လက်နက်အမျိုးအစား ခွဲခြားနည်း	၄၄
ဇယား ၅.၄။ အဆိုပြု အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစားများ၊ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားအခွဲများ	၄၈
ဇယား ၅.၅။ ဆက်နွယ်အုပ်စုအလိုက် အဆိုပြု ယေဘုယျအမျိုးအစားများ	၅၁
ဇယား ၆.၁။ အချက်အလက်ပမာဏနှင့် ၎င်း၏ အကျိုးဆက်များ	၆၂
ဇယား ၆.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်ရေးစီမံချက် အကောင်အထည်ဖော်သည့် ပြည်တွင်းအဖွဲ့အစည်းများအတွက် အားသာချက်များနှင့် အကန့်အသတ်များ	၆၃
ဇယား ၇.၁။ နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများနှင့် သုတေသန စာတမ်းများ၏ ထူးခြားသော သွင်ပြင်လက္ခဏာများ	၆၈

ပုံများ

ပုံ ၁.၁။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစားအလိုက် လူသေဆုံးမှု၊ အာရေးဗြည်နယ် (၁၉၉၈-၂၀၁၄) NVMS Data	၆
ပုံ ၁.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအချက်အလက်များ၏ အသုံးဝင်ပုံမှာ နိုင်ငံ၏ ပဋိပက္ခအသွင်ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ	၇
ပုံ ၅.၁။ အချက်အလက်ရေးသွင်းသည့် စနစ်တွင် ကြိုတင်သတ်မှတ်ထားသော စံပြုအဖြေများကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပေးခြင်း (BCMS ဥပမာ)	၃၆
ပုံ ၆.၁။ အချက်အလက်စနစ် လည်ပတ်ပုံသံသရာ	၅၆
ပုံ ၇.၁။ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်ပါ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများနှင့် ပထဝီဒေသဆိုင်ရာသွင်ပြင်များ	၇၂

နောက်ဆက်တွဲများ

- နောက်ဆက်တွဲ ၄.၁။ သတင်းရင်းမြစ်များကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း
- နောက်ဆက်တွဲ ၄.၂။ ဘာကြောင့် ဒေသခံ သတင်းစာများကို အသုံးပြုသင့်သလဲ။
- နောက်ဆက်တွဲ ၄.၃။ NVMS, DSW နှင့် BCMS တို့၏ သတင်းရင်းမြစ်များ
- နောက်ဆက်တွဲ ၅.၁။ NVMS - ကုဒ်နံပါတ်စာရင်း
- နောက်ဆက်တွဲ ၅.၂။ DSID ကုဒ်ရေးသွင်းမှု လမ်းညွှန်
- နောက်ဆက်တွဲ ၅.၃။ BCMS စနစ် လက်စွဲစာအုပ်

ဤစာအုပ်တွင်ရည်ညွှန်းထားသည့် နောက်ဆက်တွဲဇယားများအားလုံးကို အောက်ပါ ဝဘ်ဆိုဒ်လိပ်စာ <http://www.asiafoundation.org/tag/violence-monitoring> တွင်ဝင်ရောက် ရယူကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် အမြဲတမ်းနေ့စွဲအခြေအနေနှင့် အညီ ဖြစ်အောင် ပြုစုနေမည့်စာအုပ်ဖြစ်ပါသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ နောက်ဆက်တွဲဇယားများအပြင် DSW၊ NVMS နှင့် BCMS စီမံချက်များနှင့် အာရှဖောင်ဒေးရှင်းမှ ကူညီပံ့ပိုးပေးသည့် အခြားစီမံချက်များမှ စာရွက်စာတမ်းများအပါအဝင် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်စာတမ်းများ၊ ဘာလော့ဂ် စာမျက်နှာများ၊ ဝီဒီယိုများနှင့် အခြားအကြောင်းအရာများကို အဆိုပါ ဝဘ်ဆိုဒ်စာမျက်နှာတွင် ဖော်ပြပေးသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ အချိန်နှင့်နေရာ မပြည့်စုံမှုကြောင့် ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် မပါဝင်နိုင်သည့် အခြားအကြောင်းအရာများကိုလည်း ဖြည့်စွက်လမ်းညွှန်အဖြစ် ရေးသားပြုစု ဖြန့်ဝေ ပေးပါမည်။ အဆိုပါ ဖြည့်စွက်လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ကုန်ကျစရိတ်တွက်ချက်ခြင်း၊ စီမံချက်ရေရှည်တည်တံ့ရေးအတွက် စီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း၊ အသေးစားအကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်ရေးစနစ်မှ အကြီးစားစနစ်တစ်ခုသို့ တဖြည်းဖြည်းတိုးချဲ့ရာတွင် လိုအပ်သည့် စီမံခန့်ခွဲမှုများ စသည့် အကြောင်းအရာများပါဝင်ပါမည်။

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို အေဒီယန်ဖော်ရယ် က ရေးသားပြုစုပါသည်။ ဒေသတွင်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့် လေ့လာရေးစနစ်များအကြား အသိပညာ အပြန်အလှန်ဖလှယ်ရေးစီမံချက် (CRVME)၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ် ပြုစုရေးသား ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုစီမံချက်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အာရှဒေသအတွင်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များ အကြား အသိပညာ အပြန်အလှန်ဖလှယ်ရေး ပိုမိုတိုးတက်လာစေရေးနှင့် ရရှိလာသည့်သင်ခန်းစာများကို အာရှဒေသနှင့် အခြား ကမ္ဘာဒေသ အသီးသီးသို့ ပြန်လည် ဖြန့်ဝေပေးရေးတို့ကို ရည်ရွယ်ပါသည်။ CRVME စီမံချက်ကို ကမ္ဘာ့ဘဏ်က Korea Trust Fund for Economic and Peacebuilding Transitions (KTF) မှတစ်ဆင့် ထောက်ပံ့သည့် ရန်ပုံငွေအပြင် ကနေဒါ အစိုးရ၏ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးသုတေသနစင်တာ (IDRC) ၏ ပူးတွဲအထောက်အပံ့များဖြင့် အာရှဖောင်ဒေးရှင်းက အကောင် အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယူကေ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးဌာန (DFID)တို့ကလည်း စီမံကိန်း မိတ်ဖက် အစီအစဉ်မှတစ်ဆင့် ထပ်ဆောင်းအကူအညီများ ပံ့ပိုးပေးခဲ့ပါသည်။

ဤစာအုပ်သည် လက်တွေ့နယ်ပယ်မှရရှိသည့် အတွေ့အကြုံများအပေါ် အများဆုံး အခြေခံ၍ ပြုစုထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါ လက်တွေ့နယ်ပယ်မှ အတွေ့အကြုံများကို ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အကူအညီဖြင့် International Alert က အကောင်အထည်ဖော် ခဲ့သည့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံမှ ဘန်ဆာမိုရို ပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်ရေး စနစ် (BCMS)၊ ပတ္တနီရို ဆုန်ခလာ မင်းသား တက္ကသိုလ်မှ တာဝန်ယူ အကောင်အထည်ဖော်သည့် လွတ်လပ်သော စီမံချက်တစ်ခုဖြစ်သည့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး (DSW) စနစ်၊ အင်ဒိုနီးရှား လူမှုဝန်ထမ်း ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေး ဝန်ကြီးဌာနကိုယ်စား ကမ္ဘာ့ဘဏ်က ၂၀၁၅ ခုနှစ်ထိ အကောင်အထည် ဖော်ခဲ့သည့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ အမျိုးသားအဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့် လေ့လာရေးစနစ် (NVMS) တို့မှ ရရှိခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအုပ် ရေးသားပြုစုသူများအနေဖြင့် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော အကြံပြုထည့်ဝင်မှုများနှင့် အသိအမြင်များအတွက် အထက်ပါ စီမံချက်အဖွဲ့များကို ကျေးဇူးဥပကာရ အထူးတင်ရှိပါသည်။ အထူးသဖြင့် Francisco Jota Lara ၊ Nikki de la Rosa၊ Liezl Bugtay ၊ Ever Abasolo နှင့် International Alert (ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ)ရုံးမှ သူ၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များ၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ် (ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ)ရုံးမှ Assad Baunto ၊ ပါမောက္ခ Srisompob Jitpiromsri ၊ Muhammad Ayub Pathan ၊ Supaporn Panatnachee ၊ Anders Engvall နှင့် Deep South Watch/DSID စီမံချက် မှ သူ၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များ၊ JRI သုတေသနအဖွဲ့ (အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ)မှ Rita Maria နှင့် Embun Maharani ၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ် (အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ)ရုံးမှ Wahyu Handoyo နှင့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဟာဘီဘီစင်တာမှ Imron Rasyid ၊ Ima Abdulrahim နှင့် ၎င်းတို့၏ အဖွဲ့သားများအား ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ထို့အပြင် Matthew Stephens ၊ Pamornrat Tansanguanwong ၊ Bernhard Metz ၊ Ellen Hamilton ၊ Andres Villaveces ၊ Sabine Palmreuther ၊ Ingo Wiederhofer ၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ် မှ Nadia Piffaretti နှင့် Armed Conflict Location and Event Data Project မှ Clionadh Raleigh တို့က ဤစာအုပ်ကို ဖတ်ရှုပြီး အကြံပြုချက်များပေးခဲ့ကြပါသည်။ အမေရိကန် ငြိမ်းချမ်းရေး အင်စတီကျု (USIP) ၏ PeaceTech Lab အစီအစဉ်မှ Giselle Lopez က crowdsourcing နှင့် လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာများကို သတင်းအရင်းအမြစ်အသုံးပြုပုံနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးခဲ့ပါသည်။

အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ လူ့အရင်းအမြစ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ဒုတိယဝန်ကြီး ဟောင်း Willem Rampangilei နှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ သမ္မတ၏အကြံပေးအဖွဲ့ရုံး၏ လက်ထောက်အတွင်းရေးမှူး Luisito Montalbo တို့ကလည်း မူဝါဒချမှတ်သူများ၏ ရှုထောင့်အမြင်မှနေ၍ အဖိုးတန်သည့် အကြံပြုချက်များ မျှဝေပေးခဲ့ကြပါသည်။

Ann Bishop က ဤစာအုပ် တည်းဖြတ်ရာတွင် ကူညီဆောင်ရွက်ပေးပြီး စာအုပ်ဒီဇိုင်းကို Landry Dunand က ပြင်ဆင်ပေးပါ သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်မှ Anton Baare နှင့် Milena Stefanova၊ IDRC အဖွဲ့မှ Florencio Ceballos နှင့် Cam Do တို့အပြင် အာရှဖောင်ဒေးရှင်းမှ Patrick Barron ၊ Bryony Lau ၊ Pauline Tweedie ၊ Sasiwan Chingchit နှင့် Victor Bernard တို့အား အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်မှု နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာများအတွက် အရေးပါသည့် ကူညီပံ့ပိုးမှုများ ပေးခဲ့ကြသည့် အတွက် ကျေးဇူးအထူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

အနှစ်ချုပ်

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ရည်ရွယ်ချက်များ - ဖတ်ရှုသင့်သူများ၊ ပါဝင်သည့်အကြောင်းအရာများနှင့် ချဉ်းကပ်ပုံ နည်းလမ်းများ

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို လေ့လာမှတ်တမ်းတင်နိုင်သည့် နည်းစနစ်များစွာရှိပါသည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့် လေ့လာရေးစနစ် (Violence Incidents Monitoring Systems - VMIS) သည် အဆိုပါနည်းစနစ်များစွာထဲမှ နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဤစာအုပ်တွင် VMIS စနစ်တစ်ခု လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် လိုအပ်မည့် အသုံးချ နည်းစနစ်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။ VMIS စနစ်သည် -

- တစ်နိုင်ငံလုံးအဆင့် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတွင်းအဆင့် (ပြည်နယ်/တိုင်း/ခရိုင်)တွင် အခြေစိုက် လုပ်ဆောင်သည်။
- ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ(လူသေဆုံးသည်ဖြစ်စေ၊ မသေဆုံးသည်ဖြစ်စေ)ကို ကောက်ယူမှတ်တမ်းတင်သည်။
- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို လေ့လာဆန်းစစ်မှု၏ အခြေခံယူနစ်တစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုသည်။ အချက်အလက်များကို အနိမ့်ဆုံးအဆင့်ထိ အသေးစိတ် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ လေ့လာနိုင်သည်။
- အချက်အလက်ကောက်ယူရာတွင် အဓိကအားဖြင့် ပြည်တွင်း သတင်းရင်းမြစ်များပေါ်တွင် အခြေခံသည်။

VMIS စနစ်၏ အထက်ပါ ဝိသေသလက္ခဏာများသည် မူဝါဒချမှတ်ခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးအစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းများအတွက် များစွာ အသုံးဝင်သည်။ ထို့အပြင် ဒေသတွင်းနှင့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအချက်အလက်စနစ်များ တိကျသေချာမှု အားကောင်း လာစေရန်လည်း အထောက်အကူပြုသည်။ အများအားဖြင့် ဒေသတွင်းနှင့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အချက်အလက် စနစ်များသည် နိုင်ငံအဆင့်နှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့် သတင်းရင်းမြစ်များမှရရှိသော အများသိ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များမှ အချက်အလက်များကိုသာ အာရုံစိုက်ကောက်ယူလေ့ရှိကြသည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ရည်ရွယ်ချက်များသည် အဘယ်နည်း။

- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ် (VMIS)ကို စတင်အကောင်အထည်ဖော်ရန် စိတ်ဝင်စားသည့် အဖွဲ့အစည်းများအတွက် လက်တွေ့လမ်းညွှန်ချက်များ ပေးနိုင်ရန်။
- VMIS စနစ် စတင်တည်ဆောက်ရာတွင် လုပ်ဆောင်ရမည့် နည်းလမ်းများနှင့် လိုက်နာသင့်သည့် စံသတ်မှတ်ချက်များကို လေ့လာသိရှိနိုင်ရန်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို ဘယ်သူများအတွက် ရည်ရွယ်ပြုရ ထားသနည်း။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို VMIS စနစ်အတွက် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲနေသည့် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံအဆင့် VMIS စနစ်တစ်ခု လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်နေသည့် စီမံချက်အဖွဲ့များအတွက် ရည်ရွယ်ပြုထားပါသည်။ ၎င်းစီမံချက်အဖွဲ့ များတွင် အစိုးရ အရာရှိများ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့အစည်းများမှဝန်ထမ်းများ၊ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သုတေသနစင်တာများ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် မည်သည့်အကြောင်းအရာများ ပါဝင်သနည်း။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ပါ အကြောင်းအရာများကို VMIS စနစ်တစ်ခု စတင်အကောင်အထည်ဖော်ရန် လုပ်ဆောင်ရမည့် အဆင့် အလိုက် အစီအစဉ်တကျ ရေးသားပြုစုထားပါသည်။ အဓိကအားဖြင့် အပိုင်း (၃) ပိုင်းပါဝင်သည်-

- ၁။ ရည်မှန်းချက်များနှင့် နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကိုသတ်မှတ်ခြင်း- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု စောင့်ကြည့် လေ့လာရေး စနစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်မီ ပထမဦးစွာ မေးရမည့်မေးခွန်းမှာ မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်ကြောင့် VMIS စနစ်ကို လိုအပ်သနည်း ဆိုသည့် မေးခွန်းဖြစ်သည်။ ရည်ရွယ်ချက် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သိရှိပြီးမှသာ နောက်ဆက်တွဲ လုပ်ဆောင်ရမည့် ဒီဇိုင်းအတွက် ဆက်လက်စဉ်စားရမည်ဖြစ်သည်။ ပထမအပိုင်းတွင် VMIS စနစ်၏ ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်အား ချမှတ်ရာတွင် တစ်မျိုးတည်း သီးသန့်အာရုံစိုက်မှုနှင့် လိုအပ်သလို ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ် လုပ်နိုင်မှုအကြား မျှခြေတစ်ခုကို မည်သို့ ရှာဖွေရမည်ကို

ဆွေးနွေးထားပါသည်။ ထို့နောက် VIMS စနစ်က မည်သည့် အရာများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပြီး မည်သည့်အရာများအား မလုပ်ဆောင်နိုင်ကြောင်း သက်ဆိုင်ရာ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများကို ရှင်းပြကာ ၎င်းတို့၏ မျှော်လင့်ချက်များကို ကိုင်တွယ်တတ်ရန် အရေးကြီးပုံကို တင်ပြထားပါသည်။ နောက်ဆုံးအပိုင်းတွင် လက်တွေ့လုပ်ငန်းနယ်ပယ်တွင် အသုံးပြုရမည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို ရှင်းလင်းတိကျစွာ သတ်မှတ် ထားရန် လိုအပ်ပုံကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။

၂။ အချက်အလက် ထုတ်လုပ်ခြင်း - ဤအပိုင်းတွင် အချက်အလက် ရယူမည့် သတင်းရင်းမြစ်များရွေးချယ်ခြင်း၊ ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်ပုံပုံသတ်မှတ်သည့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များနှင့် လက်တွေ့ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ပုံတို့ကို တင်ပြထားပါသည်။ ပထမဦးစွာ VIMS စနစ်အတွက် လိုအပ်မည့် အချက်အလက်များအတွက် လုံလောက်သော သတင်းရင်းမြစ်များ ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန်၊ ရယူနိုင်သည့် အများသုံး သတင်းရင်းမြစ်အမျိုးအစားများ၊ ၎င်းသတင်းရင်းမြစ်များ၏ အားသာချက်များနှင့် အားနည်း ချက်များ အကြောင်း ဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။ ဒုတိယ ပိုင်းတွင် VIMS စနစ်ဖြင့် ကောက်ယူမည့် အဓိက ကိန်းရှင်များ (ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများ၊ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများ၊ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ၊ အကျိုးသက်ရောက် မှုများ)ကို မည်သို့ ထိထိရောက်ရောက် စုဆောင်းရမည်ကို ဖော်ပြထား သည်။ နောက်ဆုံးအပိုင်းတွင် လက်တွေ့လုပ်ငန်းလည်ပတ်ပုံ၊ အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ရေး၊ ဘတ်ဂျက်ရေးဆွဲရေး၊ ဝန်ထမ်းခန့် ထားရေး၊ စီမံချက် အကောင်အထည်ဖော်မည့် အဖွဲ့အစည်းပုံစံ၊ ရေရှည်လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် ပြင်ဆင်ခြင်း စသည့် VIMS စနစ်တစ်ခုကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် နည်းနာများကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။

၃။ မူဝါဒဆိုင်ရာအကျိုးသက်ရောက်မှု အကောင်းဆုံးရရှိစေခြင်း- ဤအပိုင်းတွင် VIMS စနစ်မှ ထွက်ပေါ်လာသည့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များနှင့် အချက်အလက်များ ပေးပို့ဖြန့်ဝေရာတွင် သိရှိထားရမည့် အဓိကအချက်များအကြောင်း ဆွေးနွေးထားပါသည်။ ထို့အပြင် VIMS စနစ်၏ အစီရင်ခံစာများနှင့် တွေ့ရှိချက်များကို လေ့လာဖတ်ရှုပြီး မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများတွင် အသုံးပြုကြမည့် အစိုးရ ဌာနဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ထိတွေ့ ဆက်ဆံရာတွင် အသုံးပြုရမည့် မဟာဗျူဟာများကိုလည်း တင်ပြထားပါသည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ချဉ်းကပ်မှုအပေါ် သုံးသပ်ချက်မှတ်စု
ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသရှိ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး စနစ်သုံးခု၏ အတွေ့အကြုံနှင့် သင်ခန်းများအပေါ် အခြေခံ၍ ရေးသားပြုစုထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်း VIMS စနစ်သုံးခုမှာ ထိုင်းနိုင်ငံမှ ထိုင်းတောင်ပိုင်း ပဋိပက္ခ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး (Deep South Watch - DSW)၊ ဖိလစ်ပိုင် နိုင်ငံမှ ဘန်ဆာမိုရို ပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်ရေးစနစ် (Bangsamoro

Conflict Monitoring System - BCMS)နှင့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံမှ အမျိုးသားအဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ် (National Violence Monitoring System-NVMS) တို့ဖြစ်ပါသည်။ (၎င်းစနစ် သုံးခု၏ အကြောင်းကို စာမျက်နှာ ၁၀၀-၁၂ တွင် ကြည့်ပါ။) အခြားနိုင်ငံများတွင်လည်း အလားတူစနစ်မျိုး ကျင့်သုံးနေသည့် အဖွဲ့အစည်းများ ရှိပါသည်။ သို့သော် အထက်ပါ စနစ်သုံးခုကမူ ယခု လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်ရေးသားပြုစုရန် ကူညီသည့် ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အာရှဖောင်ဒေးရှင်းတို့ထံမှ အထောက်အပံ့ ရရှိထား သည့် အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ကြပါသည်။ စာရေးသူအနေဖြင့် အဆိုပါ အလှူရှင် အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခု၏ အချိတ်အဆက်ဖြင့် ထိုစနစ် သုံးခုနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ဒီဇိုင်းတည်ဆောက်ပုံများ၊ လက်တွေ့အကောင် အထည်ဖော်သည့် လုပ်ငန်းများကို အသေးစိတ်လေ့လာခွင့်ရရှိခဲ့ ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းစနစ်သုံးခု (DSW၊ BCMS၊ NVMS)တို့၏ အချက်အလက်များနှင့် အတွေ့အကြုံများကို ဤစာအုပ်တစ်အုပ် လုံးတွင် နည်းပညာ အထောက်အကူအဖြစ် အသုံးပြုထားပါသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် VIMS စနစ်များတွင် အသုံးပြုသည့် ကုန်ပုံပုံသတ်မှတ်သည့် စနစ်များအကြား တူညီသည့် စံသတ်မှတ်ချက်များ ကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် ရရှိလာမည့် အကျိုးကျေးဇူးကို ကောင်းစွာ သိရှိနားလည်ထားပါသည်။ အဆိုပါ အကျိုးကျေးဇူးမှာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့်ပတ်သက်၍ တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံအကြား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်ခြင်း၊ ကမ္ဘာလုံး ဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အချက်အလက်များနှင့် နိုင်ငံတွင်း VIMS စနစ်မှ ရရှိသည့် အချက်အလက်များကို နှိုင်းယှဉ် လေ့လာ နိုင်ခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါရည်ရွယ်ချက်ကို ရရှိစေရန် VIMS စနစ်နှင့် ပတ်သက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ဖြစ်သည့် မည်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမည် (အခန်း ၃။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ နယ်ပယ် အကျယ်အဝန်းကို သတ်မှတ်ခြင်း)၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို မည်သည့် စံသတ်မှတ်ချက်ဖြင့် တိုင်းတာမည် (အခန်း ၅။ ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်ပုံပုံသတ်မှတ်ခြင်း)စသည့် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် လိုအပ်မည့် နည်းစနစ်များကို ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့သော် VIMS စနစ်တစ်ခုကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် မတူညီသော နိုင်ငံနောက်ခံအခင်းအကျင်းတွင် မတူညီသော ရည်ရွယ်ချက်များဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်ကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပုံသေကားချပ် လမ်းညွှန်ချက်များ အလွန်အမင်း ထည့်သွင်း မထားဘဲ ဘုံတူညီသော စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ဖြေရှင်းနိုင်မည့် နည်းစနစ်များကိုသာ ဖော်ထုတ်တင်ပြ ထားပါသည်။ ထို့အပြင် VIMS စနစ်မှ အကောင်အထည်ဖော်နေသည့် နိုင်ငံဒေသအခြေအနေနှင့်ကို က်ညီမှုကို မထိခိုက်စေဘဲ အခြားနိုင်ငံများနှင့်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ရာတွင်အထောက်အကူဖြစ်စေမည့် ကုန်ပုံပုံသတ်မှတ်ချက် များကို လိုက်နာပေးရန်လည်း အကြံပြုတင်ပြထားပါသည်။ ဥပမာ- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များကို အမျိုးအစားသတ်မှတ်ထားသည့် ကုန်ပုံပုံသတ်မှတ် (အခန်း ၅။ ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်ပုံပုံသတ်မှတ်ခြင်း)

မိတ်ဆက်

ပဋိပက္ခနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများကြောင့် တန်ဖိုးရှိသော လူ့အသက်များ ဆုံးရှုံးခြင်း၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာဖွံ့ဖြိုးမှုများ နောက်ကျခြင်း တို့ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ အသစ်ချမှတ်လိုက်သည့် ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးရေး ရည်မှန်းချက်များ(Sustainable Development Goals-SDGs) တွင် “ငြိမ်းချမ်းသာယာပြီး အားလုံးပါဝင်နိုင်သော လူ့အဖွဲ့အစည်းများ” ပေါ်ထွန်းလာရေးကို အားပေးမြှင့်တင်သွားမည်ဟု မျှော်မှန်းထားသည်။ ထို့အပြင် “ကမ္ဘာပေါ်ရှိ မည်သည့် ဒေသတွင်မဆို အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံအားလုံးနှင့် ၎င်းပုံစံအားလုံးတို့နှင့် ဆက်စပ် လူသေဆုံးမှုနှုန်းကို သိသာစွာ လျော့ချရေး ” (SDG ၁၆.၁) အတွက် ပန်းတိုင်များ လည်းချမှတ်ထားပါသည်။ ထိုပန်းတိုင်ကို မည်ရွေ့မည်မျှ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်သည်ကို ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်နိုင်ရေးအတွက် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို တိကျစွာ ခြေရာကောက် တိုင်းတာနိုင်သည့် နည်းစနစ်များ လိုအပ်လာပါသည်။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ် (VIMS) မှာ အထက်ပါ နည်းစနစ်များထဲမှ အမျိုးအစားတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ထိုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များတွင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ၏ အရေအတွက်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ဖော်ပြနိုင်သည့် နည်းလမ်းမျိုးစုံပါဝင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲ အချက်အလက်များမှသည် လက်တင်အမေရိကနှင့် ကာရီဘီယန် မြို့ကြီးများ၏ မြို့ပြရာဇဝတ်မှုများနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုများအထိ ပါဝင်သည်။

၁.၁။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများကို အဘယ်ကြောင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာရသနည်း။

ဤစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး နည်းစနစ်များကို ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ လျော့ချနိုင်မှုကို တိုင်းတာရာတွင် လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံအဆင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များအား ကူညီပံ့ပိုးပေးရန် မူဝါဒများ ချမှတ်ရာလည်းကောင်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

ဘောင်ကွက် ၁.၁။ ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးရေး ရည်မှန်းချက်များ SDG ၁၆.၁ အား အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မှုကို တိုင်းတာခြင်း

ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးမှ အစိုးရများ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် “ကမ္ဘာပေါ်ရှိ မည်သည့် ဒေသတွင်မဆို အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံအားလုံးနှင့် ၎င်းပုံစံအားလုံးတို့နှင့် ဆက်စပ် လူသေဆုံးမှုနှုန်းကို သိသာစွာလျော့ချရေး” အတွက် ဝိုင်းဝန်းဆောင်ရွက် သွားကြရန် SDG ၁၆.၁ က တိုက်တွန်းထားသည်။ လူသတ်မှုကြောင့် လူသေဆုံးမှုနှုန်းနှင့် ပဋိပက္ခကြောင့် လူသေဆုံးမှုနှုန်းများကို ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းအတော်များများက ကောက်ယူ စုဆောင်းလျက်ရှိသည်။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး (WHO 2014)နှင့် ကုလသမဂ္ဂ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာရုံး(UNODC 2014)တို့က လူသတ်မှုကြောင့် လူသေဆုံးမှုနှုန်း (လူတစ်သိန်းလျှင် လူသတ်မှုကြောင့် တစ်နှစ် လူသေဆုံးမှုနှုန်း)ကို ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပြည်သူ့ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ အပေါ်အခြေခံ၍ ထုတ်ပြန်ထားသည်။ သို့သော် တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှု အားနည်းသော နိုင်ငံ များတွင် လူသတ်မှုကြောင့် လူသေဆုံးမှု ဆိုင်ရာ တရားဝင်စာရင်းဇယားများ တိကျခိုင်မာစွာ ရရှိရေးမှာ ထင်သလောက်မလွယ်ကူပါ။ နိုင်ငံတကာတွင် ပဋိပက္ခကြောင့် သေဆုံးသူ အရေအတွက် ကိန်းဂဏန်းအချက်အလက်များ - ဥပမာ Uppasala Conflict Data Program (UCDP) နှင့် Armed Conflict Location and Event Data Project (ACLED 2015) - တို့တွင် ပါဝင်သည့် အချက် အလက်များမှာလည်း နိုင်ငံအားလုံးကို လွှမ်းမိုး ကောက်ယူနိုင်ခြင်းမရှိသေးပါ။ အချုပ်အားဖြင့် ဆိုသော် လူသတ်မှုကြောင့် လူသေ ဆုံးမှုနှင့် ပဋိပက္ခကြောင့် လူသေဆုံးမှု အချက် အလက် နှစ်ရပ်ပေါင်းခြင်းအားဖြင့်လည်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကြောင့် လူသေဆုံးသူ အရေအတွက်ကို ဘက်ပေါင်းစုံမှ လွှမ်းမိုးဖော်ပြ နိုင်ခြင်း မရှိသေးပါ။ SDG ၁၆.၁ တွင် “အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံအားလုံး”ဟု သုံးနှုန်းထားခြင်းကြောင့် လူသေဆုံးမှုဖြစ်စေသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များသာမက လူသေဆုံးမှု မဖြစ်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များပါ လွှမ်းမိုးကောက်ယူနိုင်သည့် အချက်အလက်ညွှန်းကိန်းများ လိုအပ်နေမည်ဖြစ်သည်။^၂

VIMS စနစ်ကဲ့သို့သော နိုင်ငံအဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များသည် (အပိုဒ်ခွဲ ၁.၂။ တွင် ဖော်ပြထားသည့် VIMS စနစ်ကိုအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် ၎င်း၏ နှိုင်းယှဉ်တန်ဖိုးတွင် ကြည့်ပါ။) တရားဝင်ထုတ်ပြန်သည့် စာရင်းဇယားကိုသာ လုံးဝမှီခိုခြင်းမပြုဘဲ လူသေဆုံးမှုဖြစ်စေသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များရော၊ လူသေဆုံးမှု မဖြစ်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် များပါ ကောက်ယူမှတ်တမ်းတင်နိုင်သည့်အတွက် SDG ၁၆.၁ ၏ တိုးတက်မှုကို စောင့်ကြည့် တိုင်းတာရာတွင် အသုံးဝင်လာမည်။ ထို့ကြောင့် VIMS စနစ်များသည် တရားဝင်ထုတ်ပြန်ထားသည့် စာရင်းဇယားများကို ထိန်းညှိခြင်း၊ ဖြည့်စွက်ပေးခြင်း၊ ဆန်းစစ်အတည်ပြုနိုင်ခြင်း ၊ လိုအပ်နေသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ဖြည့်စွက်ပေးခြင်းများလည်း လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်ပါသည်။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းဖြင့် ပဋိပက္ခမှပြန်ချမ်းရေးသို့ အသွင်းကူးပြောင်းရေးဖြစ်စဉ်များကို ပံ့ပိုးကူညီခြင်း - အထူးသဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များသည် ပဋိပက္ခကြောင့်ပြန်ချမ်းရေးမရှိသည့် နိုင်ငံနောက်ခံ အခင်းအကျင်းတွင် များစွာ အသုံးဝင်သည်။

၁။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဒေတာများအား စီမံကိန်းရေးဆွဲရာတွင် အသုံးပြုခြင်း

ပဋိပက္ခကြောင့် ငြိမ်းချမ်းမှုမရှိသည့်နိုင်ငံများတွင် အကူအညီပေးနေသည့် မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းမဆို ပဋိပက္ခဖြစ်ရသည့် အကြောင်းအရင်းများ၊ တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှုရရှိစေနိုင်မည့် နည်းလမ်းများကို ခြေခြေမြစ်မြစ် လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်ရေးသည် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ပဋိပက္ခလေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို နည်းလမ်းမျိုးစုံဖြင့် လေ့လာပြီး ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံအဆင့် မဟာဗျူဟာများ ချမှတ်ခြင်း၊ စီမံချက်ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များ ပြုလုပ်ရာတွင် VIMS စနစ်သည် အဖိုးတန်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ဖြည့်စွမ်းပေးနိုင်ပါသည်။ ပြည်တွင်း ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှု များပြားလာခြင်း၊ အကဲဆတ်မှုများ မြင့်မားလာခြင်းတို့ကြောင့် ပြည်နယ်/တိုင်း/ခရိုင် အဆင့် အချက်အလက်များ ကောက်ယူနိုင်ရေးကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်လာသည်။ (Parks, Colletta နှင့် Oppenheim တို့၏ ၂၀၁၃ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာ၊ Straus ၏ ၂၀၁၂ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာ)။ VIMS စနစ်သည် ကိန်းရှင်တစ်ခုချင်းစီအလိုက်၊ တိုင်း၊ ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ ကျေးရွာအလိုက် စသည့်ဖြင့် အဆင့်ဆင့် အသေးစိတ်ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာ ကြည့်ရှုနိုင်သော ကြောင့် အဆိုပါလိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်ဆည်း ပေးနိုင်ပါသည်။ (အပိုဒ်ခွဲ ၁.၂။ VIMS စနစ်ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် ၎င်း၏ နှိုင်းယှဉ် တန်ဖိုးတွင် ကြည့်ပါ။) VIMS စနစ်သည် ပဋိပက္ခ၏ အနေအထားနှင့် ထိခိုက်ပျက်စီးမှုပမာဏများ ဒေသတစ်ခုနှင့်တစ်ခု မည်သို့မတူကွဲပြားစွာဖြစ်ပေါ်နေသည်ကို နားလည်စေရန်လည်း အထောက်အကူပြုပါသည်။ ထို့ပြင် VIMS စနစ်သည် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုတွင် ပါဝင်နေသူများ၊ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုနှင့် ထိတွေ့မှုအများဆုံး လူမှုအုပ်စုများနှင့် ပဋိပက္ခလျော့ချရေးနည်းလမ်းကို ရှာဖွေ ဖော်ထုတ်ရာတွင်လည်း များစွာ အသုံးဝင်နိုင် ပါသည်။

၂။ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးတွင် အသုံးပြုခြင်း

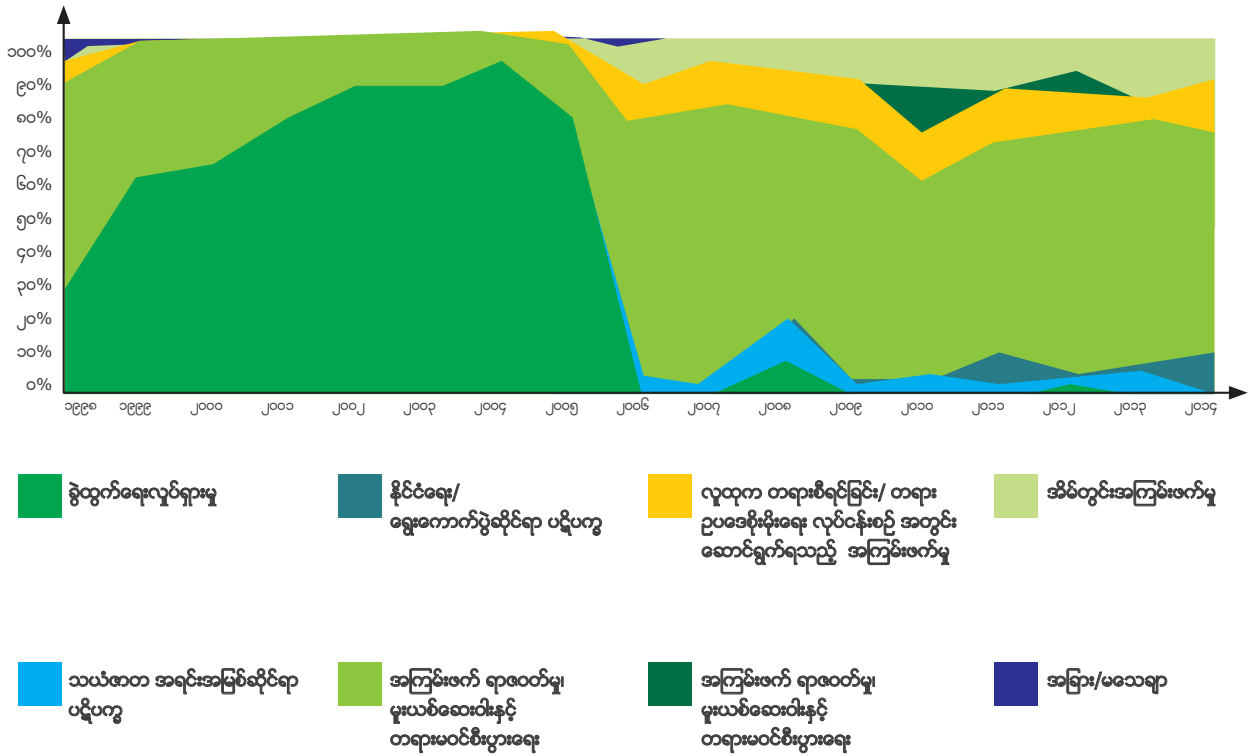
ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှုများမှာ အချိန်နှင့်အမျှ အပြောင်းအလဲရှိနိုင်ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ပတ်သက်သည့် နိုင်ငံရေး အပြောင်းအလဲများဖြစ်သည့်အခါ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏သဘာဝနှင့် ပုံစံများလည်း ပြောင်းလဲကောင်း ပြောင်းလဲသွားနိုင်ပါ သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တစ်ခုသည် ခွဲထွက်ရေးလှုပ်ရှားမှုကြောင့်ဖြစ်ရသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများကို အဆုံးသတ်ကောင်း သတ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဒေသတွင်း ဩဇာကြီးသည့်အုပ်စုများနှင့် အသစ်ဖွဲ့စည်းလိုက်သည့် အုပ်ချုပ်ရေး ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများအကြား အင်အားပြိုင်ဆိုင်မှုကြောင့် ဖြစ်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုများမှာမူ မထင်မှတ်ဘဲ မြင့်တက်လာနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ - အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ အာချေးပြည်နယ်တွင် ၂၀၀၅ ခုနှစ်က ရေးထိုးခဲ့သည့် ဟယ်လစင်ကီ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် (ပုံ- ၁.၁ ကိုကြည့်ပါ။) ကြောင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ ပြောင်းလဲသွား ခဲ့သည်။ VIMS စနစ်သည် အဆိုပါ အရွေ့များနှင့် ပုံစံပြောင်းလဲမှုများကို ခြေရာခံနိုင်ပြီး ထိုအပြောင်းအလဲများကြောင့် ဖြစ်လာနိုင်ခြေရှိသည့် အကျိုး သက်ရောက်မှုများကိုလည်း ခန့်မှန်းတွက်ဆနိုင်ပါသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် အခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီသည့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး နည်းလမ်းများကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်နိုင်ပါသည်။ VIMS စနစ်မှ အချက်အလက်များကို အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုများ လျော့ ချရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တည်ငြိမ်မှုပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများချမှတ်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ ၎င်းမူဝါဒများ၏ အကျိုး သက်ရောက်မှုကို တိုင်းတာရာတွင်လည်းကောင်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

၃။ ဆွေးနွေးပွဲများတွင် အသုံးပြုခြင်း

ပဋိပက္ခအင်အားနေရာသည့် နိုင်ငံများတွင် ပဋိပက္ခဖြစ်ရသည့် အကြောင်းအရင်း၊ နောက်ဆက်တွဲ အကျိုးဆက်များနှင့် ပဋိပက္ခ၏ ပုံစံများ စသည့် အချက်အလက်များကို အထောက်အထား အခိုင်အမာဖြင့် ရရှိရန် ခဲယဉ်းပါသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် ပဋိပက္ခအပေါ် အပြိုင်အဆိုင် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုမှုများဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါ အမြင်မတူညီမှုများသည် အစိုးရ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေး အကူအညီပေးရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း

များနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအကြား နိုင်ငံရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ အဖြေရှာကြသည့်အခါ ဘုံသဘောတူညီချက် အတွက် အတားအဆီးဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အချက်အလက်များကို ခိုင်မာသော နည်းစနစ်တစ်ခုဖြင့် ကောက်ယူစုစည်းတင်ပြနိုင်မည်ဆိုပါက အဆိုပါ မတူညီသော ပြောဆိုချက်များအကြား ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းပေးရာတွင် အထောက်အပံ့ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် နည်းလမ်းများအား အတူပူးပေါင်း အဖြေရှာမည့် အပြုသဘောဆောင်သည့် ဒိုင်ယာလော့ခ် ဆွေးနွေးပွဲများ ဖြစ်ပေါ်လာစေရေးအတွက်လည်း အကျိုးပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ပုံ ၁.၁။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစားအလိုက် လူသေဆုံးမှု၊ အားချေးပြည်နယ် (၁၉၉၈-၂၀၁၄) NVMS Data

လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ အဆုံးသတ်ပြီးနောက်ပိုင်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များသည် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် နိုင်ငံများတွင်သာ အသုံးဝင်မဟုတ်ပါ။ မြေယာနှင့် သဘာဝသယံဇာတများအပေါ် ပြိုင်ဆိုင်မှုများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ၊ ဘာသာရေးလူမျိုးရေး ပဋိပက္ခများ၊ မြို့ပြရာဇဝတ်မှုများ၊ ကျား/မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများကြောင့်လည်း လူသေဆုံးမှုများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးမှုဆိုင်ရာ ဆင့်ကဲထိခိုက်မှုများ သိသာစွာ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ တောင်အမေရိကနှင့် အလယ်ပိုင်း အမေရိကနိုင်ငံများရှိ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်ရေး စနစ်များကြောင့် မြို့ပြရာဇဝတ်မှုများနှင့် မြီးကောင်ပေါက်အရွယ် လူငယ်များအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုများ ကာကွယ်တားဆီးရေးရာတွင် အသုံးဝင်ကြောင်း လေ့လာသိရှိရသည်။ အဆိုပါ အခြေအနေမျိုးတွင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များ (VIMS)၏ လုပ်ငန်းစဉ်များမှာ အတူတူပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ် များတွင် ပြဿနာနှင့် ဖြေရှင်းရမည့် နည်းလမ်းများအပေါ် ဘုံသဘောတူညီမှုရရှိစေခြင်း၊ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားမှု အပြောင်းအလဲများကို စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် မူဝါဒချမှတ်ပြီးနောက်ပိုင်း ထွက်ပေါ်လာသည့် ရလဒ်ကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။

ပုံ ၁.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအချက်အလက်များ၏ အသုံးဝင်ပုံမှာ နိုင်ငံ၏ ပဋိပက္ခအသွင်ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ အဆင့်အပေါ်တွင် မူတည်နေပုံ

နိုင်ငံရေးအပြောင်းအလဲမရှိသည့်အခြေအနေ

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ အဆုံးသတ်ရန်၊ ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းများ စတင်ရန် ပီပြင်သော အခြေအနေမျိုးမရှိ။

အမြင့်ဆုံး ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ

"အရေးကြီးသည့် ကိစ္စရပ်များ ဆွေးနွေးခြင်းရန်နိုင်မည့် နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှားနိုင်သည့်ခွင့်ကို ချုံ့ထွင်ခြင်း အပြောင်းအလဲကာလအတွက် လူထုထောက်ခံမှုရရန် အားပေးတိုက်တွန်း"

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို အသုံးပြု၍ ခိုင်ယာလော့ခ် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် ညှိနှိုင်းခြင်း၊ ၊ ရေးရာကိစ္စရပ်များကို ဘုံနားလည်မှုရရှိရေးနှင့် အဖြေရှာရေး

အချက်အလက်

ခိုင်ယာလော့ခ် ဆွေးနွေးပွဲ

ဘုံနားလည်မှု ရရှိရေး

အကဲဆတ်သော

နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ

ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲများ စတင်

အမြင့်ဆုံး ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ

နိုင်ငံတကာအကူအညီများမှတစ်ဆင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလကို ယုံကြည်မှု မြှင့်တက်အောင် လုပ်ဆောင်ခြင်း

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ ခိုင်ယာလော့ခ် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် ညှိနှိုင်းခြင်း၊ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ကာလကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို အထောက်အကူဖြစ်စေမည့် မဟာဗျူဟာ ချမှတ်နိုင်ရေးအတွက် ကူညီပေးခြင်း

ခိုင်ယာလော့ခ် ဆွေးနွေးပွဲ

စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်း

မဟာဗျူဟာ

အရှိန်ရလာသော အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်

အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလကို ယုံကြည်မှုတိုးတက်အောင် လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေမှုကို ရပ်စဲရန် နိုင်ငံရေး နည်းလမ်းများဖြင့် အဖြေရှာရေး

အမြင့်ဆုံး ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ

နိုင်ငံတကာအကူအညီများမှတစ်ဆင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလကို ယုံကြည်မှု မြှင့်တက်အောင် လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ/ အဖွဲ့အစည်းတည်ဆောက်ပုံဆိုင်ရာ ပုံစံသစ် ချမှတ်ခြင်း

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ကာလကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ မဟာဗျူဟာ ချမှတ်နိုင်ရေးအတွက် ကူညီပေးခြင်း

စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်း

မဟာဗျူဟာ

နိုင်ငံရေးစနစ် ခိုင်မာအားကောင်းသည့် အခြေအနေ

ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်ရရှိသည်

အမြင့်ဆုံး ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ

အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ/ အဖွဲ့အစည်းတည်ဆောက်ပုံဆိုင်ရာ ပုံစံသစ် စတင်တည်ဆောက်ရာတွင် အကူအညီပေးခြင်း

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ကာလကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ မဟာဗျူဟာ ချမှတ်နိုင်ရေးအတွက် ကူညီပေးခြင်း၊ ရလဒ်များကို အကဲဖြတ်သုံးသပ်ခြင်း

စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်း

အကဲဖြတ် သုံးသပ်ခြင်း

စီမံကိန်းချမှတ်ခြင်း

ပဋိပက္ခပြောင်းလဲမှုကို ပိုမိုနားလည်စေရန် အထောက်အကူပြုခြင်း၊ ပိုမို ထိရောက်သော တွန်းပြန်ဆောင်ရွက် အစီအစဉ်များ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် အထောက်အကူပြုခြင်း

စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း

အောက်ခြေတွင် ဖြစ်နေသည့် အပြောင်းအလဲများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ ဖြစ်လာနိုင်သည့် ရေးရာကိစ္စရပ်များကို မှန်းဆခြင်း၊ မဟာဗျူဟာ အလျော့အတင်းပြုလုပ်ခြင်း၊ ရလဒ်တိုင်းတာခြင်း

ခိုင်ယာလော့ခ် ဆွေးနွေးပွဲ

အားလုံးသဘောတူညီသည့် ရှေ့လုပ်ငန်း စဉ်များ ချမှတ်နိုင်ရန် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းရင်းများ၊ အကျိုးဆက်များနှင့် ပတ်သက်သည့် ခိုင်ယာလော့ခ် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် လက်တွေ့ အချက်အလက် များပံ့ပိုးပေးခြင်း

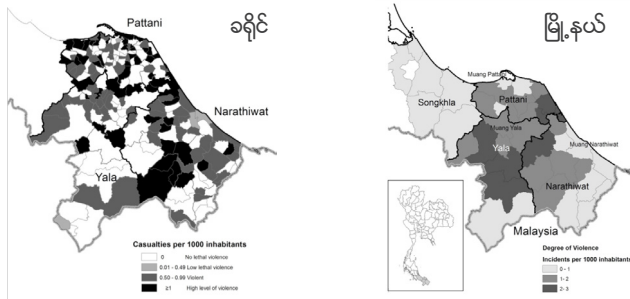
ရင်းမြစ်: Adapted from Parks, Colletta, and Oppenheim, 2013

၁.၂။ VIMS စနစ်ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် ၎င်း၏ နှိုင်းယှဉ်တန်ဖိုး

VIMS စနစ်ဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။ VIMS စနစ်သည် နိုင်ငံအဆင့်တွင် အခြေစိုက်လုပ်ဆောင်ပြီး တစ်နိုင်ငံလုံး (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံအတွင်းရှိ ဒေသတစ်ခုတွင် ဖြစ်ပွားနေသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များကို စောင့်ကြည့်လေ့လာ မှတ်တမ်းတင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ VIMS စနစ်၏ သိသာထင်ရှားသော ဝိသေသလက္ခဏာများကို ဘောင်ကွက် (၁.၂) တွင် ဖော်ပြထားသည်။

ဘောင်ကွက် ၁.၂။ VIMS စနစ်၏ ဝိသေသလက္ခဏာများ

- **အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီအား လေ့လာဆန်းစစ်မှု၏ ယူနစ်တစ်ခုအဖြစ်သတ်မှတ်သည်။** VIMS စနစ်သည် “ဖြစ်စဉ်တစ်ခုအဖြစ် မည်သို့ ခွဲခြားရေးသားရမည်” (မည်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်သည် မည်သည့် ဒေသတွင် ဖြစ်ပွားသည်)ကို စံသတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ပေးထားသည်။ (အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုအား မည်သို့ အသေးစိတ် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရမည်ကို အခန်း (၅) ဖြစ်စဉ်များကို ကုဒ်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်းတွင် ကြည့်ပါ။)။ VIMS စနစ်သည် တစ်နိုင်ငံလုံး စာရင်းချုပ်အနေဖြင့် ဖော်ပြသော ကိန်းဂဏန်း အချက်အလက်များ (ဥပမာ- လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခကြောင့် နှစ်စဉ်သေဆုံးသူ ဦးရေ၊ တစ်နိုင်ငံလုံးအဆင့် လူသေဆုံးမှု စာရင်းဇယားများ) စသည်တို့နှင့် မတူညီပါ။
- **အချက်အလက်များကို အသေးစိတ် ခွဲခြမ်း လေ့လာဆန်းစစ်မှုပြုလုပ်နိုင်သည်။** VIMS စနစ်သည် ကိန်းရှင် အမျိုးအစားများ (အချိန်၊ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့် နေရာ၊ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုပုံစံ၊ ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်း၊ ပါဝင်သူများနှင့် အကျိုးသက် ရောက်မှုများ)စသည်တို့ကို ကောက်ယူ မှတ်တမ်းတင်သည်။ ဖြစ်စဉ် တစ်ခုချင်းစီကို ပထဝီ သတင်းအချက်အလက်များ ထည့်သွင်းထားခြင်းကြောင့် ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ ကျေးရွာ၊ နေရာအလိုက် အသေးစိတ် ဖော်ပြနိုင်သည်။ အကယ်၍ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွား သည့် နေရာတစ်ခုချင်းစီအလိုက် မြေပုံပေါ်တွင် အသေးစိတ် လေ့လာ ဆန်းစစ်မှုပြုလုပ်နိုင်ပါက ဖြစ်စဉ်များမကြာခဏဖြစ်ပွား တတ်သည့် (သို့မဟုတ်) ထိခိုက်မှုကြီးမားစွာ ဖြစ်ပွားသွားသည့် အဓိကနေရာများကို မဖော်ထုတ်နိုင်ပါ။ ထို့ကြောင့် ထိရောက်သော အစီအမံများ ချမှတ် အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် အံ့ချော်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည်။

ပုံ ၁.၃ - လေ့လာဆန်းစစ်မှု၏ ယူနစ်သတ်မှတ်ခြင်း၏ အရေးပါပုံ- ထိုင်းတောင်ပိုင်း ခရိုင်အဆင့်နှင့် မြို့နယ်ဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် ပြန့်နှံ့မှုပြပုံ (ရင်းမြစ်- Deep South Watch)

- **အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီနီးပါး အချက်အလက်ကောက်ယူနိုင်သည်။** ပဋိပက္ခ၏ အတက်အကျနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများသည် မြန်ဆန်စွာ ပြောင်းလဲနေနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် VIMS စနစ်သည် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားချိန်နှင့် အချိန်ကွာဟချက် အနည်းဆုံး ဖြစ်စေရန် - သာမန်အားဖြင့် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားချိန်နှင့် အစီရင်ခံစာထုတ်ပြန်သည့်အချိန်သည် အနည်းဆုံး တစ်လထက် မကြာစေရန် အတတ်နိုင်ဆုံး ကောက်ယူမှတ်တမ်းတင်သည်။
- **အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် လွှမ်းမိုးမှုအားကောင်းသည်။** VIMS စနစ်သည် စိတ်ချယုံကြည်လောက်သော ရင်းမြစ်မှရရှိသည်ဆိုပါက မည်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်မဆို မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။
- **ဒေသခံ သတင်းရင်းမြစ်များကို ရယူအသုံးပြုသည်။** VIMS စနစ်သည် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ သို့မဟုတ် နိုင်ငံအတွင်းရှိ ဒေသတစ်ခုတွင် အခြေစိုက်၍ လုပ်ငန်းလည်ပတ်သည်။ ထို့ကြောင့် တစ်နိုင်ငံလုံးအဆင့်နှင့် တိုင်း/ပြည်နယ်/ခရိုင်အဆင့် သတင်းရင်းမြစ်များမှ အချက်အလက်များ ကောက်ယူစုစည်းနိုင်သည်။ (ဥပမာ- ပြည်တွင်း သတင်းစာများ၊ ရဲတပ်ဖွဲ့အစီရင်ခံစာများ)။ ထို့ကြောင့် VIMS စနစ်သည် အခြားသော နိုင်ငံတကာနှင့် နိုင်ငံအဆင့် သတင်းရင်းမြစ်များကို အခြေပြုကောက်ယူသည့် စနစ်များထက်ပို၍ သတင်းအချက်အလက် ကောက်ယူစုစည်းနိုင်သည်။
- **အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်း၊ အတည်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပြည်တွင်း အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပံ့ပိုးပါဝင်မှုနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုအပေါ် တန်ဖိုးထားမှုတို့ကို အားပေးသည်။** VIMS စနစ်တစ်ခု အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ အချက်အလက်များ အတည်ပြုစစ်ဆေးခြင်းနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် အစိုးရဌာနဆိုင်ရာများ၊ ပြည်တွင်း အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများက ပူးပေါင်း ပါဝင်လုပ်ဆောင်ကြသည်။

နှိုင်းယှဉ်တန်ဖိုး - အထက်ဖော်ပြပါ ထူးခြားသည့် ဝိသေသ လက္ခဏာများမှာ VIMS စနစ်တွင်သာရှိသည်ဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ အခြားသော တစ်ကမ္ဘာလုံး အတိုင်းအတာဖြင့်အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များကလည်း အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွားရာ နေရာများကို တိကျစွာမှတ်တမ်းတင်ထားနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဥပစာလပဋိပက္ခအချက်အလက်အစီအစဉ် - ပထဝီ သတင်းအချက်အလက်ထည့်သွင်းပြီး ဖြစ်စဉ်အချက်အလက်များ (Uppasala Conflict Data Program Georeferenced Events Datasets- UCDP-GED)၊ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာ နေရာဒေသများနှင့် ဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များ (Armed Conflict Location and Event Data Project - ACLED) တို့ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ အချက်အလက်စနစ်များသည်လည်း အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများ၊ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ၊ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ၊ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဖော်ပြ နိုင်သည်။ UCDP-GED က တစ်နှစ်တစ်ကြိမ် ထုတ်ပြန်ပြီး ACLED ကမူ အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီနီးပါး ထုတ်ပြန်သည်။^၅

သို့နှင့်တိုင် VIMS စနစ်သည် အထက်ဖော်ပြပါ တစ်ကမ္ဘာလုံး အတိုင်းအတာဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး စနစ်များထက် ထူးခြားသော အောက်ပါ ဝိသေသလက္ခဏာ အချို့ရှိပါသည်-

- တစ်ကမ္ဘာလုံး အတိုင်းအတာဖြင့် ကောက်ယူစုဆောင်းသည့် အချက်အလက်များသည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံ အမျိုးအစား များစွာထဲမှ အချို့ကိုသာ အထူးပြုလေ့လာကြသည်။ UCDP-GED သည် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အချက် အလက်များကိုသာ ကောက်ယူသည်။ ACLED ကမူ လူမျိုးရေး ပဋိပက္ခများ၊ နိုင်ငံသားများ အပေါ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုများ၊ တစ်ဖက်သတ် တိုက်ခိုက်သည့် ဖြစ်စဉ်များ (ဒရန်းနှင့် ပေါက်ကွဲ စေတတ်သည့် လက်လုပ်မိုင်းများ) အဓိကရုဏ်းများ၊ ဆန္ဒပြပွဲများစသည့် နိုင်ငံရေး ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ် များကို စောင့်ကြည့် လေ့လာသည်။ VIMS ကမူ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု ပုံစံများအားလုံးအပြင် အခြား ဖြစ်စဉ် အမျိုးအစား များစွာကို ကောက်ယူသည်။
- VIMS စနစ်သည် တိကျသေချာမှု ပိုမိုအားကောင်းစေရန် ပြည်တွင်း သတင်းရင်းမြစ်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အသုံး ပြုသည်။ ACLED က ပြည်တွင်းသတင်းရင်းမြစ်များကို အသုံး ပြုရာတွင် ရှေ့တန်းရောက်သည်။ VIMS စနစ်ကမူ နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံတည်းကိုသာ အာရုံစိုက်လေ့လာပြီး အခြားသော ပြည်တွင်း သတင်းရင်းမြစ်မျိုးစုံက အချက်အလက် များကို ရယူအသုံးပြုသည်။ ထို့ကြောင့် VIMS စနစ်သည် အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခ ပုံစံမျိုးစုံကို လေ့လာ မှတ်တမ်း တင်နိုင်သည်။ ယခုစာအုပ်နှင့် တွဲဖက်ထုတ်ဝေသည့် Barron, Engvall နှင့် Morel တို့ ပြုစုသည့် စာတမ်းတွင် ထိုင်း၊ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် အင်ဒို နီးရှားတို့မှ ပြည်တွင်း VIMS စနစ်များက ရရှိသည့် အချက် အလက်များနှင့် UCDP-GED၊ ACLED တို့မှ ကောက်ယူ

ထားသော အဆိုပါ သုံးနိုင်ငံမှ အချက်အလက်များကို နှိုင်းယှဉ် လေ့လာထားသည်။ အဆိုပါ သုံးနိုင်ငံ၏ VIMS စနစ်တွင် ပါဝင်သည့် ဖြစ်စဉ်များကို UCDP-GED၊ ACLED တို့တွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသော ဖြစ်စဉ်များထဲမှ တူညီသော ဖြစ်စဉ်များကို ဖယ်ထုတ်ပြီး မတူညီသော ဖြစ်စဉ်များကို လေ့လာကြည့်သည့်အခါ နေရာဒေသအလိုက် နှိုင်းယှဉ်ပါက VIMS စနစ်များက ကောက်ယူထားသည့် ဖြစ်စဉ်များမှာ အခြား စနစ်များထက် အရေအတွက်သာမက ထိခိုက် သေဆုံးသူ အရေအတွက်ပါ ပို၍ မြင့်မားစွာ မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

- အချက်အလက်စုဆောင်းခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းများကို ပြည်တွင်းမှ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု ပို၍ပါဝင်သည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို လူသိရှင်ကြား ထုတ်ဝေခြင်းကြောင့် နိုင်ငံရေး အကဲဆတ်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံအတွင်း အသုံးပြုရန် အကန့်အသတ်များ ဖြစ်စေသည်။ အကယ်၍ သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံမှ ပြည်တွင်း အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပါဝင်မှုနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်အပေါ် တန်ဖိုးထား ကြမည် ဆိုပါက အဆိုပါ အကန့်အသတ်များကို ကျော်လွှားကောင်း ကျော်လွှားနိုင်ပေမည်။ ထို့အပြင် ပြည်သူ များအကြား ဆွေးနွေးငြင်းခုံရာတွင်လည်းကောင်း၊ စကားပိုင်း ဆွေးနွေးပွဲများတွင်လည်းကောင်း ထိုအချက်အလက်များကို အသုံးပြုလာနိုင်ပါသည်။

အထက်ပါ ထူးခြားသော အချက်များကြောင့် VIMS က အခြားသော စနစ်များထက် ပို၍ ကောင်းမွန်သည်ဟု မဆိုလိုပါ။ လေ့လာလိုသော ဒေသတစ်ခုအတွင်း ပဋိပက္ခ ဖြစ်စဉ်များကို ဘက်ပေါင်းစုံမှ သုံးသပ် နိုင်ခြင်း၊ တိကျသေချာမှု ပေးနိုင်ခြင်း စသည့် အားသာချက်များ ကြောင့် အခြား နိုင်ငံတကာ သတင်းအချက်အလက် စနစ်များကို တွဲဖက် အထောက်အကူ ပြုနိုင်သည်ဟု ဆိုလိုခြင်းသာဖြစ်သည်။ မည်သည့် နည်းလမ်းက အကောင်းဆုံးဖြစ်မည်ဆိုခြင်းမှာ အသုံး ပြုသူ၏ လိုအပ်ချက်နှင့် ရည်ရွယ်ချက်တို့အပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံ (သို့မဟုတ်) နယ်မြေဒေသ တစ်ခုအတွင်း ဖြစ်ပွားနေသည့် ပဋိပက္ခအခင်းအကျင်းကို သေချာစွာ နားလည်ပြီး မူဝါဒနှင့် စီမံချက်များချမှတ်အကောင်အထည်ဖော်လိုသူများအတွက် VIMS က အသုံးဝင်ပါသည်။ ထို့အပြင် VIMS စနစ်သည် ၎င်းလုပ်ဆောင်နေသည့် နိုင်ငံ (သို့မဟုတ်) ဒေသအတွင်းရှိ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုကြောင့် လူသေဆုံးမှုများ၊ အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားမှုနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အခြားအညွှန်းကိန်းများကို အသေးစိတ် သိရှိနေခြင်းကြောင့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခ သတင်းအချက်အလက် ကောက်ယူခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခ ကာကွယ် တားဆီးရေး လုပ်ငန်းများအတွက်လည်း အထောက်အကူပြု နိုင်ပါသည်။

ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး (Deep South Watch-DSW)

ထိုင်းနိုင်ငံတောင်ပိုင်း

Pattani, Yala, Narathiwat, Songkhla Satun

ထိုင်းနိုင်ငံတောင်ပိုင်းရှိ ခွဲထွက်ရေးလှုပ်ရှားနေသည့် လူနည်းစု မလေးမွတ်ဆလင်များနှင့် ထိုင်းအစိုးရအကြားဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခမှာ အာရှဒေသ၏ အရှည်ကြာဆုံးသော ပြည်တွင်းပဋိပက္ခများထဲမှ တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အကြား ခန့်မှန်း လူပေါင်း (၆၀၀၀) ခန့် သေဆုံးခဲ့ရသည်။ ဆုန်ခလာ မင်းသား တက္ကသိုလ်မှ ကထိကဖြစ်သူ ပါမောက္ခ Srisompob Jitpiromsri ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး (DSW) စီမံချက်ကို ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် တက္ကသိုလ် ပရဂျက် အတွင်း စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ DSW စီမံချက်သည် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် လွတ်လပ်သော စီမံချက် တစ်ခုဖြစ်ပြီး ပြင်ပမှ ထောက်ပံ့သည့် ရန်ပုံငွေဖြင့် ဆုန်ခလာ မင်းသား တက္ကသိုလ်နှင့် တွဲဖက်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ DSW စီမံချက်သည် ခွဲထွက်ရေးလှုပ်ရှားမှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် ဖြစ်စဉ်များကို မှတ်တမ်းတင်သည့် ထိုင်းတောင်ပိုင်း ဖြစ်စဉ်များ သတင်းအချက်အလက်စနစ် (DSID) ကို စီမံခန့်ခွဲသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်မှ စတင်၍ လက်လှမ်းမီသည့် သတင်းအရင်းအမြစ်များ ရရှိသော မည့်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်မျိုးမဆို စောင့်ကြည့်မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။

ဘန်ဆာမိုရို ပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်ရေး စနစ် (Bangsamoro Conflict Monitoring System-BCMS)

ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ

Mindanao

လွန်ခဲ့သော နှစ် ၄၀ အတွင်း ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ခွဲထွက်ရေးလှုပ်ရှားသူများနှင့် ဖိလစ်ပိုင်အစိုးရအကြား ပဋိပက္ခကြောင့် လူပေါင်း တစ်သိန်းခွဲခန့် သေဆုံးခဲ့ရပြီး ဖိလစ်ပိုင်တောင်ပိုင်း မင်ဒါနာအိုကျွန်းတွင် နေထိုင်သည့် ပြည်သူများ ပဋိပက္ခဒဏ် ခံစားခဲ့ကြရသည်။ မိုရိုအစ္စလာမ်မစ် လွတ်မြောက်ရေးတပ်ဦး (MILF) နှင့် အစိုးရအကြား ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲများမှတစ်ဆင့် ဘန်ဆာမိုရို ဘက်စုံ သဘောတူညီချက် (CAB) ကို ၂၀၁၄ ခုနှစ် မတ်လတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အကူအညီဖြင့် BCMS စီမံချက်ကို ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဒေသတွင်း ပဋိပက္ခများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို လေ့လာ မှတ်တမ်းတင်နိုင်ရန်ဖြစ်သည်။ BCMS စီမံချက်ကို နိုင်ငံတကာအန်ဂျီအို တစ်ခုဖြစ်သည့် International Alert က အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး လက်ရှိစနစ်ကို ဒီဇိုင်းဆွဲပေးခဲ့သည်။

အမျိုးသားအဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးနစ် (National Violence Monitoring System-NVMS) အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ

Indonesia

အောင်မြင်သော ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးနှင့် ပတ်သက်လျှင် စံပြုရမည့် ပုံစံတစ်ခုအဖြစ် အများက လက်ခံထားသည့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံသည် လွန်ခဲ့သော ၁၅ နှစ်ကာလ၌ ကြီးမားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ အာရေး ပြည်နယ် ပဋိပက္ခ၊ အရှေ့တီမောနှင့် နိုင်ငံတွင်းရှိ ပြည်နယ်အချို့တွင် ဖြစ်ပွားသည့် လူမျိုးရေး ပဋိပက္ခများကြောင့် ၁၉၉၈ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၃ ခုနှစ်အကြား ခန့်မှန်း လူပေါင်း နှစ်သောင်းကျော် အသက်ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များ ရရှိခဲ့ခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေး ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချ နိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် နိုင်ငံတည်ငြိမ်ရေးကို ပြန်လည်ထိန်းသိမ်းနိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော် အလျှင်အမြန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကြောင့် လူမှုပဋိပက္ခ ပုံစံသစ်များလည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အဆိုပါ ပဋိပက္ခပုံစံသစ်များသည် ဒေသအလိုက် နိုင်ငံရေး အားပြိုင်မှုများ၊ ကိုယ်ပိုင်သရုပ်လက္ခဏာများ၊ မြေယာနှင့် သဘာဝသံယံဇာတဆိုင်ရာများနှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်မှ စတင်၍ အတိုင်ပင်ခံ ပညာရှင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် ဟာဘီဘီစင်တာနှင့် ပူးပေါင်း၍ NVMS စနစ်ကို အင်ဒိုနီးရှား လူမှုဝန်ထမ်း ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေး ဝန်ကြီးဌာနကိုယ်စား ကမ္ဘာ့ဘဏ်က စတင်အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ NVMS သတင်းအချက်အလက် စနစ်သည် ပဋိပက္ခ ဖြစ်စဉ်များ၊ လူမှုပဋိပက္ခများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို အဓိကကောက်ယူစုဆောင်းပြီး ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်း အစီအစဉ်များတွင် အသုံးပြုသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ မေလတွင် ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ ရန်ပုံငွေ ထောက်ပံ့မှုရပ်ဆိုင်းပြီးသည့်နောက် အင်ဒိုနီးရှားအစိုးရက NVMS စီမံချက်ကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်လိုသော်လည်း ယခု စာအုပ်ထုတ်ဝေသည့် ၂၀၁၆ နှစ်လယ်ထိ ရန်ပုံငွေမရရှိသေးပါ။

	DSW	BCMS	NVMS
နိုင်ငံ	ထိုင်းနိုင်ငံ	ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ	အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ
စတင်-ပြီးဆုံး ရက်စွဲ	၂၀၀၄ မှ ယနေ့ထိ	၂၀၁၁ မှ ယနေ့ထိ	၂၀၁၂ မှ ၂၀၁၅ ထိ
အဖွဲ့အစည်းပုံစံ	ဆုန်ခလော မင်းသား တက္ကသိုလ်၊ ပတ္တနီနယ်မြေမှ လုပ်ဆောင်သည့် လွတ်လပ်သော စီမံချက် တစ်ခု ဖြစ်သည်။	ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အထောက်အပံ့ဖြင့် နိုင်ငံတကာအန်ဂျီအို တစ်ခုဖြစ်သည့် International Alert မှ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်သည်။ မင်ဒါနာအိုအခြေစိုက် တက္ကသိုလ် (၃) ခုနှင့် ပူးတွဲ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။	အစိုးရကိုယ်စား ကမ္ဘာ့ဘဏ်မှ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက် ခဲ့သည်။ ပုဂ္ဂလိက အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုဖြစ်သည့် JRI သုတေသန အဖွဲ့နှင့် ပူးပေါင်း၍ အချက်အလက် ကောက်ယူသည်။ လေ့လာ ဆန်းစစ်မှုများကို အတိုင်ပင်ခံ ပညာရှင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် ဟာဘီဘီစင်တာက ပြုလုပ်သည်။
လေ့လာသည့် နေရာဒေသ	ထိုင်းတောင်ပိုင်းရှိ ခရိုင် (၅)ခု ဖြစ်သည့် ပတ္တနီ၊ ယာလာ၊ နရာသီတော်၊ ဆုန်ခလော နှင့် စာတွန်	ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ပြည်နယ် (၅)ခုဖြစ်သည့် မာဂွီဒါနာအို (ကိုတာဘာတိုမြို့အပါအဝင်)၊ လာနာအိုဆော၊ ဘာဆီလန် (အစွဘယ်လာမြို့အပါအဝင်)၊ စုလုနှင့် တာပီတာပီ	ကနဦး ခရိုင် (၉) ခုနှင့် စတင်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ ခရိုင်(၃၄) ခုစလုံး လွှမ်းမိုးနိုင်ခဲ့သည်။
အချက်အလက်တွင် ပါရှိသည့် အချိန်အပိုင်းအခြား	၂၀၀၄ မှ ယနေ့ထိ	၂၀၁၁ မှ ယနေ့ထိ	၁၉၉၈ မှ ၂၀၁၅ မတ်လထိ
DSID, BCMS နှင့် NVMS စနစ်များတွင် ဖြစ်စဉ် ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရာတွင် ထားရှိသည့် စံသတ်မှတ်ချက်	လူ (သေဆုံး၊ ဒဏ်ရာရ) နှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများအပေါ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှု ဖြစ်စေသည့် မည်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်မဆို ကောက်ယူသည်။ DISD က မလေး-မွတ်ဆလင် ခွဲထွက်ရေး လှုပ်ရှားမှုနှင့် ဆက်စပ်သည့် အချို့သော အကြမ်းဖက် ဖြစ်စဉ်များကိုလည်း ကောက်ယူ သည်။ BCMS က ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု မဟုတ်သည့် ခြိမ်းခြောက်မှု၊ မဖွယ်မရာ ပြုမှုစသည့် ဖြစ်စဉ်များ ကိုလည်း စောင့်ကြည့်လေ့လာသည်။		
အချက်အလက်ရရှိသည့် ရင်းမြစ်များ	တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများ၊ ရဲတပ်ဖွဲ့ အစီရင်ခံစာများ၊ အမျိုးသားအဆင့် သတင်းနှင့် အစီရင်ခံစာများ၊ ခရိုင်မြို့နယ် အစိုးရ အရေးပေါ်ဖုန်းစင်တာများ	ဒေသဆိုင်ရာနှင့် ခရိုင်အဆင့် ရဲတပ်ဖွဲ့အစီရင်ခံစာများ၊ နိုင်ငံ အဆင့်နှင့် ဒေသအဆင့် ပုံနှိပ် မီဒီယာ (၁၅) ခုကို ရွေးချယ်ပြီး ကောက်ယူသည်။	ဒေသအဆင့် သတင်းစာ (၁၁၅) စောင်နှင့် နိုင်ငံအဆင့် သတင်းစာ (၂) စောင်၊ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ စာစောင်များ၊ အန်ဂျီအို အစီရင်ခံစာများ
အချက်အလက်တွင် ပါရှိသည့် စုစုပေါင်း ဖြစ်စဉ်အရေအတွက်	၁၇,၇၃၈ (၂၀၀၄-၂၀၁၅)	၅,၉၇၉ (၂၀၁၁-၂၀၁၄)	၂၃၇,၈၈၅ (၁၉၉၈-၂၀၁၅ မတ်လ)
လစဉ်အချက်အလက် ပမာဏ (၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် လစဉ် ရေးသွင်းသည့် ပျမ်းမျှ ဖြစ်စဉ် အရေအတွက်)	တစ်လလျှင် ဖြစ်စဉ် (၉၁) ခု	တစ်လလျှင် ဖြစ်စဉ် (၁၆၀) ခု	တစ်လလျှင် ဖြစ်စဉ် (၂,၃၀၀) ခု

	DSW	BCMS	NVMS
ပျမ်းမျှ နှစ်စဉ်ဘတ်ဂျက် ပမာဏ	အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၆၈,၀၀၀ (၂၀၁၆) ^၇ အချက်အလက်ကောက်ယူရေး - အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၈,၀၀၀ အချက်အလက်ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှု - အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၅၀,၀၀၀ အခြားကုန်ကျစရိတ်များ - အနည်းငယ်သာ	အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၂၈,၈၀၀ (၂၀၁၃- ၂၀၁၅ ပျမ်းမျှ) အချက်အလက်ကောက်ယူရေး - အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၂၀,၀၀၀ အခြား (အချက်အလက် ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှု) - အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၈,၈၀၀	အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၆၁၈,၅၀၀ (၂၀၁၂ - ၂၀၁၅ ပျမ်းမျှ) အချက်အလက်ကောက်ယူရေး - အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၃၀၀,၀၀၀ အချက်အလက်ဆန်းစစ်ခြင်း (ဟာဘီဘီစင်တာ) - အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၉၁,၀၀၀ အခြား (ကမ္ဘာ့ဘဏ် TA) - အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၂၇,၅၀၀
ဝန်ထမ်းဦးရေ	DSW ဝန်ထမ်း (၅) ဦး	International Alert မှ (၆)ဦး + တက္ကသိုလ်များမှ (၉)ဦး	ကမ္ဘာ့ဘဏ်မှ (၃)ဦး + ဟာဘီဘီစင်တာမှ (၅) ဦး + JRI သုတေသနအဖွဲ့မှ (၃၄)ဦး နှင့် ကွင်းဆင်းလက်ထောက် (၂၃) ဦး
ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့သည့် အဖွဲ့အစည်း	ကမ္ဘာ့ဘဏ်၊ အာရှဖောင်ဒေးရှင်း၊ ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာန (၂၀၁၆)	ကမ္ဘာ့ဘဏ် ^၈	ကမ္ဘာ့ဘဏ်၊ အာရှဖောင်ဒေးရှင်း (၂၀၁၂-၂၀၁၅) ^၉
ဝဘ်ဆိုဒ်	www.deepsouthwatch.org www.deepsouthdata.org	http://bcms-philippines.info	အချက်အလက်နှင့် နည်းစနစ် ဆိုင်ရာများကို http://micro-data.worldbank.org တွင် လေ့လာကြည့် ရှုနိုင်သည်။ “national violence monitoring” ဆိုသည့် စကားလုံးကို ရိုက်ထည့်ပြီး ရှာဖွေပါ။

အပိုင်း ၁

ရည်မှန်းချက်များနှင့် နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကို သတ်မှတ်ခြင်း

အခန်း ၂။ ရည်ရွယ်ချက်များကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း

ထိရောက်အောင်မြင်သော VIMS စနစ်တစ်ခုသည် မိမိတို့ စိတ်ထဲတွင် ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာရှိနေသည့် ရည်ရွယ်ချက်ပန်းတိုင်များကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲပုံဖော်ခြင်းမှ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ စီမံချက်လုပ်ငန်းအဖွဲ့အနေဖြင့် ရည်မှန်းချက်တစ်မျိုးတည်းကိုသာ သီးသန့်အာရုံစိုက်ခြင်း၊ နယ်ပယ်အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ဘောင်ခတ်လုပ်ဆောင်ခြင်းတို့ကြောင့် ရရှိနိုင်မည့် လက်တွေ့ အကျိုးကျေးဇူးများကိုသာမက ပြောင်းလဲနေသည့် အခင်းအကျင်းနှင့်အတူ မိမိတို့ စီမံချက်ကြီးထွားလာနိုင်စေရေးကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားရမည်ဖြစ်သည်။ ယခုအခန်းတွင် အထက်ပါ ရည်မှန်းချက် နှစ်ခုတို့အနက်မှ တစ်ခုကို ဦးစားပေးလျှင် အခြားတစ်ခု အားနည်းသွားနိုင်မည့် အနေအထားကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ ထို့ပြင် VIMS စနစ်က မည်သည့်အရာများကို လုပ်နိုင်ပြီး မည်သည့်အရာများကို မလုပ်ပေးနိုင်ကြောင်းကို မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများအား ရှင်းလင်းစွာ သိရှိစေပြီး ၎င်းတို့၏ မျှော်လင့်ချက်များကို ကိုင်တွယ်တတ်ရန် အရေးကြီးပုံကိုလည်း တင်ပြထားပါသည်။

.....

၂.၁။ တစ်မျိုးတည်းသီးသန့်အာရုံစိုက်မှုနှင့် လိုအပ်သလို ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ် လုပ်နိုင်မှုအကြား မျှခြေရှာဖွေခြင်း

.....

ရည်ရွယ်ချက်သေချာစွာ ချမှတ်ထားခြင်း၏ အရေးကြီးပုံ - မည်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစားများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမှာလဲ။ မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်ကြောင့် လေ့လာမှာလဲ။ မည်သည့် မျှော်မှန်း ရလဒ်ထွက်ပေါ်လာစေရန် အတွက် VIMS စနစ်ကို အကောင် အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ရတာလဲ။ မည်သည့် မူဝါဒများနှင့် အစီအစဉ်များကို အထောက်အကူပြုရန်၊ မည်သည့် မူဝါဒများ အပြောင်းအလဲဖြစ်ရန် မျှော်မှန်းထားသလဲ။ အထက်ပါ မေးခွန်း များ၏အဖြေများသည် VIMS

စနစ်က စောင့်ကြည့် လေ့လာမည့် ဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများ၊ အသုံးပြုမည့် သတင်းရင်းမြစ်များ၊ ကိန်းရှင်များ၊ လုပ်ငန်းအကောင်အထည် ဖော်မည့် ပုံစံ၊ အချက်အလက် လေ့လာဆန်းစစ်မည့် အစီအစဉ်နှင့် မူဝါဒအပြောင်းအလဲအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် မဟာဗျူဟာများကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသွားမည်ဖြစ်သည်။ ချမှတ်လိုက်သည့် VIMS စနစ်၏ ရည်ရွယ်ချက်များသည် လုပ်ငန်း အစီအစဉ်များကို ဆက်လက်ပုံဖော်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် နောက်ပြန်ဆုတ်၍ မရသည့် (သို့) နောင်ပြင်ရန် ခက်သည့် အနေအထားမျိုးသို့လည်း ရောက်ရှိသွားမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် VIMS စနစ် ရည်မှန်းချက်များကို ဂရုတစိုက် ချမှတ်သင့်ပါသည်။

တစ်မျိုးတည်းသီးသန့်အာရုံစိုက်မှု၏ အကျိုးကျေးဇူးများ - အများ အားဖြင့် VIMS စနစ်များသည် နိုင်ငံတွင်း အခြေအနေများကို ပြောင်းလဲစေသည့်ဖြစ်စဉ်များနှင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများအပေါ် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရန်ကြိုးပမ်းရင်း စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ ကြခြင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအတွင်းရှိ ပြည်နယ်/တိုင်း/ခရိုင် ဒေသတစ်ခု အတွင်း ပဋိပက္ခများ ရုတ်တရက် ပြင်းထန်စွာ ဖြစ်ပွားလာခြင်း၊ ရာဇဝတ်မှုခင်း ဖြစ်ပွားမှုအဆင့် မြင့်တက်လာခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးလိုက်ခြင်း၊ အစိုးရ၏ ပဋိပက္ခ ဖြေရှင်းသည့် နည်းလမ်းပြောင်းလဲသွားခြင်းစသည့် ဖြစ်စဉ်များကြောင့် ပဋိပက္ခအခြေအနေကို စောင့်ကြည့် လေ့လာရန်၊ မူဝါဒသစ် များနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်သစ်များ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် အသုံးပြုရန်၊ ၎င်းမူဝါဒများ၏ ထိရောက်မှုကို တိုင်းတာရန်တို့အတွက် ပိုမို ကောင်းမွန်သည့် နည်းစနစ်များ လိုအပ်လာပါသည်။ အထက်ပါ အချက်များကြောင့် မဟုတ်ဘဲ သည့်တိုင် မိမိတို့ VIMS စနစ်မှ တစ်ဆင့် အပြောင်းအလဲဖြစ်စေလိုသည့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်နှင့် မူဝါဒများကို တိတိပ ဦးတည် လုပ်ဆောင်ခြင်းသည်သာ အဓိက ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့

ဦးတည်လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် အစိုးရ အဖွဲ့ အစည်းများ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများက နိုင်ငံရေး ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ (ဥပမာ- အပစ်ရပ် စောင့်ကြည့်ရေး လုပ်ငန်းများ၊ ရာဇဝတ်မှု ကာကွယ် တားဆီးရေးအတွက် အစိုးရ၏ မူဝါဒအပြောင်းအလဲ စသည်တို့) အတွက် အကူအညီ တောင်းခံလာပါက အဆင်သင့် လက်ခံ နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ မိမိတို့ VIMS စနစ်သည် အစိုးရ အဖွဲ့အစည်း အတွက် အဓိကဦးစားပေးမည်ဆိုပါက အစိုးရ၏ သတင်း အချက်အလက် စီမံခန့်ခွဲမှုစနစ်များ၊ စောင့်ကြည့် ထိန်းကျောင်းခြင်းနှင့် အကဲဖြတ်သုံးသပ်ခြင်းစနစ် (M&E)များ၊ လုပ်ငန်း အကောင်အထည်ဖော်သည့် ပုံစံများနှင့် လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်အောင် ဒီဇိုင်း ရေးဆွဲသင့်ပါသည်။ သို့မှသာ မိမိတို့၏ VIMS စနစ်၏ အစိုးရ၏ အသုံးဝင်မှုကို မြန်မြန်ဆန်ဆန် မြင်တွေ့ ရမည် ဖြစ်ပြီး မူဝါဒရေးရာ အပြောင်းအလဲအတွက် ပံ့ပိုးပေး နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်လုပ်နိုင်ရန်လည်း လိုအပ်သည် - သို့သော် ရည်မှန်းချက်များကို ဘောင်ကျဉ်းမြောင်းစွာ ချမှတ်ထားခြင်းကြောင့် အခြေအနေနှင့် လိုက်လျောညီထွေမှု ရှိခြင်း၊ အကြောင်းအရာမျိုးစုံကို လွှမ်းမိုးနိုင်ခြင်းများ အားနည်း သွားမည် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ အချက်နှစ်ချက်စလုံးသည် အရေးကြီးပါသည်။ အကြောင်းမှာ ပဋိပက္ခနှင့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ် နေခြင်း၊ နိုင်ငံရေးဦးစားပေး မှုများ အမြဲပြောင်းလဲနေခြင်း၊ လုပ်ငန်းစီမံချက်များ အဆုံးသတ် သွားနိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ VIMS စနစ်က မူဝါဒနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်အချို့ကိုသာ သီးသန့်အာရုံစိုက်မည် ဆိုပါက အနာဂတ်ကာလတွင် ဖြစ်ပေါ်လာမည့် အခြားသော ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် အသုံးပြုနိုင်ရန် ပြင်ဆင်မည်ဆိုပါက အလွန် ခက်ခဲသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဘောင်ကျဉ်း ၂.၁။ တွင် NVMS၊ DSW နှင့် BCMS စနစ်တို့ အချိန်နှင့်အမျှ မည်သို့ ပြောင်းလဲလာသည်၊ အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ရည်မှန်းချက်များ နှင့် ဦးစားပေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်အောင် ၎င်းတို့၏ ဒီဇိုင်းများ မည်သို့ ပြင်ဆင် ခဲ့ကြသည်ကို တင်ပြထားပါသည်။

ဘောင်ကျဉ်း ၂.၁။ DSW ၊ BCMS နှင့် NVMS စနစ်များ၏ မူလရည်မှန်းချက်များ၊ အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းလဲလာပုံနှင့် ဒီဇိုင်းဆိုင်ရာအကြံပြုချက်များ

အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများဘက်မှ အစပြုဦးဆောင်မှုတစ်ခုဖြစ်သည့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး (DSW)ကို ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က မလေးမွတ်ဆလင် ခွဲထွက်ရေးလှုပ်ရှားမှု ပြင်းထန်လာခြင်းကြောင့် ထိုင်းနိုင်ငံ တောင်ပိုင်း ပဋိပက္ခအခြေအနေမှာ မထင်မှတ်သည့်အဆင့်သို့ ရုတ်တရက် မြင့်တက်လာချိန်လည်းဖြစ်သည်။ DSW စီမံချက်၏ ကနဦး ရည်မှန်းချက်မှာ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခ၏ သဘာဝနှင့် ပြင်းထန်မှုတို့ကို ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံ တကာမှ အာရုံစိုက်မှု ရရှိနိုင်စေရန်နှင့် နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းဖြင့် အဖြေရှာနိုင်ရေးကို အားပေးရန်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ခွဲထွက်ရေး လှုပ်ရှားမှုနှင့်ဆိုင်သော ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များကိုသာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခဲ့သည်။ DSW စနစ်ကို လူသိများ လာသည့် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲများ ပြုလုပ်ရန် ခြေလှမ်းများလည်း မြင်တွေ့လာခဲ့ရသည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် နောင်ဖြစ်ပေါ်လာမည့် အခင်းအကျင်းသစ် အတွက် လိုအပ်မည့်ချိန်ညှိမှုများလုပ်ဆောင်ရတော့မည်ကို DSW စီမံချက် ဝန်ထမ်းများ သဘောပေါက်လာခဲ့သည်။ ပထမခြေလှမ်းအဖြစ် ဖြစ်လာနိုင်ခြေရှိသည့် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်အတွက် ပြင်ဆင်ခြင်း၊ DSW က ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များကို ကျယ်ပြန့်စွာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ သို့မှသာ အချိန်နှင့်အမျှ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ ပြောင်းလဲနေကြောင်း (ဥပမာ- ခွဲထွက်ရေး လှုပ်ရှားမှု များမှသည် ရာဇဝတ်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေး အကြမ်းဖက်မှုများဆီသို့ ပြောင်းလဲသွားခြင်းမျိုး)ကို သိရှိ မှတ်တမ်းတင် ထားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယ ခြေလှမ်းအဖြစ် နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် ကိုက်ညီစေရန် နည်းစနစ်များကို စနစ်တကျဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ သို့မှသာ ၎င်းတို့၏ အချက်အလက်များကို နိုင်ငံပြင်ပမှ လေ့လာသူများ၊ ပညာရှင်များ အသုံးပြုရာတွင် ပိုမိုလွယ်ကူသွားစေမည်ဖြစ်သည်။

ဘန်ဆာမိုရို ပဋိပက္ခ စောင့်ကြည့်ရေးစနစ် (BCMS)သည် ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အကူအညီဖြင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဘန်ဆာမိုရို ဘက်စုံ သဘောတူညီချက် (CAB) လက်မှတ်ရေးထိုးရေးကို ဦးတည်မည့် ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲ များအတွက် မျှော်မှန်းကာ လုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ BCMS သည် CAB သဘောတူညီချက်ပါ အချက်များအား အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ခြင်း ရှိမရှိ စောင့်ကြည့်လေ့လာရန်၊ အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ အကူအညီပေးရေး အစီအစဉ်များအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေရန်တို့အတွက် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ စတင်၍ BCMS ကို နိုင်ငံတကာ အန်ဂျီအို အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ ဖြစ်သည့် International Alert က အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ ရှိရင်းခွဲ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများနှင့် လူမျိုးစုခေါင်းဆောင် များနှင့် ဒေသခံများအကြား နိုင်ငံရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်၊ စီးပွားရေး အရင်း အမြစ်များအပေါ် ပြိုင်ဆိုင်မှုများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒေသတွင်းအကြမ်းဖက်မှုပုံစံများ မည်သို့ ဆက်စပ်ဖြစ်ပေါ်

လာသည်ကို သိရှိနိုင်ရန်အတွက် International Alert က BCMS ၏ ဒီဇိုင်းကို ပြန်လည် ပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ အလှူရှင်များ၏ မေတ္တာရပ်ခံချက်အရ မင်ဒါနာအိုကျွန်းအရှေ့ပိုင်းရှိ ဖြစ်စဉ်များကိုလည်း တိုးချဲ့စောင့်ကြည့်လေ့လာခဲ့သည်။ အဆိုပါဒေသတွင် ကွန်မြူနစ် လက်နက်ကိုင် အုပ်စုတစ်စု ဖြစ်သည့် ပြည်သူ့တပ်မတော်သစ် (NPA) လှုပ်ရှားနေပြီး အခြားဒေသများနှင့် ကွဲပြားသည့် ပဋိပက္ခ ပုံစံများလည်း ဖြစ်ပေါ်နေသည်။

အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ အမျိုးသားအဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးနစ် (NVMS)သည် ၎င်း၏ ရှေ့ပိုင်းက လုပ်ဆောင် ခဲ့သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များထံမှ ရရှိလာသည့် အတွေ့အကြုံများမှ အခြေခံပြီး ပေါက်ဖွားလာခြင်း ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ NVMS စီမံချက်ကို ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် စနစ်ဆောင်ရွက်ပြီး ပြည်တွင်း ပဋိပက္ခ များကို အာရုံစိုက် လေ့လာခဲ့သည်။ ဥပမာ - အာချေးပြည်နယ် ပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်ရေးနှင့် နောက်ဆုံးအခြေအနေများ (ACMU) စီမံချက်ကို အာချေး ငြိမ်းချမ်းသဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ရရှိလာသည့် အချက်အလက် များကို ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်လေ့လာစောင့်ကြည့်ရေးနှင့် ပဋိပက္ခအလွန် အကူအညီပေးရေး အစီအစဉ်များ လုပ်ဆောင်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၂ ခုနှစ်ထိ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ လေ့လာချက် (VICIS) စီမံချက်သည် အလားတူ နည်းလမ်းကို အသုံးပြုထားပြီး လူမျိုးရေးဘာသာရေး ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ခရိုင်များအကြား ပဋိပက္ခများမည့်သို့ ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်လာသည်ကို နှိုင်းယှဉ် လေ့လာရာတွင် အသုံးပြုခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အင်ဒိုနီးရှား လူမှုဝန်ထမ်း ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေး ဝန်ကြီးဌာနက လူမှုရေး ပဋိပက္ခများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာနိုင်ပြီး လူမှုဖွံ့ဖြိုးရေး အစီအစဉ်များတွင် အသုံးပြုနိုင်မည့် နည်းစနစ်တစ်ခုကို VICIS နည်းလမ်းကို လိုက်လျောညီထွေဖြစ်အောင်ပြုပြင်၍ ဖော်ထုတ် ဆောင်ရွက်ပေးရန် ကမ္ဘာ့ဘဏ်ကို အကူအညီတောင်းခံခဲ့သည်။ ရရှိလာသည့် နည်းစနစ်သစ်ဖြစ်သည့် NVMS ၏ ကြီးကြပ် ပိုင်ဆိုင်သူအဖြစ် အင်ဒိုနီးရှားအစိုးရသို့ လွှဲပြောင်းပေးခဲ့ပြီး ကမ္ဘာ့ဘဏ်က လက်တွေ့ လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်ရေးကိုသာ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ NVMS ကို အစိုးရဌာနဆိုင်ရာ အခေါ်အဝေါ်များ၊ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ အမျိုးအစားခွဲသည့် စနစ်များနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်စေရန် လုပ်ငန်းသုံး အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် အချို့ကို ညှိနှိုင်းပြင်ဆင်ခဲ့ရသည်။ NVMS သည် လူမှုပဋိပက္ခများကို တစ်နိုင်လုံးအဆင့် လေ့လာ စောင့်ကြည့်ခဲ့ပြီး အမျိုးသားအဆင့် မူဝါဒများ ချမှတ်ရာတွင် ထိရောက်စွာ အသုံးပြုနိုင်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်မှ စတင်၍ NVMS စနစ်သည် အချက်အလက်များကို အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံအတွင်းရှိ ခရိုင် (၃၄) ခုထိ တိုးချဲ့ကောက်ယူနိုင်ခဲ့သည်။

တစ်မျိုးတည်းသီးသန့်အာရုံစိုက်မှုနှင့် လိုအပ်သလိုပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်လုပ်နိုင်မှု နှစ်ခုအကြား ဦးစားပေး ရွေးချယ်မှု အကျပ်အတည်းကို ကျော်လွှားနိုင်ရန် အချက်အလက်ကောက်ယူသည့် ရည်မှန်းချက်များ (data collection objectives)နှင့် လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ ပန်းတိုင်များ (analytical goals) ကို ခွဲခြားသတ်မှတ်ရမည်ဖြစ်သည်။

- **အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်ရေးစနစ်များသည်** အချက်အလက်များအပေါ် စိတ်ချယုံကြည်နိုင်မှု အရည်အသွေးကို မထိခိုက်စေဘဲ ရရှိသည့် ဘတ်ဂျက် ကန့်သတ်ချက်ဘောင်အတွင်းမှနေ၍ **အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို တတ်နိုင်သမျှ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်အောင် ကောက်ယူမှတ်တမ်းတင်သင့်သည်။** လက်တွေ့တွင်မူ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်စေသည့် မည်သည့်ဖြစ်စဉ်မဆို (အခန်း ၃။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကို သတ်မှတ်ခြင်း တွင်ကြည့်ပါ။) စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် ယခုစာအုပ်က အကြံပြုပါသည်။ အချက်အလက်များ ဖမ်းယူ သိမ်းဆည်းနိုင်ရန် ပိုက်ကွန် ကြီးကြီး တည်ဆောက်ထားခြင်းသည် လိုအပ်သလို လေ့လာ ဆန်းစစ်မှုများ ပြုလုပ် နိုင်ခြင်းနှင့် မူဝါဒရေးရာအသုံးပြုမှုများ အတွက် များစွာ အထောက်အပံ့ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။
- **အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာနှင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များကို တတ်နိုင်သမျှ တိကျသောချာမှု များများနှင့် လေ့လာမှုနယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကိုလည်း**

သတ်သတ်မှတ်မှတ် ချမှတ်ထားသင့်ပါသည်။ စီမံချက် အဖွဲ့အနေဖြင့် မူဝါဒ၊ အစီအစဉ်ဒီဇိုင်း အပြောင်းအလဲတို့ အတွက် မိမိတို့၏ အချက်အလက်များကို လက်တွေ့ အသုံးချနိုင် မည့် အခွင့်အလမ်းများကိုလည်း သိရှိနေရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် လေ့လာဆန်းစစ်မှု နည်းလမ်းများကိုလည်း လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်အောင် လိုအပ်သလို ချိန်ညှိမှုများ ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤအချက်သည် အထူးသဖြင့် စီမံချက် စတင်သည့် ကနဦး အဆင့်များအတွက် အရေးကြီးပါသည်။ အကြောင်းမှာ စီမံ ချက်၏ အသုံးဝင်မှုကို သက်ဆိုင်သူများသိရှိအောင် လုပ်ဆောင် ရေးကလည်း ဖိအားတစ်ခုအဖြစ် ရှိနေခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ သို့နှင့်တိုင် လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင် များကို မပြောင်းမလဲ အသေဆုတ်ကိုင်ထားရမည်ဟုလည်း မဆိုလိုပါ။ မိမိတို့၏ အချက်အလက်များ၏ အကြောင်းအရာ မျိုးစုံကို လွှမ်းခြုံနိုင်ခြင်းက လေ့လာဆန်းစစ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်အား အလျော့အတင်းပြုလုပ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ မိမိတို့ စီမံချက် ကြီးထွားပြောင်းလဲလာသည်နှင့်အညီ အသစ်အသစ်သော ဦးစားပေး လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များဆီသို့ တောင်းဆိုမှုများ ပြောင်းလဲလာမည်ဖြစ်သည်။

၂.၂။ မျှော်လင့်ချက်များကို ကိုင်တွယ်ခြင်း

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်၏ ရည်မှန်းချက်များကို သတ်မှတ်ရာတွင် စီမံချက်လုပ်ငန်းအဖွဲ့အနေဖြင့် မိမိတို့၏ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစီရင်ခံစာများကို ဖတ်ရှုလေ့လာကြမည့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ မျှော်လင့်ချက်များ ကိုင်တွယ်နိုင်ရေးကိုလည်း အလေးထားရမည်ဖြစ်ပါသည်။ မိမိတို့၏ အချက်အလက်စနစ်က ဘာတွေကို လုပ်နိုင်ပြီး၊ ဘာတွေကို မလုပ်နိုင်ကြောင်းကို သိရှိအောင် သေချာစွာ ရှင်းပြရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အများအားဖြင့် ၎င်းတို့ နားလည်မှုလွှဲမှားနိုင်သည့် အဓိက အချက်နှစ်ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- **အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များသည် ဖြစ်ပေါ်လာမည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ကြိုတင် ခန့်မှန်းနိုင်သည်။** ယနေ့ခေတ်တွင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ခြေရှိမှုကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းနိုင်သည့် နည်းနစ်များကို လေ့လာဖော်ထုတ်ရန် စိတ်ဝင်စားမှုများ တိုးတက်များပြားလာသည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ ကို ကြိုတင်ကာကွယ်နိုင်မည့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး အစီအမံများ အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ပြည်သူလူထုအပေါ် ကျရောက်လာမည့် နောက်ဆက်တွဲ ဆိုးကျိုးများကို လျော့ပါးသက်သာစေရန် ရည်ရွယ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။^{၁၀} VIMS စနစ်များ သည် အဆိုပါ တာဝန်ကို လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်လိမ့်မည်ဟု မကြာခင် ဆိုသလို မျှော်လင့်ချက်ထားတတ်ကြသည်။ အကြောင်းမှာ ဖြစ်ခဲ့ ပြီးသည့် ဖြစ်စဉ်များကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းဖြင့် အနာဂတ်တွင် ဖြစ်ပေါ်လာမည့် ဖြစ်စဉ်များကို ကြိုတင်ခန့်မှန်း နိုင်လိမ့်မည်ဟု ယူဆကြခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ သို့သော် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများအပေါ် အခြေခံပြီး ကြိုတင်ခန့်မှန်း နိုင်သည့် အတိုင်းအတာမှာ အကန့်အသတ်ရှိပါသည်။ တစ်နိုင်လုံးအဆင့် စာရင်းအင်းဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်မှု နည်းလမ်းများက နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး အခြေအနေ အမျိုးမျိုးနှင့် ပဋိပက္ခများ၊ လူမှုရေးမတည်ငြိမ်မှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်၏ ဆက်စပ်မှုကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရာတွင် အသုံးဝင်ပါသည်။ ထို့နောက် အလားတူ ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပေါ် လာနိုင်စွမ်းကို ခန့်မှန်းကြသည်။ သို့သော် အဆိုပါ ခန့်မှန်း တွက်ချက်မှုများသည်လည်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များ မည်သည့်အချိန်တွင် မည်သို့မည်ပုံ ဖြစ်ပေါ်လာမည်ကို အတိအကျ အဖြေထုတ်နိုင်ခြေ၊ နိုင်ငံတွင်းအဆင့် ဖြစ်ပေါ် လာနိုင်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များကို ကြိုတင် ခန့်မှန်း ရန်မှာမူ ပို၍ပင် ခက်ခဲပါသည်။ ဒေသအဆင့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု အချက်အလက်ကို အခြေခံပြီး ကြိုတင်ခန့်မှန်းမှုများမှာ အားတက်ဖွယ် တိုးတက်မှုများ ရှိလာသော်လည်း အကန့်အသတ်များစွာ ရှိနေဆဲ ဖြစ်သည်။^{၁၁} ကြိုတင်ခန့်မှန်းမှုပုံစံများ ပို၍တိကျ မှန်ကန် လာနိုင်ရန်အတွက် သုတေသနနှင့် နည်းပညာဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်နေသည်။ သို့နှင့်တိုင် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များစောင့်ကြည့်လေ့ လာရေး စနစ်များသည် အနာဂတ်ကို ကြိုတင်သိမြင်နိုင်သည့် "မှော်ဖန်လုံး" ကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်နိုင်မည်မဟုတ်ပါ။
- **အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး စနစ်များသည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ရသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းများကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်။** VIMS စနစ်များသည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ရသည့် လတ်တလော အကြောင်းအရင်း (အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို ကျူးလွန်သူအား အင်အားသုံး အကြမ်းဖက်ဖြေရှင်းရန် စေ့ဆော်သည့် အကြောင်းတရား) ကိုသာ မှတ်တမ်းတင် ထားနိုင်ပါသည်။ အခြေခံအကြောင်းအရင်း (အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုကို ဖြစ်စေသည့် လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ အင်စတီ ကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အကြောင်း အရင်းများ)ကိုမူ မှတ်တမ်းတင် ထားခြင်းမရှိပါ။ နိုင်ငံလုံးအဆင့်အထိ အချုပ်အနေဖြင့် စုပေါင်းလေ့လာ ဆန်းစစ်မှုများ ပြုလုပ်မည်ဆိုပါက မည်သည့် ကိစ္စရပ်များ (ဥပမာ- နိုင်ငံရေးအားပြိုင်မှု၊ သဘာဝ သယံ ဇာတအပေါ် ပြိုင်ဆိုင်မှုများ)က အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို ဦးတည်စေကြောင်း စိတ်ချရသည့်ရလဒ်များ အဖြေထုတ် နိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ စီးပွားရေး စာရင်းအင်း ပညာရပ်ကို အသုံးပြု၍ အကြမ်းဖက် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် အခြားသော လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခြေ အနေများ (ဥပမာ- ဆင်းရဲ နွမ်းပါးမှု၊ မညီမျှမှု၊ လူမျိုးရေး ကွဲပြားစုံလင်မှု)၏ ဆက်စပ်မှုကို လေ့လာဖော်ထုတ် မည်ဆိုပါက အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ရသည့် အခြေခံအကြောင်းတရားများနှင့် ပတ်သက်သည့် တွေ့ရှိချက်များကို ဒေသအချို့အတွက် ရရှိနိုင်သည်။ စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် အဆိုပါ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် မျိုးသည် အခြားသော အချက်အလက်များနှင့် ပူးတွဲ၍ ဖော်ထုတ်မှသာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုနိုင်သည့် တန်ဖိုးများ ရရှိနိုင်ကြောင်း၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက် ချည်းသက်သက်ဖြင့် မေးခွန်းအားလုံးကို ဖြေဆိုနိုင်မည် မဟုတ်ကြောင်းကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် သိရှိထားရမည်ဖြစ်သလို မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများကိုလည်း ရှင်းလင်းပြောဆိုထား ရမည်ဖြစ်သည်။

အခန်း ၃။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ၏ နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကို သတ်မှတ်ခြင်း

VIMS စနစ် ဒီဇိုင်းအတွက် နောက်ထပ်ဆောင်ရွက်ရမည့် အဆင့် တစ်ဆင့်မှာ စောင့်ကြည့်လေ့လာမည့် ဖြစ်စဉ်များအတွက် နယ်ပယ် အကျယ်အဝန်းကို သတ်မှတ်ရေးဖြစ်သည်။ အဓိက စဉ်းစားရမည့် မေးခွန်းနှစ်ခုမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်-

- မည်သည့်အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အမျိုးအစားများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမလဲ။ မည်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များကို ချန်လှပ်ခဲ့မလဲ။
- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုမဟုတ်သည့် အခြားဖြစ်စဉ်များကိုရော စောင့်ကြည့်လေ့လာမလား။

VIMS စနစ်သည် မည်သည့်ဖြစ်စဉ်များကို ထည့်သွင်းမည်၊ မည်သည့်ဖြစ်စဉ်များကို ချန်လှပ်ခဲ့မည် ဆိုသည့် စံသတ်မှတ်ချက်များကို ရှင်းလင်းစွာ သတ်မှတ်ထားရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ အချက်အလက်ရေးသွင်းမည့် ဝန်ထမ်းများအတွက် မည်သည့် ဖြစ်စဉ်များကို ထည့်သွင်းရမည်ကို မှန်ကန်စွာ ဆုံးဖြတ်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ရှေ့နောက်ညီညွတ်စွာ တာဝန်တည်း တစ်ပြေးညီ ရေးသွင်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ စနစ်က ကြီးထွားလာသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် အချက်အလက် ပမာဏကလည်း များပြားလာမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နားလည်မှု မလွဲမှားနိုင်သည့် လုပ်ငန်းခွင်သုံး အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ သတ်မှတ်ပေးရေးသည် အရေးကြီးလာသည်။ မည်သည့်ဖြစ်စဉ်များကို ထည့်သွင်းမည်ဆိုသည့် စံသတ်မှတ်ချက်သည် မိမိတို့စနစ်၏ ရည်ရွယ်ချက်အပေါ် မူတည်သည်။ ထို့အပြင် ရန်ပုံငွေရရှိမှု ပမာဏနှင့် လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်မည့် စီမံချက်အဖွဲ့၏ လုပ်ငန်းစွမ်းဆောင်ရည်တို့ အပေါ်တွင်လည်း မူတည်ပါသည်။

၃.၁။ မည်သို့ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခအမျိုးအစားများ ပါဝင်သင့်သနည်း။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်သည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများကိုသာ အာရုံစိုက်သင့်သလား။
 သို့မဟုတ် ကျယ်ပြန့်သော အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်တစ်ခုကို ကျင့်သုံးရမလား။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး (WHO)က အကြမ်းဖက်မှုကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ရာတွင် "ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အင်အား(သို့) လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ အသုံးပြု၍ အခြားလူတစ်ဦး၊ အုပ်စုတစ်ခု၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအပေါ် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း (သို့မဟုတ်) အမှန်တကယ် ကိုယ်ထိ လက်ရောက် ပြုလုပ်ခြင်း၊ ထိုသို့ ပြုမူခြင်းကြောင့် ဒဏ်ရာရရှိခြင်း၊ သေဆုံးခြင်း၊ စိတ်ဒဏ်ရာ ရရှိခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးမှုမမှန်ကန်ခြင်းနှင့် အခြေခံ လိုအပ်ချက်များ မပြည့်စုံခြင်းတို့ အမှန်တကယ်ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း (သို့မဟုတ်) ဖြစ်ပေါ်စေရန် အခွင့်အလမ်းမြင့်မားစွာရှိခြင်း" ဟုဆိုပါသည်။ (Krug နှင့် အပေါင်းအပါများ၏ စာတမ်း- ၂၀၀၂)။ အထက်ပါ ကျယ်ပြန့်သည့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်က အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုသည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အင်အား အသုံးပြုခြင်းအပြင် အခြားသော နည်းလမ်းများကို အသုံးပြု၍လည်း

လုပ်ဆောင်နိုင် ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ အကယ်၍ VIMS စနစ်က ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများကိုသာ အာရုံစိုက် စောင့်ကြည့် လေ့လာမည်လျှင် ရှုပ်ထွေးပြီး ဘက်ပေါင်းစုံနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် သဘောသဘာဝရှိသော လူမှုရေးရာ ပြဿနာများကို လွဲမှားစွာ တင်ပြခြင်းကြောင့် (သို့မဟုတ်) ၎င်းလူမှုရေးရာ ပြဿနာတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို လျော့တွက်မိခြင်းကြောင့် ပြစ်တင် ဝေဖန်ကြမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ- ကျား/မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများကို ကာကွယ်တားဆီးရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင် လုပ်ဆောင်သူ အများစုက ကျား/မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုကို လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိပါးနှောက်ယှက်မှုနှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ မဟုတ်သော အခြား အခြားပုံစံများကိုလည်း ခြုံငုံပါဝင်ကြောင်း သတ်မှတ်ထားသည်။

အထက်ပါ စိုးရိမ်ချက်များမှာ ရှိသင့်ရှိထိုက်ပါသည်။ သို့သော် စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို လုပ်ငန်းခွင်တွင် အသုံးပြုရန် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် အလွန်အမင်း ကျယ်ပြန့်စွာ မဖွင့်ဆိုရန် သတိပြုသင့်သည့် အကြောင်းပြချက်များစွာ ရှိနေပါသည်။

- **အရေးအတွက်ဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်မှုများပြုလုပ်ရာတွင် စိတ်ချယုံကြည်ရသော ညွှန်းကိန်းများနှင့် အချက်အလက်များသည် တစ်ပြေးညီတာဝန်တည်းရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။**
 ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှု - လူကို ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှု (သေဆုံးမှု၊ ဒဏ်ရာရရှိမှု)ကိုဖြစ်စေသည့် (ဖြစ်စေရန် အလားအလာရှိသည့်) အကြမ်းဖက်မှု (သို့မဟုတ်) ပစ္စည်းဥစ္စာ ပိုင်ဆိုင်မှုများ ပျက်စီးစေခြင်း (ဥပမာ - နေအိမ်၊ ကျောင်း၊ အစိုးရ အဆောက်အဦများ ပျက်စီးခြင်း) စသည်တို့မှာ နှိုင်းယှဉ်ခြင်းအားဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်အဖြစ်ထည့်သွင်းရန် စဉ်းစားသင့်သည့် သတ်မှတ်ချက်များပင် ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ကျယ်ပြန့်စွာအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုပြီး ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ မဟုတ်သည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများဖြစ်သည့် စိတ်ဒဏ်ရာရရှိခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးမှုမမှန်ကန်ခြင်း (အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်တွင်ပါဝင်သကဲ့သို့) စသည် တို့ကိုပါ ထည့်သွင်း စဉ်းစားမည်ဆိုလျှင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ဟုတ်မဟုတ် သတ်မှတ်သည့် နယ်နိမိတ်မျဉ်းမှာ မှန်ပါးသွားမည် ဖြစ်သည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် ဖြစ်စဉ်များကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရာတွင် ရှေ့နောက်မညီညွတ်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ မဟုတ်သည့် အကြမ်းဖက်မှုပုံစံများ (သို့မဟုတ်) အလွဲသုံးစားပြုလုပ်မှုများသည် ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် မီဒီယာတို့ ကဲ့သို့သော သတင်းရင်းမြစ်များက သတင်းတင်ပြရာတွင် တစ်ပြေးညီ တာဝန်တည်းမဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အချက်အလက် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ကွာဟချက်များ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ခြင်းများ၊ ကွဲလွဲခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။

- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို အလွန်အမင်း ကျယ်ပြန့်စွာ ဖွင့်ဆိုထားခြင်းသည် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး စနစ်၏ လုပ်ကိုင်နိုင်စွမ်းအပေါ် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး ဖြစ်စေနိုင်သည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို မည်သို့ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသည် ဆိုသောအချက်မှာ စနစ်က လုပ်ဆောင်ရမည့် အချက်အလက် ပမာဏအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိစေသည်။ ထို့ကြောင့် ခန့်ထားရမည့် ဝန်ထမ်းအရေအတွက်နှင့် ဘတ်ဂျက်ပမာဏတို့ အပေါ်ကိုလည်း အကျိုးသက်ရောက်စေသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ မဟုတ်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ထည့်သွင်းခြင်း သည် အချက်အလက် ကောက်ယူမည်ဆိုပါက အရေအတွက် အားဖြင့် သိသိသာသာများပြားလာမည်ဖြစ်သည်။ ထိုအချက် သည် လေ့လာ ဆန်းစစ်မှု ပြုလုပ်နိုင်သည့် စွမ်းရည်ကိုလည်း အကန့်အသတ်များဖြစ်ပေါ်လာမည် ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ၎င်းဖြစ်စဉ်များ၏ နောက်ဆက်တွဲ အချက် အလက်များကိုလည်း ပြည့်စုံအောင် ရေးသားဖြည့်သွင်းရန် လိုအပ်လာခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်စဉ်များကိုသာ စောင့်ကြည့် လေ့လာရန် အကြံပြုလိုပါသည်။ သို့သော် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို အလွန်ကျဉ်းမြောင်းစွာ မသတ်မှတ်သင့်ပါ။ သတင်းရင်းမြစ်၏ ခိုင်မာမှုအပေါ် သံယာဇာန်ခြင်းနှင့် ဘတ်ဂျက် အကန့်အသတ်ရှိနေခြင်းတို့ကြောင့် စီမံချက်အဖွဲ့ အနေဖြင့် လူသေ ဆုံးမူကဲ့သို့သော တိကျခိုင်မာမှုရှိသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်စဉ်များကို သာ မှတ်တမ်းရေးသွင်းရန် ဘောင်ခတ်လိုက်သကဲ့သို့ဖြစ်သွားနိုင် သည်။ ထိုသို့ လုပ်ဆောင်ခြင်းသည် VIMS စနစ်က တစ်နိုင်ငံလုံး အဆင့် လေ့လာဆန်းစစ်မှုအတွက် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးကို အာရုံစိုက် လုပ်ဆောင်သည့် စနစ်ဆိုလျှင် မှန်ကန်သော ဆုံးဖြတ် ချက်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ သို့သော် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုချက်ကို အလွန်အမင်း ကျဉ်းမြောင်းစွာ သတ်မှတ်ခြင်းသည် စနစ်၏ပဋိပက္ခအပြောင်းအလဲအပေါ် အသေးစိတ် လေ့လာဆန်းစစ် နိုင်စွမ်းကို ချို့ယွင်း အားနည်းသွားစေနိုင်ပါသည်။ (အပိုဒ်ခွဲ "၃.၃။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစားအားလုံး စောင့်ကြည့်လေ့လာ သင့်သလား" တွင် ကြည့်ပါ။)

၃.၂။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုအား။ ပဋိပက္ခကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုအား။

အကြမ်းဖက်သည့် ပဋိပက္ခ၏ လက္ခဏာရပ်များကို စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်းအားဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို ပိုမို နားလည်စေရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများသည် အများအားဖြင့် တင်းမာမှုများ၊ သဘောထား ကွဲလွဲမှုများ၊ မကျေနပ် ချက်များမှ အကြောင်းပြုကာ စတင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုတင်းမာမှုများ၊ သဘောထား ကွဲလွဲမှုများ၊ မကျေနပ်ချက်များ၏ ကနဦးအစတွင် စကားအပြင်း အခုန်ဖြစ်ခြင်း၊ ဆန္ဒဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ဒေသအာဏာပိုင်များထံ ကန့်ကွက်ခြင်း စသည့် အကြမ်းဖက် နည်းလမ်းများဖြင့် ပဋိပက္ခ၏ လက္ခဏာများဖော်ထုတ်ပြသလေ့ ရှိသည်။ အဆိုပါ အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာ

ခြင်းအားဖြင့် အပြင်းပွားမှုများမှ တစ်ဆင့် မည်သို့မည်ပုံ၊ မည်သို့သော အကြောင်းများကြောင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအသွင်ဆောင်ကာ ပြင်းထန်လာပုံကို ပိုမိုနားလည်လာနိုင်ပါသည်။ ပဋိပက္ခများ ပြင်းထန်လာနိုင်သည့် နည်းလမ်းများကို မှန်းဆနိုင်ရန်နှင့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုအသွင်ဆောင်လာခြင်းကို ကာကွယ် တားဆီး နိုင်ရန် နည်းလမ်းများ ဖော်ထုတ်ရာတွင် အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။

အချို့ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များသည် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများကိုဖြေရှင်းရေး၊ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ များအကြောင်း ပိုမိုနားလည်စေရေးတို့ကို အထောက်အကူပြုရန် စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ သည် ဖြစ်စဉ်အကြောင်းအရာမျိုးစုံမှတစ်ဆင့် ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ် လာခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့မှာ အကြမ်းဖက်လှုပ်ရှားမှု ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဥပမာအားဖြင့် လွတ်လပ်ရေး (သို့မဟုတ်) ဌာန တိုင်းရင်းသားများ၏ အခွင့်အရေးကို ပိုမို အသိအမှတ်ပြုရေးအတွက် ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ပွဲများ၊ အစိုးရက တားမြစ်ထားသည့် အလံများ၊ သင်္ကေတများကို ထုတ်ဖော်ချိတ်ဆွဲခြင်း စသည့်ဖြစ်စဉ် များဖြစ်သည်။ အကြမ်းဖက်သည့် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များကို ကောက်ယူ စုဆောင်းခြင်းအားဖြင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကို လေ့လာရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ၎င်းဖြစ်စဉ်များသည် ခွဲထွက်ရေး အုပ်စုများကို လူထုထောက်ခံမှုရှိကြောင်း ပြသသည့် ရှေ့ပြေး လက္ခဏာရပ်များအဖြစ် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှုရှိလေ့လာနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် ပဋိပက္ခ တစ်ခုကို အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်ပုံစံ၊ အကြမ်းဖက် ဖြစ်စဉ်ပုံစံများဖြင့် မည်သို့ဖော်ထုတ်ပြသသည့် ပုံစံများကို လေ့လာနိုင်ပါသည်။^{၂၂}

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ထည့်သွင်းခြင်းဖြင့် ရရှိလာမည့် လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် အသုံးဝင်မှု တန်ဖိုးနှင့် ၎င်းတို့ကို စောင့်ကြည့်လေ့လာပြီး မှတ်တမ်းတင်ရသည့် ကုန်ကျစရိတ်တို့ကို နှိုင်းယှဉ်ချိန်ထိုး ကြည့်ရမည် ဖြစ်သည်။ အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခ ဖြစ်စဉ်များကို ကျယ်ပြန့်စွာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းကြောင့် အချက်အလက်များ တစ်ပြေးညီ တသမတ်တည်း ရှိမှုနှင့် စနစ်၏ လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါ သည်။ သတင်းရင်းမြစ်များသည် အများအားဖြင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုမဟုတ်သည့် ဖြစ်စဉ်များကို တစ်ပြေးညီ တသမတ် တည်း မတင်ပြခြင်းနိုင်ခြင်းကြောင့် အချက်အလက် အသေးစိတ်ကို ကောက်ယူစုဆောင်းရန် အလွန်ခဲယဉ်းမည် ဖြစ်ပါသည်။ အကြမ်း ဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကိုပါ ထည့်သွင်း ကောက်ယူခြင်းကြောင့် စနစ်၏ အချက်အလက် ပမာဏ ဖောင်းပွလာပြီး နောက်ဆက်တွဲ အနေဖြင့် ငွေကြေးကုန်ကျမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာမည်ဖြစ်သည်။ (ဘောင်ကွက် ၃.၁။ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုမဟုတ်သော ဖြစ်စဉ်များကို လေ့လာ စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ အတွေ့အကြုံတွင် ရှင်းပြထားပါသည်။) အဆိုပါ အကြောင်းများကြောင့် စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် လေ့လာ ဆန်းစစ်မှုပြုလုပ်ရန် အကိုက်ညီဆုံးဖြစ်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များ၊ သတင်းရင်းမြစ်များမှလည်း ဖြစ်စဉ်အပြည့်အစုံကို ပုံမှန်တင်ပြပေးနိုင်သည့် အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များကို မဖြစ်မနေ စောင့်ကြည့်လေ့လာ မှတ်သားရန်

လုပ်ဆောင်ရပါမည်။ မိမိတို့စနစ်က ထည့်သွင်း ကောက်ယူမည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များ အားလုံးအတွက် ရှင်းလင်းပြတ်သားသည့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ ဖွင့်ဆို သတ်မှတ်ပေးခြင်း၊ လက်တွေ့ လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်းများကိုလည်း လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဥပမာ

လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာမည့် VIMS စနစ်တစ်ခုသည် ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်မှုများ၊ ဆန္ဒထုတ်ဖော်မှုများ စသည်တို့အပါအဝင် လူစုလူဝေးပုံစံဖြင့် လုပ်ဆောင်သည့် ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် နိုင်ငံရေးပြိုင်ဆိုင်မှု ဖြစ်ရပ်များကိုလည်း ထည့်သွင်း ကောက်ယူကောင်း ကောက်ယူမည်ဖြစ်သည်။ ACLED စနစ်က တပ်သားသစ် စုဆောင်းရန် ဖိအားပေးမှုများ၊ ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲများ၊ အဆင့်မြင့်ပုဂ္ဂိုလ်များ ဖမ်းဆီး ထိန်းသိမ်းခံရခြင်း၊ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားနေသည့် အုပ်စုများအကြား အကြမ်းဖက်နည်းဖြင့် နယ်မြေထိန်းချုပ်မှု လွှဲပြောင်းပေးခြင်း စသည်တို့ကိုလည်း စောင့်ကြည့်လေ့လာသည်။ VIMS စနစ်များသည် ခြိမ်းခြောက်မှုများ (သို့မဟုတ်) ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ မဟုတ်သည့် ခြိမ်းခြောက်ဖိအားပေးမှုများကိုလည်း စောင့်ကြည့် လေ့လာတင်ပြသင့်ပါသည်။

၃.၃။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခအမျိုးအစားအားလုံးကို စောင့်ကြည့်လေ့လာသင့်သလား?

ဦးစားပေးလေ့လာဆန်းစစ်မှုများနှင့် အရင်းအမြစ်ကန့်သတ်ချက် များကြောင့် စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ် အမျိုးအစားများစွာထဲမှ အချို့သော ဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများကိုသာ အာရုံစိုက် စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် ဦးတည်သွားစေမည် ဖြစ်သည်။ မိမိတို့၏ VIMS စနစ်ကို အုပ်စုဖွဲ့ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ၊ လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲ ဖြစ်စဉ်များကိုသာ အာရုံစိုက် စောင့်ကြည့်လေ့လာမည်ဟု ဆုံးဖြတ်မည်ဆိုလျှင် လူတစ်ဦး ဖြစ်ပွားသည့် (လူတစ်ဦးချင်း သို့မဟုတ် အုပ်စုငယ် များအကြား ဖြစ်ပွားသည့်အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု) အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို စောင့်ကြည့်ရန် မလိုအပ်တော့ဟု စဉ်းစားကောင်း စဉ်းစားမိမည်ဖြစ်သည်။ အလားတူပင် ဂိုက်ဖွဲ့ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကြောင့် ဖြစ်သည့် လူသေဆုံးမှုများ၊ လက်နက်ကိုင်ခြိမ်းခြောက်သည့် ဓါးပြမှုများ၊ ငွေတောင်းခံသည့် ပြန်ပေးဆွဲမှုများ စသည့် အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခ ဖြစ်စေသည့် ရာဇဝတ်မှုများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းမပြုရန် လည်း ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။ လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု များနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွား မှုများသည် အများ အားဖြင့် မည်သည့်နိုင်ငံ၏ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များတွင်မဆို ရာခိုင်နှုန်းအတော်ကြီးကြီးမားမားပါဝင်နေသည် ကို တွေ့ရမည် ဖြစ်သည်။^{၁၃} အကယ်၍ အဆိုပါ ဖြစ်စဉ်များသည် စီမံချက်၏ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ ဦးစားပေးတွင် တိုက်ရိုက် ဆက်စပ်မှု မရှိပါက စောင့်ကြည့် လေ့လာမှု မပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးဖြစ်ခြင်းကို လျော့ချနိုင်ပါသည်။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာရုံး (UNODC)က ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ကျူးလွန်မှုကြောင့် ဖြစ်သည့် လူသေမှု ဖြစ်စဉ်များ ကိုသာ အာရုံစိုက်စောင့်ကြည့်သည်။ အဆိုပါဖြစ်စဉ်များတွင် လူသေစေသည့် လက်နက်ဖြင့် ကျူးလွန်သည့် လူတစ်ဦးချင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများနှင့် ရာဇဝတ်မှုများပါဝင်သော်လည်း ပဋိပက္ခကြောင့်သေဆုံးမှုများကို မကောက်ယူပါ။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်အားလုံးကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းကြောင့် ရရှိမည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို သေချာစွာ ထည့်သွင်းစဉ်းသင့် ပါသည်။ အထက်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့သည့်အတိုင်း ရေရှည်တည်တံ့ သော ဖွံ့ဖြိုးရေးပန်းတိုင်များ ၁၆.၁ တွင် ဖော်ပြထားသည့် အသုံး အနှုန်းမှာ “အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံအားလုံး” ဟုဆိုခြင်းကြောင့် အဓိပ္ပါယ်လွှမ်းခြုံမှုအားဖြင့် လူသတ်မှုကြောင့် လူသေဆုံးမှုများနှင့် ပဋိပက္ခကြောင့်လူသေဆုံးမှုများထက် အဓိပ္ပါယ်ပိုပါသည်။ ထိုအပြင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်များကို ဖြစ်ရသည့် စေ့ဆော်မှု အကြောင်းအရင်း၊ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့်ပမာဏတို့ကို အခြေခံပြီး လူတစ်ဦးချင်း ဖြစ်ပွား သည့် ဖြစ်စဉ်များနှင့် လူအုပ်စု အလိုက်ဖြစ်ပွားသည့်ဖြစ်စဉ်များဟူ၍ ခွဲခြားမှတ်သားသည်။ (အုပ်စုလိုက်ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်များမှာ မကြာခဏဆိုသလို လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ မကျေနပ်ချက်များ မှတစ်ဆင့် ပေါ်ပေါက်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။)^{၁၄} အထက်ပါခွဲခြားသတ်မှတ်ချက်မှာ တကယ်လက်တွေ့ ဖြစ်စဉ်များ၏

ဘောင်ကွက် ၃.၁။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုမဟုတ်သော ဖြစ်စဉ်များကို လေ့လာစောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ အတွေ့အကြုံ

- အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံရှိ အမျိုးသားအဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးနစ် (NVMS)သည် အာချေးပြည်နယ် ပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်ရေးနှင့် နောက်ဆုံးအခြေအနေများ (ACMU) စီမံချက်ကို အရိုက်အရာဆက်ခံပြီး ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ACMU စီမံချက်သည် ၂၀၀၅ ခုနှစ် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်နောက်ပိုင်း အာချေးပြည်နယ်အတွင်း ပဋိပက္ခများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၆ ခုနှစ်မှ ၂၀၀၈ ခုနှစ်အတွင်း ပုံသဏ္ဍာန်အသစ်ဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပဋိပက္ခ ဖြစ်စဉ်များ၊ အကြမ်းဖက်မှုများကို စောင့်ကြည့်နိုင်ခဲ့ပြီး ၎င်းဖြစ်စဉ်များကြောင့် ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေး ဖြစ်စဉ်နှင့် အကူအညီပေးလုပ်ငန်းများအပေါ် ဖြစ်လာနိုင်သည့် သက်ရောက်မှုများကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်ခဲ့သည်။
- ACMU စနစ်သည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကိုသာမက ဆန့်ကျင်ကန့်ကွက်မှုများ၊ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ပွဲများ၊ တရားဝင် တောင်းဆိုတိုင်တန်းမှုများနှင့် တရားမဝင်မဟုတ်သော တောင်းဆိုတိုင်တန်းမှုများစသည့် အခြားပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်အမျိုးအစား များစွာကိုလည်း စောင့်ကြည့် လေ့လာခဲ့သည်။ ထိုသို့ အခြားဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများကို စောင့်ကြည့်နိုင်ခြင်းမှာ လူဦးရေ လေးသန်းခန့်သာရှိသည့် အာချေးပြည်နယ် အဝန်းအဝိုင်းအတွက် နိုင်ငံနိုင်ငံနင်းနင်း စောင့်ကြည့်နိုင်သည်။ တစ်လလျှင် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် (၃၀) ခန့်သာရှိတတ်ပြီး၊ တစ်လလျှင် ဖြစ်စဉ်စုစုပေါင်း (၁၅၀) နှင့် (၂၀၀) အကြားသာ ရှိသောကြောင့် ဖြစ်စဉ် ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ကုဒ်ရေးသွင်းခြင်းကို ဝန်ထမ်းတစ်ဦးတည်းနှင့်ပင် လုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။
- သို့သော် စနစ်အသစ်၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် အာချေးပြည်နယ်ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်သာမက တစ်နိုင်ငံလုံး အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ကာကွယ်ရေးအတွက် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးသို့ ပြောင်းလဲသွားသည့်အခါ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်မဟုတ်သည့် အခြား ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာရန်မှာ မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်မှ စ၍ NVMS စနစ်သည် လူဦးရေ သန်း ၂၅၀ ကျော်ရှိသည့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံအတွင်းရှိ ပြည်နယ် (၃၄) ခုကို လွှမ်းမိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနှစ်တွင် ကုဒ်ရေးသွင်းသူ ၃၄ ဦးပါဝင်သည့် အဖွဲ့သည် တစ်လလျှင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် ပျမ်းမျှ (၂၃၀၀) ခန့်ကို ရေးသွင်းခဲ့ရသည်။ အကယ်၍ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်မဟုတ်သည့် အခြားပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားကိုပါ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးသွင်းမည်ဆိုလျှင် လက်ရှိ လူအင်အားနှင့် အချိန်အကန့်အသတ်တို့ကြောင့် လုပ်ဆောင်ရန် မလွယ်ကူတော့ပေ။

ရှုပ်ထွေးမှု၊ အပြောင်းအလဲမြန်မှုတို့အပေါ် ခွဲခြားနားလည်နိုင်စေရန် သတ်မှတ်ထားသည့် သဘောတရားရေးရာ အယူအဆတစ်ခုသာ ဖြစ်ပါသည်။ လူ့အသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုလုံး၏ မကျေနပ်ချက်များနှင့် တစ်ဦးချင်း မကျေနပ်ချက်များအကြား အချင်းချင်း ပွတ်တိုက်မှုများမှ တစ်ဆင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခတစ်ခုအဖြစ် ပေါက်ကွဲသွားနိုင်ရန် (သို့မဟုတ်) ပေါ်ပေါက်အောင် တွန်းပို့ပေးတတ်သည်။ (Kalyvas ၂၀၀၆)။ လူမျိုးရေးနှင့် ဘာသာရေး တင်းမာမှုများ မြင့်မား နေသည့် ဒေသများတွင် လူတစ်ဦးချင်း (သို့) ရပ်ရွာလူထုအကြား ဖြစ်ပွားသည့် သေးငယ်သောမြေယာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ် များသည် ကြီးမားသည့် လူမျိုးရေး ဘာသာရေး အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များဆီသို့ ဦးတည်သွားနိုင်သည်။^{၁၅} ငြိမ်းချမ်းရေး သဘော တူညီချက်ကြောင့် လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲများ အဆုံးသတ်သွားသည့်တိုင် ထိုပဋိပက္ခတွင်ပါဝင်ကြသူများက ငြိမ်းချမ်းရေး ရယူထားသည့်ကာလအတွင်း နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေး အကျိုးစီးပွားများရယူရန် ကြိုးပမ်းလာခြင်းကြောင့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံသစ်များ ဖြစ်ပေါ် လာနိုင်သည်။ အကယ်၍ စောင့်ကြည့်လေ့လာမည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အမျိုးအစား များကို ကျဉ်းမြောင်းစွာသတ်မှတ်ခဲ့မည်ဆိုပါက VIMS စနစ်သည်

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ၏ သဘောသဘာဝနှင့် အခြား အကြောင်းအရင်းများ၏ အဆက်အစပ်ကို ဖော်ထုတ်နိုင်ရန် ခက်ခဲသွားမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ မည်သို့ ဖြစ်ပေါ် ပြောင်းလဲလာသည်၊ မြင့်တက်လာသည်၊ လျော့နည်း ကျဆင်းသွားသည်တို့ကိုလည်း လေ့လာ ဆန်းစစ်ရန် ခက်ခဲသွားမည် ဖြစ်သည်။

VIMS စနစ်တစ်ခုအတွက် “အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ” အဓိပ္ပါယ်သတ်မှတ်ချက် အဆိုပြုနယ်ပယ် အကျယ်အဝန်း

ဤလက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်က ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုပါဝင်သည့် မည်သည့်ဖြစ်စဉ်မဆို စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် အကြံပြုသည်။ VIMS စနစ်အတွက် အချက်အလက်ရေးသွင်းရန် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များရွေးချယ်ရာတွင် အောက်ဖော်ပြပါ လုပ်ငန်းသုံး အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ထိုအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်သည် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေး အဖွဲ့ကြီး၏ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုအပေါ် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာက ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လက်ခံထားသည့် ဖွင့်ဆိုချက်ကို အစားထိုးအသုံးပြုရန် ရည်ရွယ်လိုရင်းမဟုတ်ပါ။ VIMS စနစ်တစ်ခု လည်ပတ်နေသည့် နိုင်ငံ နောက်ခံ အခင်းအကျင်းတစ်ခုတွင် အချက်အလက်ရေးသွင်းရန် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ ရွေးချယ်သည့်အခါ နယ်နိမိတ် သတ်မှတ်ချက် ရှင်းရှင်း လင်းလင်း ဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်ခြင်းသာဖြစ်ပါသည်။

“အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု” အပေါ် လုပ်ငန်းသုံးအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်
လူတစ်ဦး၊ အုပ်စုတစ်စု၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအပေါ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အင်အားကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ အသုံးပြုခြင်းကြောင့် ဒဏ်ရာရမှု၊ လူသေဆုံးမှု၊ (သို့မဟုတ်) လူနှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်မှုများအပေါ် အခြားသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း (သို့မဟုတ်) ဖြစ်ပေါ်စေရန် အခွင့်အလမ်းမြှင့်မားစွာရှိခြင်း” ဟုဆိုပါသည်။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်အဖြစ် အချက်အလက်ရေးသွင်းရန် စဉ်းစားရမည့် စံသတ်မှတ်ချက်

အချက်အလက်စနစ်ထဲတွင် ထည့်သွင်းရန် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များသည် အောက်ဖော်ပြပါ စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီရမည်-

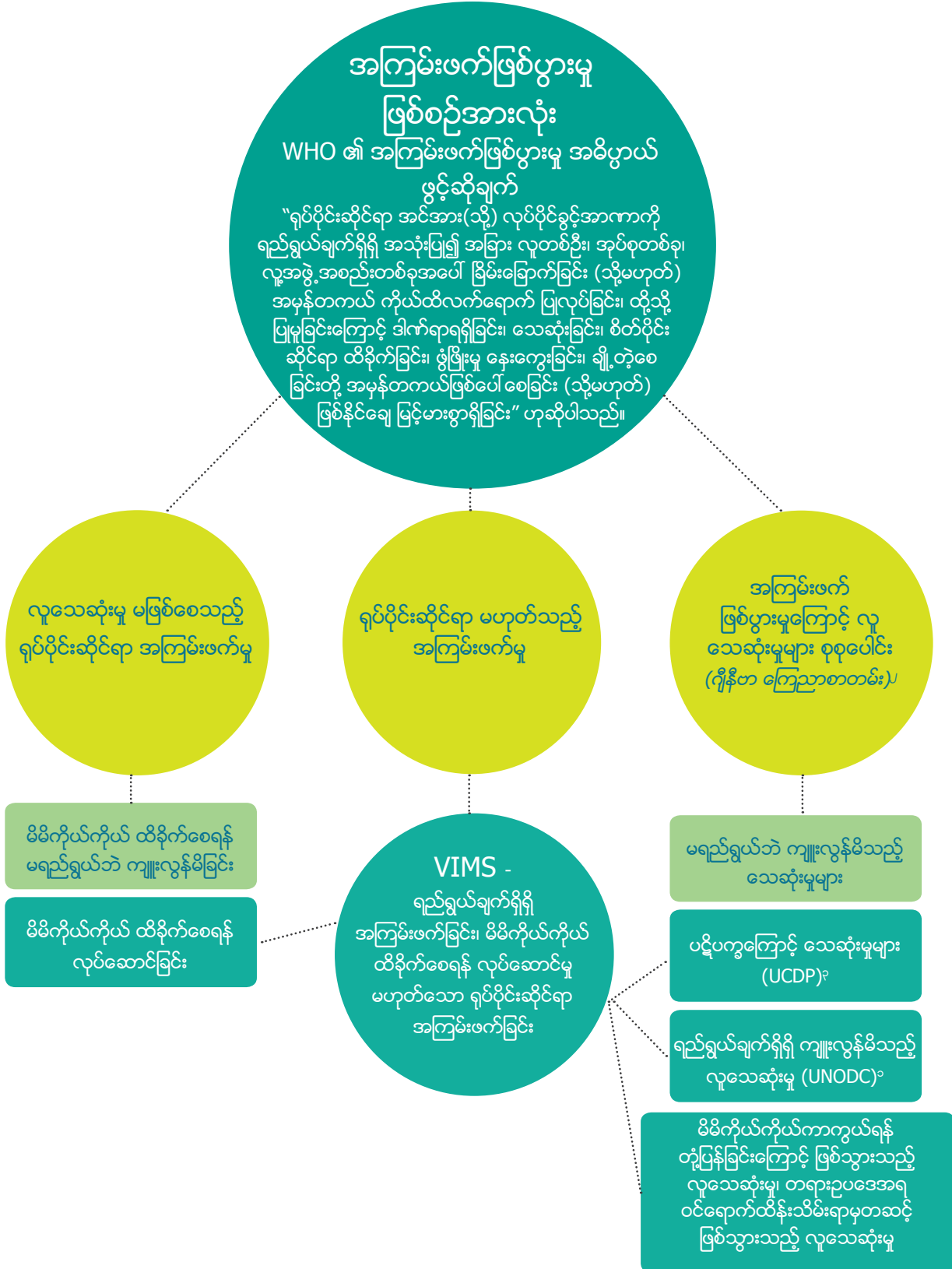
- ၁။ **ရည်ရွယ်ချက်** - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ လုပ်ဆောင်သည်။ မရည်ရွယ်ဘဲ ဖြစ်သွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် (ဥပမာ- မရည်ရွယ်ဘဲ ဖြစ်သွားသည့် လူသတ်မှု)များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပါ။ (ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေး အဖွဲ့ကြီး၏ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအပေါ်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာရုံး၏ လူသေဆုံးမှုဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်တို့တွင်လည်း မရည်ရွယ်ဘဲ ဖြစ်သွားသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပါ။
- ၂။ **အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ ဦးတည်ချက်**- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုသည် လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စု တစ်စုက အခြားလူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုတစ်စုအပေါ် ကျူးလွန်ခြင်းဖြစ်သည်။ သေဆုံးဒဏ်ရာရရှိစေရန် မိမိကိုယ်မိမိ ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပါ။
- ၃။ **ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှု** - လူကို တိုက်ရိုက် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အန္တရာယ်ဖြစ်စေသည့် (ဒဏ်ရရှိစေခြင်း၊ သေဆုံးခြင်း စသည်) (သို့မဟုတ်) ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်မှုများ ထိခိုက်ပျက်စီး ခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်စေသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများကိုသာ ထည့်သွင်း စဉ်းစားရမည်။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်အဖြစ် အချက်အလက်ရေးသွင်းရန် စဉ်းစားရမည့် စံသတ်မှတ်ချက်

စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များအပြင် မိမိတို့စိတ်ဝင်စားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများကိုလည်း အချက်အလက်စနစ်ထဲတွင် ထည့်သွင်းရန် စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရန် လိုအပ်လာနိုင်ပါသည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များသည် အောက်ဖော်ပြပါ သတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီရမည်-

- ၁။ **လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ အသုံးဝင်မှု** - အချက်အလက်ရေးသွင်းရန် ရွေးချယ်ထားသည့် ဖြစ်စဉ်များသည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပြောင်းလဲပုံနှင့် ပဋိပက္ခအကြောင်း လေ့လာရာတွင် အသုံးဝင်သော အသိပညာအသစ်များ ရရှိရန် အထောက်အကူဖြစ်စေသည်။
- ၂။ **အချက်အလက်များ ရှေ့နောက်ညီညွတ်စွာ တစ်ပြေးညီတင်ပြနိုင်မှု** - အချက်အလက်ရေးသွင်းရန် ရွေးချယ် ထားသည့် ဖြစ်စဉ်များသည် မိမိတို့ ရယူနေသည့် သတင်းရင်းမြစ်များက အချက်အလက်များ ရှေ့နောက်ညီညွတ်စွာ တစ်ပြေးညီ တာဝန်တည်း ပြည့်ပြည့်စုံစုံ တင်ပြနိုင်ပါသည်။

VIMS စနစ်တစ်ခုအတွက် “အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ” အဓိပ္ပါယ်သတ်မှတ်ချက် အဆိုပြုနယ်ပယ် အကျယ်အဝန်း

SDG ၁၆.၁ က “ကမ္ဘာပေါ်ရှိ မည်သည့် ဒေသတွင်မဆို အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံအားလုံးနှင့် ၎င်းပုံစံအားလုံးတို့နှင့် ဆက်စပ် လူသေဆုံးမှုနှုန်းကို သိသာစွာ လျော့ချရေး “အတွက် အစိုးရများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့အစည်းများကို တောင်းဆိုထားသည်။

အပိုင်း ၂

အချက်အလက် ထုတ်လုပ်ခြင်း

အခန်း ၄။ သတင်းရင်းမြစ် ရွေးချယ်ခြင်း

ဤအခန်းတွင် အချက်အလက်ရယူမည့် သတင်းရင်းမြစ်များအကြောင်း ဆွေးနွေးထားပါသည်။ အစပိုင်းတွင် VIMS စနစ်တစ်ခု အတွက် လုံလောက်သော သတင်းအရင်းအမြစ်များရရှိအောင် မည်သို့ရွေးချယ်ရမည်ကို လေ့လာသုံးသပ်ထားသည်။ ထို့နောက် အများဆုံးအသုံးပြုလေ့ရှိသော သတင်းရင်းမြစ်များနှင့် ၎င်းတို့၏ အားသာချက်၊ အားနည်းချက်များကို ဆွေးနွေးထားသည်။ နိဂုံးပိုင်းတွင်မူ သတင်းရင်းမြစ်များရွေးချယ်ရာတွင် လိုက်နာသင့်သော အခြေခံမူများအကြောင်း အကြံပြုဆွေးနွေးထားပါသည်။

၄.၁။ VIMS စနစ်နှင့် ကိုက်ညီသော သတင်းရင်းမြစ်များ

VIMS စနစ်၏ အချို့သောလက္ခဏာရပ်များသည် သတင်း အရင်းအမြစ်ရွေးချယ်မှုအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။

ထိုလက္ခဏာရပ်များမှာ (၁) ဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီကို လေ့လာ ဆန်းစစ်မှု၏ ယူနစ်တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်း၊ (၂) အားလုံး လွှမ်းမိုးမှု ရှိသော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် (၃) အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ အချက်အလက် ကောက်ယူခြင်း တို့ဖြစ်သည်။ VIMS စနစ်အတွက် အချို့သောသတင်းအရင်းအမြစ်များက အခြားသတင်း ရင်းမြစ်များထက် ပို၍အသုံးဝင်ခြင်းမျိုးလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။

VIMS စနစ်အတွက် အသုံးဝင်ဆုံးသော သတင်းရင်းမြစ် များသည် အောက်ပါလက္ခဏာရပ်များနှင့် ပြည့်စုံသည်-

- သတင်းရင်းမြစ်သည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီ အတွက် သတင်းအချက်အလက် ပြည့်စုံစွာဖော်ပြ ထားသည်။
- သတင်းရင်းမြစ်သည် မိမိတို့စနစ်က စောင့်ကြည့် လေ့လာ နေသည့် ဒေသတစ်ခုလုံး (သို့မဟုတ်) ဒေသ၏ အစိတ် အပိုင်း တစ်ခုအတွင်းရှိ လူများကိုဖြစ်စေ၊ ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှု များကိုဖြစ်စေ၊ နှစ်ခုလုံးကိုဖြစ်စေ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက် မှုများ ဖြစ်လာရန်အလားအလာရှိသည့် အကြမ်းဖက်မှုပုံစံ အားလုံးကို လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် သတင်းအချက်အလက်များ စုဆောင်း တင်ပြနိုင်သည်။ ရွေးချယ်ထားသော သတင်း ရင်းမြစ်များသည် စီမံချက်၏ ရည်မှန်းချက်နှင့် နယ်ပယ် အကျယ်အဝန်းနှင့်အညီ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုပုံစံအမျိုး မျိုးနှင့်ဆိုင်သည့် သတင်း အချက်အလက်များကို တတ်နိုင်သမျှ ပြည့်စုံစွာ စုဆောင်းတင်ပြနိုင်ရန် လိုအပ်သည်။

- သတင်းရင်းမြစ်သည် အချိန်၊ နေရာ၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အမျိုးအစား၊ ဖြစ်ရသည့်အကြောင်းအရင်းများ၊ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ၊ အကျိုးသက်ရောက်မှုများစသည့် အသေးစိတ် အချက်အလက်များကို စုဆောင်းတင်ပြသည်။ ထိုသတင်း ရင်းမြစ်မျိုးသည် အလွန်အသေးစိတ်ကျသည့် အချက် အလက်များပါဝင်ခြင်းကြောင့် မှန်ကန်မှု ရှိ/မရှိ၊ အထောက် အထား ခိုင်မာမှု ရှိ/မရှိကို ဆုံးဖြတ်ရန်လွယ်ကူစေသည်။
- သတင်းရင်းမြစ်သည် (နေ့စဉ်၊ အပတ်စဉ်၊ လစဉ် စသည်ဖြင့်) ထုတ်ဝေသည့် အချိန်အပိုင်းအခြားအလိုက် သတင်းအချက်အလက်များကို နောက်ဆုံးအခြေအနေနှင့် အညီ ပုံမှန်ထုတ်ပြန်သည်။
- သတင်းရင်းမြစ်သည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ကောက်ယူရာတွင် အခြေခံအားဖြင့် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည့် သတင်းလုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်မှုရှိခြင်းနှင့် နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တစ်ပြေးညီ လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်း တို့နှင့် ပြည့်စုံသည်။ သတင်းရင်းမြစ်များသည် လက်ခံနိုင် လောက်သည့် တိကျသေချာမှုရှိပြီး ယုံကြည်စိတ်ချနိုင် လောက်သော သတင်းအချက်အလက်များ ဖြန့်ဝေပေးသင့် ပါသည်။

အပြန်အလှန် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်း - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်အားလုံးအကြောင်းကို သတင်းရင်းမြစ်တစ်ခုတည်းမှ အတိအကျ သတင်းရယူနိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပါ။ သတင်းရင်းမြစ် တစ်ခုစီသည် သက်ဆိုင်ရာနယ်မြေဒေသတစ်ခုကိုဖြစ်စေ၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အမျိုးအစား တစ်ခုပေါ်တွင်ဖြစ်စေ အာရုံစိုက်၍ အချက်အလက် ကောက်ယူထားခြင်းဖြစ်ကောင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် သတင်းရင်းမြစ် အမျိုးအစားများစွာကို

ပေါင်းစပ်၍အသုံးပြုခြင်းသည် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်း ဖြစ်သည်။ အပြန်အလှန် တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးခြင်းအားဖြင့် ဖြစ်စဉ်အများအပြား စုဆောင်းမိလားပြီး သတင်းရင်းမြစ် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အချက်အလက်များ တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးနိုင်သဖြင့် ဖြစ်စဉ်

တစ်ခုချင်းစီ၏ တိကျခိုင်မာမှုကို အတည်ပြုလာနိုင်သည်။ အချုပ်အားဖြင့် သတင်းရင်းမြစ် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု အပြန်အလှန် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းသည် သတင်းအချက် အလက်များ၏ အရည်အသွေးကို များစွာကောင်းမွန် လာစေပြီး ခိုင်မာမှုလည်း ပိုမိုအားကောင်းလာစေသည်။

၄.၂။ VIMS စနစ်အတွက် အသုံးများသော သတင်းရင်းမြစ်များ

ဤအခန်းတွင် VIMS စနစ်တစ်ခုတွင် အသုံးပြုသော သတင်းရင်းမြစ် အမျိုးအစားများအကြောင်း ဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။ သတင်း မီဒီယာများမှ အစီရင်ခံစာများ၊ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ သတင်း အချက်အလက်များ၊ အန်ဂျီအိုများ၏ အစီရင်ခံစာ များအပြင် သတင်း အချက် အလက်နည်းပညာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့်အတူ ပေါ်ထွက်လာသည့် သတင်းရင်းမြစ်အသစ်များဖြစ်သည့် အီလက်ထရွန်းနစ် နည်းလမ်း များဖြင့် လူထုထံမှ သတင်းအချက်အလက်များရယူခြင်း

(Crowdsourcing)၊ ယုံကြည် စိတ်ချရသော သတင်းပေးပို့သူမှ တစ်ဆင့် မိုဘိုင်းဖုန်းကို အသုံးပြု၍ သတင်းအချက်အလက်ရယူခြင်း (Crowdseeding)နှင့် လူမှုကွန်ယက် မီဒီယာ စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်းတို့အကြောင်းကိုလည်း ဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။ အောက်ဖော်ပြပါ ဇယား ၄.၁ တွင် သတင်းရင်းမြစ် အမျိုးအစားများ၊ ၎င်းတို့၏ အဓိက အားသာချက်နှင့် အားနည်းချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြပေးထားပါသည်။

ဇယား ၄.၁။ အသုံးများသော သတင်းရင်းမြစ်အမျိုးအစားများနှင့် ၎င်းတို့၏ အားသာချက်၊ အားနည်းချက်များ

	အဓိကအားသာချက်များ	အဓိကအားနည်းချက်များ	အကြံပြုချက်များ
 သတင်းမီဒီယာများ	အများအပြားဖြင့် မူလရင်းမြစ်နှင့် တစ်ဆင့်ခံရင်းမြစ် မျိုးစုံမှ ရယူသည်။ လူတိုင်း လက်လှမ်းမီ အသုံးပြုနိုင်သည်။	လူအများစိတ်ဝင်စားမည့် လူသတ်မှတ် နိုင်ငံရေး၊ ရာဇဝတ်မှု စသည့် သတင်းများကို ပို၍ ဦးစားပေး ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။ ကျေးလက်ဒေသတွင် ဖြစ်ပွား သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုများကို အမှန်တကယ် ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်အရေအတွက်ထက် လျော့နည်း ဖော်ပြနိုင်ခြင်း၊ ဒေသအားလုံး၏ သတင်းများကို တပြေးညီ မတင်ပြ နိုင်ဘဲ ဒေသအချို့၏ သတင်းများကို ဦးစားပေးတင်ပြနိုင်ခြင်း၊ ဖွေဖိဋ္ဌာန်မကျဘဲ အစွဲရှိနိုင်ခြင်း၊ မိမိသဘောဖြင့် ဆင်ဆာ ဖြတ်တောက် ဖော်ပြနိုင်ခြင်းနှင့် သတင်းခိုင်မာမှု အမှန်တကယ် အားနည်းခြင်း (သို့မဟုတ်) ခိုင်မာမှုအပေါ် သံသယ ဖြစ်နိုင်ခြင်း	တစ်နိုင်ငံလုံးအဆင့် လွှမ်းမိုး၍ သည့် သတင်းမီဒီယာများ ထက် ဒေသခံ သတင်းမီဒီယာ များမှ သတင်းအချက်အလက် များကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် သတင်း ဘက်လိုက်မှုကို လျော့ချနိုင်သည်။ စောင့်ကြည့်လေ့လာမည့် ဒေသတစ်ခုအတွက် သတင်းရင်းမြစ်ပေါင်းစုံမှ ရနိုင်သလောက် အသုံးပြုပါ။ သတင်းမခိုင်မာမှု ပြဿနာကို လျော့ချနိုင်ရန် သတင်း မီဒီယာမှရသော သတင်းများ ကို အခြားသော သတင်း ရင်းမြစ်များ တွဲဖက် အသုံးပြုပါ။
 လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့၊ အစီရင်ခံစာများ	နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တပြေးညီ လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းနှင့် အသေးစိတ် ဖော်ပြနိုင်ခြင်း၊ ဒေသအလိုက် သတင်းလွှမ်းမိုးခြင်းဖြင့် နှင့် လုံခြုံရေး ကန့်သတ်နယ်မြေများ အထိ သတင်းလက်လှမ်းမီမှု (အထူးသဖြင့် အစိုးရဌာနဆိုင်ရာ များအတွက်) စိတ်ချယုံကြည် လောက်သော သတင်းရင်းမြစ် ဖြစ်ခြင်း	သတင်းရယူခွင့် ကန့်သတ်ထားခြင်း၊ သတင်း ပုံမှန်ရယူနိုင်ရေး အတွက် မသေချာခြင်း တစ်ခါတရံတွင် ဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပွားရသည့် စေ့ဆော်မှု၊ အကြောင်းရင်းကို ရှာဖွေရာတွင် ထိရောက်မှု အားနည်းသည်။ ပြုရှိကရေစီယန္တရားနှင့် နိုင်ငံရေး ထိခိုက်နိုင်ခြေများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရခြင်း တို့ကြောင့် သတင်းတင်ပြရာတွင် လွှမ်းမိုးမှု များရှိနိုင်သည်။ (အထူးသဖြင့် အစိုးရ မဟုတ်သော ပြည်သူ့/ အဖွဲ့ အစည်းများအတွက်) စိတ်ချယုံကြည်လောက်သော သတင်းရင်းမြစ် မဟုတ်မဟုတ် သံသယရှိခြင်း	လွတ်လပ်သော အခြား သတင်းရင်းမြစ်များနှင့် တွဲဖက် အသုံးပြုပါ။
 အစိုးရ မဟုတ်သော အဖွဲ့ အစည်း (NGO) များ၏ အစီရင်ခံစာများ	မူလသတင်းရင်းမြစ်များမှ တိုက်ရိုက် တင်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ အောက်ခြေ လူထုကွန်ရက်များထံမှ သတင်းများဖြစ်ပြီး လွတ်လပ်စွာ ရေးသားတင်ပြနိုင်သည်။	များသောအားဖြင့် အရည်အသွေးဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများ၊ ဖြစ်စဉ်အကြောင်းအရာ ကိုအခြေခံ၍ အစီရင်ခံစာ ရေးသားသည်။ နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်း အကန့်အသတ်ရှိသည်။ သတ်မှတ်ထားသည့် မူဝါဒရေးရာကိစ္စများကိုသာ သီးသန့် အာရုံစိုက်သည်။ အချိန်အပိုင်းအခြားအလိုက် အစီရင်ခံစာ ထုတ်ဝေမှု အကြိမ်ရေ (အပတ်စဉ်၊ လစဉ် စသည်)	အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ပို၍စနစ်တကျ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ အချက်အလက်ကောက်ယူနိုင်သော အခြား သတင်းရင်းမြစ်များနှင့် တွဲဖက် အသုံးပြုပါ။
 Crowdsourcing နှင့် Crowdseeding နှင့် လူမှုကွန်ယက် မီဒီယာ စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်း	နည်းပညာ အသုံးပြုသူများထံမှ (သို့မဟုတ်) သေချာ သင်တန်းပေး ထားသည့် နယ်ဝန်ထမ်းများထံမှ သတင်းများကို တိုက်ရိုက် အချိန်နှင့် တပြေးညီ ကောက်ယူနိုင်သည်။	အင်တာနက်ရရှိမှု၊ မိုဘိုင်းဖုန်း ကွန်ရက်များ လွှမ်းမိုးမှုပေါ် မူတည်သည်။ လူမှုစီးပွားအခြေအနေနှင့် လူဦးရေဆိုင်ရာ ကျား/မ အသက်အရွယ် နောက်ခံအရ ဆန္ဒစွဲများရှိနိုင်သည်။ သတင်းမှန်/မမှန်စစ်ဆေးရန် အခက်အခဲတွေ့ နိုင်သည်။ ကုန်ကျစရိတ်ကျခံရမှု၊ လက်တွေ့ တွက်ပြန် ဆောင်ရွက်မည့် အဖွဲ့အစည်းနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ရေး	သမားကျ သတင်းရင်းမြစ်များနှင့် တွဲဖက် အသုံးပြုပါ။

၄.၂.၁။ သတင်းမီဒီယာများ

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကောက်ယူစုစည်းရာတွင် အများအားဖြင့် သတင်းဝန်ဆောင်မှုများနှင့် သတင်းစာများကို အသုံးပြုကြသည်။^{၁၆} ထိုသတင်းရင်းမြစ်များသည် လူအများလက်လှမ်းမီနိုင်သည်။ ၎င်းတို့သည် မူရင်းသတင်း ရင်းမြစ်မျိုးစုံမှ ရရှိသည့် အချက်အလက်များကို အကျဉ်းချုပ် စုစည်းတင်ပြကြသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးအဆင့် လွှမ်းခြုံသည့် သတင်း ရင်းမြစ်များအပြင် ဒေသတွင်း/ ပြည်တွင်း သတင်းရင်းမြစ်များနှင့် တွဲဖက်အသုံးပြုခြင်းဖြင့်လည်း သတင်းရွေးချယ်တင်ပြသည့် ဘက်လိုက်မှုအားနည်းချက်ကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းလျော့ချနိုင်သည်။

သတင်းမီဒီယာကို သတင်းရင်းအမြစ်အဖြစ် အများစုက အသုံးပြုကြသည့် အကြောင်းရင်းများမှာ-

- **လူအများ လက်လှမ်းမီနိုင်ခြင်း** - သတင်းမီဒီယာတစ်ခုထံမှ သတင်းပုံမှန်ရယူရန် ဝယ်ယူလိုက်ရုံ (သို့မဟုတ်) ပုံမှန်ထ ထုတ်ဝေနေသည့် သတင်းစာများကို စုဆောင်းထားလိုက်ရုံဖြင့် အချက်အလက်ကောက်ယူမှုကို စတင်လုပ်ဆောင် နိုင်သည်။
- **အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ပွားမှုသတင်းများကို အကြောင်းပြု၍ ကြည့်ရှုသူအရေအတွက်များအောင် ဆွဲဆောင်ခြင်း** - လူအများ စိတ်ဝင်စားသည့် ပဋိပက္ခများနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များကို ဖော်ပြခြင်းအားဖြင့် စီးပွားရေးအရ တွက်ခြေကိုက် သောကြောင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့်ပတ်သက်၍ သတင်းလွှမ်းခြုံမှုအားကောင်းသည်။
- **တစ်ခုထက်ပိုသော သတင်းရင်းမြစ်များနှင့် တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးထားခြင်း** - သေချာလေ့ကျင့် သင်တန်းပေးထားသော သတင်းထောက်များသည် ရဲတပ်ဖွဲ့အစီရင်ခံစာများကို ကိုးကားခြင်း၊ မျက်မြင်သက်သေများနှင့် အခြားသတင်းပေးသူ များနှင့် လူတွေ့မေးမြန်းခြင်းစသည်ဖြင့် တစ်ခုထက်ပိုသော ရင်းမြစ်များနှင့် တွဲဖက်အစီရင်ခံစာရေးကြသည်။ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်အကြောင်း သတင်းဆောင်းပါးကောင်းတစ်ခု ရေးသားတင်ပြထားပါက အများအားဖြင့် သတင်းအချက်အလက် များမှာ မှန်မမှန်စစ်ဆေးပြီးသားဖြစ်တတ်သည်။

သို့သော် သတင်းမီဒီယာများသည် သတင်းရွေးချယ်တင်ပြသည့်နှင့် ပတ်သက်၍ အောက်ပါ အားနည်းချက်များရှိနိုင်သည်-

- **သတင်းဖြစ်မဖြစ်** - မည်သည့်သတင်းအား လူထုပိုမိုစိတ်ဝင်စား မည်ကိုမူတည်၍ သတင်းဌာနများသည် အချို့ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု အမျိုးအစားများကို အခြားအမျိုးအစားများထက် ပို၍ အသားပေးဖော်ပြလေ့ရှိကြသည်။
 - **သတင်းဌာနများသည် သေမှုသေခင်းပါဝင်သော ဖြစ်စဉ်များ ကို ပို၍အလေးပေးဖော်ပြနိုင်သည်။** ဆိုလိုသည်မှာ သေမှုသေခင်း မပါဝင်သော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစား များကို ရေးသားဖော်ပြရာတွင် အမှန်တကယ်ဖြစ်သည့် ဖြစ်စဉ် အရေအတွက် ထက်လျော့နည်းနိုင်သည်။
 - **အုပ်စုလိုက် (သို့မဟုတ်) လူစုလူဝေးပါဝင်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များကို ပို၍ စိတ်ဝင်စား**

ကြသည်။ လူအနည်းငယ် ကိုသာ ထိခိုက်မှုဖြစ်စေသည့် ဖြစ်စဉ်များထက် လူအများကို တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ၊ သွယ်ဝိုက်၍ ဖြစ်စေ ထိခိုက်မှု ဖြစ်စေသည့် ဖြစ်စဉ်များက ပို၍ လူထု စိတ်ဝင်စားမှုရနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် သတင်းမီဒီယာ များသည် ရာဇဝတ်မှု၊ အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှုနှင့် နိုင်ငံရေး အဓိကရုဏ်းဖြစ်စဉ်များကို အခြားသတင်းများထက် ပို၍ပုံမှန် ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။

- **မြို့ပြနှင့်ကျေးလက် သတင်းလွှမ်းခြုံမှု မညီမျှခြင်းနှင့် ဒေသအလိုက် သတင်းလွှမ်းခြုံမှု မညီမျှခြင်း** - သတင်းမီဒီယာ များသည် ၎င်းတို့ ရုံးစိုက်ရာ၊ ၎င်းတို့ သတင်းထောက် အများစု လက်လှမ်းမီရာ၊ ၎င်းတို့ စာဖတ်ပရိသတ်အများစု နေထိုင်ရာ မြို့ပြဧရိယာ အနီးတစ်ဝိုက်တွင် ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်များကို ပုံမှန်လိုလို ဖော်ပြနိုင်ကြသည်။ အကျိုးဆက် အားဖြင့် ကျေးလက်ဒေသများတွင် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ် စဉ်များကို သတင်းလွှမ်းခြုံမှု အားနည်းနိုင်သည်။^{၁၇} ယေဘုယျအားဖြင့် နေရာဒေသကိုလိုက်၍ သတင်းအရည်အသွေးမညီမျှခြင်းများ ရှိနိုင်သည်။
- **မွေ့မိဌာန်မကျဘဲ ဆန္ဒစွဲ သတင်းများ ရေးသားတင်ပြနိုင်ခြင်း** - ဤအချက်သည် ပဋိပက္ခသတင်းရေးသားခြင်းနှင့် ပို၍ သက်ဆိုင်သည်။ ဖြစ်စဉ်တစ်ခုနှင့် ပတ်သက်၍ သတင်းရေးသားဖော်ပြမည်၊ မဖော်ပြမည်၊ မည်သို့ အဓိပ္ပါယ် ကောက်ယူ ရေးသားမည်စသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များမှာ သတင်းထောက်များက မိမိ၏ အသက်အန္တရာယ်စိုးရိမ်ရမှု၊ နိုင်ငံရေး ကရုဏာသက်မှုနှင့် ပဋိပက္ခတွင်ပါဝင်နေသူများနှင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်နေမှုတို့အပေါ် တွင်လည်း မူတည်သည်။^{၁၈}

သတင်းမီဒီယာများ၏ သတင်းရွေးချယ်တင်ပြသည့် အားနည်းချက်ကို လျော့ချနိုင်ရန် အောက်ပါ လုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ဆောင် နိုင်သည် -

- **ဒေသတွင်း သတင်းမီဒီယာများကို အသုံးပြုခြင်း** - တစ်နိုင်ငံလုံးအဆင့် လွှမ်းခြုံသည့် သတင်းမီဒီယာများသည် အရေးကြီးသော ဖြစ်စဉ်များအတွက်သာ ၎င်းတို့၏ အချိန်နှင့် ငွေကြေးကို သုံးစွဲခြင်း၊ ကော်လံနေရာပေးခြင်းတို့ ပြုလုပ် နိုင်ပါမည်။ (ဥပမာ- လူအများအပြားသေဆုံးမှု၊ ကြောက်ရွံ့ဖွယ် ကောင်းသော အကြမ်းဖက်မှုများ၊ တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ စာဖတ် ပရိသတ်များအတွက် တစ်နည်းနည်းဖြင့် စိတ်ဝင်စားဖွယ်

ကောင်းသော သတင်းများ။) ဒေသတွင်းသတင်းစာ၊ ဒေသတွင်း ရေဒီယို တို့ကဲ့သို့ ပြည်နယ်တွင်း၊ ခရိုင်တွင်း၊ ဒေသတွင်းမီဒီယာ များသည် လူစိတ်ဝင်စားမည့် သတင်း ဟုတ်/မဟုတ်အပေါ် သိပ်ဦးစားမပေးဘဲ၊ ၎င်းတို့ဒေသတွင်းရှိ ဖြစ်စဉ်အကြောင်းအရာ အမျိုးမျိုးကို လွှမ်းခြုံတင်ပြ ကြသည်။^{၁၆} ထို့ကြောင့် တစ်နိုင်ငံလုံးအဆင့် လွှမ်းခြုံသည့် သတင်းမီဒီယာများမှ ရရှိသည့် ဖြစ်စဉ်များကို ဒေသတွင်း မီဒီယာများနှင့် တတ်နိုင်သမျှ တွဲစပ်အသုံးပြုသင့်ပါသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ ၄.၂။ ဘာကြောင့် ဒေသခံ သတင်းစာ များကို အသုံးပြုသင့်သလဲ? တွင်ကြည့်ပါ။)

- **မွေမိဌာန်မကျဘဲ ဆန္ဒစွဲ သတင်းများ ရေးသားတင်ပြသည့် အားနည်းချက်ကို လျော့ချခြင်း** - သတင်း အစီရင်ခံစာ များကို အကဲဖြတ်သုံးသပ်ခြင်း၊ သတင်းတည်းဖြတ်သူများနှင့် သတင်းမီ

ဒီယာစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများထံ စုံစမ်း မေးမြန်းခြင်းကို အပါအဝင် သတင်းရင်းမြစ်များကို စေ့စပ်သေချာ ဆန်းစစ် သုံးသပ်ခြင်းအားဖြင့် စိတ်ချယုံကြည်မှုအား အနည်းဆုံး သတင်းမီဒီယာများကို အချက်အလက်ရယူသည့် သတင်း ရင်းမြစ်စာရင်းမှ ဖယ်ရှားရာတွင် အထောက်အကူ ဖြစ်စေသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ ၄.၁။ သတင်းရင်းမြစ်များကို လေ့လာဆန်းစစ် ခြင်းတွင်ကြည့်ပါ။)။ ထို့အပြင် ဒေသတစ်ခုအတွင်း ထုတ်ဝေ သည့် သတင်းရင်းမြစ်များထဲမှ တတ်နိုင်သမျှ အရေအတွက် များများ အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ရင်းမြစ် တစ်ခုချင်းစီ၏ ဘက်လိုက် ရေးသားမှုများကို ထိုက်သင့်သလောက် လျော့ချပေးနိုင်လိမ့်မည် ဖြစ်ပါသည်။

၄.၂.၂။ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့ အစီရင်ခံစာများ

ရဲတပ်ဖွဲ့ထံမှဖြစ်စေ၊ တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာမှဖြစ်စေ၊ နှစ်ခုစလုံးထံမှ ဖြစ်စေ၊ သတင်းအချက်အလက် လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ပါက ၎င်းတို့သည် VIMS စနစ်အတွက် တန်ဖိုးရှိသော သတင်းရင်းမြစ်တစ်ခုဖြစ်သည်။^{၁၇}

- လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များထံမှ ရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များတွင် အားသာချက်များစွာရှိသည်-
- **တရားဝင်အချက်အလက်ဖြစ်သည်။** အစိုးရက စိတ်ချယုံကြည်ဖွယ် သတင်းအချက်အလက်ဖြစ်ကြောင်း လက်ခံထားသည့် တရားဝင်အချက်အလက်ဖြစ်သောကြောင့် ဆက်လက်ထွက်ပေါ်လာမည့် လေ့လာတွေ့ရှိချက်များ၊ အကြံပြုချက်များကို အလေးထား အာရုံစိုက်မှုပို၍ ရရှိနိုင်သည်။
 - **ဒေသလွှမ်းခြုံမှုရှိခြင်း** - နိုင်ငံအများစုတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအခြေခံယူ နှစ်တစ်ခုစီအတွက် ရဲစခန်းများ ဖွင့်လှစ်ထားပြီး လိုအပ်ပါက ဝေးလံဒေသများသို့လည်း အရာရှိများ ခန့်ထားစေလွှတ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အခြားသတင်းရင်းမြစ် အများစုထက် ပို၍ကောင်းမွန်ပြည့်စုံသော သတင်းလွှမ်းခြုံမှု ရှိသည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွား နေသည့် နိုင်ငံများတွင် သတင်းမီဒီယာနှင့် ရဲတပ်ဖွဲ့များပင် သတင်းလွှမ်းခြုံရန် ခက်ခဲပြီး အန္တရာယ်များသည့် တားမြစ် နယ်မြေဒေသများတွင်လည်း စစ်တပ်များဖြန့်ကျက် ထားရှိနိုင်သည်။
 - **သတင်းအချက်အလက် ကောက်ယူရာတွင် တစ်ပြေးညီ ဖြစ်ခြင်းနှင့် တိကျမှုရှိခြင်း** - ရဲနှင့်တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သတင်းပို့ စနစ်များတွင် ဒေသအားလုံး တစ်ပြေးညီဖြစ်စေရန် စံသတ်မှတ် ထားသောပုံစံကို အသုံးပြုပြီး ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီနှင့် ပတ်သက် သည့် အသေးစိတ် အချက်အလက်များ တိကျ ပြည့်စုံအောင်

ဖြည့်သွင်းရသည်။^{၁၈} ဖြစ်စဉ်တွင် မည်သူက မည်သူ့ကို ကျူးလွန်သည်၊ မည်သည့်လက်နက်အမျိုးအစားကို အသုံးပြု သည်၊ မည်သည့် ထိခိုက်ပျက်စီးမှုများ ဖြစ်ပေါ်သည်စသည့် အချက်အလက်များကို နည်းစနစ်တကျ ခွဲခြားသတ်မှတ် ဖြည့်သွင်းထားသည်။ ရဲနှင့် တပ်ပိုင်း ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများသည် အခြား သတင်းရင်းမြစ်များထက် ပို၍ တိကျသေချာမှု ရှိကြောင်း DSW နှင့် BCMS အဖွဲ့များက ချီးမွမ်းအသိအမှတ်ပြုကြသည်။

- လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များထံမှ ရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များတွင် သတိပြုရမည့် အားနည်းချက်များလည်းရှိသည်-
- **သတင်းရယူခွင့် ကန့်သတ်ထားခြင်း** - တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များသည် အများအားဖြင့် တားမြစ် ကန့်သတ် ထားသော အချက်အလက်များဖြစ်သည်။ ရဲတပ်ဖွဲ့မှ လူထု အတွက် ထုတ်ပြန်ပေးသည့် အချက်အလက် များမှာလည်း အများအားဖြင့် ခရိုင်အဆင့် (သို့) ပြည်ထောင်စုအဆင့် စုပေါင်းထားသည့် ဇယားအချုပ်များသာ ဖြစ်တတ်သည်။ ထိုအချက်အလက်များကိုပင် သုံးလပါတ်တစ်ကြိမ်၊ တစ်နှစ် တစ်ကြိမ်၊ စုစည်းထုတ်ပြန်ပေးတတ်သည်။ ဖြစ်စဉ် တစ်ခု ချင်းစီ၏ အစီရင်ခံစာများ ရယူအသုံးပြုရေးမှာလည်း ညှိနှိုင်းရန် ခက်ခဲတတ်သည် (သို့မဟုတ်) အခြေအနေ သတ်မှတ်ချက် တစ်ခုခုနှင့် ကိုက်ညီမှုသာ ပေးတတ်သည်။ တာဝန်ကျသူ

အရာရှိတစ်ဦး နယ်ပြောင်းသွားခြင်း (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေး အခြေအနေတစ်မျိုး ပြောင်းလဲသွားခြင်း စသည်ဖြင့် တစ်ခုခု ဖြစ်ခဲ့လျှင် သတင်းရရှိမှုလည်း ရပ်တန့်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတွင်မူ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် စစ်တပ်များက ၎င်းတို့ယုံကြည်စိတ်ချရသည့် မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများကို သတင်းအချက်အလက်များ မျှဝေအသိပေးထားခြင်းသည် ၎င်းတို့အတွက် အကျိုးရှိကြောင်း သိရှိကြပြီးဖြစ်သည်။ (နောက်ဆက်တွဲ ၄.၃။ NVMS, DSW နှင့် BCMS တို့၏ သတင်းရင်းမြစ်များ တွင်ကြည့်ပါ။)

- **သတင်းအချက်အလက် ကွာဟမှုများ** - DSW နှင့် BCMS တို့မှရရှိသော အတွေ့အကြုံများအရ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် တပ်ပိုင်း ဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာများတွင် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်း ရင်းများကို ထည့်သွင်းဖော်ပြမှု အားနည်းကြောင်း တွေ့ရ သည်။^{၂၂} ၎င်းအစီရင်ခံစာများမှာ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပြီးခြင်း၊ ဖြစ်စဉ်ဖြစ် ပွားရသည့်အကြောင်းရင်းကို စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု မပြုလုပ်ရသေးမီ ထုတ်ပြန်ပေးပို့ရလေ့ရှိသည်။ အကယ်၍ VIMS စနစ်က ၎င်းသတင်း ရင်းမြစ်များအပေါ် အဓိက မူတည်ပြီး သတင်း အချက်အလက်များကောက်ယူမည်ဆိုပါက ကွာဟချက်များ သိသိသာသာ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည်။^{၂၃}
- **အစီရင်ခံစာများ၏ အရည်အသွေးများ တစ်နေရာနှင့် တစ်နေရာ မတူညီခြင်း** - ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် စစ်တပ်များ တာဝန်ထမ်းဆောင် သည့် ခရိုင်များ၊ မြို့နယ်များ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ရရှိသည့် အချိန်၊

လူအင်အား၊ ငွေကြေးစသည် အရင်းအမြစ်များ မတူညီကြခြင်း၊ တည်ငြိမ်အေးချမ်းသည့် နေရာနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့်နေရာ စသည်ဖြင့် ဒေသအခင်းအကျင်း မတူညီခြင်းတို့ကြောင့် အစီရင်ခံစာများ၏ အရည်အသွေးမှာလည်း ကွဲပြားသွားမည် ဖြစ်သည်။ တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများသည် ပြည်သူ လူထုအကြားဖြစ်ပွားသည့် အငြင်းပွားမှုများထက် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ ဖြစ်စဉ်များကို ပို၍ အာရုံစိုက်၍ တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် တရားဝင်အစီရင်ခံစာ မှတ်တမ်းများတွင် ပြည်သူ လူထုအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အငြင်းပွားမှု ဖြစ်စဉ် အရေအတွက် မှာ အမှန်တကယ်ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်အရေအတွက် လျော့နည်း နေမည်ဖြစ်သည်။^{၂၄} ဗြူရိုကရေစီနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ မက်လုံး များကြောင့်လည်း အစီရင်ခံစာ တင်ပြမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဘက် လိုက်မှုများဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ (နောက်ဆက်တွဲ ၄.၃။ NVMS, DSW နှင့် BCMS တို့၏ သတင်းရင်းမြစ်များ တွင်ကြည့်ပါ။)

- **လူထု ယုံကြည်မှု အားနည်းနိုင်ခြင်း** - အစိုးရကလည်း ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်နေသည့် အုပ်စုတစ်ခုဖြစ်ခဲ့လျှင် အဆိုပါ အခင်းအကျင်းတွင် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ အချို့ပြည်သူများ ကမူ အစိုးရ၏ တရားဝင်အချက်အလက်များ၊ အထူးသဖြင့် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များမှရသော အချက်အလက်များကို ဘက်လိုက် မှု ရှိသည်။ စိတ်ချယုံကြည်ဖွယ်မရှိဟု ယူဆတတ်ကြသည်။

၄.၂.၃။ Crowdsourcing, Crowdfunding နှင့် လူမှုကွန်ယက် မီဒီယာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း

အင်တာနက်နှင့် ဆဲလ်ဖုန်းလွှမ်းခြုံမှု အလျင်အမြန်တိုးတက်လာခြင်းနှင့် ဒစ်ဂျစ်တယ်ပစ္စည်းများ ဈေးချိုချိုဖြင့် လူအများ လက်လှမ်းမီ အသုံးပြုနိုင်လာကြခြင်းကြောင့် Crowdsourcing ၊ Crowdfunding နှင့် လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာ စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်းတို့ကဲ့သို့သော နည်းလမ်းများမှတစ်ဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် သတင်းအချက်အလက်များ ကောက်ယူသည့် လုပ်ငန်းအတွက် အခွင့်အလမ်းအသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

Crowdsourcing နည်းလမ်းသည် အီလက်ထရွန်းနစ် နည်းပညာကို အသုံးပြု၍ သတင်းအချက်အလက်များ ပါဝင် မျှဝေပေးကြရန် လူထု ထံမှ တိုက်ရိုက်တောင်းခံရယူခြင်း ဖြစ်သည်။ Crowdsourcing နှင့် ပတ်သက်၍ မကြာခင်က ပေးလေ့ရှိသည့် ဥပမာမှာ Ushahidi ဟု ခေါ်သည့် အများသုံးဆော့ဖ်ဝဲတစ်ခုအကြောင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းက လူအများထံမှ သတင်းအချက်အလက်များ ကောက်ယူစုဆောင်းကာ အပြန်အလှန်တုံ့ပြန်နိုင်သည့် မြေပုံများ ရေးဆွဲဖန်တီးနိုင်သည်။ Ushahidi ကို ကင်ညာနိုင်ငံ၏ အငြင်းပွားဖွယ်ရာ သမ္မတရွေးကောက် ပွဲအလွန် ၂၀၀၇ ခုနှစ် တွင် ပထမဆုံးစတင်အသုံးပြုခဲ့သည်။^{၂၆}

Crowdfunding နည်းလမ်းသည် ယုံကြည်စိတ်ချရသော ကွန်ယက် အဖွဲ့ဝင်များကို လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးပြီး ထိုကျွမ်းကျင် သတင်း ပေးပို့သူများမှ တစ်ဆင့် မိုဘိုင်းဖုန်းကို အသုံးပြု၍ သတင်းအချက် အလက်ရယူ စုဆောင်းခြင်းဖြစ်သည်။^{၂၇}

လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း နည်းလမ်းသည် Facebook, Twitter, Instagram နှင့် Google Plus တို့ကဲ့သို့သော လူမှု ကွန်ယက်မီဒီယာ အခြေခံများမှ သတင်းအချက်အလက်များကို ဆွဲထုတ်ရယူခြင်းဖြစ်သည်။

အထက်ပါ နည်းလမ်းများတွင်လည်း အားနည်းချက်များစွာရှိပါသည်။

- **အထက်ပါ နည်းလမ်း သုံးခုစလုံးသည် လူထု၏ ဆဲလ်ဖုန်းနှင့် အင်တာနက်တို့ကို လက်လှမ်းမီမှုအဆင့်အပေါ်တွင် မူတည်နေသည်။** ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် အင်တာနက်နှင့် ဆဲလ်ဖုန်းသုံးစွဲနိုင်မှုနှုန်းမှာ မြန်ဆန်စွာတိုးတက် နေသော်လည်း အချို့နေရာများတွင် နေရာတိုင်းမလွှမ်းခြုံနိုင်ခြင်း၊ အညီအမျှ မလွှမ်းခြုံနိုင်ခြင်း များရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အင်တာနက်ကို အများအားဖြင့် မြို့ပြနေ ပြည်သူများကသာ လက်လှမ်းမီ သုံးစွဲနိုင်သေးသည်။ မိုဘိုင်းဖုန်း ကွန်ယက်များမှာ ပုံမှန်အားဖြင့် အင်တာနက်ထက်စာလျှင် ကျေးလက်ဒေသနေ ပြည်သူများ ပို၍ လက်လှမ်းမီ အသုံးပြုနိုင်ကြသည်။ သို့သော် ဝေးလံခေါင် ဖျားသောဒေသများထိ လွှမ်းခြုံမှု မရှိသေးချေ။ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူ ပြည်သူများ အနေဖြင့် စမတ်ဖုန်း ပိုင်ဆိုင်နိုင်ခြေ (သို့မဟုတ်) အင်တာနက်အသုံးပြုနိုင်ခြေ နည်းပါးသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူ ပြည်သူများသည် အများအားဖြင့် ပဋိပက္ခများ၊ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုများနှင့် ပို၍ ထိတွေ့ ခံစားနေရသူများဖြစ် သောကြောင့် အထက်ပါ နည်းပညာလိုအပ်ချက်သည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ စောင့်ကြည့်ရေး အတွက် အရေးပါသော အားနည်းချက်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။
- **Crowdsourcing** နှင့် လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာ စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်း နည်းလမ်းများသည်လည်း လူဦးရေ ဖွဲ့စည်းမှု အနေအထားကွဲပြားမှုကြောင့် တိမ်းစောင်းဘက်လိုက်မှုများ ရှိနိုင်သည်။ လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာကို အမြဲတမ်း အသုံးပြုသူများ၊ Crowdsourcing နည်းလမ်းကို အသုံးပြု၍ သတင်းဖြစ်စဉ်များ ပေးပို့နေသူများသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ပို၍ ပညာတတ်သူများ၊ ပို၍သတင်းအချက်အလက်ရရှိနေသူများ၊ ပို၍ စီးပွားရေးအခြေ အနေကောင်းသူများနှင့် မြို့ပြတွင် နေထိုင်သူများ ဖြစ်လေ့ရှိ သည်။ ထို့ကြောင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ဆိုင်ရာ သတင်း ပေးပို့ရာတွင် မြို့နေ လူလတ်တန်းစားထု၏ အမြင်ကို ပို၍ ထင်ဟပ်နိုင်သည်။ ဤကဲ့သို့ လူမှုစီးပွားဆိုင်ရာ ဘက်မညီဘဲ တိမ်းစောင်းစွာ ကိုယ်စားပြုမှုများသည် လူမျိုး၊ ဘာသာနှင့် နိုင်ငံရေး ဆက်နွယ်မှုများကဲ့သို့သော လူမှုရေးကွဲပြားမှုများအပေါ် ဘက်မညီဘဲ တိမ်းစောင်းစွာ ထင်ဟပ်စေနိုင်သည်။
- **ယုံကြည်အားထားနိုင်မှုနှင့် သတင်းမှန်/မမှန် အတည်ပြုနိုင်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် ကိစ္စရပ်များ -** Crowdsourcing စနစ်သို့ ပေးပို့ လိုက်သည့်သတင်းအချက်အလက်များ (သို့မဟုတ်) လူမှု ကွန်ယက်မီဒီယာတွင် ဖြန့်ဝေနေသော သတင်းအချက် အလက် များသည် အတည်မပြုနိုင်သော ကောလာဟလများပေါ်တွင် အခြေခံထားနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် အချက် အလက်ပေါ်တွင် အခြေမပြုထားသော ကိုယ်ပိုင်အမြင်များနှင့် ပါတီစွဲအမြင်များ အပေါ်တွင်လည်း အခြေခံထား နိုင်သည်။ (သို့မဟုတ်) အမုန်းစကားများနှင့် သတင်းမှားများပင် အခြေခံထားခြင်းဖြစ် နိုင်သည်။ အဆိုပါ အားနည်းချက်ကို လျှော့ချနိုင်ရန် Crowd- sourcing စနစ်များသည် သတင်းမှန်မမှန် အတည်ပြုနိုင်သည့် နည်းလမ်းများကို ထည့်သွင်း အသုံးပြု ကြသည်။ အများအားဖြင့် (က) သတင်းရင်းမြစ် စစ်မှန်မှု ရှိ/မရှိ အတည်ပြုခြင်းနှင့် (ခ) သတင်းအကြောင်းအရာများကို အခြားရင်းမြစ်များနှင့် တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးခြင်း နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။^{၂၀}

အချုပ်အားဖြင့် သတင်းအချက်အလက်နည်းပညာများကြောင့် အရေးပေါ် အခြေအနေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ကြိုတင် ကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းများအတွက် နည်းလမ်းများရှာဖွေရန် စိတ်လှုပ်ရှားဖွယ်ရာ နယ်ပယ်သစ်များကို ဖွင့်လှစ်ပေးလိုက်သည်။ စမ်းသပ်တီထွင်မှုများ လုပ်ဆောင်ရန်အတွက်လည်း ဆက်လက် ထောက်ပံ့ကူညီသင့်ပါသည်။ ယခုလတ်တလော ကာလတွင်မူ အထက်ပါ နည်းပညာများကို သမားရိုးကျ သတင်းရင်းမြစ်များ နှင့်သာ တွဲဖက်အသုံးပြုသင့်ကြောင်း အကြံပြုပါသည်။

ဘောင်ကွက် ၄.၁။ Crowseeding နှင့် Crowdsourcing တို့အားနှိုင်းယှဉ်ချက်

Crowdsourcing ၏ အားနည်းချက်များ (လူဦးရေ ဖွဲ့စည်းမှု အနေအထားကွဲပြားမှုကြောင့် တိမ်းစောင်းဘက်လိုက်မှုများနှင့် သတင်းမှန်/မမှန် အတည်မပြုနိုင်မှု ပြဿနာများ)ကို ကျော်လွှားနိုင်ရန် Crowseeding နည်းလမ်းကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲ ဖန်တီးထားခြင်းဖြစ်သည်။

Crowseeding နည်းလမ်းသည် မိမိတို့ စီမံချက်က စိတ်ဝင်စားသည့် ဒေသခံလူအဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှ သတင်းပေးပို့မည့်သူများအတွက် နည်းပညာနှင့် စွမ်းရည်သစ်များ ရရှိလာစေသည်။ သတင်းပေးပို့မည့်သူများအတွက် ဆဲလ်ဖုန်းများပေးထားပြီး ထိုဆဲလ်ဖုန်းများကို အသုံးပြု၍ သတင်းအချက်အလက်များ မည်သို့ ပေးပို့ရမည်ကို သင်တန်းပေးထားသည်။ ရွေးချယ်သင်တန်းပေးထားသည့် သတင်းပေးပို့သူဖြင့်သာဖွဲ့စည်းထားသည့် သတင်းကွန်ယက်ကို အခြေခံထားခြင်းကြောင့် Crowseeding နည်းလမ်းသည် သံသယဖြစ်ဖွယ်သတင်းအချက်အလက်များ ပါဝင်လာနိုင်ခြေကို လျော့ချနိုင်သည်။ သို့သော် ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ (DRC)တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော Voix des Kivus စီမံချက် အတွေ့အကြုံအရ Crowseeding စနစ်တခု အောင်မြင်ရန်အတွက် အရေးကြီးသောအခြေအနေ အတော်များများ ရှိရန်လိုအပ်ကြောင်း ညွှန်ပြနေသည်။ ၎င်းတို့မှာ -

- **အရွယ်အစား** - စီမံချက်အငယ်စားလေးများသည် ထောက်ပံ့ပို့ဆောင်ရေးဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲ လိုအပ်ချက် များမရှိဘဲ ကုန်ကျစရိတ်အနည်းငယ်ဖြင့် လုပ်ငန်းလည်ပတ်နိုင်သည်။ Voix des Kivus စီမံချက်ကို ကျေးရွာ (၁၈) ရွာတွင်သာ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ သို့သော် ရွာပေါင်း ထောင်ချီ၍ Crowseeding စနစ်တစ်ခုလုပ်ဆောင်မည်ဆိုပါက ငွေကြေးလိုအပ်ချက်နှင့် အဖွဲ့အစည်း စွမ်းဆောင်ရည်လိုအပ်ချက် ပမာဏကြီးမားလွန်းသဖြင့် အစိုးရများနှင့် အကူအညီပေးရေး အဖွဲ့အစည်းကြီးများကသာ လုပ်ဆောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ စီမံချက်အရွယ်အစား ကြီးမားလွန်း ပါကလည်း စီမံချက်ဝန်ထမ်းများနှင့် လူထုတွင်းမှသတင်းပေးပို့သူများ အကြား ယုံကြည်မှု အားပျော့သွားကာ ပေးပို့သည့် သတင်းအချက်အလက် အရည်အသွေး ကျဆင်းသွားနိုင်ပါသည်။
- **လုံခြုံရေးအရ စွန့်စားရမှုများ** - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ကဲ့သို့သော အကဲဆတ်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ပေးပို့ပေးရန် လူထုအတွင်းမှ သတင်းပေးပို့နိုင်သူများအား စည်းရုံးဆောင်းခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့အား ကြီးမားသည့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ ဘေးအန္တရာယ်များ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။ Voix des Kivus စီမံချက် အကောင်အထည်ဖော်သည့် ကာလအတွင်း သတင်းပေးပို့သူများအား မည်သည့်ခြိမ်းခြောက်မှုမျှ မခံခဲ့ရသော်လည်း ဤစီမံချက်ကို ရပ်တန့် လိုက်သည့် အကြောင်းရင်းများထဲတွင် လုံခြုံရေးအရ ဘေးအန္တရာယ်ဖြစ်မည်ကို စိုးရိမ်ခြင်းကလည်း အကြောင်းရင်း တစ်ခုဖြစ်သည်။
- **လက်တွေ့ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မည့် အဖွဲ့အစည်းနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ရေး** - အကယ်၍ ဖြစ်စဉ်အစီရင်ခံစာများနှင့် ပတ်သက်ပြီး မြင်သာပြီး အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ ထိရောက်သော တုံ့ပြန်မှုဆောင်ရွက်မှု မပြုလုပ်ပါက သတင်းပေးပို့သူများ (သို့မဟုတ်) ပူးပေါင်းပါဝင်သူ ဒေသခံလူထု (သို့မဟုတ်) နှစ်ခုစလုံးက စီမံချက်ပေါ်တွင် စိတ်ဝင်စားမှုလျော့ကျသွားပြီး သတင်းပေးပို့ရာတွင် အရည်အသွေး ကျဆင်းသွားနိုင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ မဖြစ်အောင် မက်လုံးအနေဖြင့် ငွေကြေးအရ ပံ့ပိုးမှုပေးမည်ဆိုပါကလည်း ငွေကြေးရလိုမှုကြောင့် သတင်းပေးပို့ရာတွင် အရည်အသွေး ထိခိုက်သွားနိုင်ပြန်သည်။ Crowseeding နည်းလမ်းကို အသုံးပြုမည့် စနစ်တစ်ခုသည် သတင်းပေးပို့သူများ၏ လုံခြုံရေးကို အာမခံနိုင်ပြီး ပေးပို့လာသည့် သတင်းများကို တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် နီးကပ်စွာ ထိထိရောက်ရောက် ချိတ်ဆက်ထားမှသာ ရေရှည်ရပ်တည်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

Voix des Kivus စီမံချက် အကြောင်းပို၍သိလိုလျှင် ၂၀၁၂ ခုနှစ်ထုတ် Van der Windt and Humphreys စာအုပ်ကို ဖတ်ရှုလေ့လာရန် အကြံပြုပါသည်။

၄.၂.၄။ အန်ဂျီအိုနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း အစီရင်ခံစာများ

ပြည်တွင်းမှ အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်း(NGO)အန်ဂျီအိုများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း (CSO)များသည်လည်း ယေဘုယျ အားဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များ (သို့မဟုတ်) သီးသန့်ခေါင်းစဉ်များ (လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ၊ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ၊ ကျား/မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများ စသည်)နှင့် ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ကောက်ယူ စုဆောင်းလေ့ရှိကြသည်။ ထိုသတင်း အချက်အလက်များသည်လည်း အစိုးရတစ်နိုင်ငံ တွဲဖက်သတင်းရင်းမြစ်များဖြစ်နိုင်သည်။^{၁၅}

အောက်ဖော်ပြပါ အကြောင်းရင်းများကြောင့် အန်ဂျီအိုများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများသည် အသုံးဝင်သော သတင်းရင်းမြစ် များဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်-

- **နယ်ခံ လူထုကွန်ယက်များရှိခြင်းနှင့် မူရင်းသတင်းရင်းမြစ်နှင့် လက်လှမ်းမီခြင်း** - အန်ဂျီအိုများနှင့် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်း များသည် ၎င်းတို့၏ စီမံချက်နယ်မြေအတွင်း ဒေသခံ နယ်ဝန်ထမ်းများဖြင့် စနစ်တကျ (သို့မဟုတ်) ပုံမှန် အားဖြင့် ကွန်ယက်ချိတ်ဆက် ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ ၎င်းတို့မှတစ်ဆင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ် များကို မျက်မြင်သက်သေများက သော်လည်းကောင်း၊ နှစ်နာသူများကသော်လည်းကောင်း၊ သတင်းရယူ ပေးပို့နိုင်သည်။
- **လွတ်လပ်စွာရေးသားတင်ပြနိုင်ခြင်း** - အန်ဂျီအိုများနှင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည် အစိုးရနှင့် မသက်ဆိုင်ဘဲ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ရပ်တည်ကြခြင်းကြောင့် တရားဝင် လမ်းကြောင်းများမှ တစ်ဆင့် ဖြစ်စဉ်သတင်းပေးရန် စိုးရိမ်သော ပြည်သူများ၏ ယုံကြည်မှုကို အတိုင်းအတာ တစ်ခုထိ ရရှိနိုင်သည်။ ဤအဖွဲ့အစည်းများသည် လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့ အစည်း များထံမှလည်း သတင်းအချက်အလက်ရယူရာတွင် ပို၍ လက်လှမ်းမီနိုင်ပြီး လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများ ထိန်းချုပ် ထားသည့်နယ်မြေများအတွင်းသို့လည်း ပို၍လွတ်လပ်စွာ ဝင်ထွက်သွားလာနိုင်သည်။

သို့သော်လည်း အောက်ပါနည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အားနည်းချက်များကြောင့် VIMS စနစ်တစ်ခုအတွက် အသုံးပြုနိုင်သည့် သတင်း အချက်အလက်များအဖြစ် အသုံးဝင်မှုကို အကန့်အသတ်ဖြစ်စေသည်-

- **အချက်အလက်ကောက်ယူသည့်နည်းလမ်း** - အန်ဂျီအိုများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း အနည်းငယ်ကသာ ဖြစ်စဉ်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံနှင့် တစ်ပြေးညီ တသမတ်တည်း ကောက်ယူကြခြင်း၊ အချက် အလက်စနစ်အတွင်း မှတ်တမ်းရေးသွင်းခြင်းများ ပြုလုပ်လေ့ ရှိကြသည်။ အဖွဲ့အစည်းအများစုမှာ ဖြစ်စဉ် အကြောင်းအရာကို လိုက်၍ အရည်အသွေးဆိုင်ရာသတင်းအချက်အလက်များကို သာ အာရုံစိုက်၍ ကောက်ယူတတ်ကြ သည်။ အထူးသဖြင့် ၎င်းတို့က စည်းရုံးလှုံ့ဆော်တိုက်တွန်းမည့် အကြောင်းအရာ

များကို အထောက်အကူ ဖြစ်စေသည့် ဖြစ်စဉ်များကိုသာ အာရုံစိုက်လေ့ရှိသည်။ ဖြစ်စဉ်အကြောင်းအရာမျိုးစုံကို ကောက်ယူပြီး မှတ်တမ်းပြုစုခြင်းမှာ ၎င်းတို့၏ ဦးစားပေး အလုပ်တစ်ခုမဟုတ်ချေ။ ထိုအချက်ကြောင့်ပင် အန်ဂျီအိုများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အချက်အလက်များမှာ VIMS စနစ် အတွက် အသုံးဝင်မှုအားနည်းကြခြင်း ဖြစ်သည်။

- အချိန်အပိုင်းအခြားအလိုက် အစီရင်ခံစာ ထုတ်ဝေမှုအကြိမ်ရေ- အန်ဂျီအိုများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများသည် VIMS စနစ်က အားထားရလောက်အောင် ထုတ်ဝေမှု အကြိမ်ရေ များများ စားစားမရှိလှချေ။

၄.၂.၅။ အခြား သတင်းရင်းမြစ်များ

နိုင်ငံအများစုတွင် အစိုးရအချုပ်အခြာမှုနှင့် သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ရပ်တည် သောအဖွဲ့အစည်းများသည် လူ့သတ်မှတ်မှုများကိုသို့သော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အချက်အလက်များကို စုဆောင်းခြင်း၊ ပေါင်းစပ်စုစည်းခြင်း၊ ထုတ်ဝေခြင်းများ ပြုလုပ်လေ့ရှိကြသည်။ ထိုအချက်အလက်များကို ခရိုင်လိုက်ဖြစ်စေ၊ တစ်နိုင်ငံအဆင့်ဖြစ်စေ စုစည်း အချုပ်အခြာစုပေါင်းလိုက်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ညွှန်းကိန်း တစ်ခုတည်း (ဥပမာ-လူသတ်မှု အရေအတွက်) အပေါ်တွင် အားပြု စုစည်းခြင်း (သို့မဟုတ်) နှစ်ခုစလုံး ဖြစ်ပါက ထိုအချက်အလက် များသည် VIMS စနစ်အတွက် အသုံးဝင်မှု အလွန်အားနည်းသွား မည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ၎င်းအချက်အလက်များသည် VIMS စနစ်၏ အချက်အလက်များ မှန်/မမှန်တိုက်ဆိုင် စစ်ဆေးရာတွင် လည်းကောင်း၊ တရားဝင် ကိန်းဂဏန်း များနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးရာတွင်လည်းကောင်း၊ အချက်အလက် ကွာဟမှုဖြစ်စေသည့် နေရာများနှင့် သတင်း အစီရင်ခံရာတွင် ဘက်လိုက်မှုရှိ/မရှိ ဖော်ထုတ်ရာတွင်လည်းကောင်း အသုံးဝင်ပါသည်။

စာစောင်များ ကိုလည်း သတင်းအချက်အလက်များ မှန်/မမှန် အတည်ပြုရာတွင် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

စစ်တမ်းများနှင့် တိုက်ရိုက်ကွင်းဆင်းကောက်ယူသည့် အချက် အလက်များသည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ စောင့်ကြည့် လေ့လာရေးအတွက် အရေးကြီး အချက်အလက်များပေးနိုင်ပါသည်။ သို့သော် စစ်တမ်းကောက်ယူခြင်း လုပ်ငန်းမှာ ငွေကုန်ကြေးကျ များခြင်းကြောင့် ရလဒ်များပြောင်းလဲနေမှုကိုတိုင်းတာရန်အတွက် အချက်အလက်များထပ်ခါထပ်ခါ ကောက်ယူခြင်းကို မကြာခဏ မပြုလုပ်နိုင်ပါ။^{၁၉}

ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခများ၊ လူသားချင်း စာနာမှုဆိုင်ရာ အရေးပေါ် အခြေအနေများ ဖြစ်ပွားနေချိန်တွင် ကုလသမဂ္ဂ အေဂျင်စီများနှင့် အကူအညီပေးရေး အဖွဲ့အစည်း များသည် ၎င်းတို့၏ ကွင်းဆင်းဝန်ထမ်းများကို ကာကွယ်ရန်ဖြစ်စေ၊ လူသားချင်းစာနာရေး အကူအညီပေးရေးဖြစ်စေ၊ ဒေသလုံခြုံရေး ဆိုင်ရာ ဖြစ်စဉ်များကို ကောက်ယူ စုဆောင်းနိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ အဆိုပါ အဖွဲ့အစည်းများထံမှ အချက်အလက်များရယူနိုင်လျှင်လည်း VIMS စနစ်အတွက် အသုံးပြုသင့်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းအစီ ရင်ခံစာများသည် အများအားဖြင့် လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲများ၊ လူစုလူဝေးနှင့် အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်စဉ်များကိုသာ ပို၍ အာရုံ စိုက်လေ့ရှိပြီး အခြားအကြမ်းဖက်မှုပုံစံများကိုမူ အမှန်တကယ် ဖြစ်ပွားသည့် အရေအတွက်ထက် လျော့နည်း ဖော်ပြလေ့ရှိပါသည်။

ကျန်းမာရေးဌာနများသည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကြောင့် လူသေဆုံးမှု၊ ဒဏ်ရာရရှိမှုများနှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက် အလက်များကို မှတ်တမ်းယူ ထားလေ့ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ကျူးလွန်ခံရသူ၏ အချက်အလက်များနှင့် ဒဏ်ရာရရှိမှုများ စသည့် အချက်အလက်အနည်းငယ်ကိုသာ မှတ်တမ်းရယူထားခြင်းကြောင့် အခြားသတင်းရင်းမြစ်များ ထံမှရသော အချက်အလက်များ စစ်ဆေးခြင်းနှင့် မှန်/မမှန် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းလောက်အတွက် သာ အတွက်သာ ပို၍ အသုံးဝင်ပါသည်။

ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ဆောင်းပါးများ၊ စာအုပ်များနှင့် International Crisis Group နှင့် Human Rights Watch ကဲ့သို့သော အဖွဲ့အစည်း များမှထုတ်ဝေသည့် စာစောင်များအပါအဝင် **မူဝါဒရေးရာ**

သတင်းရင်းမြစ်ရွေးချယ်ရာတွင် လိုက်နာသင့်သည့် အခြေခံမူများနှင့် အကြံပြုချက် အကျဉ်းချုပ်

သတင်းရင်းမြစ်ရွေးချယ်ရာတွင် အောက်ဖော်ပြပါ အခြေခံမူသုံးချက်အား လိုက်နာသင့်ပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ-

- ၁။ **သတင်းရင်းမြစ် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အချက်အလက်များ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းကို ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်ပါ။**
သတင်းရင်းမြစ် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အချက်အလက်များ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးခြင်းသည် သတင်းလွှမ်းခြုံမှု မပြည့်စုံခြင်း၊ ဘက်လိုက်မှုဆန္ဒများကို လုံးဝမရှိအောင် မလျော့ချပေးနိုင်ပါ။ သတင်းရင်းမြစ်အမျိုးအစားများ စွာကို ပေါင်းစပ်အသုံးပြုလျှင်ပင် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ် တစ်ခုလုံး၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကိုသာ လွှမ်းခြုံသုံးသပ်နိုင်မည်မှာ မလွဲမသွေပင်ဖြစ်သည်။ မည်သည့် VIMS စနစ်မဆို လူသေဆုံးမှုမဖြစ်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့် ကျေးလက်ဒေသများတွင် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များထက် လူသတ်မှုများနှင့် မြို့ပြအကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ပို၍ လွှမ်းခြုံကောက်ယူ နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် မဖြစ်ဘဲ ဖြစ်သည်ဟု သတင်းပေးပို့ခြင်း၊ ဖြစ်ပွားပါလျက် မဖြစ်ပါဟု သတင်းပေးပို့ခြင်းများကို လုံးဝ မရှိအောင်လုပ်ဆောင်ရန် ခက်ခဲပါသည်။ သို့သော် လျော့နည်းအောင်တော့ တတ်နိုင်သည့်နည်းလမ်းများဖြင့် လျော့ချ သင့်ပါသည်။
- ၂။ **လက်တွေ့ကျကျ စဉ်းစားလုပ်ဆောင်ပါ။** ပဋိပက္ခများဖြစ်နေသည့် နိုင်ငံများ၊ ဒေသများတွင် ပုံမှန်အားဖြင့် သတင်း အချက်အလက် ရှားပါးပြီး လက်လှမ်းမီ ရယူရန်မှာလည်း ခက်ခဲလေ့ရှိပါသည်။ စီမံချက်အဖွဲ့ အနေဖြင့် သတင်းရင်းမြစ် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု အချက်အလက်များ တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးနိုင်ရန် လိုအပ်သည့် သတင်းရင်းမြစ်အရေအတွက်ကို ရရှိအောင် မနည်းကြိုးစား ရှာဖွေရလိမ့်မည်။ ထိုအချက်ကြောင့် VIMS စနစ်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းကို အတားအဆီးမဖြစ်သင့်ပါ။ ရှိရင်းစွဲ သတင်း အချက်အလက်များထက် ပိုကောင်းသော သတင်းအချက်အလက်ကို VIMS စနစ်က ကောက်ယူ စုဆောင်းနိုင်မည် ဆိုပါက အခက်အခဲ များကြားမှပင် ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် VIMS စနစ်ကို တစ်စတစ်စ လူသိများ လာလျှင် အသုံးပြုသူအရေအတွက် များလာသည်နှင့်အမျှ သတင်းရင်းမြစ်အရေအတွက်လည်း ပိုများ လာမည် ဖြစ်သည်။
- ၃။ **အားနည်းချက် အကန့်အသတ်များကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုပါ။** စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် သတင်းရင်းမြစ်များ၊ ကောက်ယူ သည့် နည်းလမ်းများ၏ ကန့်သတ်ချက် အားနည်းချက်များကို ရှင်းလင်းစွာ နားလည် သိရှိထားရမည်။ သို့သော် လေ့လာဆန်းစစ်မှု ပြုလုပ်သည့်အခါ ထိုကန့်သတ်ချက် အားနည်းချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ တွေ့ရှိချက်များကို အစီရင်ခံ တင်ပြသည့်အခါတွင်လည်း ထိုကန့်သတ်ချက် အားနည်းချက်များရှိကြောင်း ဝန်ခံ ဖော်ပြနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

သတင်းရင်းမြစ်များကို ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခြင်း

အခြား
သတင်းရင်းမြစ်များ

မီဒီယာ
ရင်းမြစ်များ

NGO/CSO
အစီရင်ခံစာများ

CROWDSOURCING

လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ

ကနဦး ဆန်းစစ်လေ့လာမှု

ရွေးချယ်မှုဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များ

- သတင်းရင်းမြစ်သည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီ အတွက် သတင်းအချက်အလက် ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြထားသည်။
- သတင်းရင်းမြစ်သည် (လူမသေဆုံးသည့် ဖြစ်စဉ်များအပါဝင်)အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံအမျိုးမျိုးနှင့်ဆိုင်သည့် သတင်း အချက်အလက်များကို လွှမ်းခြုံတင်ပြနိုင်သည်။
- သတင်းရင်းမြစ်သည် ဖြစ်စဉ်နှင့် ပတ်သက်သည့် အသေးစိတ် အချက်အလက်များ ပါဝင်အောင် တင်ပြနိုင်သည်။
- သတင်းရင်းမြစ်သည် (နေ့စဉ်၊ အပတ်စဉ်၊ လစဉ် စသည်ဖြင့်) ၎င်း၏ ထုတ်ဝေသည့် အချိန်အပိုင်းအခြားအလိုက် သတင်းအချက်အလက်များကို နောက်ဆုံးအခြေ အနေနှင့်အညီ ပုံမှန်ထုတ်ပြန်သည်။
- သတင်းရင်းမြစ်သည် အခြေခံအဆင့် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည့် လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်မှု ရှိခြင်းနှင့် နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တပြေးညီ လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းတို့နှင့် ပြည့်စုံသည်။

အရေအတွက်ဆိုင်ရာ
ဆန်းစစ်လေ့လာမှု

အရေအတွက်ဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်လေ့လာမှု

၂ လ - ၃ လခန့် အချက်အလက်များ စမ်းသပ်ကောက်ယူပြီးနောက် သတင်းရင်းမြစ်တစ်ခုချင်းစီအလိုက် အောက်ဖော်ပြပါ သက်ဆိုင်ရာတန်ဖိုးများကို ကြည့်၍ ဆုံးဖြတ်ရမည်ဖြစ်သည်။

- သတင်းရင်းမြစ်တစ်ခုချင်းစီအလိုက် သတင်းတင်ပြသည့် စုစုပေါင်းဖြစ်စဉ်/သေဆုံးမှု ရာခိုင်နှုန်း။
- အခြား သတင်းရင်းမြစ်က မဖော်ပြဘဲ သတင်းရင်းမြစ်တစ်ခု တည်က သတင်းတင်ပြသည့် စုစုပေါင်းဖြစ်စဉ်/သေဆုံးမှု ရာခိုင်နှုန်း။
- ဒေသအလိုက်၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အမျိုးအစားအလိုက် သတင်းတင်ပြပုံ အရည်အသွေး ကွာဟချက်။

ရွေးချယ်
ထားသည့်
သတင်း
ရင်းမြစ် (၁)

ရွေးချယ်
ထားသည့်
သတင်း
ရင်းမြစ် (၃)

ရွေးချယ်
ထားသည့်
သတင်း
ရင်းမြစ် (၂)

အခန်း ၅။ ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်ပိတ်သတ်မှတ်ခြင်း

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့် ပတ်သက်၍ ကောက်ယူထားသော သတင်းအချက်အလက်များသည် ဆန်းစစ်လေ့လာမှု ဆိုင်ရာ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများနှင့် သတင်းရင်းမြစ်တို့အပေါ် မူတည်၍ ကွဲပြားနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း VIMS စနစ်များသည် အများအားဖြင့် အောက်ပါအချက်အလက်အမျိုးအစား (၆) ခုကို ဦးစားပေးကောက်ယူလေ့ရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ ဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပွားသည့် အချိန်နှင့် နေရာ၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံ (နှင့် အသုံးပြုသည့်လက်နက်)၊ ဖြစ်ပွားရသည့် လတ်တလော အကြောင်းအရင်း၊ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများနှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ စသည်တို့ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းတွင် ပထမဦးစွာ ကုန်ပိတ်သတ်မှတ်ခြင်းကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ထို့နောက် သတင်းအချက်အလက်များ ရေးသွင်းရာတွင် စံသတ်မှတ်ခြင်းအားဖြင့် မည်သို့သော အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိနိုင်သည်ကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ဒုတိယအနေဖြင့် အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်စဉ် တစ်ခုအဖြစ် မည်သို့သတ်မှတ်ရေတွက်ရမည်ကို ရှင်းပြထားပါသည်။ တတိယပိုင်းတွင် အဓိက အချက်အလက် အမျိုးအစား (၆)မျိုးတို့ အကြောင်း အသေးစိတ် ရှင်းလင်းတင်ပြခြင်းနှင့် ၎င်းအမျိုးအစား တစ်ခုချင်းစီအတွက် သတင်းအချက်အလက်များမည်သို့ ရေးသွင်း ရမည်ကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ နောက်ဆုံးပိုင်းတွင် မည်သည့် အချက်အလက်ကို ကောက်ယူမည်၊ မည်သို့ကောက်ယူရမည် စသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ် ချက်များချမှတ်ရာတွင် အထောက်အကူ ဖြစ်စေမည့် လမ်းညွှန်ချက် အခြေခံမူများကို တင်ပြထားပါသည်။

၅.၁။ ကုန်ပိတ် သတ်မှတ်ခြင်းကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့် စံသတ်မှတ်ခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူး

ကုန်ပိတ်သတ်မှတ်ခြင်းကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း - ကုန်ပိတ် သတ်မှတ်ခြင်းဆိုသည်မှာ အချက်အလက်များရေးသွင်းရာတွင် စံသတ်မှတ်ထားသည့် အခြေအမျိုးအစားအလိုက် ရေးသွင်းရမည့် ကိန်းဂဏန်း (သို့) စာသား တစ်မျိုးမျိုးဖြင့် အချက်အလက်စနစ်ထဲသို့ ရေးသွင်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဤ လုပ်ငန်းစဉ်ကို သေချာစွာ သင်တန်းပေးထားပြီး သီးသန့်ဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ပေးထားသည့် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့က လုပ်ဆောင်ရသည်။

စံသတ်မှတ်ခြင်း - စံသတ်မှတ်ခြင်းသည် အချက်အလက် ရေးသွင်းသူအများအပြား အချက်အလက် ရွေးချယ်ထည့်သွင်းသည့် အခါ ကွဲလွဲမှု အနည်းဆုံးဖြစ်စေရန် အထောက်အကူဖြစ်စေသည်။ ဖြစ်စဉ်တစ်ခုနှင့်ပတ်သက်၍ အချက်အလက် ရေးသွင်းသည့် အခါ ကုန်ပိတ်ရေးသွင်းသည့်ဝန်ထမ်းက ဖြစ်စဉ်နှင့်ပတ်သက်သည့် ကိန်းရှင် တစ်ခုစီအတွက် ကြိုတင်သတ်မှတ်ထားသော စံပြုအခြေ အမျိုးအစားထဲမှ အသင့်တော်ဆုံးအမျိုးအစားကို ရွေးချယ် သတ်မှတ်ပေးမည်ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ စံပြုအခြေ စာရင်းကို စီမံချက် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲစဉ်ကတည်းကပင် စီမံချက်အဖွဲ့က ပြုစုသတ်မှတ် ပေးထားရမည်။ ဥပမာ- အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံ စာရင်းထဲတွင် “ကိုယ်ထိလက်ရောက် ဖော်ကားမှု” ၊ “အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှု” ၊ “ဆူပူအုံကြွမှု” နှင့် အခြားအဖြစ်များသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု အမျိုးအစားများ ပါဝင်နိုင်သည်။ ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပေးရမည့် စာရင်းများကို ကုန်ပိတ်ရေးသွင်းသည့် ဝန်ထမ်းက ၎င်းအသုံးပြုသည့် ကွန်ပျူတာမျက်နှာပြင်ရှိ အချက်အလက်ရေးသွင်းသည့်စနစ်တွင် စာရင်းပါ အမျိုးအစားများကို ထက်အောက် ရွေ့လျားနိုင်သော ပုံစံဖြင့် ရွေးချယ်ပေးနိုင်သည်။ (ပုံ ၅.၁။ တွင်ကြည့်ပါ) ရွေးချယ်ခွင့်ပေးထားသည့် စံပြုအခြေများထဲမှ အသင့်တော်ဆုံး ကုန်ပိတ်တစ်ခုကို ရွေးချယ်လိုက်ပါက ၎င်းကုန်ပိတ်ကို အချက်အလက်စနစ်ထဲတွင် သိမ်းဆည်းထားခြင်း၊ ကွန်ပျူတာတွင်

ပြန်လည်ဖော်ပြခြင်းများ လုပ်ဆောင်မည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံ စာရင်းထဲတွင် “ကိုယ်ထိလက်ရောက် ဖော်ကားမှု” (Assault) ဆိုပါစို့။ ကုန်ပိတ်အနေဖြင့် “၁၂” ဟုဖြစ်စေ၊ “AS” ဟုဖြစ်စေ ရေးသွင်းနိုင်သည်။ စံသတ်မှတ်ခြင်း ကြောင့် မိမိတို့စနစ်ကို အသုံးပြုသူများအတွက် အချက်အလက် များရှာဖွေရာတွင်လွယ်ကူပြီး လိုအပ်သောသတင်းအချက်အလက် ဆွဲထုတ်ရယူနိုင်သည်။ ဥပမာ - အသုံးပြုသူ တစ်ဦးက မြို့နယ် တစ်ခုမှ နိုင်ငံရေးကြောင့်ဖြစ်ပွားသော လူ့အစုအဝေးပါဝင်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ရှာဖွေ လိုပါက အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံ၊ ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်း၊ နေရာဒေသ စသည့် ကိန်းရှင်များအလိုက် သတ်မှတ်ထားသည့် ကုန်ပိတ်ဖြင့် ရှာဖွေ နိုင်သည်။

စံသတ်မှတ်ခြင်းကြောင့် ရှင်းလင်းလွယ်ကူစေသည်- ကြိုတင် သတ်မှတ်ထားသည့် စံပြုအခြေများကို စာရင်းအသေဖြစ် သတ်မှတ် အသုံးပြုမည်ဆိုပါက ရှုပ်ထွေးဖြစ်စဉ်များကို လွယ်ကူရှင်းလင်းအောင် အရင်ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ပမာဏ ကြီးမားသည့် အချက် အလက်များကို အရေအတွက်ဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်မှု ပြုလုပ် နိုင်ရန်အတွက် အထက်ပါနည်း အတိုင်း လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်မြဲ ဖြစ် သည်။ သတင်းအချက်အလက်သေတ္တာ ၅.၁။ တွင် DSW စီမံချက်၏ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး သတင်းအချက်အလက်စနစ် (DSID) မည်သို့ အဆင့်ဆင့် တိုးတက် လာပုံကို လေ့လာကြည့်ခြင်းအားဖြင့် စံသတ်မှတ်ခြင်း၏ အကျိုး ကျေးဇူးများကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။

ပုံ ၅.၁။ အချက်အလက်ရေးသွင်းသည့် စနစ်တွင် ကြိုတင်သတ်မှတ်ထားသော စံပြုအဖြေများကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပေးခြင်း (BCMS ဥပမာ)

ဘောင်ကွက် ၅.၁။ စံသတ်မှတ်ခြင်း - DSW စီမံချက်မှ ရရှိသော သင်ခန်းစာများ

ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး - Deep South Watch (DSW) ဝန်ထမ်းများသည် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ ရေးသွင်းရာတွင် စံပြုအဖြေများ (သို့) ကုဒ်နံပါတ်များအသုံးပြုခြင်းကို ၂၀၀၄ ခုနှစ်မတိုင်ခင်ထိ မကျင့်သုံးခဲ့ကြပါ။ သူတို့သည် (အချိန်၊ နေရာ၊ အသုံးပြုသည့်လက်နက်အမျိုးအစား၊ ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သူ) စသည့် ကိန်းရှင်များနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက်အလက်များကို သတင်းရင်းမြစ်များမှရရှိနိုင်သမျှ စာသားပုံစံဖြင့်သာ ရိုးရှင်းစွာ ရေးသွင်းခဲ့ကြသည်။ ၎င်း စာသားများသည်လည်း မူလသတင်း ရင်းမြစ်များမှရရှိသည့် အစီရင်ခံစာများတွင် ရေးသားထားသော စာသားများအတိုင်း မဖြတ်တောက်ဘဲ ရေးသွင်းခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်ကကြည့်လျှင် ထိုကဲ့သို့ ရေးသွင်းခြင်းကြောင့် DSID အချက်အလက် များသည် အလွန်ပြည့်စုံပြီး အသေးစိတ်ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာနိုင် သည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ အခြားတစ်ဖက်ကကြည့်လျှင်မူ ပြင်ပ လေ့လာသူများအတွက် DSID မှ အချက်အလက်များကို ဆွဲထုတ် ရယူ အသုံးပြုရန် ခက်ခဲသွားစေသည်။ DSID ကို လူသိများ လာသည်နှင့်အမျှ DSW အဖွဲ့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အချက်အလက်စနစ်ကို စံပြုအဖြေများ (သို့) ကုဒ်နံပါတ်များ သုံးသည့် စနစ်သို့ အဆင့်မြှင့်တင်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ အချက်အလက်စနစ် အသစ်၏ ဒီဇိုင်းကို ရေးဆွဲရာတွင် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံမှ NVMS အဖွဲ့၏ နည်းပညာအကူအညီရယူခဲ့သည်။ ဤစာအုပ်ထုတ်ဝေချိန်တွင် ယခင် အချက်အလက် စနစ်အဟောင်းမှ အချက်အလက်များကို ကုဒ်နံပါတ်ပြန်လည် ရေးသွင်းခဲ့ရာ ပြီးစီးလုနီးပါးဖြစ်သည်။

၅.၂။ “အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခု” ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း

VIMS စနစ်တွင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို မည်သို့ သတ်မှတ်ကြောင်း ရှင်းလင်းတိကျစွာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားရမည်။ ကုဒ်ရေးသွင်းသူများအနေဖြင့် မကြာခဏဆိုသလို သာမန်အသိဖြင့် မဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် အခြေအနေမျိုး မကြာခဏ ကြုံတွေ့ရလေ့ရှိ သောကြောင့် တိကျသေချာသော လုပ်ငန်းသုံးအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက် များ သတ်မှတ်ပေးရန်လိုအပ်သည်။ အောက်ပါ ဖြစ်စဉ်ကို ကြည့်ပါ-

လောင်စာဆီဈေးနှုန်းကြီးမြင့်သည့်တွက် သာမန်ဆန္ဒပြပွဲမှ ရှန်ရင်း ဆန်ခတ် ဆူပူအုံကြွမှုသို့ အသွင်ပြောင်းလဲသွားသည်။ ရဲများက အောင်မြင်စွာ လူစုခွဲနိုင်ခဲ့သည်။ နာရီအနည်းငယ်ကြာပြီးနောက် မြို့တွင်းရှိ အခြားနေရာနှစ်ခုတွင် အချိန်တစ်ချိန်တည်းတွင် ဆူပူ အုံကြွမှုများ ထပ်မံဖြစ်ပွားလေသည်။ ဖြစ်စဉ်အတွင်း ဆိုင်ပိုင်ရှင် တစ်ဦး ဓါးထိုးခံရ၍ သေဆုံးသွားသည်။ ဓါးထိုးသူ တရားခံမှာ ဆူပူအုံကြွသူများထဲကလား။ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးမကျေနပ်ချက်ကြောင့် ဆူပူ

အုံကြွမှုကို အကာအကွယ်ယူကာ သတ်ဖြတ်ခြင်းလား သေချာ မသိရချေ။

အထက်ပါဥပမာကဲ့သို့ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်စပ်နေသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်ရပ်များကို VIMS စီမံချက်အဖွဲ့က မှတ်တမ်းရေးသွင်းမည်ဆိုပါက ဖြစ်စဉ်တစ်ခုတည်း ရေတွက် သင့် သလား။ ဖြစ်စဉ်များစွာဟု ရေတွက် သင့်သလား။ ဖြစ်စဉ် ဘယ်နှစ်ခုဟု ရေတွက်သင့်ပါသလဲ။ အထက်ပါ ဖြစ်စဉ်နှင့် အလားသဏ္ဍာန်တူသော အခြေအနေမျိုးကို ကြုံတွေ့ခဲ့ပါက အချက် အလက်ရေးသွင်းသူအားလုံးအကြား တူညီသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်နိုင်ရန်အတွက် VIMS စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် ဖြစ်စဉ် တစ်ခုကို မည်ကဲ့သို့ ခွဲခြားရေတွက်ရမည်၊ စုပေါင်းရေတွက်ရမည်ဆိုသည့် စည်းမျဉ်းများချမှတ်ပေးထားရမည်ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ စည်းမျဉ်း များမှာ စီမံချက်တစ်ခုနှင့် တစ်ခုအကြား ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ သို့သော်

အများအားဖြင့် စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ရာတွင် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့် နေရာနှင့် အချိန်၊ တစ်ခါတစ်ရံတွင်မူ ဖြစ်ပွားစေရန် စေ့ဆော်သည့် အကြောင်းအရင်းနှင့် ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူ များပေါ်တွင် မူတည်ပြီး သတ်မှတ်လေ့ရှိသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ ဥပမာတွင် ပါဝင်သည့်

အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ရေတွက်မှတ်သားရာတွင် VIMS စနစ်များအကြား မတူညီသည့် စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များကြောင့် မတူညီသည့် အဓိပ္ပါယ် ကောက်ယူမှုများ ပေါ်ထွက်နိုင်သည်ကို ဇယား (၅.၁) တွင် သရုပ်ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၅.၁။ DSW၊ BCMS နှင့် NVMS တို့အကြား “ဖြစ်စဉ်တစ်ခု”ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ ကွာခြားပုံ

စီမံချက်	“ဖြစ်စဉ်တစ်ခု”ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း	အထက်ပါ ဆန္ဒပြုမှုဥပမာတွင် အသုံးပြုပုံ
DSW	<p>အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို သတ်မှတ်ရာတွင် နေရာတစ်နေရာတည်းတွင်ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်ကို ခေါ်သည်။ ထိုဖြစ်စဉ်တွင် နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်ရပ်များလည်း ပါဝင်နိုင်သည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို အကြမ်းဖက်မှု အမျိုးအစားတစ်ခု ထက်ပို၍ပါဝင်နိုင်သည်။ (ဥပမာ - သေနတ်ဖြင့် ပစ်ခတ်ခြင်း၊ ငှက်ဖောက်ခွဲခြင်း၊ ပြန်ပေးဆွဲခြင်း စသည်ဖြင့်)</p>	<p>ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့် နေရာများ မတူသောကြောင့် ပထမ ဆူပူအုံကြွမှုနှင့် နောက်ထပ် ဖြစ်ပွားသည့် ဆူပူအုံကြွမှု များကို ဖြစ်စဉ် သပ်သပ်တစ်ခုစီဟု သတ်မှတ်သည်။ ထိုအထဲမှ အုံကြွမှုတစ်ခုတွင် ဖြစ်ပွားသော ဓါးထိုးမှုနှင့် ၎င်းဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဆူပူအုံကြွမှု နှစ်ခုပေါင်းကို ဖြစ်စဉ်တစ်ခုတည်း အဖြစ် သတ်မှတ်ပါလိမ့်မည်။ (ဓါးထိုးမှုသည် ဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်သော အကြမ်းဖက်မှု ပုံစံတစ်ခု အဖြစ် သတ်မှတ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။)</p>
NVMS	<p>အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုသည် နေ့တစ်နေ့ အတွင်း ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သူ နှစ်ဦး (သို့မဟုတ်) နှစ်ဦး ထက်ပိုသော (တစ်ဦးချင်း သို့မဟုတ် အုပ်စုအလိုက်) အကြား ပဋိပက္ခဖြစ်စေရန် စေ့ဆော်သည့် အကြောင်း အရင်း တစ်ခု (သို့မဟုတ်) တစ်ခုထက်ပိုသော အကြောင်းအရင်းများကြောင့် ဖြစ်ပွားနိုင်သည်။</p>	<p>အထက်ပါ ဥပမာအရ အကယ်၍ ပထမ ဖြစ်ပွားသည့် ဆူပူအုံကြွမှုနှင့် နောက်နေရာများတွင် ဖြစ်ပွားသည့် ဆူပူအုံကြွမှုများတွင် ပါဝင်သူများ မတူညီခဲ့သော် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုပို၍ ရေတွက်နိုင်သည်။ ဓားထိုးမှုကိုမူ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးမကျေနပ်ချက်ကြောင့် ဖြစ်ပွားသည်ဟု ဆိုလျှင် ဖြစ်စဉ်နှောက် တစ်ခု အဖြစ် သတ်မှတ်မည်။</p>

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို အဆိုပြု အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်မှ ရိုးရှင်းပြီး သူ့အလိုလို နားလည်နိုင်သည့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်အား အောက်ပါအတိုင်း အဆိုပြုပါသည်-

"အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တစ်ခု"ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း - လူတစ်ဦး(သို့မဟုတ်)လူအုပ်စုတစ်စုက အခြားလူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုတစ်ခုအား ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအင်အားကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ အသုံးပြုပြီး နေရာတစ်နေရာ၊ နေ့ရက်တစ်ရက် တွင် ကျူးလွန်သည့် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုဖြစ်စဉ်တွင် ဆက်တိုက်ဖြစ်ပွားနေသည့် လုပ်ရပ်များလည်း ပါဝင်နိုင်သည်။

အဆိုပါ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို အောက်ပါအတိုင်း အပိုင်းလိုက် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာနိုင်ပါသည်-

- ၁။ **ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အင်အားကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ အသုံးပြုခြင်း -** ဤအချက်ကို အခန်း ၃ (အချက်အလက်သေတ္တာ ၃.၂။) တွင် ဖော်ပြထားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ရန် အဆိုပြုထားသည့် စံသတ်မှတ်များကို ပြန်လည် ရည်ညွှန်းလိုပါသည်။ မရည်ရွယ်ဘဲ ကျူးလွန်မိခြင်း၊ မိမိကိုယ်ကိုယ် ထိခိုက်စေရန် လုပ်ဆောင်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများမှ လွဲ၍ ကျန် အခြားသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုအားလုံး (လူသေဆုံးသည်ဖြစ်စေ၊ မသေဆုံးသည် ဖြစ်စေ) ပါဝင်ပါသည်။
- ၂။ **လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုတစ်စု -** ဆက်စပ်ပါဝင်နေသည့် နောက်ခံအဖွဲ့အစည်းက စနစ်တကျဖွဲ့စည်း ထားသည် ဖြစ်စေ၊ စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသည်ဖြစ်စေ မည်သည့်လူတစ်ဦးတစ်ယောက် (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုတစ်စု မဆို ပါဝင်သည်။
- ၃။ **နေရာတစ်နေရာ -** ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့် နေရာကို အုပ်ချုပ်ရေးအရ ကုဒ်သတ်မှတ်ထားပြီး အမည်နာမ ပေးထားသည့် နေရာဒေသတစ်ခုဖြစ် သတ်မှတ်သည်။ ဖြစ်နိုင်လျှင် လတ္တီကျုဒ်၊ လောင်ဂျီကျုဒ် အမှတ်များကိုပါ မှတ်သားရမည်။
- ၄။ **နေ့ရက် တစ်ရက် -** နေ့ရက်တစ်ရက်အတွင်း အချိန်တစ်ချိန်တွင် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားပါသည်။ ဖြစ်စဉ် တစ်ခုသည် အတားအဆီးမရှိခွဲလျှင် နေ့ရက်တစ်ရက်တည်းအတွင်းမှာပင် အချိန်ကြာရှည် ဖြစ်ပွား နိုင်သည်။ သို့သော်လည်း ဖြစ်စဉ်တစ်ခုသည် ရက်ပေါင်းများစွာ တူညီစွာ ဆက်တိုက် ဖြစ်ပွားနေ သည်ဟု မယူဆနိုင်ပါ။ ထို့ကြောင့် ရက်ရှည်ဖြစ် ပွားနေသော ဖြစ်ရပ်များကို ဖြစ်ပွားသည့် နေ့ရက် တစ်ရက်လျှင် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုအဖြစ် သီးခြားစီ မှတ်တမ်း ရေးသွင်းရမည်။
- ၅။ **ဆက်တိုက်ဖြစ်ပွားနေသည့် လုပ်ရပ်များ -** အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်စဉ်တစ်ခုသည် အတား အဆီး တစ်ခုခုကြောင့် ရပ်တန့်သွားပြီးမှ ထိုနေရာတွင်ပင်ဖြစ်စေ၊ အခြားနေရာ တွင်ဖြစ်စေ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားခွဲလျှင် နေ့ရက်တစ်ရက် တည်းအတွင်းပင်ဖြစ်စေ နောက်ထပ် ဖြစ်စဉ် များကို သီးခြားဖြစ်စဉ်တစ်ခုအဖြစ် မှတ်တမ်း ရေးသွင်းရမည်။

အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ၊ ဖြစ်ရသည့် အကြောင်းအရင်းများနှင့် ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် တစ်ခုတည်းတွင် အမျိုးမျိုးသော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများ၊ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများနှင့် ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများ ဆက်စပ်ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ - လောင်စာဆီဈေးနှုန်းကို အစိုးရဈေးဖြင့် ရောင်းချပေးရန် ဆန္ဒပြရာမှ ဆန္ဒပြသူများနှင့် ရဲများအကြား ရုန်းရင်းဆန်ခတ် ဖြစ်ပွားပြီးနောက် လူနည်းစုလူမျိုးတစ်မျိုး ပိုင်ဆိုင်သောဆိုင်များအား ဝင်ရောက်လုယူခြင်း အထိဆက်လက်ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။ ဖြစ်ပွားမှုမှာ ဆက်တိုက်ဖြစ်နေသောကြောင့် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုဟုသတ်မှတ်မည်။ အကယ်၍ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူ တစ်ဦးချင်းကို အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံ တစ်ခုချင်းကို အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းတစ်ခုချင်းကို အခြေခံ၍သော်လည်းကောင်း ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို သတ်မှတ်မည်ဆိုလျှင် ဆက်တိုက် ဖြစ်ပွားသောဖြစ်ရပ်များကို အပိုင်းလိုက် ခွဲခြားလိုက်သလိုဖြစ်သွားမည်။ ထို့အပြင် ဖြစ်စဉ်၏ ရှုပ်ထွေးမှု၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်လာနိုင်စွမ်း (သို့မဟုတ်) အချိန်တိုအတွင်း မြန်ဆန်စွာ ပြင်းထန်လာနိုင်မှုတို့ကို မှတ်တမ်းတင်ရန် မျက်ခြေပြတ် သွားလိမ့်မည်။

ဖြစ်စဉ် ID ကုဒ်နံပါတ် - ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီကို အချက်အလက်စနစ်အတွင်း ရေးသွင်းရာတွင် သီးသန့် ကုဒ်နံပါတ်တစ်ခုစီ ပေးရမည်။ ထိုသီးသန့်ကုဒ်နံပါတ်များကို ပုံမှန်အားဖြင့် ကွန်ပျူတာ အချက်အလက်စနစ်မှ အလိုအလျောက် ထုတ်ပေးလေ့ ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် မတူညီသော ဖြစ်စဉ် နှစ်ခုကို ကုဒ်နံပါတ်တစ်ခုတည်း ပေးမိခြင်းကဲ့သို့သော ရေးသွင်းသည့် ဝန်ထမ်းကြောင့် ဖြစ်သည့် အမှားများကိုရှောင်ရှားနိုင်ပါသည်။

၅.၃။ ကိန်းရှင်များ - ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီအတွက် ဘာကိုမှတ်တမ်းတင်မလဲ၊ ဘယ်လိုမှတ်တမ်းတင်မလဲ။

ဘယ်အချိန်၊ ဘယ်နေရာ၊ ဘယ်လို၊ ဘာကြောင့်၊ ဘယ်သူနှင့် ဘာတွေဆက်ဖြစ်သလဲ။ အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့် စနစ်တစ်ခုသည် သတင်းရင်းမြစ်များမှရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို (၁) လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် အသုံးဝင်ပြီး (၂) ၎င်းရင်းမြစ်များက တစ်ပြေးညီတသမတ်တည်း တင်ပြနိုင်ခြင်းရှိသရွေ့ တတ်နိုင်သမျှ မှတ်တမ်း ရေးသွင်းထားရမည်။ လက်တွေ့တွင်မူ VIMS စနစ်တစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြား ကိန်းရှင်အရေအတွက်နှင့် ကိန်းရှင်များ၏ သဘောသဘာဝများမှာ ကွဲပြား ခြားနားလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော်လည်း ယေဘုယျအားဖြင့် အောက်ပါအမျိုးအစား (၆)မျိုးဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားလေ့ရှိပါသည်။

- **အချိန်နှင့်နေရာ။** အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့် အချိန်နှင့် နေရာ
- **အကြမ်းဖက်မှု ပုံစံ။** ဖြစ်စဉ်အတွင်း အကြမ်းဖက်လုပ်ဆောင်သည့် လုပ်ရပ်အမျိုးအစား (ဥပမာ - တိုက်ခွဲ၊ ဆူပူအုံကြွမှု၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာဖော်ကားမှု၊ အစွန်းရောက် အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှု)နှင့် အသုံးပြုသည့် လက်နက်အမျိုးအစား
- **အကြောင်းအရင်း။** အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်ပွားရသည့် လတ်တလောအကြောင်းရင်းများ (ဆိုလိုသည်မှာ ကျူးလွန်သူ များက ပဋိပက္ခကို အကြမ်းဖက်နည်းလမ်းဖြင့် တုန့်ပြန်ဖြေရှင်းရန် စေ့ဆော်တိုက်တွန်းသည့် ကိစ္စရပ်များ)။ ထိုကိစ္စရပ် များထဲတွင် နိုင်ငံရေးပြိုင်ဆိုင်မှုများ၊ စီးပွားရေး အပြိုင်ဆိုင်မှုများ၊ ကိုယ်ပိုင်သရုပ်လက္ခဏာကို အခြေခံ၍ ဖြစ်ပေါ် လာသည့် စိတ်ဝမ်းကွဲပြားမှုများ၊ ရာဇဝတ်မှုများ စသည်တို့ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။
- **ပါဝင်သူများ။** ဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်သည့် ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများ
- **အကျိုးသက်ရောက်မှုများ။** လူနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ

ဤအခန်းတွင် အထက်ပါ အမျိုးအစားတစ်ခုချင်းစီကို ဆွေးနွေးထားပြီး၊ ၎င်းအချက်အလက်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားခြင်းဖြင့် မည်သို့သော အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိနိုင်ကြောင်း ဆွေးနွေးတင်ပြထားသည်။ အချက်အလက်ကောက်ယူရာ တစ်ပြေးညီဖြစ်စေရန် လိုက်နာသင့်သည့် ကုဒ်နံပါတ် သတ်မှတ်သည့်နည်းလမ်းများကိုလည်း အဆိုပြုထားသည်။

၅.၃.၁။ အချိန်နှင့် နေရာ

လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင်အသုံးပြုမှု - အချိန်နှင့် နေရာသည် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို သတ်မှတ်ရာတွင် အရေးကြီးသည့်အချက်များ ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် အကြမ်းဖက်မှုပုံစံများ အချိန်တစ်ချိန် တည်းတွင် နေရာဒေသအလိုက် ဖြစ်စဉ်များဖြစ်ပွားမှုကို လေ့လာ ရာတွင် လည်းကောင်း၊ နေရာတစ်နေရာတည်းတွင် အချိန်ကာလ အလိုက် ဖြစ်စဉ်များမည်သို့ အဆင့်ဆင့်ဖြစ်ပေါ် ပြောင်းလဲ လာသည်ကို လေ့လာရာတွင်လည်းကောင်း အဓိကအပိုအပ်သည့် အချက်အလက် အမျိုးအစားများဖြစ်ကြသည်။ ၎င်းတို့ကို ပထဝီဝင် အချက်အလက်ရေးသွင်းခြင်းနှင့် မြေပုံဖြင့် ပြန်လည်ဖော်ပြခြင်း တို့အတွက်လည်း အသုံးဝင်သောကြောင့် တတ်နိုင်သမျှ တိတိကျကျ မှတ်တမ်းတင်ထားသင့်သည်။

အချိန်နှင့် နေရာကို ကုဒ်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်း - ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့် နေ့ရက်နှင့်အချိန်ကို ပုံမှန်အားဖြင့် ကိန်းဂဏန်းဖြင့် (ဥပမာ - DDMMYYYY 00:00) သတင်းရင်းမြစ်အများစုက အသုံးပြုသည့် ပုံစံဖြင့် မှတ်သားလေ့ရှိသည်။ နေရာကိုမူ အုပ်ချုပ်ရေးအရ သတ်မှတ်ထားသည့် အနိမ့်ဆုံးနယ်မြေအဆင့်အထိ ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ရမည်။ (ဥပမာ - ရွာ၊ ရွာသိမ်ရွာငယ်၊ ရပ်ကွက် စသည်)။ အခြားစနစ်များမှ ကောက်ယူထားသော သတင်းအချက် စနစ်များနှင့် ပေါင်းစပ်အသုံးပြုရလွယ်ကူစေရန် အစိုးရစာရင်းအင်း ဌာန (သို့မဟုတ်) အခြားအစိုးရဌာနများမှအသုံးပြုသည့် (ပြည်နယ်/ တိုင်း၊ ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ ကျေးရွာ၊ ရပ်ကွက်များအတွက်) တရားဝင် ကုဒ်နံပါတ်များကိုသာ သုံးစွဲသင့်သည်။ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့်နေရာ၏ GPS အမှတ် (သို့မဟုတ်) အနီးစပ်ဆုံးရှာဖွေရ လွယ်ကူသည့် နေရာ၏အမည်တို့ကို ထည့်သွင်းမှတ်သားနိုင်ပါက ဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပွားသည့် နေရာများကို မြေပုံပေါ်တွင် တင်၍ ဖော်ပြသည့်အခါ များစွာအသုံးဝင်မည်ဖြစ်သည်။

ဥပမာ - NVMS စနစ်သည် ဖြစ်ပွားသည့် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီ၏ တိုင်း၊ ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ မြို့နယ်ခွဲ၊ ကျေးရွာ စသည်ဖြင့် အဆင့်တစ်ခုချင်းစီ၏ ကုဒ်နံပါတ်များကို အင်ဒိုနီးရှားပဟိုစာရင်းအင်းဌာန၏ ကုဒ်နံပါတ်များကို အသုံးပြု၍ သီးသန့်မှတ်သားသည်။ BCMS စနစ်သည် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ ပထဝီဝင်ဆိုင်ရာစံကုဒ်နံပါတ်စနစ်ကို အသုံးပြုထားသည်။ ၎င်းစံကုဒ်နံပါတ်စနစ်သည် ဒေသ၊ ခရိုင်၊ မြို့၊ ရွာ၊ ရပ်ကွက်တို့ကို ရည်ညွှန်းနိုင်သော ဂဏန်းကိုးလုံးပါဝင်သည့် ကုဒ်စနစ်ဖြစ်သည်။ DSW အဖွဲ့ကမူ အုပ်ချုပ်ရေး ကုဒ်နံပါတ်များအပြင် ဖြစ်စဉ် အများစုအတွက် GPS အမှတ်အသား နှစ်မျိုးကိုပါ ထည့်သွင်းမှတ်သားသည်။ ထိုင်းစစ်တပ်မှ ပေးသော GPS အမှတ်နှင့် DSW အဖွဲ့မှကိုယ်တိုင်တိုင်းတာရယူသော GPS အမှတ်တို့ဖြစ်သည်။

၅.၃.၂။ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခပုံစံများ

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက် - ဖြစ်စဉ်အတွင်း အကြမ်းဖက်လုပ်ဆောင်သည့် လုပ်ရပ်အမျိုးအစားကို ဆိုလိုသည်။^{၁၀}

လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင်အသုံးပြုမှု - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံနှင့် အသုံးပြုသည့် လက်နက်အမျိုးအစား (လက်နက်အမျိုးအစား အသေးစိတ်ကို အောက်တွင်ကြည့်ပါ။) ကို သိရှိခြင်းအားဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံ အမျိုးအစားများထဲမှ ခွဲခြား ရွေးထုတ် ရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်စေပြီး မူဝါဒဆိုင်ရာ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက် ရေးအစီအစဉ်များကိုလည်း ချမှတ်လာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ - လူအုပ်စုဖြင့် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် လူတစ်ဦးချင်း အကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၊ လူသေစေနိုင်သော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် လူထိခိုက်မှု မဖြစ်နိုင်သော(သို့မဟုတ်) နည်းစေနိုင်သော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများ စသည်တို့ ဖြစ်သည်။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများကို ကုန်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်း - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများကို အများအားဖြင့် ကြိုတင်သတ်မှတ် ထားသည့် စာရင်းထဲမှ ကုန်နံပါတ်တစ်ခု (သို့မဟုတ်) တစ်ခုထက် ပိုသော နံပါတ်ကို ဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီအတွက် ရေးသွင်းလေ့ရှိသည်။ ဇယား ၅.၂ တွင် အဆိုပြု အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံ အမျိုးအစား စာရင်းကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့်တကွ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤဇယားပါ စာရင်းထဲတွင် ဖော်ပြထားသည် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ (တိုက်ပွဲ၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာစော်ကားမှု၊ ဆန္ဒပြမှု/ ဆူပူအုံကြွမှု၊ အစွန်းရောက် အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှု စသည့်)မှာ အမျိုးအစားအားဖြင့် ဘောင်ကျဉ်းသော်လည်း နိုင်ငံတကာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်စနစ်အများစုနှင့် အခြေခံအားဖြင့် ကိုက်ညီမှုရှိပြီး ၎င်းအချက်အလက် များနှင့် ပူးတွဲအသုံးပြုနိုင်ရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။^{၁၁}

ဤဇယားပါ စာရင်းနှင့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များပြုရာတွင် အောက်ပါ နည်းလမ်း (၃)ခုကို အသုံးပြုထားသည်-

- **ပါဝင်သည့် လူအုပ်စု၏ ပမာဏ** - အချို့သော အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများသည် ကျူးလွန်သည့် လူတစ်ဦးချင်း (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုအသေး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုအကြီး တို့အပေါ်တွင် မူတည်၍ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသည်။ စီမံချက် အဖွဲ့အနေဖြင့် လူအုပ်စုဝယ် (ဥပမာ - လူ ၅ ယောက်အထိ၊ လူ ၁၀ ယောက် အထိ) ၊ လူအုပ်စုကြီး (ဥပမာ- လူ ၅ ယောက်အထက်၊ လူ ၁၀ ယောက်အထက်) တို့ကို သတ်မှတ်ရာ တတ်နိုင်သမျှ တိကျဖို့ လိုသည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ် အနေဖြင့် လူအုပ်စုပမာဏ အကြီးအသေးသတ်မှတ်ရာတွင် အလွန်အမင်း တင်းတင်း ကျပ်ကျပ် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းနှင့်

- အဆင့်သတ်မှတ်ချက် ထားခြင်းတို့ကို သတ်ပြရန် အကြံပြုလိုပါသည်။ အခြားသော အချက်အလက်များကလည်း ဖြစ်စဉ်တစ်ခုသည် မည်သည့် အဆိုပြု အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံနှင့် အသင့်တော်ဆုံးဖြစ်မည်ကို သတ်မှတ်ရာတွင် အထောက်အကူပြုပါလိမ့်မည်။
- **တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် (သို့မဟုတ်) ဘက်နှစ်ဖက်အပြန်အလှန် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု**- တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုသည်မှာ လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စု တစ်စုက အခြား လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုတစ်စုအပေါ်တွင် အကြမ်းဖက်ခြင်းဖြစ်ပြီး မည်သူကပြုလုပ်သူ၊ မည်သူက ခံရသူ ဖြစ်ကြောင်း ခွဲခြားသိမြင် နိုင်သော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုမျိုးကိုဆိုလိုသည်။ ဘက်နှစ်ဖက်မှ အပြန်အလှန် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဆိုသည်မှာ လူနှစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုနှစ်စုက တစ်ယောက်ကို တစ်ယောက်၊ တစ်ဖွဲ့ကိုတစ်ဖွဲ့ အပြန်အလှန် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်ပြီး မည်သူကပြုလုပ်သူ၊ မည်သူက ခံရသူဖြစ်သည်ကို မခွဲခြား နိုင်သော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုမျိုး ကိုဆိုလိုသည်။
- **စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းထားမှု အဆင့်** - စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းထား သောအုပ်စု ဆိုသည်မှာ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး အဖွဲ့အစည်းအမည် (သို့မဟုတ်) အမိန့်ပေးသူအဆင့်ဆင့်ပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံ (သို့မဟုတ်) နှစ်ခုစလုံး ပါဝင်ပြီး တူညီသောအယူဝါဒတစ်ခုအတွက် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အစည်းကိုဆိုလိုသည်။ (ဥပမာ- ခွဲထွက်ရေးလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့၊ အစွန်းရောက်အကြမ်းဖက်အဖွဲ့၊ ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့ စသည်)။ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု ဆိုသည်မှာ လျော့ရဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံမျိုးဖြင့် အကူးအပြောင်း ကာလ တစ်ခုအတွက် ယာယီသဘောမျိုး ဖွဲ့စည်းထားသောအဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် တူညီသော ရည်ရွယ်ချက် တစ်ခုအတွက် စုဖွဲ့ ထားခြင်းဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏ အဖွဲ့သားများကလည်း အကြမ်းဖက်မှု တစ်ခုကျူးလွန်ချိန်(သို့မဟုတ်) ဖြစ်စဉ်များတွင် ပါဝင်နေချိန်တွင် အဆိုပါ အဖွဲ့အစည်း၏ အမည်နာမအောက်မှ ယုံကြည်ချက်ဖြင့် တိုက်ပွဲဝင်ကြသည်။ လူစုလူဝေး ဆိုသည်မှာ ရေရှည်ခိုင်မာသော တူညီသည့် ရည်ရွယ်ချက်မရှိဘဲ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွားချိန်တွင်မှ လာရောက်စုဝေးကြသော လူအုပ်စုကြီးကို ဆိုလိုသည်။^{၁၂}

လူအုပ်စုဖြင့် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု - လေ့လာဆန်းစစ်သူများအနေဖြင့် နိုင်ငံတကာမှ ပဋိပက္ခနှင့် ပဋိပက္ခကြိုတင်တားဆီးရေးဆိုင်ရာ ပညာရပ်စာတမ်းများတွင် ပါဝင်သော လူအုပ်စုဖြင့်ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် လူတစ်ဦးချင်းအကြားဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု စသည့် ကျယ်ပြန့်သည့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုများအပေါ် အခြေခံ၍ အချက်အလက်များကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာရန် စိတ်ဝင်စားကြသည်။ အဆိုပါ အမျိုးအစား နှစ်ခုပတ်သက်၍ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး(WHO)က အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် အချက်အလက်အမျိုးအစား (၃) ခုကို စုပေါင်း၍ ဖွင့်ဆိုပေးထားသည်။ ၎င်းတို့မှာ ပါဝင်သည့် လူအုပ်စုပမာဏ အကြီးအသေး (လူတစ်ဦး၊ အုပ်စုငယ်၊ အုပ်စုကြီး)၊ ပါဝင်သူများမှ ၎င်းတို့ကိုယ်ကိုယ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအဖြစ်သတ်မှတ်မှု(သို့မဟုတ် မသတ်မှတ်မှု)နှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွား ရသည့် အကြောင်းရင်းတို့ ဖြစ်သည်။ (အချက်အလက်သေတ္တာ ၅.၃။ ကိုကြည့်ပါ။) အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများထဲမှ အချို့သော အမျိုးအစားများ(တိုက်ပွဲ၊ ဆန္ဒပြမှု/ ဆူပူအုံကြွမှု စသည်)တို့သည် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေး အဖွဲ့ကြီး၏ လူအုပ်စုဖြင့် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် အမြဲတမ်း ကိုက်ညီမှုရှိမည် ဖြစ်သည်။ အခြားသော အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများမှာ လူအုပ်စုဖြင့် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့ လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ထိုအခြေအနေမျိုးတွင်မူ လေ့လာဆန်းစစ်သူများ အနေဖြင့် မည်သည့်ဖြစ်စဉ်က ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး(WHO)က အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားသော မည်သည့်အမျိုးအစားတွင် ပါဝင် သည်ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် အတွက် နောက်ထပ်အချက်အလက်နှစ်မျိုး(ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းနှင့် ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ)နှင့် ပေါင်းစပ်၍ လေ့လာရမည်ဖြစ်သည်။(အပိုဒ်ခွဲ ၅.၃.၃။ နှင့် ၅.၃.၄။ ကို ကြည့်ပါ။)

ဇယား ၅.၂။ အဆိုပြု အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံ အမျိုးအစားစာရင်း

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံ အမျိုးအစား	အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်	ကုဒ်နံပါတ်
တိုက်ပွဲ	စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအကြား ဖြစ်ပွားသည့် တိုက်ခိုက်မှု (အစိုးရတပ်ဖွဲ့ဖြစ်စေ၊ အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ဖြစ်စေ)	၁
အုပ်စုဖွဲ့ တိုက်ခိုက်မှု	လူစုလူဝေး (သို့မဟုတ်) စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားခြင်းမဟုတ်သော လူအုပ်စု ကြီး များကြား အပြန်အလှန် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှု	၂
ပြည်သူများအပေါ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	အစိုးရ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ကဖြစ်စေ၊ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသော လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့ကဖြစ်စေ ပြည်သူများ (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုတစ်စု (အစိုးရတပ်ဖွဲ့များနှင့်လည်း ပတ်သက်ခြင်းမရှိ၊ အစိုးရမဟုတ်သော တပ်ဖွဲ့များနှင့်လည်း ပတ်သက်ခြင်းမရှိသည့်) အပေါ် တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	၃
အကြမ်းဖက်ဆန္ဒပြမှု	ဆန္ဒပြသူများနှင့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၏ လက်အောက်ခံ တပ်ဖွဲ့များအကြား၊ တန်ပြန် ဆန္ဒပြသူများအကြား၊ ဆန္ဒပြသူများအား ဆန့်ကျင်သူအုပ်စုများ၊ သို့မဟုတ် ဆန္ဒပြသူ များက ပစ်မှတ်ထားသူအုပ်စုများအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှု	၄
ဆူပူအုံကြွမှု	လူစုလူဝေး (သို့မဟုတ်) စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားခြင်းမဟုတ်သော လူအုပ်စုကြီးမှ အနီးဝန်းကျင်မှ လူများ၊ အနီးဝန်းကျင်ရှိ အခြားသူများ၏ပိုင်ဆိုင်မှုများကို လုယူခြင်း၊ ဖျက်ဆီးခြင်း (သို့မဟုတ်) အခြားနည်းလမ်းတစ်ခုခုဖြင့် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	၅
ကိုယ်ထိလက်ရောက် ဖော်ကားခြင်း (အုပ်စုကြီး)	လူစုလူဝေး (သို့မဟုတ်) စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားခြင်းမဟုတ်သော လူအုပ်စုကြီးမှ လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) ၎င်းအုပ်စုနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် ပို၍နည်းသော လူအုပ်စု တစ်စုကို သော်လည်းကောင်း (သို့မဟုတ်) အကာအကွယ်မဲ့နေသော လူအုပ်စုတစ်စုကို သော်လည်းကောင်း (သို့မဟုတ်) နှစ်စုစလုံးကိုသော်လည်းကောင်း တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	၆
အစွန်းရောက် အကြမ်းဖက် တိုက်ခိုက်မှု	လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) အစိုးရမဟုတ်သော လူအုပ်စုငယ်တစ်ခုမှ ပြည်သူအများ သေကြေဒဏ်ရာရစေလိုသောဆန္ဒဖြင့် တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက် တိုက်ခိုက်မှု	၇
အဝေးမှ ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	အစိုးရ လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့ကဖြစ်စေ၊ အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ကဖြစ်စေ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့်နေရာတွင် ကိုယ်တိုင်မရှိဘဲ တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှု (ဥပမာ - မိုင်းခွဲခြင်း၊ ဒရုန်းလေယာဉ်များအသုံးပြု တိုက်ခိုက်ခြင်း)။ အဝေးမှတိုက်ခိုက်မှုပုံစံသည် အစွန်းရောက်အကြမ်းဖက်မှုပုံစံနှင့် ကိုက်ညီနေပါက အစွန်းရောက်အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှုဟု မှတ်သားရမည်။ (ဥပမာ - ပြည်သူများအား အဝေးထိန်းကိရိယာဖြင့် ခုံးကြဲတိုက်ခိုက်ခြင်း။)	၈
ကိုယ်ထိလက်ရောက် ဖော်ကားခြင်း (အုပ်စုသေး)	လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) အုပ်စုငယ်တစ်ခုမှ အခြားလူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) အခြားအုပ်စုသေးတစ်ခုအား တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	၉
လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဖော်ကားခြင်း	လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) အုပ်စုငယ်တစ်ခုမှ အခြားလူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) အခြား အုပ်စုသေးတစ်ခုအား တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု (ဥပမာ - မုဒိမ်းမှုနှင့် မုဒိမ်းကျင့်ရန်ကြိုးပမ်းမှု)	၁၀
ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားခြင်း	လူနစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုငယ်တစ်ခုအကြား အပြန်အလှန် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှု	၁၁
ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း	အပြစ်ပေးရန် (သို့မဟုတ်) အတင်းအကြပ်ပြုလုပ်စေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအရ ပြင်းထန်သောနာကျင်မှုဖြစ်စေသည့် နည်းလမ်းများဖြင့် တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	၁၂
ပိုင်ဆိုင်မှုဖျက်ဆီးခြင်း	သူတစ်ပါး၏ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှုကို ပျက်စီးစေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု	၁၃
အခြား	အထက်ပါ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစား တစ်ခုနှင့်မျှ အကျိုးဝင်ကိုက်ညီမှု မရှိပါက အသုံးပြုရန်	၀
မသေချာ	ဖြစ်စဉ်တစ်ခုတွင် ပါဝင်သည့် အကြမ်းဖက်မှုပုံစံကို တိကျသေချာစွာ မဖော်ပြလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ မဆုံးဖြတ်နိုင်လျှင်သော်လည်းကောင်း အသုံးပြုရန်	၁၀၀

ဘောင်ကွက် ၅.၂။ လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် လူအုပ်စုများ အကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုတို့အား ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး (WHO)၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်

ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO)က အကြမ်းဖက်မှုအမျိုးအစားကို အဓိကအားဖြင့် (၃) မျိုးခွဲခြားထားသည်။ ၎င်းတို့မှာ မိမိကိုယ်ကိုယ် အကြမ်းဖက်မှု(ဥပမာ - မိမိကိုယ်ကိုယ် သတ်သေခြင်း)၊ လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှုနှင့် အုပ်စုဖွဲ့ အကြမ်းဖက်မှု တို့ဖြစ်သည်။ လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှုဆိုသည်မှာ "လူတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုငယ်တစ်ခုမှ အခြားလူ တစ်ဦး (သို့မဟုတ်) လူအုပ်စုငယ်တစ်ခုကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ကိုယ်ထိလက်ရောက်ဖြစ်စေ၊ အာဏာကိုသုံး၍ဖြစ်စေ ခြိမ်းခြောက်မှု (သို့မဟုတ်) အမှန်တကယ် ထိခိုက်စေမှု ဖြစ်အောင်ပြုလုပ်ခြင်းကြောင့် ဒဏ်ရာရရှိခြင်း၊ သေဆုံးခြင်း၊ စိတ်ဒဏ်ရာရရှိခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးမှု မမှန်ကန်ခြင်းနှင့် အခြေခံလိုအပ်ချက်များမပြည့်စုံခြင်းစသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှု များထဲမှ တစ်ခုခု ဖြစ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ဖြစ်နိုင်ခြေမြင့်မားခြင်း" ကို ဆိုလိုသည်။ ၎င်းဖွင့်ဆိုချက်တွင် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုများ (မိသားစု သို့မဟုတ် လက်တွဲဖော်မှ အကြမ်းဖက်မှု)နှင့် လူမှုဝန်းကျင်အတွင်း ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှု တို့ပါဝင်သည်။ လူမှုဝန်းကျင်အတွင်း ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှုများတွင် လူငယ်ထုအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှု၊ လိင်ပိုင်း ဆိုင်ရာစော်ကားမှု၊ မုဒိမ်းမှုစသည့် အကြမ်းဖက်မှု များမှာ ဆွေမျိုးမတော်စပ်သူကကျူးလွန်ခြင်း၊ ကျောင်း၊ လုပ်ငန်းခွင်နှင့် အကျဉ်းထောင် ကဲ့သို့သော အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အခင်း အကျင်းမျိုးရှိသည့် နေရာများတွင် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှုများ ပါဝင်သည်။ အုပ်စုဖွဲ့အကြမ်းဖက်မှုဆိုသည်မှာ "နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး ရည်မှန်းချက် တစ်ခုခုရရှိရန်ရည်ရွယ်၍ အုပ်စု တစ်ခုခု၏ အဖွဲ့ဝင်များဟု မိမိကိုယ်ကိုယ် သတ်မှတ်သူများ(ယာယီသဘောမျိုး ဖြစ်စေ၊ အမြဲတမ်း သဘောမျိုးဖြစ်စေ ဖွဲ့ထားသည့် အုပ်စု)မှ အခြားလူအုပ်စုတစ်ခု (သို့မဟုတ်) လူများအပေါ်တွင် အကြမ်းဖက်မှုကို နည်းလမ်းတစ်ခုအနေဖြင့် အသုံးပြုခြင်း" ကို ဆိုလိုသည်။

ရင်းမြစ် - WHO (2014)

လက်နက်များ - လက်နက်ကိုင်ဆောင်၍ ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှု၊ အထူးသဖြင့် သေနတ်ငယ်များနှင့် အပေါ့စား လက်နက်များ ကိုင်ဆောင်၍ ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများသည် ရဲလုပ်ငန်းများနှင့် မူဝါဒချမှတ်ခြင်းတို့အတွက် မတူညီသော အရေးယူတုံ့ပြန်မှုများ ဆောင်ရွက်ရန် သက်ရောက်မှုများရှိလာသည်။ အကြမ်းဖက်မှုအချက်အလက်များကို လက်နက်အမျိုး အစားဖြင့် ခွဲခြားကြည့်ရှုခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတွင်း၊ ဒေသတွင်းတွင် အလိုအလျောက်ပစ်ခတ်နိုင်သည့် လက်နက်များ မည်မျှ ပြန့်နှံ့နေသည်ကို ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ အောက်ပါ ဇယား (၅.၃) တွင် မည်သည့်ဒေသအခင်းအကျင်းတွင်မဆို အသုံးဝင်ပြီး နိုင်ငံတကာ လက်နက်ထိန်းချုပ်ရေး စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် တိုက်ဆိုင်အသုံးပြုနိုင်သည့် လက်နက်အမျိုးအစားများကို ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၅.၃။ အဆိုပြု လက်နက်အမျိုးအစား ခွဲခြားနည်း

လက်နက်အမျိုးအစား	ကုဒ်	လက်နက်အမျိုးအစားခွဲ	ကုဒ်
လက်နက်မဲ့	၀		
မသေချာ	၁		
အခြား	၂		
တုံးသည့်လက်နက်များ - ထုနှက် ရိုက်ပုတ် ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်သောတုတ်များ၊ ကျောက်တုံးများ၊ ပုလင်း၊ တူ စသဖြင့်	၃		
ချွန်ထက်သည့်လက်နက်များ - ထိုးသွင်းရာတွင် အသုံးပြုနိုင်သော ဓား၊ မှိန်၊ ပုလင်းကွဲ စသဖြင့်	၄		
လက်နက်ငယ်များ - ရိုင်ဖယ်၊ ကာဘိုင်း၊ စက်သေနတ်ငယ် စသည့် လူတစ်ဦးတည်း ကိုင်တွယ် ပစ်ခတ်နိုင်ရန် ဒီဇိုင်းထုတ်ထားသည့် သေနတ်များ ၃၃	၅	သေနတ်၊ ခြောက်လုံးပြူး၊ ပစ္စတို	၅၀၁
		ရိုင်ဖယ်၊ ကာဘိုင်း၊ စက်သေနတ်ငယ်	၅၀၂
		အခြား	၅၀၃
အပေါ့စားလက်နက်များ - စက်သေနတ်ကဲ့သို့ လူနစ်ယောက်နှင့် အထက် ကိုင်တွယ် ပစ်ခတ်နိုင်ရန် ဒီဇိုင်းထုတ်ထားသည့် သေနတ်များ၊ လက်ပစ်ဗုံး၊ ဗုံးသီးတပ်လောင်ချာ၊ မြေမြှုပ်ခိုင်းများ၊ အာပီဂျီ၊ လက်လုပ် ဖောက်ခွဲရေးပစ္စည်းများ (IEDs)စသည့် ပေါက်ကွဲစေတတ်သော ပစ္စည်းများ	၆	စက်ကြီးနှင့် အခြား လက်နက်ကြီးများ	၆၀၁
		စက်ရုံထုတ်ဖောက်ခွဲရေးပစ္စည်းများ (လက်ပစ်ဗုံး၊ အာပီဂျီ၊ မြေမြှုပ်ခိုင်း)	၆၀၂
		လက်လုပ်ဖောက်ခွဲရေးပစ္စည်းများ (IEDs) (လမ်းဘေးဗုံးများ၊ အသေခံ ဗုံးတပ်အင်္ကျီများ၊ ဖောက်ခွဲရေး ပစ္စည်းတပ် ယာဉ်များ)	၆၀၃
		အခြား	၆၀၄
မီး - ရှို့၊ မီး၊ လက်လုပ်မီးလောင်ဗုံး စသဖြင့်	၇		

၅.၃.၃။ အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများ

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက် - ဖြစ်စဉ်တစ်ခု၏ ဖြစ်ပွားရသည့် လတ်တလောအကြောင်းအရင်းကို ဆိုလိုသည်။ ၎င်းတို့တွင် ကျူးလွန်သူများက ပဋိပက္ခကို အကြမ်းဖက်နည်းဖြင့် ဖြေရှင်းရန် စေ့ဆော်တိုက်တွန်းမှုဖြစ်စေသည့် အကြောင်းအရာကိစ္စများ ပါဝင်သည်။^{၉၄} ဥပမာ - နိုင်ငံရေး အားပြိုင်မှုများ၊ ဘာသာရေးကွဲပြားမှုများ စသဖြင့်။

လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင်အသုံးပြုမှုနှင့် အကန့်အသတ်များ - အကြမ်းဖက်မှုများ အဘယ်ကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သည်၊ မည်သည့် ပြဿနာ ကိစ္စရပ်များသည် အုပ်စုလိုက် အကြမ်းဖက်မှုများ၊ လူသေစေနိုင်သောအကြမ်းဖက်မှုများထိ ဖြစ်ပွားစေနိုင်သည်ကို ပိုမို နားလည်လာခြင်းကြောင့် အစိုးရအနေဖြင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သော တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရေးနှင့် ကြိုတင်ကာကွယ်ရေးအစီအမံများ လုပ်ဆောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ ကလည်း အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်စေသည့် အကြောင်းရင်းများကို အလေးထား လေ့လာကြသည်။ အစိုးရအဖွဲ့အစည်း၏ အချက်အလက် ကောက်ယူရေးစနစ်များ (ဥပမာ- ရဲတပ်ဖွဲ့၏ အချက်အလက်များ)မှာ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေ ရှုထောင့်နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် (အကြမ်းဖက်မှုပုံစံ၊ အသုံးပြုသည့်လက်နက်နှင့် ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ) ကဲ့သို့သော အချက်အလက်များကိုသာ အာရုံစိုက် စုဆောင်းလေ့ ရှိသည်။ အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ပွားမှု အချက်အလက်များမှတစ်ဆင့် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းရင်းများကို ရှာဖွေ ဖော်ထုတ်ရာတွင် အကန့်အသတ်များစွာ ရှိပါသည်။ VIMS စနစ်သည် ဖြစ်စဉ်များ၏ လတ်တလော အကြောင်းအရင်းများ (သတင်းရင်းမြစ်တွင် ဖော်ပြ ထားသည့် ကျူးလွန်သူက အကြမ်းဖက်နည်းဖြင့် ပဋိပက္ခကို ဖြေရှင်းရန် စေ့ဆော်တိုက်တွန်းသည်ဟု ယူဆရသည့် အကြောင်း ကိစ္စရပ်) ကိုသာမှတ်တမ်းတင်နိုင်သည်။ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားရသည့်အခြေ ခံအကြောင်းအရင်းများ (ပဋိပက္ခဖြစ်စေရန် အထောက်အပံ့ပြု နေသည့် လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ရေခဲမြေခဲများ) ကိုမူ မှတ်တမ်းမတင်နိုင်ချေ။ ဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပွားရသည့် လတ်တလော အကြောင်းအရင်းကို မှတ်တမ်းတင်ရန်ပင် အခက်အခဲများစွာ ရှိနေသည်။ သတင်းရင်းမြစ်များက ဖော်ပြထားသည့် လတ်တလော အကြောင်းရင်းများမှာ မကြာခင် ဆိုသလို ရှင်းရှင်းလင်းလင်းမရှိဘဲ ဖြစ်နေတတ်သည်။ သတင်းရင်းမြစ်များတွင် ဖော်ပြထားသည့် အကြောင်းရင်းများမှာ အမှန်တကယ်သက်သေအထောက်အထားကို အခြေခံ ရေးသားထားခြင်းလား၊ အတွေးအထင် သက်သက်ဖြင့် ရေးသားထားခြင်းလား ဆိုသည်ကို ကုန်ရေးသွင်းသူအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ရန် ခက်ခဲတတ်သည်။ ကုန်ရေးသွင်းသူအနေဖြင့် တစ်ခါ တစ်ရံတွင် သတင်းရင်းမြစ်နှစ်ခုက ဖြစ်ရပ်တစ်ခုတည်းကိုပင် ဖြစ်ပွား ရသည့် အကြောင်း အရင်းကို အဓိပ္ပါယ်နှစ်မျိုးကောက်၍ ရေးသား ထားခြင်းမျိုးလည်းတွေ့နိုင်သည်။ ထိုအခါ အောက်ပါ နည်းလမ်း နှစ်မျိုးကို အသုံးပြု၍ ဖြေရှင်းနိုင်သည်-

- သတင်းရင်းမြစ်များမှ ရှင်းလင်းသေချာစွာဖော်ပြထားခြင်း၊ သတင်းရင်းမြစ်များမှ သဘောတူညီသည်ဟုယူဆရသော

ဘောင်ကွက် ၅.၃။ အကြောင်းရင်းအမျိုးအစား ကုန်နိပါတ်စာရင်း သတ်မှတ်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်မည့် ထုတ်ယူဆင်ခြင်သည့် (Deductive) နည်းလမ်းနှင့် ခြုံယူဆင်ခြင်သည့် (Inductive) နည်းလမ်း

ထုတ်ယူဆင်ခြင်သည့် (Deductive) နည်းလမ်း အရ စီမံချက် အဖွဲ့သည် ပညာရပ်ဆိုင်ရာ စာတမ်းများနှင့် လက်တွေ့ သုတေသန ပြုချက်များမှ ရရှိသည့် အသိပညာများရကို အသုံးပြု၍ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုသို့ ဦးတည်စေနိုင်သော ယေဘုယျ ပြဿနာကိစ္စရပ် အမျိုးအစားကို ရှာဖွေဖော်ထုတ် နိုင်ရန် ကြိုးစားအားထုတ်သည်။ (ဥပမာ - နိုင်ငံရေးအားပြိုင်မှု များ၊ စီးပွားရေး အားပြိုင်မှုများ၊ လူမျိုးရေး၊ ဘာသာရေး ကွဲပြားမှုများ စသည်)။ ထို့နောက် ယေဘုယျ ပြဿနာကိစ္စရပ် အမျိုးအစားများကို ပို၍ တိကျသော အမျိုးအစား အခွဲများ အဖြစ် ခွဲခြမ်းစိတ်ပိုင်းသည်။ (ဥပမာ - ရွေးကောက်ပွဲ အနိုင် ရရန် ယှဉ်ပြိုင်မှုများ၊ ဘာသာရေး ကိုင်ပိုင်သရုပ် လက္ခဏာ စသည်)။

ခြုံယူဆင်ခြင်သည့် (Inductive) နည်းလမ်း အရ စီမံချက် အဖွဲ့သည် မြေပြင်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော လက်တွေ့အခြေ အနေများမှ စတင်စဉ်းစားသည်။ မိမိတို့လေ့လာနေသည့် ဒေသအတွင်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်ပွားစေသည့် တူညီ သော အကြောင်း အရင်းများကို စာရင်းပြုစုပြီး နိုင်ငံတကာ အဆင့် အသုံးပြုနေသည့် အမျိုးအစားအုပ်စုများနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်အောင် အုပ်စုခွဲသည်။

အကြောင်းရင်းကိုသာ ကုန်ရေးသွင်းသူက မှတ်တမ်းရေးသွင်း ရမည်။

- စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်း အရင်းကို အဓိပ္ပါယ်ကောက်ယူရာတွင် သတိထားရမည်။ အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်မှုကို သေချာစွာနားလည်လိုပါက အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို အခြား နည်းလမ်းများ(ဥပမာ- လူတွေ့မေးမြန်းရန်ကွင်းဆင်းလေ့လာ ခြင်း သို့မဟုတ် စီးပွားရေးစာရင်းအင်းပညာဖြင့် ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာ လေ့လာခြင်း) ဖြင့် တွဲဖက်၍ အသုံးပြုသင့်သည်။

ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများကို ကုန်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်း -
 အကြမ်းဖက်မှုပုံစံများ မှတ်တမ်းရေးသွင်းသကဲ့သို့ပင် ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းရင်း များကို ကြိုတင်သတ်မှတ်ထားသည့် စာရင်းထဲမှ ကုန်နံပါတ်တစ်ခု (သို့မဟုတ်) တစ်ခုထက်ပိုသော နံပါတ်ကို ဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီ အတွက် ရေးသွင်းလေ့ရှိသည်။
 ဘောင်ကွက် ၅.၃ တွင် ဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပွား ရသည့် အကြောင်းရင်း ကုန်နံပါတ်စာရင်း သတ်မှတ်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်သည့် နည်းလမ်း နှစ်မျိုးကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။^၅

ကုန်နံပါတ်စနစ်တစ်ခုတည်းဖြင့် နိုင်ငံတကာနှင့်ရော ဒေသအခြေ အနေနှင့်ပါ ကိုက်ညီစေရန် ဘက်မျှအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း -
 လက်တွေ့တွင်မူ အကြောင်းရင်းအမျိုးအစား ကုန်နံပါတ်စာရင်း သတ်မှတ်ရာတွင် ထုတ်ယူဆင်ခြင်သည့် (Deductive) နည်းလမ်း ရော ခြုံယူဆင်ခြင်သည့် (Inductive) နည်းလမ်းပါ ပေါင်းစပ် အသုံးပြုရပါလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် အကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ သဘောတရားများထဲမှ အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားများကို ဒေသအခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီအောင် ချိန်ညှိပြီး အသုံးပြုသလို မိမိဒေသတွင် လက်တွေ့ဖြစ်ပွားနေသည့် အကြောင်းအရင်းအမျိုး အစားများကိုလည်း ကမ္ဘာ့အခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီသည့် သဘောတရားမူဘောင်များအတွင်းသို့ ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်း ကြပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်ခြင်းအားဖြင့် နိုင်ငံတကာနှင့်ရော မိမိဒေသအခြေအနေနှင့်ပါ ကိုက်ညီမည့် ကုန်နံပါတ်စာရင်းကို ရရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ရရှိနိုင်ရန် မျှော်မှန်း၍ ဤလမ်းညွှန် စာအုပ်မှ အလွှာ(၂)ဆင့်ပါဝင်သော အကြောင်းရင်းအမျိုးအစား ကုန်နံပါတ်စနစ်ကို အသုံးပြုရန် အကြံပြုထားသည်-

- **အဓိကအကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားများ -** ပထမအဆင့်အဖြစ် ဖြစ်စဉ်များကို ကျယ်ပြန့်သော ယေဘုယျ အကြောင်း အရင်း အမျိုးအစားစာရင်း တစ်ခု (ဥပမာ - နိုင်ငံရေးအားပြိုင်မှုများ၊ စီးပွားရေး အားပြိုင်မှုများ၊ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာများ စသည်)ထဲမှ ကုန်နံပါတ်ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပါ။ ထိုအမျိုးအစားစာရင်းသည် ပညာရပ်ဆိုင်ရာ သဘောတရားများထဲမှ အဖြစ်အများဆုံး အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစားများနှင့်လည်း ယေဘုယျအားဖြင့် ကိုက်ညီမှုရှိရမည်။ ထိုအခါ နိုင်ငံတကာအဆင့် အကြမ်းဖက်မှု အချက်အလက်စနစ်များနှင့် တွဲဖက်အသုံးပြုနိုင်ရန် အခြေခံအားဖြင့် တူညီသွားမည် ဖြစ်သည်။
- **အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစားအခွဲများ -** အဓိက အကြောင်း အရင်းအမျိုးအစား တစ်ခုချင်းစီထဲမှ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စေသည့် တိကျသော အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားခွဲတစ်ခု (ဥပမာ - ရွေးကောက်ပွဲ ယှဉ်ပြိုင်မှုများ၊ ဘာသာရေး ခွဲခြားမှုများ၊ လူမျိုးရေးခွဲခြားမှုများ)ကို ကုန်နံပါတ်ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပါ။ ဤသို့ပြုလုပ်ခြင်းအားဖြင့် ပို၍ စနစ်ကျပြီး လေ့လာဆန်းစစ် ရာတွင် အဆင်ပြေချောမွေ့ မည်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းရင်းအမျိုး အစားခွဲများသည် VIMS စနစ် လုပ်ဆောင်နေသည့် နိုင်ငံ (သို့မဟုတ်) ဒေသတစ်ခုအတွင်း သီးသန့်ဖြစ်ပွားသည့် အကြောင်းအရင်းများကို ခြေရာခံ လေ့လာရာတွင်လည်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

ဇယား ၅.၄ တွင် ဖော်ပြထားသည့် အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစား များနှင့် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များမှာ အဆိုပြုချက်များသာ ဖြစ်သည်။

စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် မိမိတို့၏ အချက်အလက်စနစ် တည်ဆောက် ရာတွင် ၎င်းတို့ကိုအခြေခံအဖြစ် သုံးလိုပါက သုံးနိုင်သည်။ အရောင်ရင့်များဖြင့်ပြထားသည့် အကြောင်းရင်းများမှာ အချို့ နိုင်ငံတွင်သာဖြစ်ပွားသည့် အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစား ဥပမာများဖြစ်သည်။ နီပေါနိုင်ငံတွင် ပြုစုနေသောအချက်အလက် စနစ်တစ်ခုမှ အမျိုးအစားများကို ဥပမာအဖြစ် ဖော်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပြု အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားစာရင်းတွင် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ (အစိုးရလက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များနှင့် အစိုးရ မဟုတ်သော လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့များအကြား ကာလကြာရှည်ဖြစ်ပွားနေသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ)ကို အခြား အမျိုးအစား များထဲမှ သီးသန့် ခွဲထုတ်ထားသည်။ ဤ အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားစာရင်းသည် အကြမ်းဖက်မှုပုံစံနှင့် ပါဝင်သူအမျိုးအစား များအပြင် ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းကိုလည်း ရည်ညွှန်ဖော်ပြနိုင်သည်။ ဤအကြောင်း အရင်း အမျိုးအစားစာရင်းသည် အချက်အလက်အသုံးပြုသူ များအတွက် ၎င်းတို့စိတ်ဝင်စားသည့် အကြမ်းဖက်မှုပုံစံ တစ်မျိုးမျိုးကို အခြားနိုင်ငံမှ အလားတူ အမျိုးအစားတစ်မျိုးဖြင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ လိုသည့်အခါ ခွဲထုတ်သည့်အခါ လွယ်ကူစေသည်။^၆

လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခမဟုတ်သော အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ပွားမှုများကိုမူ အကြမ်းဖက်မှုကိုဦးတည်စေရန် တွန်းအားပေး စေ့ဆော်သည့် အခြေခံအကြောင်းအရင်းများအပေါ် အခြေခံ၍ ထပ်မံခွဲခြား ထားသည်။ ၎င်းအမျိုးအစားများထဲမှ အချို့အကြောင်းအရင်းများ ဖြစ်သည့် နိုင်ငံရေးအားပြိုင်မှု၊ စီးပွားရေးအားပြိုင်မှု၊ ကိုယ်ပိုင်သရုပ် လက္ခဏာစသည့် အကြောင်းရင်းများမှာ WHO ၏ အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက် အကြောင်းလျှင် လူအုပ်စုဖြင့် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု အမျိုးအစား အုပ်စုထဲတွင် ကျရောက်မည် ဖြစ်သည်။ (အချက်အလက်သေတ္တာ ၅.၄၊ တွင်ကြည့်ပါ။) အခြားအမျိုး အစားများဖြစ်သည့် ရာဇဝတ်မှုနှင့် ကျား/မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု များကိုမူ လူတစ်ဦးချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အမျိုးအစား အုပ်စုထဲတွင် ထည့်သွင်းရမည်ဖြစ်သည်။ အကြမ်းဖက်မှု ပုံစံအမျိုးအစား၊ ပြုလုပ်သူအမျိုးအစားများနှင့် အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစားများကို ပေါင်းစပ် လေ့လာလိုက် မည်ဆိုလျှင် သုတေသန ပြုလုပ်တစ်ဦးအနေဖြင့် အချက်အလက်များကို ကောင်းစွာ ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာ သုံးသပ်နိုင်ပါလိမ့်မည်။

တစ်ခုထက်ပိုသော အကြောင်းအရင်းများသတ်မှတ်ခြင်း -
 ကုန်ရေးသွင်းသူအနေဖြင့် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုအား တစ်ခုထက်ပိုသော အကြောင်းအရင်းများ ထည့်သွင်း သတ်မှတ်ခွင့်ပြု/မပြုကို စီမံချက် အဖွဲ့က ဆုံးဖြတ်ပေးထားရမည်။ ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကို အကြောင်းအရင်း တစ်ခုထက်ပို၍ သတ်မှတ်ခြင်းအားဖြင့် အချက်အလက်များကို အခြေအနေအမျိုးမျိုးနှင့် လိုက်လျောညီထွေ အသုံးပြုနိုင်ပြီး အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ ရှုပ်ထွေးသော သဘောသဘာဝကို ပို၍တိကျစွာ ထင်ဟပ်စေနိုင်သည်။ အရေးကြီးမှု အစီအစဉ်အလိုက် အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစား နှစ်ခုအထိ ထည့်သွင်း သတ်မှတ် ခွင့်ပြုခြင်းသည် သင့်တော်သည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

ပါဝင်သူများ

၅.၃.၄။ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက် - ဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်သူများဆိုသည်မှာ အကြမ်းဖက်လုပ်ရပ်တစ်ခုခုကို ကျူးလွန်သူများသာမက အကြမ်းဖက်လုပ်ရပ် တစ်ခုခုကြောင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများကို ဆိုလိုသည်။ ကျူးလွန်သူများဆိုသည်မှာ အကြမ်းဖက်မှု လုပ်ရပ်တစ်ခုခုကို ကျူးလွန်သူများဖြစ်သည်။ ထိခိုက်နစ်နာသူများဆိုသည်မှာ အကြမ်းဖက်မှု လုပ်ရပ်တစ်ခုခု၏ ပစ်မှတ်ထားခံသူများ (သို့မဟုတ်) ထိခိုက်ခံစားရသူများကို ဆိုလိုသည်။

လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင်အသုံးပြုမှုနှင့် အကန့်အသတ်များ - ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများကို ၎င်းတို့ပါဝင်နေသည့် လူမှုအုပ်စု၊ ကျား/မနှင့် အသက်အုပ်စု စသည့် အချက်များ ထည့်သွင်းမှတ်သားခြင်းဖြင့် မည်သည့်အုပ်စုနှင့် မည်သည့် လူမှု အသိုင်းအဝိုင်းများက အကြမ်းဖက်မှုတွင် ပါဝင်နိုင်ခြေရှိသည်၊ ပစ်မှတ်ထား ခံရနိုင်ခြေရှိသည်တို့ကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်သည်။ မိမိတို့ သတင်းရင်းမြစ်များကပေးသည့် အချက်အလက်များပေါ် မူတည်၍ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများနှင့်ဆိုင်သည့် အချက်အလက်များ မည်မျှအသေးစိတ်ကျကျ စုဆောင်းနိုင်မည်ကို ဆုံးဖြတ်ရမည် ဖြစ်သည်။ (အချက်အလက်သေတ္တာ ၅.၅။ တွင် ကြည့်ပါ။)

ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများကို ခွဲခြားခြင်း - လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားခြင်းကဲ့သို့သော ဘက်နှစ်ဖက်မှ အပြန်အလှန် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များတွင် မည်သူကကျူးလွန်သူ၊ မည်သူက ထိခိုက် နစ်နာသူ ဟူ၍ ခွဲခြားရန် ခက်ခဲနိုင်သည်။ ထိုဖြစ်စဉ်မျိုးတွင် နှစ်ဖက်စလုံးကို ကျူးလွန်သူဟု သတ်မှတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုသည် တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် ဖြစ်စဉ်လား၊ ဘက်နှစ်ဖက်မှ အပြန်အလှန် ကျူးလွန်သည့် ဖြစ်စဉ်လား ဆိုသည်ကို ကနဦး သတ်မှတ်နိုင်ပါက ပို၍ သင့်တော်မည်ဖြစ်သည်။ (အပိုဒ်ခွဲ ၅.၃.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု အမျိုးအစားများ)။ ဖြစ်စဉ်က တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်စဉ်ဆိုပါက ကျူးလွန်သူနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူကို ခွဲခြားမှတ်သားရမည်။

ဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်သူများကို ကုန်ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှုမှတ်ခြင်း - အချက် အလက်များ မှတ်သားသည့်အခါ ပါဝင်သူအုပ်စုတစ်ခုချင်းစီ၏ လူ အရေအတွက်နှင့် ၎င်းတို့၏ ဆက်သွယ်မှုအရှိဆုံးအုပ်စု (ဥပမာ- လူမျိုး ရေးကိုအခြေခံသည့် ဖြစ်စဉ်တွင် ၎င်း၏ ဆက်သွယ်အုပ်စုကို လူမျိုး အမည်ဖြင့် မှတ်သားခြင်းမျိုး)ကို မှတ်သားရမည်။ အုပ်စုအမျိုးအစား သည် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှု အနေအထားပေါ်တွင် အများအား ဖြင့် မူတည်သောကြောင့် အုပ်စုအမျိုးအစား စာရင်းကိုမူ ဤစာအုပ် တွင် မဖော်ပြတော့ပါ။^{၃၇} သို့သော် ဇယား ၅.၅ တွင်မူ ယေဘုယျ မှတ်သားနိုင်သော အုပ်စုအမျိုးအစားများကို အဆိုပြုထားသည်။

သီးခြားအုပ်စုများမှတ်သားခြင်း - အုပ်စုအမျိုးအစား တစ်ခုချင်းစီ အောက်တွင် အခြေအနေတစ်ခုတွင် မကြာခင်က ပါဝင်နေသည့် အုပ်စုများကို မှတ်သားရန် သီးသန့်ကုန်ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှုများလည်း ထပ်ထည့် နိုင်သည်။ ဥပမာ - မြန်မာနိုင်ငံ အနေအထားမျိုးတွင် "လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများ" အတွက် ကုန်ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှု ၁၀၀ ဟုပေးထားပြီး၊ ဧကအိုင်အေ၊ ဧကအန်ယူ၊ အက်စ်အက်စ်အေ (တောင်ပိုင်း)စသည့် သီးခြားအဖွဲ့များ၏ ကုန်ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှု ၁၀၀၊ ၁၀၂၊ ၁၀၃ စသည်ဖြင့် ကုန်ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှုများ အသီးသီး ထပ်၍ သတ်မှတ်ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ထို့အတူ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများတွင် မကြာခင်က ပါဝင်နေသည့် (သို့မဟုတ်) ပစ်မှတ်ထားခံရသည့် နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ဘာသာရေး အဖွဲ့အစည်းများ၊ ရာဇဝတ်ဂိုဏ်းများကိုလည်း သီးခြားကုန်ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှု သတ်မှတ်နိုင်သည်။

ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များ - ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူ များ၏ ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များမှတ်သားခြင်းသည် အကျိုးရှိနိုင် သည်။ ဥပမာ- ထိခိုက်နစ်နာသူများ၏ ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များ ကို မှတ်သားထားခြင်းအားဖြင့် နောင်တစ်ချိန်တွင် လျော်ကြေး အတွက် အကူအညီပေးသည့် အစီအစဉ်များ အမှန်တကယ် ထိခိုက် နစ်နာခဲ့သူများ ဟုတ်မဟုတ် အတည်ပြုစစ်ဆေးရာတွင် အထောက် အကူဖြစ်သည်။^{၃၈} သို့သော် ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များကို လျှို့ဝှက်အဖြစ် ထိန်းသိမ်းထားသင့်ပြီး လူအများသို့ပေးသည့် မျှဝေ သည့် အချက်အလက်များတွင် မထည့်သွင်းဘဲ ဖယ်ထုတ်ထားသင့် သည်။ အဆိုပါ အချက်အလက်များ ပါဝင်သော အချက်အလက် စနစ်ကို ကာကွယ်မှုများ ပြုလုပ်ထားရှိရမည်။ (ဥပမာ - BCMS အဖွဲ့က ၎င်း၏ အချက်အလက်စနစ်ကို အခြားသူများ အလွယ်တကူ မသိရှိနိုင်ရန် စာဂုဏ် ကုန်ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှုဖြင့် အသွင်းပြောင်းပြီး သိမ်းဆည်းထားသည်။)။

ဥပမာများ - NVMS စနစ်တွင် ပါဝင်သူအုပ်စုများကို ကိန်းဂဏန်း နံပါတ်ဖြင့် "ပါဝင်သူ-၁" နှင့် "ပါဝင်သူ-၂" ဟူ၍ သတ်မှတ် သည်။ တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် ဖြစ်စဉ်များတွင် ကျူးလွန် သူ၏ အချက်အလက်များကို "ပါဝင်သူ-၁" အောက်တွင် မှတ်သားကာ ထိခိုက်နစ်နာသူ၏ အချက်အလက်များကို "ပါဝင်သူ-၂" အောက်တွင် မှတ်သားသည်။ ဘက်နှစ်ဖက်မှ အပြန်အလှန် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ် များတွင် "ပါဝင်သူ-၁" နှင့် "ပါဝင်သူ-၂" နှစ်ခုစလုံးကို ကျူးလွန်သူဟု သတ်မှတ်သည်။ DSW စနစ်တွင်မူ ကျူးလွန် သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများကို သီးသန့်ဇယား ပုံစံဖြင့် မှတ်သားသည်။

ဇယား ၅.၄၊ အဆိုပြု အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစားများ၊ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားအခွဲများ

အဓိက အမျိုးအစား	အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်	အမျိုးအစားအခွဲ (ဥပမာများ)
လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ	အစိုးရ လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့များအကြား၊ စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းထားသည့် အစိုးရ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့နှင့် အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအကြား (သို့မဟုတ်) စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသည့် အစိုးရ မဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ အချင်းချင်းအကြား ကာလကြာရှည် လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားခြင်း	<p>လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ</p> <p>နိုင်ငံတကာ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ (နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ)</p> <p>အစိုးရ လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့နှင့် အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအကြား ဖြစ်ပွားသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ</p> <p>အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ အချင်းချင်းအကြား ဖြစ်ပွားသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ</p>
နိုင်ငံရေး	လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခမဟုတ်သည့် ပဋိပက္ခများ	<p>ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု</p> <p>ပြိုင်ဘက် နိုင်ငံရေးပါတီများအကြား (သို့မဟုတ်) ၎င်းတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများကြား အကြမ်းဖက်မှု (ဥပမာ - လူငယ် လက်ရုံးတပ်ဖွဲ့များ၊ နိုင်ငံရေး ကျောင်းသားများအဖွဲ့ အစည်း)</p> <p>ရွေးကောက်ခံရန် မလိုသည့် နိုင်ငံရေးရာထူးနေရာများနှင့် အစိုးရ၊ စစ်တပ်၊ ရဲတပ်ဖွဲ့ စသည့် အဖွဲ့အစည်းများအပေါ် ယွမ်းမိုးနိုင်ရေးအတွက် ပြိုင်ဆိုင်ခြင်း</p> <p>နီပေါနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် အခြား ဆက်စပ်နေသည့် ဖက်ဒရယ်အဖွဲ့ အစည်းများအပေါ် သဘောထားကွဲလွဲမှုများ</p> <p>အခြား</p> <p>မြေယာ အပြိုင်အဆိုင်ရယူခြင်း</p> <p>သာသာဝယ်ဇာတများအပေါ် အပြိုင်အဆိုင်ရယူခြင်း (ဧရိယာ သစ်တော၊ ဓါတ်သတ္တုအရင်းအမြစ်များ စသည်)</p> <p>လမ်း၊ တံတား၊ ဆည်မြောင်းတာဝန် စသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေး အခြေခံအဆောက်အအုံများကို ရယူထိန်းချုပ်ရန် အင်အားပြိုင်ဆိုင်ခြင်း</p> <p>စီးပွားရေးဈေးကွက် ရယူထိန်းချုပ်ရန် အင်အားပြိုင်ဆိုင်ခြင်း</p> <p>အလုပ်သမားရေးရာ အငြင်းပွားမှုများ</p> <p>အခြား</p> <p>အကတိလိုက်စားမှုများ၊ တင်ဒါပေးမှုများနှင့် အစိုးရလုပ်ငန်းများ၊ ကုန်ထုတ်ကုန်ရောင်းပေးမှုနှင့် ပတ်သက်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများ</p>
စီးပွားရေး အရင်းအမြစ်များ	မြေယာ၊ သဘာဝသယံဇာတနှင့် အခြားစီးပွားရေး အရင်းအမြစ်များအပေါ် ပြိုင်ဆိုင်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများ	

အုပ်စုဖွဲ့အကြမ်းဖက်ခြင်း

ဘောင်ကွက် ၅.၄။ ပါဝင်သူများနှင့်ပတ်သက်သည့် မည်သည့်အချက်များကို မှတ်တမ်းတင်သင့်သနည်း (NVMS, DSW နှင့် BCMS တို့မှ သင်ခန်းစာများ)

NVMS သည် ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများ၏ အရေးအတွက်နှင့် ၎င်းတို့၏ ဆက်နွယ်မှုအရှိဆုံးအုပ်စုကိုသာ မှတ်တမ်း တင်သည်။ NVMS သည် ဒေသတွင်းသတင်းစာများကို သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ် အဓိကအားထားခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့တွင် ကျား/မ၊ လူမျိုး စသည့် ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များ အသေးစိတ် ပါဝင်လေ့မရှိကြပေ။ သို့သော်လည်း NVMS အချက်အလက် စနစ်သည် အကျိုးသက်ရောက်မှုအပိုင်းတွင် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီတွင် သေဆုံးသူ၏ ကျား/မအလိုက် ခွဲခြား ဖော်ပြပေးသည်။ (သတင်းစာများသည် အများအားဖြင့် လူသတ်မှုများတွင် အသတ်ခံရသူ၏ ကျား/မ အချက်အလက်ကို ဖော်ပြလေ့ရှိတတ်သည်။)

DSW ကမူ ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများ၏ အရေးအတွက်နှင့် သူတို့ပါဝင်သည့် အသင့်တော်ဆုံးအုပ်စု အမျိုးအစားအပြင် အသက်၊ ကျား/မ၊ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာ၊ အလုပ်အကိုင်နှင့် နာမည်အပြည့်အစုံ၊ မှတ်ပုံတင်အမှတ်နှင့် လိပ်စာကဲ့သို့သော ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များကိုပါ မှတ်သားသည်။ DSW ၏ သတင်းရင်းမြစ်ဖြစ်သည့် ထိုင်းစစ်တပ်နှင့် ရဲတပ်ဖွဲ့ အစီရင်ခံစာ များသည် ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများကို ဖော်ထုတ်နိုင်ပါက ထိုမျှအထိ အသေးစိတ်ဖော်ပြသည်။ BCMS ကမူ အလယ်အလတ်ဖြစ်သည်။ ပါဝင်သူအုပ်စုများ၏ အရေးအတွက်နှင့် အုပ်စုအမျိုးအစားအပြင် လူမျိုးနှင့် ကျား/မ အချက်အလက်များကိုလည်းမှတ်သားသည်။ သို့သော် BCMS စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် ထိုအချက်အလက်များကို သတင်းရင်းမြစ် များထံမှ အမြဲတစေ တာဝန်မတတ်တည်းမရနိုင်ဟုဆိုသည်။

DSW မှ ပြုလုပ်သကဲ့သို့ ပါဝင်သူတစ်ဦးချင်းစီ၏ အချက်အလက်များစွာကို မှတ်သားခြင်းသည် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီအတွက် အချိန်ပို ပေးရသောကြောင့် ကုန်ကျမှုလည်းပိုများသည်။ ကြီးမားသည့် အချက်အလက်ပမာဏများကို ကိုင်တွယ်ရသည့် VIMS စနစ်တစ်ခု အတွက် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီကို ကုန်ပုံစံပေးသွင်းရာတွင် အချိန်ပိုပေးရခြင်းကြောင့် ဝန်ထမ်းအင်အားနှင့် ဘတ်ဂျက် ပမာဏ သိသိသာသာ အပိုကုန်ကျစေနိုင်သည်။

ဇယား ၅.၅။ ဆက်နွယ်အုပ်စုအလိုက် အဆိုပြု ယေဘုယျအမျိုးအစားများ

<p>စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု - စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုဖြစ်ပြီး အဖွဲ့အစည်းအမည် (သို့မဟုတ်) အမိန့်ပေးသူအဆင့်ဆင့်ပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံ (သို့မဟုတ်) နှစ်ခုစလုံး ပါဝင်ပြီး တူညီသောအယူဝါဒတစ်ခုအတွက် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်သည်။</p>
<p>အစိုးရလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ (ဥပမာ - စစ်တပ်၊ ရဲတပ်)</p>
<p>အခြား အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ</p>
<p>မည်သည့် အယူဝါဒကို ကိုင်စွဲထားသည် ဖြစ်စေ အစိုးရတပ်ဖွဲ့များ (သို့မဟုတ်) အစိုးရမဟုတ်သော အခြားတပ်ဖွဲ့များနှင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့ (ဥပမာ - မိုရိုအစ္စလာမစ် လွတ်မြောက်ရေး တပ်ဦး၊ အာချေးလွတ်မြောက်ရေး လှုပ်ရှားမှု (Gerakan Aceh Merdeka)၊ အယ်ကိုင်ဒါအဖွဲ့ စသည်)</p>
<p>ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်သော အဖွဲ့အစည်းများ (ဥပမာ - အုပ်စုဖွဲ့ ကြိုတင်စီစဉ်ထားသည့် ရာဇဝတ်မှုများ ၊ နာမည်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်တကျရှိသော ရာဇဝတ်ဂိုဏ်း)</p>
<p>နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုအတွက် စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသောအဖွဲ့ (ဥပမာ - နိုင်ငံရေးပါတီ၊ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားသော ကျောင်းသားအဖွဲ့အစည်း)</p>
<p>ကိုယ်ပိုင်သရုပ်လက္ခဏာပေါ်မူတည်၍ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသောအဖွဲ့ (ဥပမာ - ဘာသာရေးကို အခြေခံသည့် အဖွဲ့အစည်း၊ လူမျိုးရေးကို အခြေခံသည့် အဖွဲ့အစည်း)</p>
<p>စီးပွားရေးအရ တောင်းဆိုမှုများ ပြုလုပ်ရန် ရည်ရွယ်၍ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသောအဖွဲ့ (ဥပမာ - အလုပ်သမားအဖွဲ့အစည်း)</p>
<p>ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီ</p>
<p>အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော (NGO)အဖွဲ့အစည်းများ</p>
<p>အခြားအဖွဲ့များ</p>
<p>စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု - လျော့ရဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံမျိုးဖြင့် အကူးအပြောင်း ကာလတစ်ခုအတွက် ယာယီ သဘောမျိုး ဖွဲ့ထားသောအဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် တူညီသော ရည်ရွယ်ချက် တစ်ခုအတွက် စုဖွဲ့ထားခြင်းဖြစ်ပြီး အဖွဲ့အစည်း၏ အမည်နာမအောက်မှ ယုံကြည်ချက်ဖြင့် တိုက်ပွဲဝင်ကြသည်။</p>
<p>နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုအတွက် စုစည်းထားသည့် စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု (ဥပမာ - မည်သည့် အဖွဲ့အစည်း၏ အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်ဘဲ ဆန္ဒပြပွဲတွင် ပါဝင်ဆန္ဒပြကြသူများ)</p>
<p>ကိုယ်ပိုင်သရုပ်လက္ခဏာကို အခြေခံ၍ စုစည်းထားသည့် စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု (ဥပမာ - အဖွဲ့အစည်းနာမည် (သို့မဟုတ်) ဖွဲ့စည်းပုံ အတည်တကျမရှိ သော ဘာသာရေးအခြေခံ အုပ်စုများ)</p>
<p>စီးပွားရေးအရ တောင်းဆိုမှုများ ပြုလုပ်ရန် စုစည်းထားသည့် စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု (ဥပမာ - မည်သည့် အဖွဲ့အစည်း၏ အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်ဘဲ ဆန္ဒပြပွဲတွင် ပါဝင်ဆန္ဒပြကြသူများ)</p>
<p>ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် စုစည်းထားသည့် စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု (ဥပမာ - အမည်မဖော် နိုင်သော ဂိုဏ်း (သို့မဟုတ်) ရာဇဝတ်ဂိုဏ်းတစ်ခု၏ အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်ဘဲ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်သူများ)</p>
<p>အခြားစနစ်တကျမဖွဲ့စည်းထားသော အုပ်စုများ</p>
<p>လူစုလူဝေး - ရေရှည်ခိုင်မာသော တူညီသည့် ရည်ရွယ်ချက်မရှိဘဲ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွားချိန် ချိန်တွင်မှ လာရောက် စုဝေးကြသော လူအုပ်စုကြီး</p>
<p>လူတစ်ဦးချင်း - အဖွဲ့တစ်ခု (သို့မဟုတ်) အုပ်စုရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုနှင့် မသက်ဆိုင်ဘဲ မိမိဘာသာ တစ်ဦးတည်း အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ပစ်မှတ်ထားခံရခြင်း (အကယ်၍ လူတစ်ဦးသည် စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းထားသော အုပ်စု ကိုယ်စားဖြစ်စေ (သို့မဟုတ်) စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသောအုပ်စု ကိုယ်စားဖြစ်စေ ကျူးလွန်ရာတွင် ပါဝင်ခြင်း၊ (သို့မဟုတ်) အလားတူ အုပ်စုတစ်ခုခုတွင် ပါဝင်ခြင်းကြောင့် ပစ်မှတ်ထား တိုက်ခိုက်ခံရလျှင် ဖြစ်စေ၊ သက်ဆိုင်ရာ အုပ်စု ကုန်ပတ်ဖြင့် မှတ်သားထားသင့်သည်။)</p>

ဘောင်ကွက် ၅.၅။ အကြမ်းဖက်မှုတွင် ကျား/မ ပါဝင်မှုကို မှတ်တမ်းတင်ခြင်း

မျက်မှောက်ခေတ် ပဋိပက္ခများကြောင့် ထိခိုက်သေဆုံးသူ အများစုမှာ အမျိုးသမီးနှင့် ကလေးသူငယ်များဖြစ်ကြသည်။ သို့သော် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများသည် အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးနှင့် ကလေးသူငယ်များအပေါ် မတူညီသော နည်းလမ်းများဖြင့် ထိခိုက်စေသည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများကြောင့် သေဆုံးသူအများစုမှာ လူငယ်အမျိုးသားများဖြစ်ကြပြီး ၇၅% သော နေရပ်စွန့်ခွာနေထိုင်သူများမှာ အမျိုးသမီးနှင့် ကလေးသူငယ်များဖြစ်ကြသည်။(UN Women 2000)။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာနေရာများတွင် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု၏ ဘေးထွက်ဆိုးကျိုးအနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ လက်နက်တစ်ခုအနေဖြင့်လည်းကောင်း မုဒိမ်းမှုနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုများ ဖြစ်ပွားနှုန်းများပြားလေ့ရှိသည်။ ပဋိပက္ခမဖြစ်သောနေရာများတွင်မူ လူသတ်မှုများကြောင့် စုစုပေါင်း သေဆုံးသူများ၏ ၂၀% မှာ အမျိုးသမီးများဖြစ်ကြပြီး ၎င်းအရေအတွက်၏ သုံးပုံနှစ်ပုံမှာ ၎င်းတို့နှင့် အတူနေထိုင်သူများက ကျူးလွန်ခြင်းဖြစ်သည်။ (UNODC 2014)။ အကြမ်းဖက်မှုအချက်အလက်များကို ကျား/မဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များ ပြုလုပ်ခြင်းသည် အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများ၏ မတူညီသော လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်မည့် ပိုမို ကောင်းမွန်သော မူဝါဒများချမှတ်နိုင်ရန်၊ အကြမ်းဖက်မှု ကြိုတင်တားဆီးရေးနှင့် ပြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းများတွင် ၎င်းတို့ ပါဝင်နိုင်မည့် အခန်းကဏ္ဍနှင့် ပတ်သက်၍ မူဝါဒများချမှတ်နိုင်ရန် တို့အတွက် ပထမခြေလှမ်းပင်ဖြစ်သည်။

VIMS တစ်ခုသည် ကျား/မ ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို အောက်ပါနည်းလမ်းများဖြင့် မှတ်သားနိုင်သည်-

- **ဖြစ်ပွားရသည့်အကြောင်းအရင်းများ-** အကြမ်းဖက်မှုအကြောင်းရင်းများမှတ်သားရာတွင် ကျား/မ အခြေပြု အကြမ်းဖက် မှုကို သီးသန့်မှတ်သားခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကိုယ်ပိုင်သရုပ်လက္ခဏာအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် အမျိုးအစားတစ်ခုအနေဖြင့်လည်းကောင်း ထည့်သွင်း မှတ်သားနိုင်သည်။
- **အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ပုံစံများ -** အကြမ်းဖက်မှုပုံစံများ မှတ်သားရာတွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာစော်ကားမှုနှင့် အမျိုးသမီးများနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလူနည်းစုများ ပို၍ကြုံတွေ့နိုင်သည့် အခြားလိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုပုံစံများအတွက် ကုဒ်နံပါတ်များ ထည့်သွင်းထားသင့်သည်။
- **ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများနှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ -** ဖြစ်နိုင်လျှင် ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများ၏ ကျား/မ ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို မှတ်သားထားသင့်သည်။ လူသတ်မှုကြောင့် သေဆုံးသူများ၏ အချက်အလက်များတွင် ကျား/မ ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ထည့်သွင်းမှတ်သားရန် အရေးကြီးသည်။ သတင်းရင်းမြစ်များတွင် ကျား/မ ဆိုင်ရာ အချက်အလက်ကို အမြဲတစေထည့်သွင်းဖော်ပြသော အကြမ်းဖက်မှုအမျိုးအစားမှာ လူသေဆုံးမှုပါဝင်သော အကြမ်းဖက်မှု ပုံစံသာ ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိခိုက်မှုအမျိုးအစားများတွင် သေဆုံးမှုနှင့် ဒဏ်ရာရမှုများ အပြင် မုဒိမ်းမှုနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာစော်ကားမှုများကို ထည့်သွင်းမှတ်သားခြင်းကလည်း များစွာ အသုံးဝင်သည်။

သို့သော်လည်း သတင်းရင်းမြစ်ကောင်းသလောက်သာ အချက်အလက်ကောင်းမည်ဖြစ်သောကြောင့် အကြမ်းဖက်မှုများတွင် ကျား/မ ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ထည့်သွင်းတင်ပြကြရာတွင် အပြစ်အနာအဆာများ၊ မသေချာမှုများလည်း ရှိနိုင်သည်။ ပထမအချက်အနေဖြင့် ကျူးလွန်သူများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများ၏ ကျား/မ ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များသည် သတင်းမီဒီယာများနှင့် လုံခြုံရေးအစီရင်ခံစာများတွင် အမြဲတမ်း ထည့်သွင်းဖော်ပြလိမ့်မည်ဟု မမျှော်လင့်နိုင်ပါ။ ဒုတိယ အချက်အနေဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ စော်ကားမှုများနှင့် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုများကဲ့သို့သော အချို့ အကြမ်းဖက်မှုပုံစံများသည် လူသိရှင်ကြား တိုင်တန်းဖော်ထုတ်မှု အားနည်းလေ့ရှိသည်။ အကြောင်းမှာ အရှက်ရဖွယ်ရာဟု ခံစားမိခြင်း၊ ဓလေ့ထုံးတမ်းနှင့် ဘာသာရေးတန်ဖိုးထားမှုများနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူများက အာဏာပိုင်များအပေါ် အယုံအကြည် မရှိခြင်းတို့ကြောင့်ဖြစ်သည်။

မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ VIMS တစ်ခုသည် ကျား/မဆိုင်ရာအချက်အလက်များကို တတ်နိုင်သရွေ့မှတ်သားရန် အားထုတ်သင့်ပါသည်။ လူသိရှင်ကြား တိုင်တန်းဖော်ထုတ်မှုများသည် ဒေသအတွင်း တူညီစွာရှိနေသည်ဟု ယူဆလိုက်လျှင် တစ်ဝက်တစ်ပျက် ရရှိသည့် အချက်အလက်သည်ပင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုများ ဒေသအလိုက် ဤကဲ့သို့ ပြန့်နှံ့ ဖြစ်ပွားနေကြောင်း ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။

၅.၃.၅။ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက် - အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပွားခြင်းကြောင့် လူ (သေဆုံးမှုနှင့် ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိမှု)နှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာ ပိုင်ဆိုင်မှုများအပေါ် ထိခိုက်ပျက်စီးမှု

လူအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု၊ လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် အသုံးပြုမှုနှင့် အကန့်အသတ်များ - ဒေသတစ်ခု (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် အကြမ်းဖက်မှုများ မည်မျှအတိုင်းအတာအထိ ဖြစ်ပွားသည်၊ မည်မျှဆုံးရှုံးထိခိုက်သည် စသည့် အချက်များကို တိုင်းတာရာတွင် သေဆုံးသူ အရေအတွက်သည် အားအထားနိုင်ဆုံး ညွှန်းကိန်းတစ်ခုအဖြစ် ယေဘုယျအားဖြင့် လက်ခံထားကြသည်။ အကြောင်းမှာ လူသေဆုံးသည့် ဖြစ်စဉ်များကို သတင်းရင်းမြစ်များက ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ရေးသားဖော်ပြလေ့ရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ (WHO 2002)။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ နှိုင်းယှဉ်ရာတွင် အကြမ်းဖက်မှုကြောင့် သေဆုံးသူ အရေအတွက်သည် အဆင်ပြေလွယ်ကူသော ညွှန်းကိန်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ဒဏ်ရာရရှိမှုကဲ့သို့သော လူမသေဆုံးသည့် ဖြစ်ရပ်များက အဖြစ်များသောကြောင့် လျစ်လျူမရှုသင့်ချေ။^{၃၉} ဖြစ်စဉ်တစ်ခုတည်းကိုပင် မတူညီသော သတင်းရင်းမြစ်များမှ မတူညီသောသေဆုံးမှု၊ ဒဏ်ရာရမှုများ ကိန်းဂဏန်းများကို ဖော်ပြကြလျှင် အနည်းဆုံး ခန့်မှန်းချက်ကိုသာ သုံးသင့်သည်။

စီးပွားရေးအရ အကျိုးသက်ရောက်မှု၊ အကန့်အသတ်များ - အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်စဉ်များကြောင့် စီးပွားရေးအရ ထိခိုက်ဆုံးရှုံးမှုကို ခန့်မှန်း

သင့်သော်လည်း လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ရန်မှာမူ ခက်ခဲသည်။ သေဆုံးမှုနှင့် ဒဏ်ရာရမှုများကြောင့် ဖြစ်သည့် တိုက်ရိုက်(သို့မဟုတ်) သွယ်ဝိုက် ကုန်ကျစရိတ်များအပြင် ပစ္စည်းဥစ္စာ ပိုင်ဆိုင်မှုများ ထိခိုက်ပျက်စီးမှုဆိုင်ရာ ကုန်ကျစရိတ်များကိုလည်း ထည့်သွင်း တွက်ချက်ရ လိမ့်မည်။ သတင်းရင်းမြစ်များမှ ပြည့်စုံသော အချက်အလက်များ ရရှိရန် ဖြစ်နိုင်ခြေ နည်းပါးပါသည်။ ပိုင်ဆိုင်မှု ထိခိုက်ပျက်စီးမှုများ အတွက် တွက်ချက်မှုများသည်လည်း အပြည့်အဝ အားထား၍ မရနိုင်ပါ။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် စာသင်ကျောင်း၊ အစိုးရရုံးများ၊ ဘာသာရေး အဆောက်အဦများကဲ့သို့သော အဆောက်အဦ ထိခိုက်ပျက်စီးမှု အချက်အလက်များသည် ပဋိပက္ခ၏ အပြောင်းအလဲနှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်သည့်မူဝါဒများနှင့် ဆက်စပ်နေသောကြောင့် စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်း ပြုသင့်ပါသည်။

အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ကုန်ပတ်သတ်မှတ်ခြင်း - VIMS တစ်ခုသည် သေဆုံးမှု၊ ဒဏ်ရာရမှု၊ မုဒိမ်းမှု၊ ပျက်စီးသွားသော အဆောက်အဦများ စသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှု အမျိုးအစား တစ်ခုစီအတွက် ထိခိုက်သွားသည့် လူနှင့်ပိုင်ဆိုင်မှု အရေအတွက်ကို မှတ်တမ်းတင်သင့်သည်။ သင့်တော်သော အခြေအနေများတွင် ကျား/မ ကိုပါ ခွဲခြားမှတ်သားသင့်သည်။

ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်းအတွက် အကြံပြုချက်များ

အောက်ပါအကြံပြုချက်များက စီမံချက်အဖွဲ့မှ ကောက်ယူမည့်အချက်အလက်များ ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရာတွင် အသုံးဝင်လိမ့်ဟု ယူဆပါသည်-

- **အချက်အလက်အားလုံးသည် လေ့လာဆန်းစစ်မှုအတွက် အသုံးမဝင်ပါ။** VIMS စနစ်သည် သတင်းရင်းမြစ်များ ရရှိသည့် အချက်အလက်အားလုံးကို မှတ်သားရန်မလိုပါ။ အချို့သော အချက်အလက်အမျိုးအစားများသည် ဖြစ်စဉ် အားလုံးအတွက် တစ်ပြေးညီတူညီစွာ ရရှိမည် မဟုတ်သောကြောင့် ဖြစ်စဉ်များအား စုပေါင်း၍ လေ့လာဆန်းစစ် သည့်အခါ အသုံးမဝင်တော့ချေ။ အချိန်အင်အား၊ လူအင်အား၊ ဘတ်ဂျက်ပမာဏရှိမှု ပေါ်တွင် မူတည်၍ သတင်း ရင်းမြစ်များထံမှ ယုံကြည်စိတ်ချရသည့်အချက်အလက်များနှင့် မိမိတို့ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ ဦးစားပေးမှုများနှင့် ကိုက်ညီသည့် အချက်အလက်များကိုသာ အာရုံစိုက်၍ ကောက်ယူသင့်သည်။
- **နိုင်ငံတကာစနစ်များနှင့် လိုက်လျောညီထွေရှိမှုနှင့် မိမိနိုင်ငံ ဒေသအခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီမှု နှစ်ခုအကြား မျှတအောင် လုပ်ဆောင်ပါ။** VIMS စနစ်တစ်ခုကို ဒီဇိုင်းဆွဲသည့်အခါ ရည်ရွယ်ချက်နှစ်ခုကြားတွင် ဦးစားပေးသတ်မှတ်ရန် ဗျာများရရှိနိုင်သည်။ တစ်ဖက်တွင် နိုင်ငံတကာစနစ်များနှင့် လိုက်လျောညီထွေရေးနှင့် အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ မိမိဒေသအခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီသည့် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲနိုင်ရေး တို့ဖြစ်သည်။ VIMS တစ်ခုသည် နိုင်ငံတကာစနစ်များနှင့် လိုက်လျောညီထွေရှိပြီး ကမ္ဘာ့အခြေအနေနှင့်လည်း သင့်လျော်မှုရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ သို့သော် မြေပြင်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော အပြောင်းအလဲအခြေအနေများကို ပြည့်စုံအောင် မှတ်တမ်းမတင်နိုင်ပါက ဒေသတွင်း အသုံးပြုသူများအတွက် အသုံးဝင်မှု အားနည်းသွားမည်ဖြစ်သည်။

- **ယေဘုယျ အမျိုးအစားများနှင့် မိမိနိုင်ငံ ဒေသအခြေ အနေအတွက် သီးသန့် ထပ်ခွဲအမျိုးအစားများကို(အပိုဒ်ခွဲ ၅.၃.၃။ ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းရင်းများနှင့် အပိုဒ်ခွဲ ၅.၃.၄။ ဖြစ်စဉ်တွင်ပါဝင်သူများတွင် ဖော်ပြထားသည့် အတိုင်း။) ပူးတွဲအသုံးပြုခြင်းဖြင့် ထိုကဲ့သို့ ဗျာများ ရခြင်းကို လျော့နည်းစေနိုင်ပါသည်။**
- **ဖြစ်စဉ်အကျဉ်းချုပ်** - အချက်အလက်စနစ်များတွင် ကုန်နံပါတ်ရေးသွင်းထားသော အချက်အလက်များအပြင် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုစီအား အကျဉ်းချုပ်ရေးသားထားသည့် စာပိုဒ်များ ထည့်သွင်းမှတ်သားသင့်သည်။ ထိုသို့ မှတ်သားခြင်းအားဖြင့် ကုန်နံပါတ်ဖြင့် မှတ်သားသည့် အချက် အလက်များတွင် ကျန်ရစ်ခဲ့သော အသေးစိတ်အချက်များပါဝင်လာမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့မှတ်သားခြင်းသည် ကုန်နံပါတ်များ ကောင်းစွာမှတ်သားခြင်း ရှိ/မရှိစစ်ဆေးရန်အတွက်လည်း အသုံးဝင်သည်။ (ဖြစ်စဉ်များလုံလုံလောက်လောက် ကုန်မှတ်သားခြင်းရှိ/မရှိစစ်ဆေးနိုင်သည်။)
- **ကုန်နံပါတ်စာရင်းနှင့် ကုန်နံပါတ် လက်စွဲစာအုပ်** - ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အချက်အလက်စနစ်အတွက် ကုန်နံပါတ် စာရင်း (Coding key)တစ်ခု သေချာစွာပြုစုထားသင့်သည်။ ကုန်နံပါတ်စာရင်း ဆိုသည်မှာ အချက်အလက်အမျိုးအစား (သို့မဟုတ်) ကိန်းရှင် တစ်ခုချင်းစီအတွက် အချက်အလက်ရေးသွင်းသူက ရွေးချယ်ပေးရမည့် ကြိုတင် သတ်မှတ်ထားသည့် အမျိုးအစားများနှင့် အမျိုးအစားခွဲများစာရင်းနှင့်အတူ သက်ဆိုင်ရာ အမျိုးအစားကို ကိုယ်စားပြုသည့် ကုန်နံပါတ်များ စာရင်းဖြစ်သည်။ (ဥပမာအားဖြင့် NVMS၊ DSID နှင့် BCMS တို့၏ ကုန်နံပါတ်စာရင်းများကို နောက်ဆက်တွဲ ၁၊ ၂၊ ၃ တွင်ကြည့်ပါ။) ထို့ပြင် အချက်အလက်ရေးသွင်းရာတွင် တစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့်ချင်း လုပ်ဆောင်ရမည့် လမ်းညွှန်ချက်များနှင့် အမိပွယ် မရှင်းလင်းမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာပါက အဆင့်လိုက် ဖြေရှင်းရမည့် နည်းလမ်းများ ပါဝင်သည့် ကုန်နံပါတ် လက်စွဲစာအုပ် (Coding Manual)တစ်အုပ်ကိုလည်း ပြုစုရမည်။

အခန်း ၆။ အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်တစ်ခုကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း

ဤအခန်းတွင် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး စနစ်တစ်ခုကို မည်သို့ လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော် လည်ပတ် ရမည်ကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ ပထမဦးစွာ အချက်အလက်စနစ် လည်ပတ်ပုံသံသရာ၊ အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ခြင်းနှင့် လေ့လာ ဆန်းစစ် ချက် အစီရင်ခံစာများကို အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ ဖြန့်ဝေရေး အတွက် သေချာလုပ်ဆောင်ခြင်းတို့ကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ ထို့နောက် အချက် အလက်ပမာဏသည် ဘတ်ဂျက်နှင့် ဝန်ထမ်း ခန့်ထားရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် အကျိုးသက်ရောက် နိုင်ကြောင်းကိုလည်း တင်ပြ ထားပါသည်။ နောက်ဆုံးတွင် ရေရှည် လုပ်ငန်းလည်ပတ်ရေးနှင့် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အစီအမံများ အကြောင်းဆွေးနွေးထားပါသည်။

၆.၁။ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ပုံ သံသရာ

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့်စနစ်တစ်ခု၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ပုံသံသရာတွင် အဆင့် (၅) ခုရှိပါသည်။ ပုံ (၆.၁) ကို ကြည့်ပါ။

ပုံ ၆.၁။ အချက်အလက်စနစ် လည်ပတ်ပုံသံသရာ

- **အချက်အလက် ကောက်ယူခြင်း** - ရွေးချယ်သတ်မှတ်ထားသည့် သတင်းရင်းမြစ်များမှ သတင်းအချက်အလက်များကို အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ ပုံမှန်ကောက်ယူသင့်ပါသည်။ အချက်အလက် ကောက်ယူမှု နှောင့်နှေးကြန့်ကြာခြင်းကြောင့် လေ့လာဆန်းစစ် ချက်အစီရင်ခံစာ ဖြန့်ဝေရေးအပေါ် ကြီးမားသည့် အကျိုးဆက် များ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ (အပိုဒ်ခွဲ ၆.၁.၂။ အချိန်ကိုက် ဆောင် ရွက်ခြင်း တွင်ကြည့်ပါ။)
- **ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် မှတ်တမ်းထိန်းသိမ်းခြင်း** - အများအား ဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်နှင့် ပတ်သက်သည့် အစီရင်ခံစာ များပါဝင်သည့် မူရင်းသတင်းရင်းမြစ်ပါ အထောက်အထား အချက်အလက်များကိုသာ အစီအစဉ်တကျ သိမ်းဆည်းခြင်း၊ မှတ်တမ်းရေးသွင်းများ ပြုလုပ်လေ့ရှိကြသည်။ အစီရင်ခံစာ များကို စနစ်တကျ ထားသိုသိမ်းဆည်း ထားသင့်ပါသည်။ သို့မှသာ စီမံချက်အဖွဲ့က လိုအပ်သည့်အခါ ပြန်လည်ရှာဖွေ အသုံးပြုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဖြစ်စဉ် အစီရင်ခံစာများကို ဒစ်ဂျစ် တယ်ပုံစံဖြင့် သိမ်းဆည်းခြင်းသည် ပို၍ စိတ်ချရပြီး ကုန်ကျ စရိတ်လည်း သက်သာသည့် နည်းလမ်းဖြစ်သည်။
- **ကုန်နံပါတ် သတ်မှတ် ရေးသွင်းခြင်း** - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်အားလုံးတွင် ပါဝင်သော သတင်းအချက်အလက် များကို မှတ်တမ်းရေးသွင်းရန်အတွက် စံသတ်မှတ်ထားသည့် ကုန်နံပါတ် များကို အသုံးပြုသည်။ (အခန်း ၅။ ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်နံပါတ် သတ်မှတ်ခြင်းတွင် ကြည့်ပါ။) အရည်အသွေး ထိန်းချုပ်ရန် အလို့ငှာ အချက်အလက်များကို အချက်အလက် စနစ်အတွင်း မထည့်သွင်းမီ ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီအတွက် ကနဦး ကုန်နံပါတ် သတ်မှတ်ချက်များကို အချက်အလက်ပုံစံတွင် မှတ်သားထား

သင့်သည်။ ထိုသို့ မှတ်သားခြင်းအားဖြင့် အချက်အလက်များမရေးသွင်းမီ မှန်မမှန်စစ်ဆေးခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်းများ ပြုလုပ်ရာတွင် အထောက်အကူ ဖြစ်စေသည်။

- **အချက်အလက် ရေးသွင်းခြင်း** - အချက်အလက်များ မှန်မမှန် စစ်ဆေးပြီးနောက် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီအတွက် အချက်အလက်များကို ပင်မအချက်အလက်စနစ်အတွင်း ရေးသွင်းခြင်းဖြင့် ကူးပြောင်းသိမ်းဆည်းထားမည်ဖြစ်သည်။ တူညီသော အချက်

အလက်များကိုပင် လူနှစ်ဦးက တစ်ပြိုင်နက်တည်း ရေးသွင်းခြင်းသည် လူကြောင့်ဖြစ်သော စာရင်းသွင်း အမှားကို ရှောင်ရှားနိုင်ခြင်းကြောင့် ထိုနည်းလမ်းကို ကျင့်သုံးရန် အလေးအနက် အကြံပြုသည်။

- **အချက်အလက်မျှဝေခြင်း** - နောက်ဆုံးအကြိမ် စစ်ဆေးအတည်ပြုပြီးနောက် အချက်အလက်များကို အများပြည်သူ ရယူသုံးစွဲနိုင်သည့် ပုံစံဖြင့် ထုတ်ပြန်ပေးသည်။

ဘောင်ကွက် ၆.၁။ မူလသတင်းရင်းမြစ်မှ အထောက်အထားများကို ဒစ်ဂျစ်တယ်ပုံစံဖြင့် သိမ်းဆည်းထားခြင်း - NVMS ဥပမာ

JRI သုတေသနအဖွဲ့သည် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး NVMS စနစ်အတွက် အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်းလုပ်ငန်းအတွက် ငှားရမ်းသည့် အဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ၎င်းအဖွဲ့သည် ပုံရိပ်ထွက် ကောင်းမွန်သည့် ၂၀ မီဂါပစ်ဇယ် ဒစ်ဂျစ်တယ် ကင်မရာကို အသုံးပြု၍ NVMS စနစ်က ပုံမှန် ဝယ်ယူသည့် သတင်းစာ (၁၁၇) စောင်ပါ စာမျက်နှာများကို ဓါတ်ပုံရိုက်ယူသည်။ ပုံတွင်ဖော်ပြထားသည့် ကင်မရာသည် ဒစ်ဂျစ်တယ် ပုံရိပ်ဖတ်စက် (Scanner) ထက်စာပို၍ ပုံရိပ်ထွက်ကောင်းမွန်စွာ သိမ်းဆည်းထားနိုင်သည်။ NVMS ဝန်ထမ်း (၃)ဦးသည် တစ်နေ့လျှင် စာမျက်နှာပေါင်း (၁၄၀၀) ခန့် ဓါတ်ပုံရိုက်ကူးသိမ်းဆည်းသည်။ ကုဒ်ရေးသွင်းသူများက အဆိုပါ ဒစ်ဂျစ်တယ်ဖိုင်များထဲမှ သင့်လျော်သည့် သတင်း

အချက်အလက်များကို ရွေးချယ်သည်။ အချက်အလက်စနစ်စတင် တည်ထောင်ခဲ့သည့် ၁၉၉၈ ခုနှစ်အချိန်ကာလကို ပြန်ကြည့်မည်ဆိုလျှင် အင်ဒိုနီးရှား နိုင်ငံအတွင်း ခရိုင်ပေါင်း (၃၄) ခုမှ ဒေသခံ သတင်းစာများကို သိမ်းဆည်းထားရေးမှာ ဝန်ထမ်းများ အတွက် တာဝန်ကြီးမားလွန်းလှသည်။ ယခုအခါ အဆိုပါ သတင်းစာများကို အင်ဒိုနီးရှားအမျိုးသားမော်ကွန်းတိုက် (သို့မဟုတ်) တက္ကသိုလ် တစ်ခုခုသို့ လွှဲပြောင်းပေးနိုင်ရန် ဆွေးနွေးလျက်ရှိသည်။

ဘောင်ကွက် ၆.၂။ ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ကုန်ပုံသတ်မှတ်ခြင်းကို စက်ဖြင့် အလိုအလျောက် ရေးသွင်းခြင်းနှင့် လက်ဖြင့် ရေးသွင်းခြင်း

VIMS စနစ် လည်ပတ်သည့် ကုန်ကျစရိတ်၏ ကြီးမားသော အစိတ်အပိုင်းမှာ ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ကုန်ပုံသတ်မှတ်ရာတွင် အသုံးပြုသည့် ဝန်ထမ်းများ၏ အလုပ်ချိန်ဖြစ်သည်။ NVMS ကဲ့သို့သော ကြီးမားသည့် အချက်အလက်စနစ် တစ်ခုအတွက် ကုန်ရေးသွင်းသူ (၂၅)ဦးအပါအဝင် အချိန်ပြည့်ဝန်ထမ်း (၃၄) ဦး ခန့်ထားရသည်။

အချို့ ကုန်ပုံသတ်မှတ်သည့် လုပ်ငန်းများကို စက်ဖြင့် အလိုအလျောက် ရေးသွင်းခြင်းနိုင်ပါက ကုန်ကျစရိတ် ပို၍ သက်သာနိုင်ဖွယ်ရှိသည်။ သတင်းရင်းမြစ် မူကြမ်းအဆင့်မှ သင့်လျော်သည့် ဖြစ်စဉ်အစီရင်ခံစာများကို ရွေးချယ်ခြင်း လုပ်ငန်းမျိုးကို အတိုင်း အတာတစ်ခုအထိ စက်ဖြင့် အလိုအလျောက် ရေးသွင်းနိုင်သည်။ NVMS ဝန်ထမ်းများသည် စာသားများကို မှတ်မိနိုင်သည့် ဆော့ဖ်ဝဲများ၊ အဓိက စကားလုံးများကို အသုံးပြုခြင်းအားဖြင့် အစီရင်ခံစာ ပုံစံ သတင်းစာ၊ ဆောင်ပေးများအဖြစ် အသွင်ပြောင်းလဲစေပြီး အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် ပါဝင်သည့် အချက်အလက်များကို ရွေးချယ် သတ်မှတ်နိုင်သည်။ သို့သော် ကုန်ရေးသွင်းသည့် ဝန်ထမ်းက ရွေးချယ်သတ်မှတ်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်များမှာ စက်ဖြင့် ရွေးချယ်သည်ထက် ပို၍ တိကျမှု ရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။

စက်ဖြင့် အလိုအလျောက် ကုန်ပုံသတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် ကျယ်ပြန့်သည့် ကိန်းရှင်များပါဝင်သည့် သတင်းအချက် အလက်များကို မှတ်သားရန်လိုအပ်သည့် စနစ်များအတွက် ပို၍ ခက်ခဲနိုင်ပါသည်။ GDELT စီမံချက် (<http://gdeltproject.org>) သည် စက်ဖြင့် အလိုအလျောက်ရေးသွင်းသည့် စနစ်ကို အပြည့်အဝကျင့်သုံးသည့် ဥပမာတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထိုစနစ်ကို Google က နည်းပညာပိုင်း ပံ့ပိုးပေးထားပြီး သတင်းဦးစီးဌာနများ၊ ပုံနှိပ်သတင်းစာများ၊ ဘာသာစကားပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ဖြင့် ထုတ်လွှင့် ဖြန့်ချိနေသည့် အင်တာနက် အခြေခံ မီဒီယာများမှ ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များအပါအဝင် မျက်မှောက်ခေတ် ကမ္ဘာ့ ရေးရာဖြစ်စဉ်များကို မှတ်တမ်းရယူ ပေးထားသည်။ အခြားကိန်းရှင်များအပါအဝင် GDELT စနစ်သည် အချိန်နှင့်နေရာ၊ ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူ၊ ၎င်းတို့၏ အပြန်အလှန် ပြုမူသည့် သဘောသဘာဝတို့ကို အဓိကစကားလုံးများအသုံးပြု၍ ရှာဖွေသတ်မှတ်သည်။ သို့သော် GDELT စနစ်သည် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်ပါ အချက်အလက်များကို ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ထို့ပြင် ဖြစ်စဉ်အမှန်၏ အမျိုးအစားနှင့် ပမာဏ အကြီးအသေးကွဲလွဲစွာ သတ်မှတ်ခြင်းမျိုးလည်း ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ (ဥပမာ - အီဂျစ်နိုင်ငံ တာရီယာရင်ပြင်တွင် ဆန္ဒပြသည့် ဖြစ်စဉ်များကို ဖြစ်စဉ်တစ်ခုတည်း အဖြစ် သတ်မှတ်ထားပြီး အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံမှ လက်နက်ကိုင် သူပုန်အဖွဲ့ တစ်ဖွဲ့က တိုက်ခိုက်သည့် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုနှင့် တစ်တန်း တစ်စားတည်း သတ်မှတ်ထားသည်။) GDELT ၏ စီမံချက် မှတ်တမ်းတွင် ဖော်ပြထားချက်အရ အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်း အမျိုးအစားကိုလည်း စက်ဖြင့် အလိုအလျောက် ကုန်ပုံသတ်မှတ်သည့် စနစ်များအသုံးပြု၍ သတ်မှတ်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်းထားသည်။ စက်ဖြင့် အလိုအလျောက် ကုန်ပုံသတ်မှတ်သည့် စနစ်များအသုံးပြုရန် စမ်းသပ်နေသော်လည်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး အတွက်မူ လက်ဖြင့် ရေးသွင်းသည့်စနစ်ကသာ ပို၍ စိတ်ချယုံကြည်ရပြီး တိကျမှုရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

၆.၁.၁။ အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ခြင်း

အချက်အလက်၏အရည်အသွေးသည် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်လျှောက်လုံး အဆင့်တိုင်းတွင် တစ်ပြေးညီ တစ်သမတ်တည်း လုပ်ဆောင်နိုင်မှု အပေါ် မူတည်သည်။ ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ကုန်ပုံသတ်ရေး သွင်းခြင်း လုပ်ငန်းများတွင် ဆန္ဒပြဖြင့် ဆုံးဖြတ်လိုက်ခြင်းကြောင့် ကွဲလွဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းကို လုံးဝပျောက်သွားအောင် မလုပ်ဆောင်နိုင်ပါ။ သို့သော် လျော့နည်း သွားအောင်တော့ လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ အချက်အလက်ပမာဏကြီးလာလေလေ ကုန်ပုံသတ်ရေး သွင်းသည့် အဖွဲ့ကြီး လာလေလေ ဖြစ်သောကြောင့် အရည်အသွေး ထိန်းချုပ်ခြင်းသည်ပို၍ အရေးပါလာမည်ဖြစ်သည်။

အချက်အလက်စနစ် တစ်ပြေးညီ တစ်သမတ်တည်းဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ရမည့်အဆင့်များနှင့် အရည်အသွေးပိုကောင်းအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် အောက်ပါ လုပ်ငန်းစဉ်များပါဝင်သည်-

- ရှင်းလင်းတိကျသည့် လုပ်ငန်းသုံး အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် စံပြု လုပ်ငန်းလည်ပတ်ပုံအဆင့်များကို ကုန်ပုံသတ်လက်စွဲ စာအုပ်တွင် ရေးသားဖော်ပြထားရမည်။
- **လုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်တိုင်းအတွက် အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ရေး အလွှာများအဆင့်ဆင့် ထားရှိသင့်ပါသည်။** ကုန်ပုံသတ် ရေးသွင်းသူများ၏ ထည့်သွင်းလိုက်သည့် အချက်အလက်များကို အခြား စီမံချက်အဖွဲ့ဝင်များက အရည်အသွေး ထိန်းချုပ် စစ်ဆေးခြင်းကို အောက်ပါ အရေးကြီးအဆင့်များအတွက် ထားရှိသင့်ပါသည်-
 - **ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်း** - ကုန်ရေးသွင်းသူများရွေးချယ်လိုက်သည့် ဖြစ်စဉ်များသည် စံသတ်မှတ်ချက်များ ကိုက်ညီမှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးရမည်။ အရေးကြီးသော ဖြစ်စဉ်များ မထည့်မိဘဲ လွတ်သွားခြင်းမျိုးမဖြစ်စေရန် သတိပြုရမည်။
 - **ကုန်ပုံသတ်မှတ်သားခြင်း** - စီမံချက် လမ်းညွှန်ချက်နှင့်အညီ

ဖြစ်စဉ်များကို ကုဒ်နံပါတ် သတ်မှတ်ရာတွင် မှန်ကန်မှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးရမည်။

- အချက်အလက် ရေးသွင်းခြင်း - အချက်အလက်ရေးသွင်းရာတွင် လူကြောင့်ဖြစ်သည့် အမှားကို လျော့နည်းစေရန် လုပ်ဆောင်ရမည်။ အခြား ကုဒ်နံပါတ်သတ်မှတ်ရာတွင် မှားနိုင်သော အမှားများနှင့် ကွဲလွဲချက်များကိုလည်း ဖော်ထုတ် စစ်ဆေးနိုင်ရမည်။
- အချက်အလက်မျှဝေခြင်း မပြုလုပ်မီ နောက်ဆုံးတစ်ကြိမ်အဖြစ် အချက်အလက်များ မှန်မမှန် စစ်ဆေးအတည်ပြုခြင်း ကို လုပ်ဆောင်ရမည်။

ပြင်ပအဖွဲ့အစည်းများက စစ်ဆေးအတည်ပြုခြင်း - စီမံချက်မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် အစိုးရဌာနများ၊ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများ၊ စီမံချက်၏ အချက်အလက်များကို အသုံးပြုသူများထံမှ ကိုယ်စားလှယ်များကိုလည်း အချက်အလက် အရည်အသွေးကောင်းမွန်စေရန်နှင့် ၎င်းတို့ပိုင်ဆိုင်သော အချက်အလက်များ ဖြစ်သည်ဟု ခံစားမိစေရန် အချက်အလက်များ စစ်ဆေးအတည်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းတွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်ရန် ဖိတ်ခေါ်ပြီး အကူအညီ တောင်းခံနိုင်သည်။

ဘောင်ကွက် ၆.၃။ NVMS စနစ်၏ အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်

NVMS စနစ်သည် ကြီးမားသည့် အချက်အလက်ပမာဏကို ကိုင်တွယ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် တစ်လလျှင် ပျမ်းမျှ အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ် ၂၃၀၀ ခန့်ရှိခဲ့သည်။ JRI သုတေသနအဖွဲ့သည် အဆိုပါ NVMS စနစ်ကို တည်ဆောက်ခြင်း၊ နောက်ဆုံး အခြေအနေနှင့်အညီဖြစ်အောင် အချက်အလက်ရေးသွင်းခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်ယူထားသည်။ အမြဲတမ်း ဝန်ထမ်း (၂၅) ဦးကို ခန့်ထားပြီး လေ့ကျင့်သင်တန်းပေးသည်။ ၎င်းဝန်ထမ်းများကို အုပ်စုခွဲထားပြီး မတူညီသော လုပ်ငန်းတာဝန်များ ခွဲဝေပေးထားသည်။ ၎င်းလုပ်ငန်းတာဝန်များမှာ အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်းနှင့် ဒစ်ဂျစ်တယ်စနစ်ဖြင့် အချက်အလက်များ သိမ်းဆည်းခြင်း၊ ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ကုဒ်နံပါတ်သတ်မှတ်ခြင်း၊ အချက်အလက်ရေးသွင်းခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ လုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်တိုင်းတွင် အရည်အသွေးထိန်းချုပ်ခြင်း လုပ်ငန်းအတွက် JRI ၏ အကြီးတန်းဝန်ထမ်းတစ်ဦးစီကို တာဝန်ပေးထားသည်။

ဝန်ထမ်းသစ်ဖြစ်ပါက အရည်အသွေးစစ်ဆေးသည့် အကြီးတန်းဝန်ထမ်းက ၎င်းတို့၏ ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်မှု၊ ကုဒ်နံပါတ်သတ်မှတ်မှု၊ အချက်အလက်ရေးသွင်းမှုများ မှန်မမှန် လစဉ်လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၁၀၀ ရာခိုင်နှုန်းကို စစ်ဆေးသည်။ ဝန်ထမ်းသစ်၏ အလုပ်အရည်အသွေးတိုးတက်လာသည့်အခါ ၎င်း၏ လစဉ်လုပ်ငန်းပြီးစီးမှုထဲမှ နမူနာအဖြစ်စစ်ဆေးသည့် ရာခိုင်နှုန်းကို တဖြည်းဖြည်း လျော့ချသွားသည်။

- လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၉၄%မှန်ကန်ပါက နောက်လတွင် လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၁၀%ကိုသာ စစ်ဆေးမည်။
- လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၉၀% မှ ၉၄% အတွင်းသာ မှန်ကန်ပါက နောက်လတွင် လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၂၅%ကို စစ်ဆေးမည်။
- လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၈၅% မှ ၈၉% အတွင်းသာ မှန်ကန်ပါက နောက်လတွင် လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၅၀%ကို စစ်ဆေးမည်။
- လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၈၅% အောက်သာ မှန်ကန်ပါက နောက်လတွင် လုပ်ငန်းပြီးစီးမှု၏ ၁၀၀%ကို စစ်ဆေးမည်။

နှစ်လတစ်ကြိမ် အရည်အသွေးစစ်ဆေးသည့် အကြီးတန်းဝန်ထမ်းက အချက်အလက်ရေးသွင်းသည့် ဝန်ထမ်းအားလုံး၏ တစ်ပြေးညီ တစ်သမတ်တည်း ရေးသွင်းနိုင်မှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးသည်။ အရည်အသွေးစစ်ဆေးသည့် အကြီးတန်းဝန်ထမ်းများသည် နီးစပ်စွာ တူညီသော ဖြစ်စဉ်များကို ရွေးချယ်ပြီး အချက်အလက်ရေးသွင်းသူများအား ရေးသွင်းစေကာ စီမံချက်လမ်းညွှန် စာအုပ်နှင့်အညီ ကိုက်ညီအောင် ရေးသွင်းနိုင်ခြင်းရှိမရှိ နှိုင်းယှဉ်စစ်ဆေးသည်။ ကွဲလွဲချက်များဖြစ်ပါက ၎င်းတို့အချင်းချင်း ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ကာ ရှေ့ဆက်မည့်သို့ဆောင်ရွက်ရမည်ကို ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ ဥပမာ လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ပါဝင်သော အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုချက်က ရှင်းလင်းမှု အားနည်းနေခြင်းကြောင့် ပြန်လည် ညှိနှိုင်းပြုပြင်ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။

ဘောင်ကွက် ၆.၄။ BCMS ၏ အဖွဲ့ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် သတင်းအတည်ပြုရေး အုပ်စုများ

ဖိလစ်ပိုင်ရဲတပ်ဖွဲ့သည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့်ပတ်သက်၍ အစီရင်ခံစာရေးသားသည့်အခါ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများ (သို့မဟုတ်) စေ့ဆော်မှုများကို တစ်ပြေးညီ တစ်သမတ်တည်း ရေးသားဖော်ပြခြင်းမရှိပါ။ BCMS စနစ်သည် ရဲတပ်ဖွဲ့၏ အစီရင်ခံစာအပေါ် ကြီးမားစွာ မှီခိုနေရသည်ဖြစ်ရာ ၎င်းတို့၏ သတင်းအချက်အလက်စနစ်ထဲရှိ ဖြစ်စဉ် ရာခိုင်နှုန်း အတော်များများ (၂၀၁၁ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်စဉ်စုစုပေါင်း၏ ၄၀.၁% အတွက်)သည် ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်း အရင်းနှင့် ပတ်သက်၍ မဖြည့်သွင်းနိုင်ဘဲ ကွက်လပ်များဖြစ်နေသည်။

နိုင်ငံတကာ အန်ဂျီအိုအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် Internatioal Alert သည် အဖွဲ့ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် သတင်းအတည်ပြုရေးအုပ်စု (၃) စုကို မင်ဒါနာအိုကျွန်း၏ နေရာ (၃)ခုတွင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၎င်းနေရာများမှာ မာဂ္ဂီနာဒါအိုနှင့် ကိုတာဘာတိုဒေသတွင် တစ်အုပ်စု၊ လာနာအို ဒယ်နော့တီနှင့် လာနာအို ဒယ်ဆော ဒေသတွင် တစ်အုပ်စု၊ ကျွန်းများပါဝင်သည့် ခရိုင်များအပါအဝင် ဖေဘွန်ဂါ ဒေသတွင် တစ်အုပ်စု တို့ပါဝင်သည်။ အဖွဲ့ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် သတင်းအတည်ပြုရေးအုပ်စု တစ်စုချင်းစီတွင် လုံခြုံရေး တပ်ဖွဲ့များမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း (အချို့က လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့် နီးစပ်မှုရှိသည်)များ၊ ပညာရှင်များနှင့် သတင်းထောက်များပါဝင်သည်။ အဖွဲ့ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် သတင်းအတည်ပြုရေး အုပ်စုများသည် တစ်လ တစ်ကြိမ် (သို့) တစ်လ နှစ်ကြိမ် တွေ့ဆုံပြီး နောက်ဆုံးရရှိသည့် အချက်အလက်များ၊ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားသည့် အကြောင်းအရင်း မပါဝင်သည့် ဖြစ်စဉ်များကို ဆွေးနွေးကြသည်။

အဆိုပါ အစည်းအဝေးများမှတစ်ဆင့် အဖွဲ့ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် သတင်းအတည်ပြုရေး အုပ်စုများသည် ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်း အရင်းမပါဘဲ လစ်လပ်နေသည့် ဖြစ်စဉ်များကို ဖြည့်စွက်နိုင်ခဲ့သည်။ International Alert အဖွဲ့အနေဖြင့် အဖွဲ့ ပေါင်းစုံပါဝင်သည့် သတင်းအတည်ပြုရေး အုပ်စုအဖွဲ့ဝင်များကို မကြားခဏတွေ့ဆုံ ဆက်သွယ်ခြင်းအားဖြင့် ၎င်းအဖွဲ့များ၏ လုပ်ငန်းစွမ်းဆောင်ရည် တိုးတက်လာရေးကို စဉ်းစားနေသည်။ ထိုအုပ်စုများသည် BCMS ၏ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ပတ်သက်၍ ဒေသခံ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်း များကို ထိရောက်စွာ အမြင်ဖွင့်ပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ဒေသခံများ ပါဝင်မှုနှင့် စီမံချက်အပေါ် တန်ဖိုးထားပိုင်ဆိုင်မှု အားကောင်း စေခြင်း၊ လေ့လာတွေ့ရှိချက်များကို ဒေသခံလူထုထံပြန်လည်ဖြန့်ဝေပေးခြင်းနှင့် ဆွေးနွေးပွဲ စကားပိုင်းများ ဖြစ်မြောက်အောင် ပံ့ပိုးပေးခြင်း လုပ်ငန်းများအတွက်လည်း များစွာ အထောက်အပံ့ဖြစ်စေခဲ့သည်။

၆.၁.၂။ အချိန်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခြင်း

မည်သည့်အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး စီမံချက်မဆို လေ့လာဆန်းစစ်မှုများ အချိန်မီ လုပ်ဆောင်ရေးသည် အဓိက သော့ချက်ဖြစ်သည်။ VIMS စနစ်သည် ဖြစ်ပွားနေသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို စောင့်ကြည့်လေ့လာပြီး နောက်ဆုံးဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်များနှင့် ဖြစ်နိုင်ခြေ အလားအလာ များကို လေ့လာဆန်းစစ်တင်ပြရန်ဖြစ်သည်။ VIMS စနစ်သည် မူဝါဒချမှတ်သူများ၊ မီဒီယာများနှင့် အခြားမိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်း များက မိမိတို့အပေါ် အာရုံစိုက်မှု ရှိနေသည့်အချိန် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားပြီး အချိန်တိုအတွင်းလေ့လာဆန်းစစ်မှုများ ဖြန့်ဝေနိုင်ရန် မျှော်မှန်းထားသင့်သည်။ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အချိန်မီပေးပို့ဖြန့်ဝေနိုင်ခြင်းကြောင့် မိမိတို့အစီရင်ခံစာကို စိတ်ဝင် စားသူ စာဖတ်ပရိသတ်ကို ဆွဲဆောင်နိုင်ပြီး မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်း အလဲအတွက် လွှမ်းမိုးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ လေ့လာဆန်းစစ်မှု ရလဒ်များ အချိန်မီ ဖြန့်ဝေနိုင်ခြင်းမရှိပါက မိမိတို့ စနစ်သည် အခြေ အနေနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိဘဲ အသုံးဝင်မှုလျော့နည်းသွားမည် ဖြစ်သည်။

VIMS စနစ်၏ အချက်အလက်များသည် နောက်ဆုံး အခြေအနေနှင့် အညီ ရေးသွင်းခြင်းနှင့် ဖြန့်ဝေခြင်းကို တစ်လတစ်ကြိမ် ပြုလုပ်သည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားချိန်နှင့် အချက်အလက်များ အခြေခံ စာရင်းအင်းများထုတ်ပြန်သည့် အချိန်သည် အနည်းဆုံး ဖြစ်စေ သင့်သည်။ အချက်အလက်ပမာဏအပေါ် မူတည်၍ နောက်ဆုံး အစီရင်ခံစာရေးသားသည့် အချိန်နောက်ပိုင်း တစ်ပတ် (သို့မဟုတ်) နှစ်ပတ်အတွင်း နောက်ဆုံးဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်များကို ကောက်ယူ စုဆောင်းခြင်း၊ မှန်မမှန် စစ်ဆေးခြင်း၊ အချက်အလက်များကို ဖြန့်ဝေ ခြင်းမပြုမီ စစ်ဆေး အတည်ပြုခြင်းစသည့် လုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်ရန်လိုအပ်သည်။ စီမံချက် အများစုကမူ အချက် အလက်များအပြင် လေ့လာ ဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများကို လစဉ် (သို့မဟုတ်) သုံးလ တစ်ကြိမ် ထုတ်ဝေလေ့ရှိကြသည်။ (အခန်း ၇။ လေ့လာဆန်းစစ် ချက် အစီရင်ခံစာများရေးသားခြင်းနှင့် ပေးပို့ဖြန့်ဝေခြင်းတွင် ကြည့်ပါ။) လေ့လာ ဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများသည် အများ အားဖြင့် အစီရင်ခံစာပေးပို့ဖြန့်ဝေသည့်ကာလ၏ ဒုတိယ လဝက်

အတွင်း ဖြန့်ဝေလေ့ရှိသည်။

အချိန်ကန့်သတ်ချက် ဖိအားကို စီမံခန့်ခွဲနိုင်ရန်အတွက် လုပ်ဆောင်

သင့်သည် အခြေခံအချက်များ - အချက်အလက်စနစ်ကို တစ်လ တစ်ကြိမ် နောက်ဆုံးအခြေအနေနှင့်အညီဖြစ်အောင် လုပ်ဆောင် မည်ဆိုလျှင် အချက်အလက်စနစ်၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုသည် တစ်လအတွင်း တစ်ပတ်လည် ပြီးဆုံးရမည်ဖြစ်သည်။ ၎င်းလည်ပတ်မှုသည် ကြားထဲတွင် ရပ်တန့်ခြင်းမရှိဘဲ လုပ်ငန်း လည်ပတ်နိုင်ရမည်ဖြစ်သည်။ အောက်ဖော်ပြပါ လုပ်ငန်းစဉ်များသည် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုများ နည်းပါးစေရန် အထောက်အကူ ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်-

- **အချိန်မီ အချက်အလက်ကောက်ယူရေးကို သေချာလုပ် ဆောင်ပါ။** မျှော်မှန်းထားသော အချိန်သတ်မှတ်ချက်အတိုင်း ဖြစ်စေရန် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားပြီးလျှင် ပြီးချင်း သတင်းရင်းမြစ်များမှ အချက်အလက် ကောက်ယူစုဆောင်းပါ။ ဥပမာ- NVMS စနစ်သည် ၎င်း၏ သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ် ပြည်နယ်နှင့် ခရိုင်များမှ

ထုတ်ဝေသည့် သတင်းစာများအပေါ်တွင် အဓိက အားထား ရသည်။ ထိုသတင်းစာအများစုမှာ အချက်အလက် ကောက်ယူ သည့် NVMS ရုံးအဖွဲ့တည်ရှိရာ မြို့တော်သို့ အရောက်ပေးပို့နိုင် သည့်စနစ်မရှိသေးချေ။ ထို့ကြောင့် ရုံးအဖွဲ့က ၎င်းဒေသများက နယ်ခံတစ်ဦးကို ခန့်ထားပြီး နေ့စဉ်/ အပတ်စဉ်ထုတ် သတင်းစာ များကို ဝယ်ယူစေကာ NVMS စီမံချက်အဖွဲ့ထံသို့ အပတ်စဉ် ပေးပို့စေခဲ့သည်။ DSW စီမံချက်သည် ပြည်တွင်းလုံခြုံရေးဆိုင်ရာ စစ်ဆင်ရေး ဗျူဟာ (ISOC) ထံမှ ဖြစ်စဉ် အစီရင်ခံစာများကို မနက်တိုင်း အီးမေးလ်ဖြင့် လက်ခံရယူထားသည်။

- **လုပ်ငန်းပမာဏကို လတစ်လလုံး ဖြန့်ခွဲ၍ လုပ်ဆောင်ပါ။** ဖြစ်စဉ်ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ကုဒ်နံပါတ်ရေးသွင်းခြင်းအပြင် အရည် အသွေးထိန်းချုပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို လကုန်အောင် မစောင့်ဘဲ ဖြစ်စဉ်အစီရင်ခံစာရရှိလာသည့်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ပြီးစီးအောင်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၆.၂။ ဘတ်ဂျက်၊ ဝန်ထမ်းခန့်ထားခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်

အချက်အလက်ပမာဏသည် ဘတ်ဂျက်နှင့် ဝန်ထမ်းဦးရေအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။ စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် အချက် အလက်စနစ် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် အချက်အလက်ကောက်ယူမည့် နယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည့် အခါ သတိပြုရမည်ဖြစ်သည်။ ဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကောက်ယူမည်ဆိုပါက အချက်အလက် စနစ်အတွင်း သို့လှောင်ရမည့် အချက်အလက် ပမာဏ များပြားသွားမည်ဖြစ်ကာ ၎င်းတို့ကို ကိုယ်တွယ်ရမည့် လုပ်ငန်းများ အတွက်လည်း အရင်း အမြစ်များ လိုအပ်လာမည်ဖြစ်သည်။

အချက်အလက်ပမာဏသည် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။ သေးငယ်ပြီး လုပ်ငန်း ကျွမ်းကျင်မှု သိပ်မရှိသေးသည့် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို သင်တန်းနှင့် လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်ချက်များ သေချာပေးထားပါက သေးငယ်သော အချက်အလက်ပမာဏကို ကိုင်တွယ်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ပမာဏကြီးမားသည့် အချက်အလက်များကို အချိန်ကာလ ကြာရှည်စွာ လစဉ်ကိုင်တွယ်ရန်မှာ လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင် သူများငှားရမ်းခြင်း (သို့မဟုတ်) လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်သော ပြင်ပ လုပ်ငန်း တစ်ခုထံ အလုပ်အပ်နှံခြင်းတို့ လိုအပ်လာမည်ဖြစ်သည်။

ဇယား ၆.၁။ အချက်အလက်ပမာဏနှင့် ၎င်း၏ အကျိုးဆက်များ

	DSW	BCMS	NVMS
ပျမ်းမျှလစဉ် အချက်အလက် ပမာဏ (၂၀၁၄)	ဖြစ်စဉ် ၉၁ ခု	ဖြစ်စဉ် ၁၆၀ ခု	ဖြစ်စဉ် ၂,၃၀၀ ခု
၂၀၁၄ ခုနှစ်ရှိ နှစ်စဉ် စုစုပေါင်း ကုန်ကျစရိတ် (အချက်အလက် ကောက်ယူခြင်း၊ ကုန်ပိတ် သတ်မှတ်ခြင်း၊ အချက်အလက်စနစ် ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းခြင်း)	အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၈,၀၀၀	အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၂၀,၀၀၀	အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၃၀၀,၀၀၀
အကောင်အထည်ဖော်သည့် အစီအစဉ်	DSW က တိုက်ရိုက် ဆောင်ရွက်သည်။	မင်ဒါနာအိုအခြေစိုက် တက္ကသိုလ်တစ်ခုနှင့် တွဲဖက်၍ နိုင်ငံတကာအန်ဂျီအိုအဖွဲ့ဖြစ်သည့် International Alert (IA) က ဆောင်ရွက်သည်။	အချက်အလက် ကောက်ယူခြင်းနှင့် ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းကို ကမ္ဘာ့ဘဏ်က ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်း တစ်ခုကို အလုပ်အပ်နှံ၍ ဆောင်ရွက်သည်။
အချက်အလက်ကောက်ယူသည့် ဝန်ထမ်းဦးရေ	ဝန်ထမ်း (၅) ဦး	International Alert မှ (၃)ဦး + တက္ကသိုလ်များမှ (၉)ဦး	အချိန်ပြည့်ဝန်ထမ်း (၃၄)ဦး နှင့် အချိန်ပိုင်း ကွင်းဆင်း လက်ထောက် (၂၃) ဦး

၆.၃။ ရေရှည်လည်ပတ်နိုင်ရေးအတွက် ပြင်ဆင်ခြင်း

ပြည်တွင်းအဖွဲ့အစည်းများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်များမှာ ပြည်တွင်း အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုခု စတင်လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် အစပြုဆောင်ရွက်ခြင်းများ လုပ်ဆောင်လျှင် ပို၍ ရေရှည် တည်တံ့မည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ အလှူရှင်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခု (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုခုက ဦးဆောင်မည်ဆိုပါကလည်း လုပ်ငန်း ကျွမ်းကျင်မှုများ လွှဲပြောင်းပေးရေးနှင့် ၎င်းတို့ပိုင်ဆိုင်မှုအဖြစ် လက်ခံလုပ်ကိုင်လာအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းများကို အစကနဦးကပင် လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဤစီမံချက်ကို လက်ခံအကောင်အထည်ဖော်မည့် အဖွဲ့အစည်းများထဲတွင် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ သုတေသန အဖွဲ့အစည်းများ (တက္ကသိုလ်များ၊ သုတေသနစင်တာများ)နှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများပါဝင်သည်။

ဇယား ၆.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစီမံချက် အကောင်အထည်ဖော်သည့် ပြည်တွင်း အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အားသာချက်များနှင့် အကန့်အသတ်များ

	အစိုးရအဖွဲ့အစည်း	တက္ကသိုလ်နှင့် သုတေသန စင်တာများ	အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း
အားသာချက်များ	<p>ရေရှည်တည်တံ့သော ရန်ပုံငွေရရှိနိုင်ခြင်း</p> <p>မူဝါဒဆိုင်ရာ လက်လှမ်းမီခြင်း</p>	<p>နှိုင်းယှဉ်ခြင်းအားဖြင့် ပုံမှန်ရန်ပုံငွေရရှိရန် တွက်ဆနိုင်ခြင်း</p> <p>မူဝါဒဆိုင်ရာ လက်လှမ်းမီခြင်း</p> <p>လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် ပို၍လွတ်လပ်မှုရှိခြင်း</p>	<p>လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် အစိုးရ၏ လွှမ်းမိုးမှုမှ လွတ်ကင်းခြင်း</p>
အကန့်အသတ်များ	<p>လေ့လာဆန်းစစ်မှုပြုလုပ်ရာတွင် ရေရှည်ခိုင်မာသော လွတ်လပ်မှုမရရှိနိုင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် နိုင်ငံမျိုးတွင် အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံရန် အခက်အခဲရှိနိုင်။</p>	<p>အစိုးရနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းဖြစ်ခြင်းကြောင့် အချို့သော အခြေအနေမျိုးတွင် ထိခိုက်မှုရှိနိုင်သည်။</p>	<p>မူဝါဒရေးရာ အပြောင်းအလဲအတွက် လွှမ်းမိုးရာတွင် တစ်ဆင့်ခံနေရခြင်းသာ လုပ်ဆောင်နိုင်။</p> <p>ပုံမှန် ရန်ပုံငွေရရှိရန် မသေချာ။</p>

အစိုးရဌာနဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများသည် ရေရှည်တည်တံ့သော ရန်ပုံငွေရရှိနိုင်ရန် ပို၍အားသာချက်ရှိပြီး မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲအတွက်လည်း ပို၍လက်လှမ်းမီသည်။ သို့သော် လေ့လာဆန်းစစ်မှုပြုလုပ်ရာတွင် ရေရှည်ခိုင်မာသော လွတ်လပ်မှုမရရှိနိုင်ချေ။ အစိုးရအဖွဲ့အစည်း၏ရန်ပုံငွေမှာ နိုင်ငံရေးအရ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများနှင့် ဘတ်ဂျက်ခွဲဝေ ချထားမှု အပေါ်မူတည်သည်။ ထို့ကြောင့် လူနှင့်မူ အပြောင်းအလဲနှစ်ရပ်ကို ခံနိုင်ရည်ရှိစေရန် မိမိတို့အချက်အလက်စနစ်သည် မူဝါဒဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် မည်မျှအသုံးဝင်ကြောင်း ရှင်းလင်းစွာ ပြသနိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ အစိုးရက တာဝန်ယူ လည်ပတ်သည့် VIMS စနစ်တစ်ခုသည် အစိုးရ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိမည် ဖြစ်သည်။ VIMS စနစ်တစ်ခုကို အများအားဖြင့် တာဝန်ယူလည်ပတ်သည့် အစိုးရဌာနဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းမျိုးမှာ လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူမှုရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာတာဝန်ယူရသည့် ဝန်ကြီးဌာနများ ဖြစ်လေ့ရှိသည်။ သို့သော် စာရင်းအင်း ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများက သတင်းအချက်အလက် ကောက်ယူခြင်းနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း လုပ်ငန်းများတွင် ပို၍ ကျွမ်းကျင်မှု ရှိကြသည်။ အကယ်၍ အစိုးရက တာဝန်ယူလည်ပတ်သည့် VIMS စနစ်တွင် နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ယုံကြည် ကိုးစားခံရမှုနှင့် လွတ်လပ်စွာ လေ့လာဆန်းစစ်မှုအပေါ် ကနဦးပိုင်းတွင်

အာမခံသော်လည်း တာဝန်ခံအရာရှိပြောင်းသွားခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေး ဦးစားပေး အရွေ့ဖြစ်သွားခြင်းတို့ကြောင့် နောက်ပိုင်းတွင် ပြောင်းလဲသွားတတ်သည်။ အစိုးရအနေဖြင့် အချက်အလက်များကို အများပြည်သူသို့ လက်လှမ်းမီအောင်ရှင်းတင် တရားဝင်ပြောဆိုနိုင်သည်။ အထက်ဖော်ပြပါ အခက်အခဲများ တစ်ခုမျှ မကြုံတွေ့ ရသည့်တိုင် သတင်းအချက်အလက်စနစ်ကို အစိုးရကပိုင်ဆိုင်ထားသည်ဆိုသည့် အချက်ဖြင့်ပင် အစိုးရမဟုတ်သည့် စာဖတ်ပရိသတ်များ၏ အမြင်တွင် ယုံကြည်လက်ခံမှု လျော့နည်းသွားနိုင်သည်။

တက္ကသိုလ်များနှင့် သုတေသနစင်တာများမှ ရေရှည်တည်တံ့မည့် ရန်ပုံငွေရရှိရေးနှင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ လက်လှမ်းမီရေးတို့ကို အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ လုပ်ဆောင်နိုင်ပြီး အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုရှိသည်။ အဆိုပါ အဖွဲ့အစည်းမျိုးသည် အစိုးရထံမှ ရန်ပုံငွေရရှိနိုင်ပြီး အစိုးရက ၎င်းတို့ထံမှ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များနှင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ အကြံဉာဏ်များ တောင်းခံလေ့ရှိသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ၎င်းတို့သည် လေ့လာ ဆန်းစစ်ချက်များပြုလုပ်ရာတွင် ပို၍ လွတ်လပ်မှုရှိပြီး နိုင်ငံရေး အပြောင်းအလဲများ၏ ဂယက်မှလည်း လွတ်ကင်းသည်။ ၎င်းအဖွဲ့အစည်းများတွင် ဌာနတွင်း ကျွမ်းကျင် ဝန်ထမ်းများ ရှိနေခြင်းကြောင့် နည်းပညာအလွဲအပြောင်းပြုလုပ်ရာတွင်လည်း အဆင်ပြေချောမွေ့နိုင်သည်။

အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများကမူ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှု အများဆုံးပေးနိုင်သော်လည်း ပုံမှန် ရန်ပုံငွေရရှိရေးမှာမူ မသေချာလှပေ။ အကယ်၍ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှုက မိမိတို့ စနစ်၏ အဓိက ဦးစားပေးဖြစ်မည်ဆိုလျှင် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများက တာဝန်ယူလည်ပတ်သည့် စနစ်က ပိုကောင်း မည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ- ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားနေသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ တွင် အစိုးရ၏လွှမ်းမိုးမှုမှ ကင်းလွတ်သည့် အနေအထားမျိုးက အချက်အလက်စနစ်အပေါ် စိတ်ချယုံကြည် စေရေးနှင့် ပြည်သူ များအကြား ကောင်းမွန်သည့် ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုများဖြစ်လာရေး အတွက် ကြိုတင်လိုအပ်ချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများသည် အစိုးရ၏ မူဝါဒရေးရာ အပြောင်းအလဲ အတွက် ဖိအားပေးတိုက်တွန်းရာတွင် ထိရောက် စေနိုင်သည်။ သို့သော် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများမှ ပုံမှန် ရန်ပုံငွေရရှိရေးမှာမူ မသေချာလှပေ။ ထို့အချက်သည် စီမံချက် လက်တွေ့လည်ပတ်ရေး ကို ပြင်ဆင်ရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်သည့် အချက်တစ်ချက် ဖြစ်သည်။

အပြောင်းအလဲကာလ စိန်ခေါ်မှုများ - နိုင်ငံတကာ (သို့မဟုတ်) ပြည်ပအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ပြည်တွင်း အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုသို့ စီမံချက်တစ်ခု လွှဲပြောင်းပေးရာတွင် အချိန်နှင့် အရင်းအမြစ်များ လိုအပ်သည်။ အကြောင်းမှာ နည်းပညာဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုများ သေချာစွာ လွှဲပြောင်းပေးခြင်း၊ ရန်ပုံငွေဆိုင်ရာ အစီအမံများ စနစ်တကျဖြစ်စေခြင်း၊ လွှဲပြောင်းပြီးနောက် အချက်အလက် ကောက်ယူခြင်းနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းလုပ်ငန်းများကို ရပ်ဆိုင်း မသွားစေခြင်းစသည့် အချက်များကို သေချာလုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်သောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ယာယီ ရန်ပုံငွေပြတ်လပ်သွားခြင်း သည်ပင်လျှင် VIMS စနစ်၏ ပုံရိပ်နှင့် အသုံးဝင်မှု တို့အပေါ် ထိခိုက်စေနိုင်သည်။ စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် စီမံချက်အလွှဲ အပြောင်း ပြုလုပ်မည်ဆိုပါက အချိန်ကာလအားဖြင့် ၆ လမှ တစ်နှစ်အထိ ကြာနိုင်ကြောင်း တွက်ဆထားရမည်။ ထိုအချိန်ကာလအတွင်း လုပ်ငန်းခွင် သင်တန်းများ၊ ကြီးကြပ်စစ်ဆေးမှုများ၊ လက်ခံမည့် အဖွဲ့သို့ အပြည့်အဝ မလွှဲပြောင်းနိုင်သေးမီ အကူအပြောင်းကာလ ရန်ပုံငွေ ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်ရ မည်ဖြစ်သည်။

ကြိုတင်ခန့်မှန်းနိုင်သော ရန်ပုံငွေအထောက်အပံ့၏ အရေးကြီးပုံ - ယာယီ ရန်ပုံငွေပြတ်လပ်သွားခြင်းသည် VIMS စနစ်အတွက် ကြီးမားသော အကျိုးသက်ရောက်မှုများဖြစ်စေနိုင်သည်။ **စနစ်၏ ပုံရိပ်နှင့် အသုံးဝင်မှု -** VIMS စနစ်များသည် ဖြစ်ပွားနေသည့် ဖြစ်စဉ်များနှင့် ပတ်သက်သော နောက်ဆုံးအခြေအနေ သတင်း အချက်အလက်များကို အချိန်မီ လစဉ်မပြတ်ပေးပို့နိုင်ရန် ကြိုးပမ်း လုပ်ဆောင်ရသည်။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့်ပတ်သက် သည့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ ပေးပို့ဖြန့်ဝေနိုင်ခြင်းသည် ၎င်းတို့၏ စာဖတ်ပရိသတ် များ၏ အာရုံစိုက်မှုရရှိရေးအတွက်အရေးကြီးသည်။ ယာယီရန်ပုံငွေပြတ်လပ် သွားခြင်းသည် အချက်အလက်ကောက်ယူရေး လုပ်ငန်းကို ရပ်ဆိုင်းသွားစေနိုင်သည်။ နောက်တစ်ကြိမ် ရန်ပုံငွေပြန်လည် ရရှိသည့်အခါတွင် အချက်အလက်များ ကောက်ယူရေးကိုပြန်လည်

စတင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုအခါ ကြားကာလတွင် လစ်လပ်သွားသော အချက်အလက်များ ပြန်လည် ကောက်ယူရေးအပြင် လတ်တလော ဖြစ်ပွားနေသည့် ဖြစ်စဉ်များအတွက်လည်း ကောက်ယူရန် လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်သည်။ စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် ရပ်ဆိုင်းထား သည့်အချိန်အတွက် ပြန်လည်ကုစားရန် ကြိုးစားရုန်းကန်ရ တော့မည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ရန်ပုံငွေပြတ်လပ်သွားခြင်းက အချိန်အလွန်အမင်း ကြာမြင့်သွားလျှင် စီမံချက်၏ပုံရိပ်နှင့် အသုံးဝင်မှုအပေါ် သက်ရောက်လာမည့် ဆိုးကျိုးများမှာ ပြန်လည် ကုစားနိုင်မည် မဟုတ်တော့ချေ။

ဘောင်ကွက် ၆.၅။ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး (DSW) စနစ်၏ ရန်ပုံငွေ မသေချာသော အခြေအနေတွင် စနစ်ဆက်လက် လည်ပတ်ရေးအတွက် စိန်ခေါ်မှုများ

ဆယ်စုနှစ်တစ်ခု (၂၀၀၄-၂၀၁၆) ကြာမြင့်ပြီးနောက် DSW စီမံချက်သည် နိုင်ငံတကာနှင့် အစိုးရက ထောက်ပံ့သည့် သေးငယ်ပြီး ကာလတိုအတွက်ပေးသည့် ရန်ပုံငွေ အကူအညီများအပေါ် ပို၍မှီခိုလာရသည်။ DSW စီမံချက်သည် ရန်ပုံငွေ ပြတ်လပ် သွားခြင်းကြောင့် အချက်အလက် ကောက်ယူရေးလုပ်ငန်းများ အချိန်ကြာမြင့်စွာ ကွာဟမသွားစေရေးအတွက် လုံ့လကြီးမားစွာ စိုက်နေခြင်းကြောင့် နောက်လာမည့်နှစ်များအတွက် လုပ်ငန်းစဉ်များ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရန် ခက်ခဲသွားသည်။ အဖွဲ့အနေဖြင့် အတွေ့အကြုံရှိသည့် ဝန်ထမ်းများ ကြာရှည်ထိန်းသိမ်းခက်ခဲခြင်း၊ ဝန်ထမ်းသစ်များခန့်ထားခြင်း၊ အချက်အလက်စနစ်ပိုမို ကောင်းမွန်အောင် ပြုပြင်ခြင်း၊ ၎င်း၏ ဆက်သွယ်ပြန်ကြားရေး မဟာဗျူဟာကို ပြုပြင်ခြင်း စသည့် အခက်အခဲများကြားတွင် ရုန်းကန်နေရဆဲဖြစ်သည်။

ထို့အပြင် အလှူရှင် အဖွဲ့အစည်းများကပေးသည့် ကာလတို ရန်ပုံငွေ အကူအညီများသည် သတ်မှတ်ထားသည့် သုတေသန ရလဒ်တစ်ခုခုထွက်ပေါ်ရန် ကတိကဝတ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ရသည်။ အချို့သော သုတေသနများမှာ မိမိတို့စနစ်၏ ပန်းတိုင်များနှင့် မကိုက်ညီသည်များလည်းရှိသည်။ ထိုအခက်အခဲကြောင့်ပင် DSW သည် မိမိတို့၏ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာနှင့် မူဝါဒ အစီအစဉ်များဖြင့် အံ့ချော်မှုများဖြစ်လာရသည်။ အကူအညီပေးသည့် ရန်ပုံငွေ တွက်ချက်ရာတွင်လည်း အဓိကအားဖြင့် လုပ်ငန်း လည်ပတ်မှုအတွက်သာ ဦးစားပေး ထောက်ပံ့ခြင်းကြောင့် အဖွဲ့အစည်း ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် နည်းပညာဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုများအတွက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရေးအတွက် ရန်ပုံငွေ အနည်းငယ်သာ ကျန်ရှိတော့သည်။

အပိုင်း ၃

မူဝါဒဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှု အကောင်းဆုံးရရှိစေခြင်း

အခန်း ၇။ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများရေးသားခြင်းနှင့် ပေးပို့ဖြန့်ဝေခြင်း

ယခုအခန်းတွင် လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာ အမျိုးအစားများနှင့် ပေးပို့ဖြန့်ဝေခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ ပထမဦးစွာ အချက်အလက်များနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများကို အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီ သိရှိအောင် ဖွင့်ထားပေးခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးများကို ဆန်းစစ်ထားပါသည်။ ဒုတိယအနေဖြင့် စီမံချက်က ရေးသားပြုစုသင့်သည့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်အစီရင်ခံစာ အခြေခံအမျိုးအစားများနှင့် မူဝါဒအပြောင်းအလဲအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်စေမည့် စာဖတ်ပရိသတ်ရရှိအောင် တည်ဆောက်ရေးတို့ကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။

၇.၁။ အချက်အလက်များကို အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီအောင် ဖွင့်ပေးသင့်သလား

ပြည်သူများအကြား ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုများ ပြုရာတွင် အသုံးပြုနိုင်ခြင်း

- အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို အများပြည်သူလက်လှမ်းမီအောင် ဖွင့်ထားပေးခြင်း အားဖြင့် ပြည်သူများအကြားက ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုများအတွက် အကျိုးရှိစေမည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများက အသုံးပြုမည်ဆိုပါက အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ ပမာဏနှင့် သဘောသဘာဝအပေါ် ၎င်းတို့အကြား သဘောတူညီမှုများ ရရှိအောင် နားလည်မှု တည်ဆောက်ရာတွင် အထောက်အကူ ပြုနိုင်ဖြစ်သည်။
- ဖွင့်လင်းပြင်သာမှုဖြင့်မားစေခြင်းနှင့် အချက်အလက် ပိုမိုကောင်းမွန်စေရန် တွန်းအားဖြစ်စေခြင်း - သတင်းအချက်အလက်စနစ်ဆိုင်ရာလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ အချက်အလက်ကိန်းဂဏန်းများ၊ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အများ ပြည်သူ လက်လှမ်းမီအောင် ဖွင့်ထား

- ပေးခြင်းအားဖြင့် စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် ပြည်သူများထံမှ အသုံးဝင်သော အကြံပြုချက်များ ရရှိစေပြီး ပိုမိုကောင်းမွန်လာအောင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲစေနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- ပိုမိုကောင်းမွန်သော မူဝါဒများဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ပြည်သူများ တောင်းဆိုလာစေခြင်း - အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက် အလက်များနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အသုံးပြုပြီး အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြား စိတ်ပါဝင်စားသူများ အနေဖြင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သော မူဝါဒများ ချမှတ်လာစေရန် တင်ပြတောင်းဆိုလာနိုင်ပါသည်။
- သုတေသနများ ပြုလုပ်လာစေရန် အားပေးခြင်း - အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီသော အချက်အလက်များအဖြစ် ဖွင့်ထား ပေးခြင်း အားဖြင့် ပြင်ပသုတေသီများက ၎င်းအချက်အလက်များကို အသုံးပြုလာနိုင်ပြီး မတူညီသော ရှုထောင့်စုံမှ လေ့လာဆန်းစစ် ချက်များ ထွက်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများသည် အများအားဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်အချက်အလက်များကို

အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီအောင် မျှဝေရာတွင် တွန်းဆုတ်နေလေ့ရှိသည်။ NVMS စီမံချက် အဖွဲ့က ၎င်းတို့၏ မိတ်ဖက် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများအား အချက် အလက်များကို အများပြည်သူအသုံးပြုနိုင်အောင် ဖွင့်ပေးသင့်ကြောင်း ဖျောင်းဖျက်ခွဲပုံကို ဘောင်ကွက် ၇.၁ တွင် ဖော်ပြထားသည်။

အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီအောင် မျှဝေသည့်အခါ လိုက်နာရမည့် စည်းကမ်းချက်များ - လူပုဂ္ဂိုလ်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို မဖော်ပြဘဲ ကာကွယ်ပေးထားရမည်။ ထိုသတင်းအချက်အလက် မျိုးကို အများပြည်သူအသုံးပြုရန် မျှဝေထားသည့် အချက်အလက် များထဲတွင် မပါဝင်အောင် ဖယ်ထုတ်ထားရမည်။ (အပိုဒ်ခွဲ ၅.၃.၄။ ပါဝင်သူများ တွင်ကြည့်ပါ။) စီမံချက် အဖွဲ့သည် အချက်အလက် ကောက်ယူရေးအတွက် အသုံးပြုရန်ရည်ရွယ်၍ အသုံးပြုလိုသူများ

အနေဖြင့် အချက်အလက် အပြည့်အစုံကို ရယူလိုပါက သတ်မှတ် ထားသော အခကြေးငွေ ပေးသွင်းရယူနိုင်ကြောင်းလည်း ပြောဆို နိုင်သည်။ သို့သော် အချက်အလက်အချို့ကိုမူ အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီစေရန် မဖြစ်မနေ ဖွင့်ပေးထားရမည်။ ဥပမာ - DSW စီမံချက်သည် လူတိုင်းအခမဲ့ လက်လှမ်းမီနိုင်သော်လည်း အချက် အလက် အချို့ကိုမူ "ကန့်သတ်ချက်ဖြင့်အသုံးပြုခွင့်ပေးသည့်စနစ်" ကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ရာ အသုံးဝင်ကြောင်းတွေ့ရှိရသည်။ DSID အချက် အလက်စနစ်ကို အပြည့်အဝ အသုံးပြုလိုပါက ရန်ပုံငွေ သိသာစွာ ထည့်ဝင်ထားသူ၊ သို့မဟုတ် တစ်ဖက်တစ်လမ်းမှ အကူအညီ ပေးသူများဖြစ်ရန်လိုသည်။ (ဥပမာ - သုတေသီတစ်ဦး သည် DSW ဝန်ထမ်းများအတွက် လိုအပ်သည့် ကျွမ်းကျင်မှုတစ်ခုခုကို လေ့ကျင့် သင်တန်းပေးခြင်းဖြင့် DSW ၏ အချက်အလက် အပြည့်အစုံကို လက်လှမ်းမီရယူနိုင်သည်။)

ဘောင်ကွက် ၇.၁။ အများပြည်သူ အသုံးပြုနိုင်ရန် ဖွင့်ပေးသင့်ကြောင်း NVMS စနစ်၏ အကြောင်းပြချက်

NVMS စနစ်၏ အဓိကမိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းမှာ အင်ဒိုနီးရှား လူမှုဝန်ထမ်းပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးဝန်ကြီးဌာနဖြစ်ပြီး အချက်အလက် များကို အများပြည်သူအသုံးပြုနိုင်ရေးအတွက် ဖွင့်ပေးရန် ဆန္ဒရှိခဲ့သော်လည်း အခြားသော လုံခြုံရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ထောက်လှမ်းရေး အေဂျင်စီများကမူ ဌာနတွင်းအသုံးပြုရန်သာ အကြံပြုသောကြောင့် လက်တွေ့မဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ချေ။ နောက်ဆုံးတွင် အင်ဒိုနီးရှားလူမှုဝန်ထမ်းပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးဝန်ကြီးဌာန၏ အောက်ပါအကြောင်းပြချက်များကြောင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ပြောင်းလဲသွားပြီး အများပြည်သူ အသုံးပြုနိုင်ရန် ဖွင့်ပေးခဲ့သည်-

- လူတိုင်းအသုံးပြုနိုင်သည့် သတင်းရင်းမြစ်များ(သတင်းစာများ) က ကောက်ယူထားခြင်းကြောင့် အများပြည်သူသိရှိပြီး အချက်အလက်များဖြစ်သည်။
- အချက်အလက်စနစ်ထဲတွင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ (ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အမည်များ) ပါဝင်ခြင်းမရှိ။
- အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ လူမှုရေးပဋိပက္ခဆိုင်ရာ ဥပဒေများတွင် ဒေသဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခများကို ဖြေရှင်းရာတွင် အစိုးရနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးကို အားပေးတိုက်တွန်းထားသည်။

၇.၂။ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများ

လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများ၏ လုပ်ငန်းတာဝန် - နောက်ဆုံးရ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်အချက်အလက်များကို အများပြည်သူ အသုံးပြုနိုင်ရန် ပုံမှန်မျှဝေပေးခြင်းသည် ပြည်သူများ အတွက် ကောင်းကျိုးဖြစ်စေသည်။ သို့သော် မူဝါဒ ချမှတ်သူများ (သို့မဟုတ်) အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများကို အချက်အလက်အကြမ်း ထည့်ချည်းသက်သက်ကိုသာ မျှဝေ ပေးမည်ဆိုပါက ၎င်းတို့ထံတွင် နည်းပညာဆိုင်ရာကျွမ်းကျင်မှုနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်မှုအတွက် အချိန် ပေးနိုင်မှုများ ရှိချင်မှ ရှိမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စီမံချက်အဖွဲ့ အနေဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ၊ အလားအလာများနှင့် ၎င်းတို့၏ နောက်ဆက်တွဲ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို အများ ပြည်သူ နားလည်စေနိုင်မည့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာ အမျိုးအစားများစွာကို ထုတ်ဝေပေးသင့်ပါသည်။

လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာ အမျိုးအစားများ - လေ့လာဆန်း စစ်ချက် အစီရင်ခံစာအမျိုးအစားများတွင် တစ်လတစ်ကြိမ်မှ လေးလ တစ်ကြိမ်ထုတ် နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ

အစီရင်ခံစာများနှင့် သုတေသန စာတမ်းများပါဝင်သည်။ ဇယား ၇.၁ တွင် လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာအမျိုးအစားများ၏ ထူးခြားသော သွင်ပြင် လက္ခဏာများကို အောက်ပါတိုင်း အကျဉ်းချုံးဖော်ပြထားပါသည်-

- **တစ်လတစ်ကြိမ်မှ လေးလတစ်ကြိမ်ထုတ် နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များ**- ဤနောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များသည် လက်တလောဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် တိကျသော ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်များ၊ အသင့် အသုံးပြုနိုင်သော ကိန်းဂဏန်းများနှင့် စာရင်းအင်းများ ပါဝင်သည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် ဂရပ်များ၊ မြေပုံများ ပါဝင်လေ့ရှိပြီး ယခင်လနှင့် ယခုလ ကွာခြားချက်၊ အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းလဲ နေပုံ၊ နေရာဒေသအလိုက် ပဋိပက္ခ ဖြစ်စဉ်များ ပြန့်နှံ့ဖြစ်ပွားပုံ၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုအမျိုးအစား၊ ဖြစ်ရသည့် အကြောင်းအရင်း နှင့် ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်သူများ စသည့် အချက်အလက်များလည်း ထည့်သွင်းဖော်ပြသည်။ ကြီးမားသည့် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များ အတွက် အဓိက အကြံပြုချက်အကျဉ်းချုပ်နှင့် နောက်ဆက်တွဲ

အလားအလာများကိုလည်း ရေးသားဖော်ပြတတ်သည်။^{၉၀} အဆိုပါ အစီရင်ခံစာများသည် အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခနှင့်အကြမ်းဖက် ဖြစ်စဉ်များ၏ အလားအလာနှင့် ပတ်သက်၍ စောင့်ကြည့်ရေး သား ကြည့် အစိုးရဝန်ထမ်းများ၊ နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း များနှင့် သတင်းထောက်များအတွက် အသုံးဝင်သည်။

- **မူဝါဒဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများ** - ဤအစီရင်ခံစာများသည် အသေးစိတ်လေ့လာဆန်းစစ်မှုများဘက် ပိုရောက်ပြီး တစ်နှစ် တစ်ကြိမ် (သို့မဟုတ်) တစ်နှစ်နှစ်ကြိမ်ခန့်သာ ထုတ်ဝေလေ့ ရှိသည်။ ကဏ္ဍအလိုက်လေ့လာဆန်းစစ်မှု (ဥပမာ- မြေယာ ပဋိပက္ခ၊ လူမျိုးရေးနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်များ၊ မြို့ပြ ရာဇဝတ်မှု များစသည်)ကို အများပြု အာရုံစိုက်သည်။ အရေအတွက် ဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို လူတွေ့ မေးမြန်းခြင်းကဲ့သို့သော အရည်အသွေးဆိုင်ရာ သုတေသနနည်းလမ်းများမှရရှိသည့် အချက်အလက်များနှင့် ပူးတွဲအသုံးပြုသည်။ ဤအစီရင်ခံ စာများသည် အများအားဖြင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ အကြံပြုချက်များပေးရန်အတွက် ရည်ရွယ်ပြုစုခြင်း ဖြစ်သည်။ မူဝါဒ ချမှတ်သူများနှင့် နိုင်ငံတကာ အေဂျင်စီများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ မူဝါဒနှင့် အစီအစဉ်ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် အသုံးပြု လေ့ရှိသည်။ သုတေသီများနှင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့

အစည်းများကလည်း ၎င်းတို့၏ စည်းရုံးလှုံ့ဆော် တိုက်တွန်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အဆိုပါတွေ့ရှိချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များကို ထည့်သွင်း အသုံးပြုနိုင်သည်။

- **သုတေသနစာတမ်းများ** - ပြင်ပ ပညာရှင်များက ဖြစ်စေ၊ စီမံချက် အဖွဲ့ဝင်များကဖြစ်စေ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ လေ့လာမှုများနှင့် ဆောင်းပါးများ ပြုစု ထုတ်ဝေနိုင်သည်။ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ အသိပညာများ ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန်၊ မိမိတို့ စနစ်ကို ပညာရှင် အသိုင်းအဝိုင်းအကြား လူသိများစေရန်နှင့် မူဝါဒ အပြောင်းအလဲ အတွက် လွှမ်းမိုးနိုင်ရန် စသည့် ရည်ရွယ်ချက်များဖြင့် ထုတ်ဝေ ကြခြင်းဖြစ်သည်။

တောင်းဆိုမှုအရ ထုတ်ဝေသည့် အစီရင်ခံစာများ - စီမံချက် အဖွဲ့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ စာဖတ်ပရိသတ်များ၏ တောင်းဆိုမှုများကို လျှင်မြန်စွာ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများမှ တောင်းဆိုလာသည့် အစီရင်ခံစာများ၊ အချက်အလက်များကို ထုတ်ပြန်ပေးနိုင်ရန် ဌာနတွင်း ကျွမ်းကျင်မှုများတည်ဆောက်ထား ရမည်ဖြစ်သည်။ (အခန်း ၈။ မူဝါဒဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှု အကောင်းဆုံးရရှိစေခြင်းတွင် ကြည့်ပါ။)

ဇယား ၇.၁။ နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများနှင့် သုတေသန စာတမ်းများ၏ ထူးခြားသော သွင်ပြင်လက္ခဏာများ

အစီရင်ခံစာ အမျိုးအစား	နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များ	မူဝါဒဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများ	သုတေသန စာတမ်းများ
အကြိမ်ရေ	တစ်လတစ်ကြိမ်မှ လေးလတစ်ကြိမ်ထိ	တစ်နှစ်တစ်ကြိမ် တစ်နှစ်နှစ်ကြိမ်	အခြေအနေအပေါ် မူတည်၍ ကွဲလွဲနိုင်သည်။
စာမျက်နှာ အရေအတွက်	လိုရင်းတိုရှင်း (၁၀ မျက်နှာထက်မပိုသင့်)	အခြေအနေအပေါ် မူတည်၍ ကွဲလွဲနိုင်သည်။	အခြေအနေအပေါ် မူတည်၍ ကွဲလွဲနိုင်သည်။
အကြောင်းအရာ	အဓိကအားဖြင့် သရုပ်ဖော် ရှင်းပြသည့် - ပုံများ၊ စာရင်းအင်းအချက်အလက်များ၊ ဂရပ်များ၊ အဓိက တွေ့ရှိချက်နှင့် အကြံ ပြုချက် အကျဉ်းချုပ်	လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ- ကဏ္ဍ တစ်ခုကို အာရုံစိုက်၍ နက်နက်နဲနဲ လေ့လာ ဆန်းစစ်သည့်ဘက်ကို ပိုရောက်သည်။ မူဝါဒဆိုင်ရာ အကြံ ပြုချက်များပေးသည်။	လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ- လေ့လာဆန်းစစ်ချက်ကို ဌာနတွင်း ဝန်ထမ်းတစ်ဦးဦး (သို့မဟုတ်) ပြင်ပ ပညာရှင်များက ပြုလုပ်သည်။
ရည်ရွယ်ချက်	လတ်တလော ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များအပေါ် လျှပ်တစ်ပြက် ခြုံငုံသုံးသပ် ချက်ပေးခြင်းဖြင့် အသုံးပြုသူ ပရိသတ် တည်ဆောက်ရန်၊ နောက်ဆုံးရ အချက်အလက် ကိန်းဂဏန်း များ ပုံမှန်ပေးပို့ရန်။	မူဝါဒနှင့် အစီအစဉ် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် အသုံးပြုနိုင်ရန်	ပဋိပက္ခ/အကြမ်းဖက်မှု များနှင့် ပတ်သက်သည့် ပညာရပ်ဆိုင်ရာ အသိပညာများ ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန်၊ မူဝါဒ အပြောင်းအလဲအတွက် အသုံးပြုနိုင်ရန်။
အဓိက အသုံးပြုသူများ	အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ စောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၊ သတင်းထောက်များ	မူဝါဒချမှတ်သူများ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေး အဖွဲ့အစည်းများ၊ သုတေသီများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ	အခြေအနေအပေါ် မူတည်၍ ကွဲလွဲနိုင်သည်။
အာရုံစိုက်သည့် နယ်ပယ်	အချိန်မီတင်ပြနိုင်ခြင်း - အချက်အလက် ကောက်ယူခြင်းနှင့် ထုတ်ဝေခြင်းအကြား အချိန်ကွာဟချက် နည်းပါးစေရန်။ စိတ်ချယုံကြည်ရမှုရှိခြင်း။ ပုံမှန် ထုတ်ဝေခြင်း	လေ့လာဆန်းစစ်မှု အရည်အသွေးနှင့် အကြံပြုချက်များ	လေ့လာဆန်းစစ်မှု အရည်အသွေး

၇.၃။ ပေးပို့ဖြန့်ဝေခြင်း

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို ဖြန့်ဝေရာတွင် အောက်ပါ နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုနိုင်သည်-

အများပြည်သူအားလုံးသို့ ဖြန့်ဝေခြင်း

- **ဝတ်ဆိုင်ခြင်း** - အများပြည်သူအားလုံး လက်လှမ်းမီနိုင်သည့် ဝတ်ဆိုင်မှုတစ်ခုနှင့် အချက်အလက်နှင့် လေ့လာ ဆန်းစစ်ချက်များ ဖြန့်ဝေခြင်းအားဖြင့် လူထုထံ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရောက်ရှိသွားနိုင်ပါသည်။^{၆၁} တောင်ကွက် ၇.၃။ တွင် ဝတ်ဆိုင်အသုံးပြုခြင်းကြောင့် ရရှိနိုင်သည့် သိသာထင်ရှားအောင် တင်ပြနိုင်သည့် သွင်ပြင်လက္ခဏာများနှင့် အကျိုး ကျေးဇူးများကို ဖော်ပြထားသည်။
- **လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာ** - ဖွဲ့စည်းတတ်၊ တွစ်တာ စသည့် လူမှုကွန်ယက် ပလက်ဖောင်းများသည်လည်း အချက်အလက်နှင့် အစီရင်ခံစာများ လူထုထံ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရောက်ရှိစေခြင်း၊ ၎င်းတို့ထံမှ အကြံပြုချက်များ ရရှိစေခြင်းများအတွက် ထိရောက်သည့် နည်းလမ်းများဖြစ်ပါသည်။

ပစ်မှတ်ထားရည်ရွယ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများထံသို့ ဖြန့်ဝေခြင်း

- **အစီရင်ခံစာ မိတ်ဆက်ပွဲ** - အစီရင်ခံစာ မိတ်ဆက် ဟောပြောပွဲများစီစဉ်ခြင်းအားဖြင့် အစိုးရမိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာရှင်များနှင့် မီဒီယာမှ စိတ်ဝင်စား သူများနှင့် ချိတ်ဆက် ထိတွေ့မှုရရှိအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။
- **အီးပေးလ်/စာတိုက်မှပေးပို့ခြင်း** - အီလက်ထရွန်းနစ်နည်းဖြင့် သော်လည်းကောင်း၊ စာအုပ်စာတမ်းအနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများကို အဓိက မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ သတင်းထောက်များနှင့် အခြား အသုံးပြုသူများထံသို့ ဖြန့်ဝေပေးပို့နိုင်ပါသည်။
- **သီးသန့် အစီရင်ခံစာတင်ပြခြင်း** - အစိုးရနှင့် တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာကဲ့သို့သော အဆင့်မြင့် အရာရှိကြီးများကို သီးသန့် အစီရင်ခံ စာတင်ပြနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့တင်ပြရာတွင် အချက်အလက်နှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက် တွေ့ရှိမှုများကို ၎င်းတို့၏ လိုအပ်ချက် နှင့် ဦးစားပေး ကိစ္စရပ်များနှင့် ကိုက်ညီအောင် ပြုလုပ်၍ တင်ပြသင့်ပါသည်။

တောင်ကွက် ၇.၂။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များ လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် ဌာနတွင်းဝန်ထမ်းကို အသုံးပြုသင့်သလား? ပြင်ပ ပညာရှင်ခေါ်ယူသင့်သလား?

VIMS စနစ်သည် အများအားဖြင့် ပုံမှန်ဖြစ်စေ၊ တောင်းဆိုချက်အပေါ်မူတည်၍ ဖြစ်စေ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်အစီရင်ခံစာ အမျိုးအစား အတော်များများ ထုတ်ဝေကြသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ အစီရင်ခံစာများထုတ်ဝေခြင်းသည် ဌာနတွင်း သုတေသန စွမ်းရည် အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိသည့် စီမံချက်အဖွဲ့ ငယ်တစ်ခုအတွက် ကြီးမားသော လုပ်ငန်းတာဝန်ကြီးဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် အချို့သော စီမံချက်များသည် ၎င်းတို့ထက် ပို၍ လုပ်ကိုင်နိုင်စွမ်းရှိသည့် သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများကို ကန်ထရိုက်ပေးကာ လေ့လာဆန်းစစ်မှု ပြုလုပ်စေသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံမှ DSW စီမံချက်သည် ဆုန်ခလော မင်းသား တက္ကသိုလ်၊ ပတ္တနီနယ်မြေရှိ ပဋိပက္ခလေ့လာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ကွဲပြားခြားနားခြင်းဆိုင်ရာဌာနနှင့် ပူးပေါင်း၍ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များ ပြုလုပ်သည်။ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံမှ NVMS စနစ်တွင်လူ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများက ပြုလုပ်ပြီး ကမ္ဘာ့ဘဏ်က နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ အထောက်အကူပေးသည်။ အခြား NVMS အစီရင်ခံစာများဖြစ်သည့် လေးလပတ် အစီရင်ခံစာများနှင့် ကဏ္ဍအလိုက် လေ့လာချက်များကိုမူ အတိုင်ပင်ခံ ပညာရှင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် ဟာဘီဘီစင်တာက ပြုလုပ်သည်။

ဘောင်ကွက် ၇.၃။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ လွှင့်တင်မည့် ဝဘ်ဆိုဒ်တစ်ခု၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာများ

ဝဘ်ဆိုဒ်တစ်ခုသည် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ဖြန့်ဝေရေးမဟာဗျူဟာ အတွက် အရေးပါသော ကြားခံကိရိယာတစ်ခုပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဝဘ်ဆိုဒ်သည် အချက်အလက်များ၊ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများ၊ စီမံချက်နှင့်ပတ်သက်သည့် နောက်ခံအကြောင်းအရာများ ရယူအသုံးပြုရေးအတွက် တစ်ခုတည်းသော လမ်းကြောင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် တည်ငြိမ်ပြီး လူတိုင်းလွယ်ကူစွာအသုံးပြုနိုင်သည့် ဝဘ်ဆိုဒ်တစ်ခု ဖြစ်စေရန် လိုအပ်သည့် နည်းပညာကျွမ်းကျင်မှုများ၊ ဝဘ်အခြေခံအဆောက်အအုံများကို အပြည့်အဝ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ ဝဘ်ဆိုဒ်နှင့် လွှင့်တင်ထားသည့် စာရွက်စာတမ်းအချက်အလက်များသည် အများပြည်သူ အများစု အသုံးပြုသည့် အဓိက ဘာသာစကားများဖြင့် ရရှိနိုင်အောင်လည်း လုပ်ဆောင်ပေးသင့်ပါသည်။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ လွှင့်တင်မည့် ဝဘ်ဆိုဒ်တစ်ခုတွင် အောက်ပါ အဓိက သွင်ပြင်လက္ခဏာများပါဝင်သည်-

- **အဆင်သင့်အသုံးပြုနိုင်သည့် ဂရပ်နှင့် မြေပုံများ** - အစီရင်ခံစာရေးသားသည့် ကာလအဆုံးအထိ လွှမ်းမိုးသည့် နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များ လွှင့်တင်ထားခြင်းကြောင့် အသုံးပြုသူများအနေဖြင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်၏ အရေအတွက်၊ နေရာ၊ ထိခိုက်ခံရသူများ စသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို လျှပ်တစ်ပြက် သိရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်-
 - ဂရပ်များသည် အကြမ်းဖက်မှုများ၏ အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်နေမှုကို ဖော်ပြသည်။ (ဖြစ်စဉ်နှင့် သေဆုံးသူဦးရေ)
 - မြေပုံများက အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များ နေရာဒေသအလိုက် မည်သို့ ပြန့်နှံ့ဖြစ်ပွားသည်ကိုဖော်ပြသည်။
 - ဂရပ်များသည် ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းရင်း၊ အမျိုးအစားနှင့် ပါဝင်သူများစသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု၏ သဘောသဘာဝကိုလည်းဖော်ပြနိုင်သည်။
- **အသုံးပြုသူနှင့် အပြန်အလှန်တုန့်ပြန်နိုင်သည့် လုပ်ဆောင်ချက်** - အသုံးပြုသူများက ၎င်းတို့ လိုအပ်ချက်၊ စိတ်ဝင်စားမှုများနှင့် ကိုက်ညီသည့် အချက်အလက်များနှင့် မြေပုံများကို ဖန်တီးလိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် မိမိတို့ ဝဘ်ဆိုဒ်သည် အသုံးပြုသူများ လိုချင်သည့် အချက်အလက်များကို ရွေးချယ်ခွင့်ပေးခြင်း၊ ပြန်လည်ပြသပေးခြင်းတို့ ထည့်သွင်းပေးရန် လိုအပ်သည်။
- **အချက်အလက်များ ဆွဲချအသုံးပြုနိုင်ခြင်း** - အချို့ အသုံးပြုသူများသည် ၎င်းတို့ စီမံချက်ကာလနှင့် ကိုက်ညီမည့် အချိန် အပိုင်းအခြားအလိုက် အချက်အလက်အကြမ်းထည်များကို ဒေါင်းလုပ်ဆွဲချအသုံးပြုလိုကြသည်။ (အပိုဒ်ခွဲ ၇.၁ တွင် ကြည့်ပါ။)
- **လေ့လာဆန်းစစ်ချက်ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများ** - လေ့လာဆန်းစစ်ချက်ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာများအားလုံးကို အသုံးပြုသူ များအတွက် လက်လှမ်းမီစေရန်၊ ဒေါင်းလုပ်ဆွဲချအသုံးပြုနိုင်စေရန် ဖွင့်ပေးထားသင့်ပါသည်။
- **နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လက်စွဲစာတမ်းများ** - နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ၊ ကုဒ်နံပါတ် သတ်မှတ်ချက် လက်စွဲစာအုပ်များကိုလည်း အွန်လိုင်းမှ ရယူအသုံးပြုနိုင်ရန် ဖွင့်ပေးထားသင့်ပါသည်။
- **အခြား သွင်ပြင်လက္ခဏာများ** - မိမိတို့စီမံချက်နှင့်သက်ဆိုင်သည့် ဆွေးနွေးပွဲများ၊ သင်တန်းများ၊ သတင်း ထုတ်ပြန်ချက်များ၊ စီမံချက်ရလဒ်များနှင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများစသည့် သတင်း အချက်အလက်များကိုလည်း ဖော်ပြပေးသင့်ပါသည်။

ဝဘ်ဆိုဒ် အသုံးပြုမှုနှင့် အသုံးပြုသူများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း - အသုံးပြုသူအရေအတွက်နှင့် အသုံးပြုသူ အမျိုးအစား နှစ်ခုစလုံးအပါအဝင် အချက်အလက်အသုံးပြုမှု၊ ၎င်းတို့၏ အကြံပြုချက်များ စောင့်ကြည့်လေ့လာသင့်ပါသည်။ ထိုသို့ လုပ်ဆောင်ရန်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ရိုးရိုးရှင်းရှင်းပင် ဖြစ်ပါသည်-

- **ဝဘ်ဆိုဒ်သို့ လာရောက်ကြည့်ရှုသူအရေအတွက်** - ဖတ်ရှုသည့် စာမျက်နှာအရေအတွက်၊ မတူညီသည့် အသုံးပြုသူ အရေအတွက်၊ နောက်တစ်ကြိမ် ပြန်လည်လာရောက်သည့်အရေအတွက်၊ ဆွဲချအသုံးပြုသည့် အချက်အလက် အရေအတွက်၊ အသုံးပြုသူ၏ နေရပ်ဒေသ၊ အခြားသော အသုံးဝင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ပါဝင်သည်။
- **စာရင်းသွင်း မှတ်ပုံတင်စေခြင်း** - အသုံးပြုသူများကို စာရင်းသွင်း မှတ်ပုံတင်စေခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့နှင့် ပတ်သက်သည့် ၎င်းတို့၏ အမည်၊ အဖွဲ့အစည်း၊ ဆက်သွယ်ရမည့် လိပ်စာ စသည့် အသုံးဝင်သည့်အချက်အလက်များကို လွယ်ကူစွာ ကောက်ယူနိုင်သည်။
- **အချက်အလက်စနစ်သို့ ရည်ညွှန်းချက်ပေးခြင်း** - မိမိတို့၏ သတင်းအချက်အလက်စနစ်ကို အသုံးပြု၍ လေ့လာချက် စာတမ်းများ တွင် ဖော်ပြချက်များကို ခြေရာခံနိုင်ရန် စာတမ်းပြုစုသူများကို သီးသန့်သတ်မှတ်ပေးထားသည့် စကားလုံးကို အသုံးပြုပေးရန် ပြောဆိုနိုင်သည်။ ဥပမာ - ဥပစာလပဋိပက္ခအချက်အလက်စနစ် အစီအစဉ်ကို အသုံးပြု သူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အချက်အလက် စနစ်ကို အောက်ပါအတိုင်း ရည်ညွှန်းပေးရန် လိုအပ်သည်- Uppasala Conflict Data Program (အချက်အလက်ရယူသည့် နေ့စွဲ) UCDP Conflict Encyclopedia: www.ucdp.uu.se/database, Uppasala University ဟူ၍ဖြစ်သည်။
- **အသုံးပြုသူ စစ်တမ်း** - Survey Monkey ကဲ့သို့သော အခမဲ့ အွန်လိုင်း စစ်တမ်းကောက်ယူနိုင်သည့် ဝန်ဆောင်မှုကို အသုံးပြု၍ အသုံးပြုသူများထံမှ အကြံပြုချက်များရယူနိုင်သည်။

ဘောင်ကွက် ၇.၄။ ပထဝီဝင် သတင်းအချက်အလက် စနစ် (GIS) နှင့် ဒေသအလိုက် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်ပွားမှုကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း

ပထဝီအချက်အလက်များ ကုန်ရေးသွင်းခြင်းဆိုသည်မှာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်နောက်တွင် ပထဝီဝင် အချက်အလက် (လတ္တီကျုဒ်နှင့် လောင်ဂျီကျုဒ် ကိုဩဒိနိတ်အမှတ်များ) တွဲဖက်ထည့်သွင်းပေးထားခြင်းကိုဆိုလိုသည်။ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ် များကို ပထဝီအချက် အလက်များ ကုန်ရေးသွင်းခြင်းဖြင့် ၎င်းဖြစ်စဉ်များကို မြေပုံပေါ် ဖော်ပြရာတွင် ပိုမိုတိကျစွာ ဖော်ပြ နိုင်ခြင်း၊ နေရာဒေသကွဲပြားမှုကိုလိုက်၍ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံများ မည်သို့ ပြောင်းလဲနေသည် သိရှိနိုင်သည်။ (ဥပမာ - အစိုးရ တပ်များနှင့် လက်နက်ကိုင်သူပုန်များအကြား ထိတွေ့မှု၊ လူမျိုးရေးဆိုင်ရာ ဆူပူအုံကြွမှုများ ပြင်းထန်မှုကို နေရာဒေသအလိုက် ကွဲပြားပုံနှင့် ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ်လာပုံ)

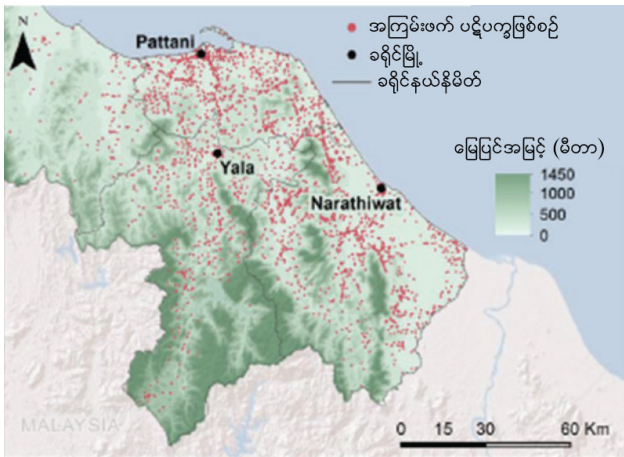
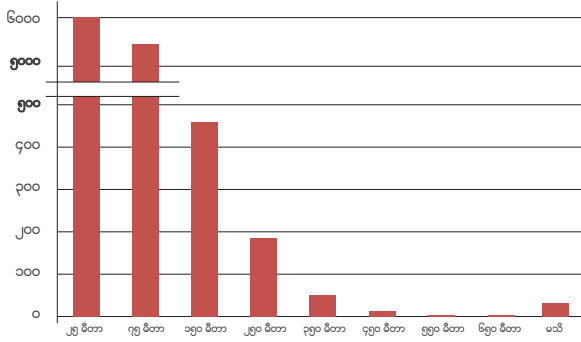
ဖြစ်စဉ်တစ်ခုချင်းစီကို ပထဝီအချက်အလက် ကုန်များရေးသွင်းခြင်းကြောင်း လေ့လာဆန်းစစ်မှုများ ပြုလုပ်ရာတွင် ရရှိနိုင်သည့် အဓိက အကျိုးကျေးဇူးနှစ်ခုမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

- **နိုင်ငံအတွင်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်ပွားမှုများ နေရာဒေသအလိုက် ကွဲပြားမှုရှိပုံကို ရုပ်မြင်ပုံဖော်ရာတွင် ပိုမိုတိကျစေခြင်း-**
 အချက် အလက်များကို မည်မျှအသေးစိတ်ခွဲထုတ်နိုင်သည့်အပေါ် မူတည်၍ နေရာဒေသအလိုက်၍ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် ပုံစံများ သိသိသာသာ ကွဲပြားသွားမည်ဖြစ်သည်။ (ပုံ ၁.၃ တွင်ကြည့်ပါ။) စုစုပေါင်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ကိန်းဂဏန်းများ အရ ခရိုင်နှစ်ခုသည် နောက်ခံအခင်း အကျင်းအရ တူညီသည်ကို တွေ့ရမည် ဖြစ်သော်လည်း အကယ်၍ ကိန်းဂဏန်းများကို မြို့နယ်အဆင့်၊ ကျေးရွာ အဆင့်ထိ အသေးစိတ် ခွဲထုတ် လိုက်လျှင်မူ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ မကြာခဏဖြစ်ပွားတတ်သည့်နေရာများ ပေါ်ထွက်လာမည် ဖြစ်သည်။ ပထဝီ အချက်အလက်များ ကုန်ရေးသွင်းထားသည့် အကြမ်း ဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များသည် လေ့လာဆန်းစစ်မှုများ ပြုလုပ်သည့် အခါ သတိပြုရမည့် ပဋိပက္ခဒေသများကို ပို၍ တိကျစွာဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်း၊ ၎င်းဒေသ၏ အခြေအနေနှင့်ကိုက်ညီသော မူဝါဒဆိုင်ရာ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး အစီအမံများ ချမှတ်နိုင်ခြင်းစသည့် အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိနိုင်သည်။
- **လူမှုစီးပွားရေး အခြေအနေများ၊ အခြားအကြောင်းတရားများနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများအကြား မည်သို့ ဆက်နွှယ်နေသည်ကို ပိုမိုနားလည်လာနိုင်ခြင်း -** လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခြေအနေများ(ဥပမာ- ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုနှင့် မညီမျှမှု အညွှန်းကိန်းများ)၊ အခြေခံ အဆောက် အအုံနှင့် ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုများ (ဥပမာ- လမ်း၊ ကျောင်း၊ ဈေးတို့၏ တည်နေရာများ) သို့မဟုတ် ပထဝီဝင် သွင်ပြင် လက္ခဏာများ (ဥပမာ- မြစ်၊ သစ်တောဧရိယာ၊ စိုက်ပျိုးမြေ၊ ဓါတ်သတ္တု ရင်းမြစ်များ)စသည့် နေရာဒေသအလိုက် မတူကွဲပြားသည့် အခြေခံအချက်အလက်များနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို အပေါ်အောက် အလွှာထပ်ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် နေရာဒေသဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်ချက် ပြုလုပ်၍ ၎င်းအညွှန်းကိန်းများအကြား ဆက်စပ်မှုကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်။ အဆိုပါ လေ့လာဆန်းစစ်မှုမျိုးသည် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံချက်များနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်ပွားမှု နှစ်ခုအကြား အပြန်အလှန် ဆက်နွှယ်မှုကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်။ ပုံ (၇.၁) တွင် ထိုင်းတောင်ပိုင်းရှိ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်ပွားမှုနှင့် ပထဝီဝင် သွင်ပြင် လက္ခဏာများအကြား ဆက်စပ်မှုကို ဖော်ပြထားသည်။

ပုံ ၇.၁။ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်၏ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများနှင့် ပထဝီဒေသဆိုင်ရာသွင်ပြင်များ

၁။ ပထဝီဝင် သွင်ပြင်လက္ခဏာ - မြေပြင်အမြင့်

မတူညီသော မြေပြင်အမြင့်အသီးသီးတွင် ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်အရေအတွက်

ထိုင်းတောင်ပိုင်း စောင့်ကြည့်ရေးစနစ်ပါ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများ- ပထဝီဝင်ဆိုင်ရာသွင်ပြင်များ၊ အခြေခံအဆောက်အအုံဆိုင်ရာ သွင်ပြင်များနှင့် ဆက်စပ်မှု ထိုင်းတောင်ပိုင်းတွင်း ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို စောင့်ကြည့်လေ့လာရာတွင် ဒေသအလိုက် ဖြစ်ပွားသည့် ပုံစံများအကြား ဆက်စပ်မှုကို သတိပြုလေ့လာနိုင်သည်။ အောက်ဖော်ပြပါ မြေပုံများတွင် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အောက်ပါ အချက်အလက်များ ဆက်စပ်မှုကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။

၁။ မြေပြင်အမြင့်

၂။ သစ်တောများ တည်ရှိမှု

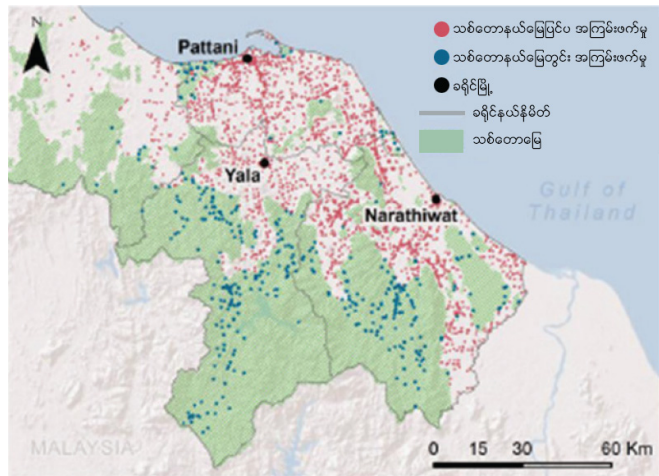
၃။ စာသင်ကျောင်းနှင့် နီးကပ်မှု

၄။ လမ်းများနှင့်နီးကပ်မှု

၂။ ပထဝီဝင် သွင်ပြင်လက္ခဏာ - သစ်တောများတည်ရှိမှု

သစ်တောများအတွင်း အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ်များ ဖြစ်ပွားမှု

သစ်တောနယ်မြေအတွင်း	၁၅၉၁	၁၃.၁%
သစ်တောနယ်မြေပြင်ပ	၁၀၅၅၃	၈၆.၉%
စုစုပေါင်း	၁၂၁၄၄	၁၀၀.၀%

အခန်း ၈။ မူဝါဒဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှု အကောင်းဆုံးရရှိစေခြင်း

ပဋိပက္ခ၏ အခင်းအကျင်းကို နားလည်လာခြင်း၊ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်ဖြစ်ပွားမှုများ အချိန်နှင့်အမျှမည်သို့ ပြောင်းလဲ ဖြစ်ပေါ်နေသည်ကိုလည်း အထောက်အထားအခိုင်အမာဖြင့် သိရှိလာခြင်းတို့ကြောင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပေါ်လာစေရေးကို လွှမ်းမိုးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ မူဝါဒနှင့် အကောင်အထည်ဖော်မည့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကိုလည်း လိုအပ်သလို ပြုပြင်ပြောင်းလဲ လုပ်ဆောင်လာစေနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအတွင်းရှိ မည်သည့် ဒေသများ၊ မည်သည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းဝင် အုပ်စုများက အကူအညီအလိုအပ်ဆုံး ဖြစ်မည်ကိုလည်း ကိန်းဂဏန်း အချက်အလက်များက ကောင်းစွာ ညွှန်ပြနိုင်သည်။ ထို့အပြင် အစိုးရနှင့် အလှူရှင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အကူအညီများ မည်မျှ ထိရောက်မှုရှိသည်ကိုလည်း ပြန်လည်ဆန်းစစ်နိုင်ပါသည်။ ယခုစာအုပ်နှင့် ဆက်စပ်၍ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ်ထုတ်ဝေသည့် Baron, Engvall နှင့် Moral (၂၀၀၆) တို့၏ စာတမ်းတွင် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု အချက်အလက်များနှင့် ၎င်းတို့ကို မူဝါဒနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များ ချမှတ်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်မှု အလားအလာကို လေ့လာသုံးသပ်ထားပါသည်။

ယခု အခန်းတွင် VIMS စနစ်မှ ထွက်ပေါ်လာသည့် အချက်အလက်နှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အစိုးရနှင့် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများက မည်ကဲ့သို့ ရယူအသုံးပြုနိုင်မည်ကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ ၎င်းတို့ ကောင်းစွာရယူ အသုံးပြုနိုင်အောင် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အစီအမံများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံရေးဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများ ရွေးချယ်သွားရန်ကိုလည်း ဆွေးနွေး ထားပါသည်။ မူဝါဒချမှတ်သူများ၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအတွက် VIMS အချက်အလက်များသည် ၎င်းတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်ကြောင်း တဖြည်းဖြည်း သိရှိနားလည်လာခြင်းသည် အခွင့်အလမ်း တစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခွင့်အလမ်းကို အမိအရ ဖမ်းဆုပ်အသုံးချရန် အရေးကြီးပုံကိုလည်း မီးမောင်းထိုး ဖော်ပြထားပါသည်။

၈.၁။ မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် မဟာဗျူဟာများ

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့် စီမံချက် တစ်ခုအနေဖြင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် နည်းလမ်း နှစ်ခုရှိပါသည်-

- အချက်အလက်နှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများထံသို့ ပေးပို့တင်ပြခြင်းအားဖြင့် ပဋိပက္ခနှင့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းမည့် အစီအမံများ၊ မူဝါဒများချမှတ်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်မည်။ **(ရောင်းလိုအား အမြင်ဖြင့် ချဉ်းကပ်သည့် နည်းလမ်း)**
- အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပြည်သူများထံသို့ လိုအပ်သည့် သတင်းအချက်အလက်များပေးပို့တင်ပြခြင်းအားဖြင့် ကောင်းမွန်သော မူဝါဒဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲအတွက် တင်ပြတောင်းဆို ရာတွင် ပိုမို ထိရောက်စေမည်။ **(ဝယ်လိုအား အမြင်ဖြင့် ချဉ်းကပ် သည့် နည်းလမ်း)**

အထက်ပါ မဟာဗျူဟာနည်းလမ်းနှစ်ခုသည် တစ်ခုအသုံးပြုလျှင် ကျန်တစ်ခု အသုံးပြု၍မရနိုင်ဟု မဆိုလိုပါ။ စီမံချက်အဖွဲ့ အနေဖြင့် မိမိတို့ စီမံချက်၏ ရည်မှန်းချက်၊ နိုင်ငံ၏ နောက်ခံအခင်းအကျင်းနှင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အခွင့်အလမ်းအပေါ် မူတည်ပြီး နည်းလမ်းနှစ်မျိုး စလုံးကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် မတူညီသော အသုံးပြုသူများအကြား ၎င်းတို့၏ စိတ်ဝင်စားမှုအဆင့်၊ အချက် အလက်များကို ၎င်းတို့နားလည်အသုံးပြုနိုင်စွမ်းတို့ကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားပြီး ပေးထားသော နောက်ခံ အခင်းအကျင်းတွင် မူဝါဒ ဆိုင်ရာအပြောင်းအလဲကို လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် အထိရောက်ဆုံး လမ်းကြောင်းတစ်ခုကို ရှာဖွေဆောင်ရွက် ရမည်ဖြစ်သည်။ သင့်တော်မည့် ချဉ်းကပ်နည်းကိုရှာဖွေရာတွင် မိမိတို့ စီမံချက်ကို

အကောင်အထည်ဖော်မည့် အဖွဲ့အစည်း၏ ပုံစံ၊ လေ့လာဆန်းစစ်မှု ဆိုင်ရာနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံရေးဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများအပေါ် မူတည်၍ လက်တွေ့ကျကျ ဆုံးဖြတ် ဆောင်ရွက်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

၈.၁.၁။ စီမံချက်အကောင်အထည်ဖော်မည့် အဖွဲ့အစည်း၏ ပုံစံ

စီမံချက်ကို မည်သူက အစပြုဦးဆောင်ခဲ့သည်ဆိုသည့်အချက်က စီမံချက်၏ အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ တည်ဆောက်ပုံအပေါ် တစ်စိတ် တစ်ပိုင်း လွှမ်းမိုးမှုရှိနေပါလိမ့်မည်။ အကယ်၍ စီမံချက်စိတ်ကူးကို အစိုးရအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခု (သို့မဟုတ်) အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုက ရရှိခဲ့မည်ဆိုလျှင် ထိုအဖွဲ့အစည်းကပင် စီမံချက် ကို ဦးစီးလည်ပတ်နေလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် စီမံချက် အဖွဲ့အနေဖြင့် မိမိတို့အဖွဲ့အစည်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံထဲတွင် အခြား အလားအလာရှိသည့် မိတ်ဖက်အသုံးပြုသူများ အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ ပါဝင်လာစေနိုင်ပါသည်။

အစိုးရကို မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအနေဖြင့် ပါဝင်စေခြင်း - အကယ်၍ စီမံချက်က အစိုးရအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုအနေ၍ အစပြု လာခဲ့ခြင်းမဟုတ်ခဲ့သော် စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် အစိုးရနှင့် လက်တွေ့ကျကျ မည်သို့ထိတွေ့ဆက်ဆံရမည်ကို ဆုံးဖြတ်ရ မည်ဖြစ်သည်-

- **အစိုးရက စီမံချက်၏ တိုက်ရိုက် မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ထားရှိသင့်သလား။**
- **သို့မဟုတ် စီမံချက်သည် အစိုးရနှင့် သီးခြားကင်းလွတ်စွာ လွတ်လွတ်လပ်လပ် ရပ်တည်သင့်သလား။** အစိုးရကို မိမိတို့

စီမံချက်၏ အသုံးပြုသူများထံမှ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအနေဖြင့်သာ ထိတွေ့ဆက်ဆံသင့်သလား။

အစိုးရကို စီမံချက် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ထဲတွင် ပါဝင်စေခြင်း၊ အချက်အလက် လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် အဆင့်တစ်ခုအထိ ထိန်းချုပ်ခွင့်ပေးခြင်း၊ ၎င်း၏ပိုင်ဆိုင်မှုအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုစေခြင်းစသည်တို့ လုပ်ဆောင်ခြင်းအားဖြင့် စီမံချက်၏ တိုက်ရိုက် မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်လာစေရန် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် အစိုးရ မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများထံမှ မူအားဖြင့် အောက်ပါ ကတိကဝတ်များရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ထားရန် အရေးကြီးသည်။ ၎င်းတို့မှာ နည်းစနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ယုံကြည်ကိုးစားခံထိုက်အောင် ခိုင်မာစွာလုပ်ဆောင်စေခြင်း၊ လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့် အချက်အလက်များကို အများပြည်သူလက်လှမ်းမီအောင် ဖွင့်ပေးစေခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ အချို့အနေအထားမျိုး၊ ဥပမာ အစိုးရ ပါဝင်နေသည့် ပဋိပက္ခ တစ်ခုကို စီမံချက်က စောင့်ကြည့်လေ့လာနေသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ၎င်းကို စီမံချက်၏ တိုက်ရိုက်မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ပါဝင်ခြင်းကြောင့် နောက်ဆက်တွဲ ပြဿနာများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ ထိုအနေအထား မျိုးတွင် ကြားနေရေးကို လေ့လာဆန်းစစ်မှုဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုတို့ကို ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် အစိုးရကို စီမံချက်၏ တိုက်ရိုက် မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ပါဝင်ခြင်းကို မပြုလုပ်သင့်ပါ။

အစိုးရကို မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအနေဖြင့် ပါဝင်စေခြင်း - အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်နည်းတူ အကယ်၍ အစိုးရ ဦးဆောင်သော စီမံချက် အကောင်အထည်ဖော်သည့် လုပ်ငန်း စဉ်တွင် လွတ်လပ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်စေခြင်းအားဖြင့် အကျိုးရှိစေနိုင်ပါသည်။ အစိုးရမဟုတ်သော အသုံးပြုသူများအား စီမံချက်၏ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များက ကြားနေပြီး၊ ယုံကြည်စိတ်ချရကြောင်း ပို၍လက်ခံကြရန် အထောက်အကူပြုလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။

၈.၁.၂။ ထိတွေ့ဆက်ဆံရေးဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများ

မိမိတို့ အစီရင်ခံစာများကို အသုံးပြုသူအမျိုးမျိုးအပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်ရန် အမျိုးမျိုးသော ချဉ်းကပ်မှုများ၊ မဟာဗျူဟာများနှင့် နည်းဗျူဟာများ လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။

အစိုးရနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံခြင်း ၆.၂ - အစိုးရက မိမိတို့စီမံချက်၏ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များကို အဓိက အသုံးပြုသူ ဖြစ်ပါမည် ဆိုပါက ၎င်း၏လိုအပ်ချက်နှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရမည်ဖြစ်သည် -

- **နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်းကို လမ်းညွှန်ပေးခြင်း** - အစိုးရ၏ မူဝါဒသည် ဘတ်ဂျက်ခွဲဝေမှု နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဦးစားပေးရည်မှန်းချက်များ အပေါ် မူတည်သည်။ အစိုးရက အကောင်အထည်ဖော်ရမည့် အချိန်ကာလသတ်မှတ်ချက်သည် ဘတ်ဂျက်သံသရာ၊ ရွေးကောက်ပွဲများ၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးအပ်ထားမှုများ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ ခွင့်ပြုမိန့်ရရှိရေး ဖြစ်စဉ်တို့အပေါ် မူတည်သည်။

စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အခွင့်အလမ်းကို သိရှိနိုင်ရန်၊ အစိုးရနှင့် ၎င်း၏ မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများ လိုအပ်နေသည့်အချိန်တွင် အချက်အလက်နှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များ အချိန်မီပေးပို့တင်ပြနိုင်ရန် အတွက် နိုင်ငံရေးနှင့် ပြုပြင်ကရေစီ အခင်းအကျင်းကို ကောင်းစွာနားလည်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

- **အသုံးဝင်သည့် အချက်အလက်အထောက်အထားများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြနိုင်ခြင်း** - အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများသည် ပုံမှန်အားဖြင့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများအပေါ် စိတ်ရှည်လက်ရှည် အချိန်ပေး မဖတ်ရှုနိုင်သလို အပြည့်အဝ ပြန်လည် အသုံးပြုရန်လည်း အခက်အခဲရှိပါသည်။ အကြောင်းမှာ တင်ပြလိုက်သည့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက် များသည် ယေဘုယျဆန်လွန်းခြင်းနှင့် ပညာရပ်ဆန်လွန်းခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများသည် တိုတောင်းသော အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက် တစ်ခုအတွင်း လုပ်ငန်းပြီးစီးရေးကို အသည်းအသန် လုံးပမ်းကြရသည်။ ထို့ကြောင့် လက်ရှိ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများနှင့်ပတ်သက်၍ မူဝါဒများပိုကောင်းစေရန် မည်သည့်လုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင် ရမည်၊ တစ်ဆင့်ချင်း မည်သို့ ဆောင်ရွက်ရမည်ကို လွယ်ကူရှင်းလင်းစွာ သိရှိလိုကြပါသည်။ ၎င်းတို့ လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်အောင် ခိုင်မာသော အချက်အလက် အထောက်အထားများဖြင့် အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ တင်ပြပေးနိုင်ရန်လည်း လိုအပ်ပါသည်။
- **ဦးဆောင် အကောင်အထည်ဖော်မည့် “ချန်ပီယံများ”ကို ကူညီပံ့ပိုးပေးခြင်း** - စီမံချက်က အစိုးရ မူဝါဒ အပြောင်းအလဲ အပေါ် မည်မျှလွှမ်းမိုးနိုင်မည်ဆိုသည်မှာ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ ဦးဆောင်အကောင်အထည်ဖော်မည့် အဓိက အရေးပါသူများ (ချန်ပီယံများ) က မည်မျှ ပြောင်းလဲအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်ဆိုသည့်အပေါ် မူတည်သည်။ စီမံချက်အစဉ်တွင် စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် မည်သည့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဦးဆောင်သူများက မိမိတို့၏ ပြုစုမည့် ကိန်းဂဏန်း အချက်အလက်များအပေါ် စိတ်ဝင်တစား ရှိကြမည်ကို လေ့လာ စူးစမ်းသင့်ပါသည်။ အဆိုပါ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဦးဆောင်သူများ၏ နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါမှုအဆင့်၊ ဘတ်ဂျက်နှင့် အရင်းအမြစ် သုံးစွဲနိုင်မှု၊ နည်းပညာ စွမ်းရည်များ ကြီးမားလေလေ မူဝါဒ အပြောင်းအလဲက ကြီးမားလေလေ ဖြစ်မည်။
- **စာရေးသားနည်းနှင့် ဆက်သွယ်ပြန်ကြားရေးမဟာဗျူဟာ** - မူဝါဒ ချမှတ်သူများသည် ရှည်လျားသော အစီရင်ခံစာများကို ဖတ်ရှုရန် အချိန်မရှိပါ။ အစိုးရဘက်မှ မူဝါဒချမှတ်သူများကို ပစ်မှတ်ထားသည့် အစီရင်ခံစာများသည် အထူးသဖြင့် ရိုးရှင်းပြီး လိုရင်းရောက်သည့် ရေးသားနည်းဖြင့် အကျဉ်းချုပ်ရေးသားဖော်ပြသင့်ပါသည်။ လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်ရမည့် အကြံပြုချက်များကို အသားပေးဖော်ပြရပါမည်။ သမားရိုးကျ ဖြန့်ဝေခြင်း လမ်းကြောင်း များအပြင်၊ စီမံချက်အဖွဲ့အနေဖြင့် အဓိက အစိုးရ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များကို ပုံမှန် တွေ့ဆုံပြီး ၎င်းတို့၏ လိုအပ်ချက်နှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများနှင့် ကိုက်ညီအောင် တင်ပြရေးသားသင့်ပါသည်။

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို မူဝါဒနှင့် အစိုးရစီမံချက်များတွင် အသုံးပြုနိုင်သည့် စံနှုန်းများ - အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို မူဝါဒချမှတ်သူများ စတင် အသုံးပြုလာစေရန် ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် လက်တွေ့နည်းနာမှာ အောက်ပါအတိုင်း အနည်းငယ်သာရှိပါသည်။

- **နောက်ခံ အခင်းအကျင်းကို နားလည်ခြင်း -** စီမံချက်အဖွဲ့ အနေဖြင့် အစိုးရ၏ အစီရင်ခံစာများ၊ ရှင်းလင်းပွဲများ၊ မူဝါဒ များနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများအတွက် လက်တွေ့အသုံးချ နိုင်မည့် အခြေခံသတင်း အချက်အလက်များနှင့် ကိန်းဂဏန်း အချက်အလက်များကို လိုအပ်ချက်နှင့် ကိုက်ညီအောင် ထုတ်နှုတ်တင်ပြပေးနိုင်သည်။
- **အလိုအပ်ဆုံး အုပ်စုများကို ဖော်ထုတ်ခြင်း -** အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို အခြားအညွှန်းကိန်း များနှင့် ချိတ်ဆက် အသုံးပြုနိုင်ပြီး နိုင်ငံအတွင်း မည်သည့် ဒေသများနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ မည်သည့် အုပ်စုများက အလိုအပ်ဆုံး ဖြစ်မည်ကို သိရှိခြင်းကြောင့် အကူညီများကို ခွဲဝေချထားပေးနိုင်သည်။
- **အကျိုးသက်ရောက်မှုကို တိုင်းတာခြင်း -** အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် အချက်အလက်များကို အသုံးပြု၍ လေ့လာလိုသည့် မူဝါဒများနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို လက်တွေ့တိုင်းတာ နိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှု အဆင့်နှင့် အချိန်ကာလအလိုက် ပြောင်းလဲပုံ တို့ဖြစ်သည်။

အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများကို ကူညီပံ့ပိုးခြင်း - အရပ်ဘက်အဖွဲ့ အစည်းများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံရာတွင် မတူကွဲပြားသော နည်းလမ်း ဖြင့် ချဉ်းကပ်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်။ ၎င်းတို့၏ ရည်မှန်း ချက်နှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို ပိုမိုအောင်မြင်လာစေရန် အကြမ်း ဖက်ဖြစ်ပွားမှုအချက်အလက်များက မည်သို့ အထောက် အပံ့ဖြစ်စေနိုင်မည်ကို ၎င်းတို့ ကိုယ်တိုင် သိရှိနားလည်လာအောင် ကူညီပေးခြင်းသည် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ စီမံချက်အဖွဲ့ အနေဖြင့် အချက်အလက်များ အများပြည်သူ အခမဲ့ ရယူသုံးစွဲနိုင်ရေးကို အားပေးသင့်ပါသည်။ ဖြန့်ဝေခြင်းဆိုင်ရာ တွေ့ဆုံပွဲများ၊ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ ပြုလုပ်ခြင်းအပြင် စိတ်ပါ ဝင်စားသည့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း မိတ်ဖက်များအတွက် နည်းပညာဆိုင်ရာ သင်တန်းအစီအစဉ်များ ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့်လည်း အထောက်အပံ့ ဖြစ်စေပါသည်။

၈.၂။ အခွင့်အလမ်းကို ရယူခြင်း

အခြေအနေကိုလိုက်၍ ပေါ်ထွက်လာသည့် အခွင့်အလမ်းများကို စီမံချက်အဖွဲ့က ပိုင်နိုင်စွာ ဆုပ်ကိုင်အသုံးပြုနိုင်မည်ဆိုပါက စီမံချက်ကို လူအများ သိရှိစေခြင်း၊ အကျိုးသက်ရောက်မှု အင်အား ကြီးမားစေခြင်းစသည့် ရလဒ်ကောင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာစေ နိုင်ပါသည်။ အဆိုပါ အခွင့်အလမ်းများသည် အောက်ပါ အခြေ အနေမျိုးတွင် ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပြည်သူ အများ အာရုံစိုက်လာစေသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများဖြစ်ပွားချိန်၊ နိုင်ငံရေး အရ အာရုံစိုက်လာစေသည့် ပြည်တွင်း ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားချိန်၊ ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲများ စတင်ချိန်၊ ငြိမ်းချမ်းရေး စာချုပ် လက်မှတ်ရေးထိုးချိန်စသည့် အခြေအနေများဖြစ်သည်။ စီမံချက် အဖွဲ့ အနေဖြင့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များနှင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ အကြံ ပြုချက်များ အချိန်မီ ရေးသားတင်ပြနိုင်မည်ဆိုပါက မူဝါဒ ချမှတ်သူ များရေး၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့ အစည်းများပါ အလွယ်တကူ အာရုံစိုက် မိပြီး လေ့လာ ဖတ်ရှုကြမည်ဖြစ်သည်။

ဘောင်ကွက် ၈.၁။ မူဝါဒ အပြောင်းအလဲအပေါ် လွှမ်းမိုးရာတွင် အသုံးပြုသည့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခ စောင့်ကြည့် လေ့လာရေးအဖွဲ့၏ နည်းနာများ

ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးအဖွဲ့ (The Deep South Watch - DSW) ၏ စီမံချက်သည် ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ထိုင်းတောင်ပိုင်းခရိုင်များအတွင်း ဖြစ်ပွားနေသည့် လက်နက်ကိုင် တိုက်ခိုက်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ သတင်းအချက်အလက်များကို ကောင်းစွာစီမံခန့်ခွဲနိုင်ရေးအတွက် ထိုင်းအာဏာပိုင်များက ပတ္တနီခရိုင်အတွင်းရှိ ဆုန်ခလော မင်းသား တက္ကသိုလ်တွင် ပါမောက္ခအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသူ Dr. Srisompob Jitpiromsri အား ကူညီ လုပ်ဆောင်စေခဲ့သည်။ Dr. Srisompob Jitpiromsri က ထိုင်းအာဏာပိုင်များအသုံးပြုနေသည့် စာရွက်စာတမ်း အခြေပြု သတင်းအချက်အလက်များကို အီလက်ထရောနစ် စနစ်အခြေပြု သတင်းအချက်အလက် စနစ်များအဖြစ် အသွင်ပြောင်းလဲ ပေးခဲ့သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် မလေး-မွတ်ဆလင် ပုန်ကန်မှုများ ပြင်းထန်နေချိန်တွင် Dr. Srisompob Jitpiromsri သည် လွတ်လပ်သည့် အကြမ်းဖက် ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ် စောင့်ကြည့်ရေး သတင်းအချက် အလက်စနစ် (ထိုင်းတောင်ပိုင်း သတင်းအချက် အလက်စနစ် - DSID) ကို တည်ထောင်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ DSW သည် အရှိန်မြှင့်တက်နေသည့် တိုက်ပွဲဆိုင်ရာ ကိန်းဂဏန်း အချက်အလက်များ ထုတ်ပြန်ပေးခြင်း အားဖြင့် မီဒီယာများ၏ အာရုံစိုက်မှု ကြီးမားစွာရယူနိုင်ခဲ့ပြီး ထိုင်းအာဏာပိုင်များ၏ ရှိရင်းစွဲ ယုံကြည်မှုကို အခြေခံကာ ထိုင်းလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များကိုလည်း အချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးရန်နှင့် DSW ၏ လွတ်လပ်စွာ လေ့လာဆန်းစစ်ရေးမူဝါဒကို လေးစားပေးရန် စည်းရုံးပြောဆိုနိုင်ခဲ့သည်။ DSW သည် အဆိုပါ ယုံကြည်မှုကို သတိကြီးစွာ တည်ဆောက်ယူခဲ့ပြီး ထိုင်းစစ်တပ်၊ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းနယ်စပ် ခရိုင်များ အုပ်ချုပ်ရေးစင်တာ (SBPAC) တို့နှင့်လည်း မကြာခင်ဆိုသလို တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲများတွင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဆိုင်ရာ ရှင်းလင်းချက်များနှင့် ၎င်းတို့အတွက် သီးသန့် လေ့လာဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာများ ရေးသားတင်ပြပေးခဲ့သည်။

DSW ၏ အပြုသဘောဆောင်သည့် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုများကြောင့် နိုင်ငံရေးအကူးအပြောင်းကာလများအကြားတွင် ၎င်း၏ DISD စီမံချက် အသက်ဆက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ထိုင်းအစိုးရ၏ တောင်ပိုင်းသူပုန်များအပေါ် ကိုင်တွယ်ပုံ နည်းလမ်းများလည်း ပြောင်းလဲလာခဲ့သည်။ ထိုမျှသာမက DSID စီမံချက် အတွက် အခွင့်အလမ်းအသစ်လည်း ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပြန်သည်။ အကြောင်းမှာ ၂၀၀၅ ခုနှစ် တွင် အမျိုးသားပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး ကော်မရှင်၏ အစီရင်ခံစာတွင် DSW ၏ ကိန်းဂဏန်းအချက် အလက်များ ထည့်သွင်းဖော်ပြခွင့်ပြုရန် ကမ်းလှမ်းခံခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ ထူးခြားချက်အနေဖြင့် ၎င်းအစီရင်ခံစာသည် ထိုင်းနိုင်ငံ သမိုင်းတွင် ထိုင်းတောင်ပိုင်း ပဋိပက္ခကို နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းအရ ချဉ်းကပ်ကြည့်ရန် ပထမဆုံးအကြိမ် ကြိုးပမ်း အားထုတ်မှုလည်း ဖြစ်သည်။ အရေးကြီးကာလများအတွင်း DSW သည် ၎င်း၏ ကိန်းဂဏန်းအချက်အလက်များကို ထိုင်းအစိုးရ၏ ပေါ်လစီများ မည်မျှ ထိရောက်မှု ရှိသည်ကို တိုင်းတာရာတွင်လည်း အသုံးပြုခဲ့သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် ရာမဇန်ကာလ အပစ်ရပ် သဘောတူညီချက်သည် တိုက်ပွဲအရှိန် ပြင်းထန်မှုအပေါ် ကနဦး အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိခဲ့ကြောင့် ထိုင်းအာဏာပိုင်များ၏ အချက်အလက်များနှင့်ကွဲလွဲစွာ အထောက်အထား ဖြင့် ပြသနိုင်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ထိုင်းအစိုးရက တည်ငြိမ် အေးချမ်းမှုနှင့် လုံခြုံမှုအရှိဆုံး စံပြုခရိုင်အဖြစ် သတ်မှတ် ထားသည့် Thung Yang Daeang ခရိုင်အတွင်း လက်နက်မဲ့ အရပ်သား လေးဦး ထိုင်းစစ်တပ်က ပစ်ခတ်ခဲ့သဖြင့် သေဆုံးခဲ့ရသည်။ အဆိုပါ ခရိုင်သည် တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှုနှင့် လုံခြုံရေး အခြေအနေမှာ အားနည်းနေဆဲဖြစ်ကြောင့် DSW အချက်အလက်များက ဖော်ပြနေသည်။ ထိုဖြစ်စဉ်များမှာ မျှော်မှန်း သိရှိနိုင်သလို ကြိုတင် ကာကွယ်တာဆီးမှုလည်း ပြုလုပ်နိုင်သည့် ဖြစ်စဉ်များလည်း ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ထောက်ပြမှုကြောင့် ထိုင်းအာဏာပိုင်များက ၎င်းတို့၏ အမှားကို တရားဝင် ဝန်ခံခဲ့ပြီး နှစ်နာသူများကိုလည်း ပြန်လည်တောင်းပန်ခဲ့သည်။

DSW စီမံချက်၏ မဟာဗျူဟာသည် အစိုးရနှင့် သတိကြီးစွာထားပြီး ထိတွေ့ဆက်ဆံခြင်းဖြစ်ပြီး မူဝါဒဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များကို အချိန်မီပေးပို့ တင်ပြနိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို မဟာဗျူဟာကြောင့် DSID စနစ်သည် ထိုင်းတောင်ပိုင်း ပဋိပက္ခကို နားလည်ရန် အရေးပါသော ရင်းမြစ်တစ်ခုအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခံခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ပြုလုပ်သည့် ထိုင်းအစိုးရနှင့် ထိုင်းတောင်ပိုင်း သူပုန်များအကြား ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများတွင် ထိုင်းအစိုးရက Dr. Srisompob Jitpiromsri အား ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ် အဖွဲ့အား အကြံဉာဏ်များပေးရန် ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။

အန်းဆုံးမှတ်စု

- ၁။ ကုလသမဂ္ဂ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာရုံးက "လူသတ်မှု"ကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် လူတစ်ဦးက အခြားလူ တစ်ဦးကို သေစေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဥပဒေမညီသော သတ်ဖြတ်မှုဟု အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် စစ်ပွဲကြောင့် သေဆုံးသူများနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး လုပ်ဆောင်ရာတွင် သေဆုံးသူများကို အဆိုပါစာရင်းထဲမှ ဖယ်ထုတ်ထားသည်။
- ၂။ လက်နက်ကိုင်အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ ဂျီနီဗာကြေညာချက်က ထုတ်ဝေသည့် အကြမ်းဖက်မှု၏ ကမ္ဘာလုံး ဆိုင်ရာဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး အစီရင်ခံစာမှ ပိုမိုပြည့်စုံသည့် ညွှန်းကိန်းများလိုအပ်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ ထို့ကြောင့် လူသတ်မှု၊ ပဋိပက္ခကြောင့်သေဆုံးမှု၊ မရည်ရွယ်ဘဲဖြစ်သည့် လူသတ်မှုကြောင့် သေဆုံးမှုများနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ထိခိုက်မှုကြောင့် သေဆုံးမှုများကိုလည်း ထည့်သွင်းကောက်ယူသည်။ သို့ရာတွင် လူသေဆုံးမှု မဖြစ်သောအကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများကို မကောက်ယူပါ။ <http://www.genevadeclaration.org/fileadmin/docs/GBAV3/GBAV3-Methodological-Annexe.pdf> တွင်ကြည့်ပါ။
- ၃။ UCDP-GED စနစ်တွင် အောက်ပါ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအမျိုးအစား (၃)ခုပါဝင်သည်။ (၁) နိုင်ငံတော် အခြေပြု ပဋိပက္ခ - အစိုးရ နှစ်ခုအကြား (သို့) အစိုးရနှင့် သူပုန်တပ်ဖွဲ့အကြား ဖြစ်ပွားသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ (၂) နိုင်ငံတော်ကို အခြေမပြုသည့် ပဋိပက္ခ - အစိုးရမဟုတ်သည့် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့နှစ်ခုအကြားဖြစ်သည့် ပဋိပက္ခနှင့် (၃) တစ်ဖက်သတ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု - စနစ်တကျစုစည်းထားသည့် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ (အစိုးရ သို့မဟုတ် အစိုးရ မဟုတ်သော)က လက်နက်မဲ့ အရပ်သားများကို ပစ်ခတ်သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ UCDP-GED အချက်အလက်များတွင် ၁၉၈၉ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်ပေါင်း ၁၀၃, ၆၆၅ ခုပါဝင်သည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း အာရှတိုက်၊ အာဖရိကတိုက် နှင့် အရှေ့အလယ်ပိုင်း (ဆီးရီးယားနိုင်ငံ မပါ)တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်များ၊ ၂၀၀၅ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း အမေရိကနှင့် ဥရောပတိုက် နိုင်ငံများအားလုံးတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်များ ပါဝင်သည်။ အချက်အလက်စနစ်၏ ဒီဇိုင်း၊ ဖြစ်စဉ်ထည့်သွင်းမှတ်သားသည့် စံသတ်မှတ်ချက်နှင့် လုပ်ငန်းသုံး အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုချက်များ အကြောင်း အသေးစိတ် သိရှိလိုပါက Sundberg နှင့် Melander (2013) တို့၏ စာတမ်းများ အပြင် Croicu နှင့် Sundberg (2015)တို့ပြုစုသည့် စာတမ်းကို ဖတ်ရှုရန် ညွှန်းပါသည်။
- ၄။ ACLED စနစ်က ပြည်တွင်း ပဋိပက္ခများ၊ လူမျိုးရေး ပဋိပက္ခများ၊ နိုင်ငံသားများအပေါ် ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများ၊ အဝေးမှ ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများ၊ အဓိကရုဏ်းများနှင့် ဆန္ဒပြပွဲများစသည့် နိုင်ငံရေး အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စဉ် များကို ပိုမို အာရုံစိုက် လေ့လာသည်။ အာရှတိုက်နှင့် အာဖရိကတိုက်ရှိ နိုင်ငံပေါင်း ၆၀ ကျော်မှ အချက်အလက်များကို ကောက်ယူပြီး အာရှတိုက်နိုင်ငံများအတွက် အချက်အလက်များမှာ ၂၀၁၅ ခုနှစ် အစပိုင်းမှစတင် ကောက်ယူသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ၎င်း၏ စနစ်က ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အချက်အလက်ဖြစ်စဉ်ပေါင်း ၁၀၀,၀၀၀ ကျော် ကောက်ယူ စုဆောင်းပြီးဖြစ်သည်။ အဆိုပါ အချက်အလက်စနစ်၏ ဒီဇိုင်းနှင့် ဖြစ်စဉ်ထည့်သွင်းရာတွင် သတ်မှတ်ထားသည့် စံများ နှင့် လုပ်ငန်းသုံး အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များကို အသေးစိတ်လေ့လာဖတ်ရှုလိုပါက အောက်ပါ ဝဘ်ဆိုဒ်လိပ်စာတွင် ကြည့်ရှု နိုင်ပါသည်။ http://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2016/01/ACLED_Codebook_2016.pdf
- ၅။ UCDP-GED နှင့် ACLED စနစ်များအပြင် အခြား နိုင်ငံတကာနှင့် ဒေသတွင်း အချက်အလက်စနစ်များလည်း ရှိပါသည်။ ACLED စနစ်က ထုတ်ဝေထားသည့် အဓိက ဒေသတွင်း အချက်အလက်စနစ်အများအပြားတွင် လေ့လာချက်ကို အောက်ပါ ဝဘ်ဆိုဒ်လိပ်စာတွင် ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။ <http://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2015/10/Conflict-Datasets-Typology-Overview-Regional1.pdf>
- ၆။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသည့် အတိုကောက်စာလုံး "DSW" ဆိုသည်မှာ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေး စီမံချက်နှင့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်အချက်အလက်စနစ်ကို ရည်ညွှန်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- ၇။ ဒေါ်လာဖြင့် ဖော်ပြသည့် ကိန်းဂဏန်းများအားလုံးသည် (သီးသန့်မှတ်ချက်ဖြင့်မဖော်ပြပါထားပါက) အမေရိကန်ဒေါ်လာ ဖြစ်သည်။
- ၈။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်က စီမံခန့်ခွဲသည့် နိုင်ငံနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေး ရန်ပုံငွေ (State and Peacebuilding Fund -SPF) နှင့် Korea Trust Fund for Economic and Peacebuilding Transitions (KTF) တို့မှ တစ်ဆင့်။
- ၉။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလမှ ၂၀၁၅ ခုနှစ် မေလအထိ ကမ္ဘာ့ဘဏ်က စီမံခန့်ခွဲသည့် Korea Trust Fund for Economic and Peacebuilding Transitions (KTF) တို့မှ တစ်ဆင့် စီမံချက် ရန်ပုံငွေရရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်း တစ်ခုဖြစ်သည့် ဟာဘီဘီစင်တာသည် ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အာရှဖောင်ဒေးရှင်းတို့မှ တစ်ဆင့် ရန်ပုံငွေရရှိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု လေ့လာရေး စီမံချက် (VICIS) ကို ၂၀၁၂ ခုနှစ်မတိုင်မီအထိ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၊ အမေရိကန်အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးအေဂျင်စီ (USAID)၊ ဩစတြေးလျ နိုင်ငံခြားရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးဆိုင်ရာ ဌာန (DFAT) နှင့် နယ်သာလန်သံရုံးတို့က ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ VICIS စနစ်က ကောက်ယူခဲ့သည့် အချက်အလက်များသည် သူ့ကိုဆက်ခံသည့် NVMS စနစ်အတွက် အခြေခံအချက်အလက်များ ဖြစ်လာသည်။
- ၁၀။ အဆိုပါ နည်းလမ်းများကို "ကြိုတင်သတိပေးစနစ်"ဟုလည်းခေါ်လေ့ရှိသည်။ အတိအကျဆိုရလျှင် ကြိုတင်သတိပေးစနစ် များသည် ပဋိပက္ခများနှင့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များနှင့် ပတ်သက်လျှင် ဒေသခံအရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သတင်းအချက်အလက်ချိတ်ဆက်ရယူပြီး အစိုးရနှင့် အခြားအဖွဲ့အစည်းများက တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် သတိပေး အကြောင်းကြားသည့်စနစ်များဖြစ်သည်။

- ၁၁။ Blair ၊ Blattman နှင့် Hartman (2015) တို့၏ စာတမ်းတွင် ၂၄၂ နိုင်ငံမှ အချက်အလက်များကို အခြေခံပြီး လိုက်နာရေးယားနိုင်ငံအတွက် ဖြစ်လာနိုင်သည့် ဒေသဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းနိုင်သော ပုံစံများကို စမ်းသပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်လာနိုင်ခြေရှိသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ် စုစုပေါင်း၏ ၈၈% မှာ မှားယွင်းခဲ့သည်။ ၎င်းတို့၏ ခန့်မှန်းချက် မှန်ကန်နိုင်ခြေမှာ အသုံးပြုသည့်ပုံစံကို မူတည်ပြီး ၃၃% မှ ၅၀% အကြားရှိသည်။
- ၁၂။ ဥပမာ - အိမ်တံခါးများတွင် အဝတ်ဖြူ ချိတ်ထားခြင်းသည် ပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်မည်ဟု သတိပေးခြင်းခြောက်ခြင်း စသည့် ဒေသတွင်း ဓလေ့ထုံးစံများကိုလည်း လက်နက်ကိုင် ပုန်ကန်သူများ အသုံးပြုလေ့ရှိကြောင်း DSW ၏ လေ့လာချက်အရ သိရသည်။ အဆိုပါ လုပ်ရပ်များသည် မကြာမီအချိန်အတွင်း တိုက်ခိုက်မှုများ လုပ်ဆောင်တော့မည်ဟု ကြေညာလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ACLED စနစ်က လူထုချီတက်ပွဲများ၊ တပ်သားသစ် စုဆောင်းရန် စီအားပေးမှုများ၊ ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲများ၊ အဆင့်မြင့်ပုဂ္ဂိုလ်များ ဖမ်းဆီး ထိန်းသိမ်းခံရခြင်း၊ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားနေသည့် အုပ်စုများအကြား အကြမ်းမဖက်နည်းဖြင့် နယ်မြေထိန်းချုပ်မှု လွှဲပြောင်းပေးခြင်း စသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်များကို လည်း စောင့်ကြည့်လေ့လာသည်။
- ၁၃။ NVMS စနစ်အရ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် ၂၀၁၄ ခုနှစ်ကဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှုကြောင့် စုစုပေါင်း လူသေဆုံးမှုများ၏ ၆၀% မှာ ရာဇဝတ်မှုကြောင့်ဖြစ်ပြီး၊ အခြား ၁၅% မှာ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုကြောင့်ဖြစ်သည်။
- ၁၄။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကြီး (၂၀၁၄ ခုနှစ်)က အုပ်စုဖွဲ့ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကို "အုပ်စုတစ်ခု၏ အဖွဲ့ဝင်များ(ယာယီသဘောဖွဲ့စည်းထား သည့် အဖွဲ့ဖြစ်စေ၊ စနစ်တကျ အခိုင်အမာဖြစ်စေ)အဖြစ် မိမိကိုယ်ကိုယ်မိမိ သတ်မှတ်သူများက အခြားလူအုပ်စုတစ်ခု (သို့မဟုတ်) အစုလိုက် လူတစ်ဦးချင်းကို နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး (သို့မဟုတ်) လူမှုရေး ရည်ရွယ်ချက်များ ရရှိစေရန် အကြမ်းဖက်မှုကို လက်နက်သဖွယ်အသုံးပြုခြင်း " ဟု အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုပါသည်။ စာသားအချို့ကို စာရေးသူက သိသာစေရန် ထပ်ဖြည့်ဖော်ပြထားပါသည်။
- ၁၅။ မြောက်မာလဂျာ ဒေသတွင် အသေးစားမြေယာနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုမှ တဖြေးဖြေးကြီးထွားလာပြီး အကြီးစား လူမျိုးရေးစစ်ပွဲများအဖြစ် ရောက်ရှိသွားပုံကို ဆွေးနွေးထားသည်။ Wison (2008)၏ စာတမ်းတွင်ကြည့်ပါ။
- ၁၆။ ကြေးနန်းသတင်းများသည် UCDD/PRIO ၏ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအချက်အလက်စနစ်အတွက် အရေးပါသောသတင်း ရင်းမြစ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ (<http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/search.php>) တွင်ကြည့်ပါ။ Wigmore-Shepherd (2015) ၏ စာတမ်းအရ ACLED စနစ်၏ ဖြစ်စဉ်စုစုပေါင်း၏ သုံးပုံနှစ်ပုံကျော်မှ မီဒီယာသတင်းရင်းမြစ်များမှ ရရှိခြင်း ဖြစ်သည်။ NVMS ၊ DSID နှင့် BCMS စနစ်များသည်လည်း သတင်းစာများကို ၎င်းတို့၏ သတင်းရင်းမြစ်များအတွက် အဓိကရင်းမြစ် အဖြစ်သော်လည်းကောင်း၊ ပူးတွဲရင်းမြစ်အဖြစ်သော်လည်းကောင်း အသုံးပြုကြသည်။
- ၁၇။ Barranco နှင့် Wisler (1999) နှင့် Kalyvas (2004) တို့၏ စာတမ်းများအပါအဝင် မီဒီယာများက မြို့ပြသတင်းများကို ပို၍ ဘက်လိုက် ဖော်ပြလေ့ရှိကြောင်း လေ့လာချက်အတော်များများက တင်ပြထားသည်။ သို့သော် Wigmore-Shepherd (2015)၏ စာတမ်းကမူ အင်တာနက်လွှမ်းမိုးမှု မြင့်မားလာခြင်းနှင့် အွန်လိုင်းစာအုပ်စာတမ်းများ များပြားလာခြင်းကြောင့် အဆိုပါ ဘက်လိုက်မှုမှာ လျော့နည်းသွားသည်ဟု ဆိုသည်။
- ၁၈။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုစောင့်ကြည့်လေ့လာရာတွင် သတင်းမီဒီယာ သတင်းရင်းမြစ်များကို အသုံးပြုခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူး များနှင့် ကန့်သတ်ချက်များအကြောင်း အသေးစိတ်သိလိုပါက Barron နှင့် Sharpe (2005) တို့၏ စာတမ်းကို ညွှန်းပါသည်။
- ၁၉။ Barron နှင့် Sharpe (2005) တို့၏ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံရှိ သတင်းစာများကို လေ့လာချက်အရ ခရိုင်အဆင့် သတင်းစာများသည် လူတစ်ဦးတည်းသေဆုံးသည့် ဖြစ်စဉ်ဖြစ်စေ သတင်းအဖြစ် တင်ပြရန် အခွင့်အလမ်း မြင့်မားစွာ ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။
- ၂၀။ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များနှင့်ပတ်သက်၍ ဤအခန်းအတွက် ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်မှာ ဖြစ်စဉ် ဇာတ်ကြောင်းကိုတင်ပြသည့်ပုံစံဖြင့် ရေးသားထားသည့် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ၏အစီရင်ခံစာများကို ရယူရန် ရည်ညွှန်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ BCMS နှင့် DSW စနစ်များက ရရှိသည့် အစီရင်ခံစာများမှာလည်း သရုပ်ဖော်တင်ပြသည့် ပုံစံဖြင့် ရေးသားထားသည့် အစီရင်ခံစာများဖြစ်ပါသည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များအနေဖြင့် ကုန်ပိတ်ခြင်း ရေးသွင်းထားသော အချက်အလက်များပုံစံဖြင့်လည်း သတင်းအချက်အလက်များ မှုဝေပေးနိုင်သည်။ ဒုတိယပုံစံမှာ သတင်းအချက်အလက်များ ကိုင်တွယ်ဆန်းစစ်ရာတွင် နောက်ထပ်ရှုပ်ထွေးသည့်အဆင့်တစ်ဆင့် ထပ်တိုး လိုက်သကဲ့သို့ဖြစ်သွားမည်။ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ကုန်ပိတ်စနစ်တစ်ခုမှ နောက်တစ်ခုသို့ ပြောင်းလဲ ရယူရန် လိုအပ်လာခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် VIMS စနစ်အတွက် ဖြစ်စဉ်ဇာတ်ကြောင်း တင်ပြသည့် ပုံစံဖြင့် ရေးသားထားသည့် အစီရင်ခံစာမူကြမ်းများက ကုန်ပိတ် ရေးသွင်းပြီး ကိန်းဂဏန်းများ အချုပ်ဖြင့် ဖော်ပြ ထားသည့် အစီရင်ခံစာများထက်ပို၍ တန်ဖိုးရှိပါသည်။
- ၂၁။ ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်ကရရှိသည့် တပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာများတွင် GPS ကိုဩဒိနိတ် အမှတ်များ ထည့်သွင်းထားပြီး အချက်အလက်များဖြစ်သည်။
- ၂၂။ ဤအစီရင်ခံစာအနေအားဖြင့် "အကြောင်းအရင်း" ဆိုသည်မှာ ကျူးလွန်သူအနေဖြင့် အကြမ်းဖက်လုပ်ရပ်ကို လုပ်ဆောင်ရန် ဦးတည်စေခဲ့သည့်ကိစ္စရပ် ဟုဆိုလိုပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံရေးပြိုင်ဆိုင်မှု၊ သဘာဝ အရင်းအမြစ်များ အပေါ် ပြိုင်ဆိုင်မှု၊ သို့မဟုတ် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ တင်းမာမှုများ စသည်တို့ ဖြစ်သည်။ (အခန်း ၅။ ဖြစ်စဉ်များကို ကုန်ပိတ်သတ်မှတ်ခြင်းတွင် ကြည့်ပါ။)
- ၂၃။ BCMS စနစ်၏ ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်စဉ် စုစုပေါင်း၏ ၄၀% မှာ "မဆုံးဖြတ်နိုင်ပါ။"ဟူသော အမျိုးအစားတွင် ထည့်သွင်းထားသည်။ အကြောင်းမှာ ဖိလစ်ပိုင်အမျိုးသားရဲတပ်ဖွဲ့၏ အစီရင်ခံစာများတွင် ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းကို မဖော်ပြထားခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။
- ၂၄။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် အနေအထားမျိုးတွင် ပဋိပက္ခနှင့်ပတ်သက်၍ လူပြောများသည့် အဓိကအကြောင်းအရင်းများ ကသာ ပြဿနာဖြစ်ရသည့် ဒုတိယအကြောင်းအရင်းများ (သို့မဟုတ်) အခြားအကြောင်းအရင်းများအပေါ် လွှမ်းမိုးသွား နိုင်သည်။ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များအနေဖြင့် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုနှင့်ပတ်သက်၍ ဖြစ်ပွားရသည့်အကြောင်းအရင်းကို ရှာမရနိုင်သည့် အခါ လူပြောများသည့် အကြောင်းအရင်းကိုသာ အလွယ်တကူတံဆိပ် တပ်ပေးလိုက်ခြင်းမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းတွင်ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်အတော်များများကို မလေးမွတ်ဆလင်

လက်နက်ကိုင် ပုန်ကန်မှုနှင့် ဆက်စပ်နေသည်ဟု သက်သေအထောက်အထားမရှိသည့်တိုင် ထိုင်းစစ်တပ်က ကောက်ချက်ချ ဖော်ပြ လေ့ရှိကြောင်း DSW စနစ်က တွေ့ရှိရသည်။

- ၂၅။ ဤအခန်းတွင် နိုင်ငံအဆင့်နှင့် ဒေသတွင်းအဆင့် အဖွဲ့အစည်းများကို ဦးစားပေးဖော်ပြထားပါသည်။ အထက်ပါ အခြေ အနေမျိုးတွင် နိုင်ငံတကာ အင်အားစုများက အများအားဖြင့် သတင်းအချက်အလက်ကောက်ယူရာတွင် ဒေသခံ အဖွဲ့အစည်းများအပေါ် အားထား၍ လုပ်ဆောင်လေ့ရှိကြသော်လည်း တူညီသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ဒေသခံ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများကို ဖိနှိပ်ထားခြင်း (သို့မဟုတ်) သတင်းအချက်အလက် ကောက်ယူစုဆောင်းရန် လုပ်ဆောင် ခွင့်မပြုခြင်းစသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် နိုင်ငံတကာ အင်အားစုများကမူ ထို တင်းမာနေသည့် (သို့မဟုတ်) သွားရောက်ရန် လက်လှမ်းမမီသည့် ဒေသအများအပြားကို လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် နယ်ဝန်ထမ်းများ စေလွှတ်နိုင်ခြင်းကြောင့် အဆိုပါ အရေးပေါ် ပဋိပက္ခအခြေအနေမျိုးတွင် ၎င်းအဖွဲ့အစည်းများက အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။
- ၂၆။ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ဖြစ်စဉ်များနှင့်ပတ်သက်၍ မျက်မြင်သက်သေများက တိုက်ရိုက်ပေးပို့လာသည့် အချက်အလက်များကိုကောက်ယူရန် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲထားသော ဝဘ်ဆိုဒ်တွင် Ushahidi ဆော့ဖ်ဝဲကို ထည့်သွင်း အသုံးပြု ခဲ့သည်။ သတင်းပေးပို့ချက်များကို အီးမေးလ် (သို့မဟုတ်) စာတို SMS ဖြင့် လက်ခံယူသည်။ ပြည်သူ့အများ သိသင့်သည့် လုံခြုံရေးအခြေအနေများ၊ ဖြစ်စဉ်များ ဒေသအလိုက်ဖြစ်ပွားမှုများကို ဝဘ်ဆိုဒ်တွင် ဖော်ပြပေးခြင်းကြောင့် ကူညီ ကယ်ဆယ်ရေးအဖွဲ့များအတွက်များစွာအကျိုးရှိခဲ့သည်။ ကင်ညာရွေးကောက်ပွဲအပြီး Ushahidi ဆော့ဖ်ဝဲကို ထည့်သွင်း အသုံးပြု၍ အချက်အလက်ကောက်ယူသည့် စနစ်များများစွာလည်း ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ဥပမာ ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတ နိုင်ငံတွင် ၂၀၀၈ ခုနှစ်က ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် မတည်ငြိမ်မှုများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် အသုံးပြုခြင်း၊ အယ်ဂျာဗီးယား သတင်းဌာနက ဂါဇာဒေသတွင် ဖြစ်ပွားနေသည့် အကြမ်းဖက်မှုများကို ဖြေရာခံနိုင်ရန် အသုံးပြုခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ဆော့ဖ်ဝဲကို နိုင်ငံအများအပြားတွင် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်ရေး၊ အင် တီလိုက်စားမှုသတင်းပို့တိုင်ကြားခြင်း၊ ဥပမာ ဟေတီငလျင်ဘေးကဲ့သို့ သဘာဝဘေးကျရောက်ပြီးနောက် ကူညီကယ်ဆယ်ရေးလုပ်ငန်းများအတွက် အသုံးပြုခြင်း စသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အသုံးပြုကြသည်။ ၂၀၀၉ ခုနှစ်က တကမ္ဘာလုံးတွင်း ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ကြက်ငှက်တုပ်ကွေး ရောဂါနှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်းပေးပို့မှုများအတွက်လည်း အဆိုပါ ဆော့ဖ်ဝဲကို အသုံးပြုခဲ့သည်။
- ၂၇။ "crowdseeding" ဟူသော စကားလုံးကို ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံတွင် ၂၀၀၉ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အတွင်း ပြုလုပ် ခဲ့သည့် Voix des Kivus စီမံချက်မှ စတင်အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါ စီမံချက်ကို နယူးယောက်မြို့၊ ကိုလံဘီယာ တက္ကသိုလ်၊ ကိုလံဘီယာ ဖွံ့ဖြိုးမှုမဟာဗျူဟာစင်တာမှ Macartan Humphreys နှင့် Peter van der Windt တို့က ဦးဆောင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ သုတေသီများသည် South Kivu ဒေသရှိ ရွာနမူနာ ၁၈ ရွာမှ ဒေသခံ သတင်းပေးပို့သူ များကို ရွေးချယ်ခဲ့ကြပြီး ၎င်းတို့ကို မိုဘိုင်းဖုန်း၊ ငွေဖြည့်ကန်နှင့် အသုံးပြုနည်းသင်တန်းများပေးခဲ့သည်။ ဒေသခံ သတင်းပေးပို့သူ များက ကျေးရွာလူထု၏ နေ့စဉ်ဘဝနှင့်ဆက်စပ်နေသည့် ရောဂါဖြစ်ပွားမှု၊ စိုက်ပျိုးသီးနှံများပျက်စီး ဆုံးရှုံးမှု၊ လူရွေ့ပြောင်းမှု နှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များကို မိုဘိုင်းဖုန်း စာတို SMS ဖြင့်ပေးပို့ရမည်ဖြစ်သည်။ Voix des Kivus စီမံချက်က အခမဲ့ ဆော့ဖ်ဝဲ တစ်ခုဖြစ်သည့် FrontlineSMS ကိုလည်း အသုံးပြုခဲ့သည်။ အဆိုပါ စီမံချက်နှင့် ပတ်သက်သည့် အသေးစိတ်ကို အောက်ပါ ဝဘ်ဆိုဒ်တွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။ <http://cu-csds.org/projects/event-mapping-in-congo/>
- ၂၈။ သတင်းအချက်အလက် မှန်/မှန် စစ်ဆေးရာတွင် စီမံချက်အဖွဲ့က ယုံကြည်အားကိုးနိုင်မည့် ဒေသခံ သတင်းပေးပို့သူများ (ဒေသခံ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် လူမှုကူညီရေးအဖွဲ့များ စသည်)စသည့် သမားရိုးကျ နည်းလမ်းများကို အသုံးပြု၍ သတင်းအချက်အလက် စစ်မှန်မှုရှိမရှိ အပြန်အလှန် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါ ဆန်းစစ်အတည်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကြောင့် ကုန်ကျစရိတ်များ၊ အချိန်နှောင့်နှေးမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်မည်ဖြစ်ရာ က Crowdsourcing ၏ မူလအားသာချက်များဖြစ်သည့် သတင်းအချက်အလက်ကောက်ယူရာတွင် အချိန်မြန်ဆန်မှု၊ ကုန်ကျစရိတ် သက်သာမှုများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက ဆန့်ကျင်ဘက်ရလဒ်ကဲ့သို့ ဖြစ်နေပြန်သည်။
- ၂၉။ မတူညီသော သတင်းရင်းမြစ် (မီဒီယာ၊ အစိုးရ၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း စသည်)အသီးသီးတို့၏ သတင်းတင်ပြမှုဆိုင်ရာ အားနည်းချက်နှင့် သတင်းတင်ပြမှုအဆင့် (နိုင်ငံတကာအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့်နှင့် ဒေသ အဆင့် စသည်) တို့နှင့် ပတ်သက် သည့် အသေးစိတ်လေ့လာဆန်းစစ်ချက်ကို လေ့လာလိုပါက Wigmore-Shepherd (2015) ၏ စာတမ်းကို ညွှန်းပါသည်။ ထိုစာတမ်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာရုစောင့်မှု ပဋိပက္ခသတင်းတင်ပြသည့်အခါ ဖြစ်နိုင်သည့် လွှမ်းမိုးမှုများ - ဥပမာ သတင်းလွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ဒီမိုကရေစီရင့်ကျက်မှုအဆင့် တို့အကြောင်းကိုလည်း ဆွေးနွေးထားသည်။
- ၃၀။ အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုပုံစံနှင့် ဖြစ်ပွားစေရန် စေ့ဆော်မှု (သို့မဟုတ်) အကြောင်းတရားများ ကိုခွဲခြားလေ့လာခြင်းအားဖြင့် လေ့လာဆန်းစစ်မှုအတွက် အကျိုးရှိနိုင်ပါသည်။ (အပိုဒ်ခွဲ ၅.၃.၂။ ဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပွားရသည့် အကြောင်းအရင်းများဆိုင်ရာ ကိန်းရှင်များတွင် ကြည့်ပါ။)အကြမ်းဖက်ပါဒ်ကို ဖွင့်ဆိုသည့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်အတော်များများသည် အကြမ်းဖက်မှု ပုံစံနှင့် စေ့ဆော်မှုတို့ကို ပူးတွဲထားသည့် စံသတ်မှတ်ချက်ဖြင့် ဖွင့်ဆိုထားခြင်းကြောင့် ရှုပ်ထွေးမှုများ သိသာစွာ ဖြစ်နိုင် သည်။ <http://thediplomat.com/2016/01/who-is-a-terrorist-lessons-from-thailand-and-the-philippines/> တွင် ကြည့်ပါ။
- ၃၁။ အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားစာရင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် ဥပမာများအတွက် NCMS ၊ DSID နှင့် BCMS တို့၏ ကုန်ပတ်စာရင်းကို နောက်ဆက်တွဲ ဇယား ၅.၁၊ ၅.၂ နှင့် ၅.၃ အသီးသီးတွင်ဖော်ပြထားပါသည်။ နောက်ဆက်တွဲ ဇယားများ အားလုံးကို အောက်ဖော်ပြပါ ဝဘ်ဆိုဒ်လိပ်စာမှတစ်ဆင့် လေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်- <http://www.asiafoundation.org/tag/violence-monitoring>
- ၃၂။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် အစိုးရကသော်လည်းကောင်း၊ စနစ်တကျ မဖွဲ့စည်းထားသည့် အုပ်စုများက သော်လည်းကောင်း ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုများကိုလည်း "အုပ်စုဖွဲ့ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု" အဖြစ် တစ်ခါတစ်ရံ ကျဉ်းမြောင်းစွာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုတတ်ကြသည်။ (ဥပမာ - <http://www.hsr.org/our-work/securitystats/Organized-Violence.aspx>) ။ ဤကုန်ပတ်စာရင်းတွင် "တိုက်ပွဲ" ၊ "အရပ်သားများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု" ၊ "အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှု" သို့မဟုတ် "အရေးမှကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက် တိုက်ခိုက်မှု" စသည့် ဖြစ်စဉ် များကသာ ဤအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့် အလိုအလျောက် ကိုက်ညီနိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ အစိုးရနှင့် စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်း ထားသည့် အုပ်စုများ ပါဝင်သည့် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များဖြစ်ပါက အခြား အကြမ်းဖက် ဖြစ်စဉ်အမျိုးအစားများသည်

“အုပ်စုဖွဲ့ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှု” အောက်တွင် အကျုံးဝင်နိုင်သည်။

- ၃၃။ ဤစာအုပ်တွင် အသုံးပြုထားသည့် အသေးစားနှင့် အပေါ့စား လက်နက်များနှင့် ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီး၏ “တရားမဝင် အသေးစားနှင့် အပေါ့စားလက်နက်များကို အစိုးရများက နောက်ကြောင်း ခြေရာခံခြင်း၊ ရှာဖွေဖော်ထုတ်ခြင်း လုပ်ငန်းများ အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ တိကျခိုင်မာစွာ လုပ်ဆောင်နိုင်ရေးအတွက် ချမှတ်ထားသည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ” မှ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များကို အသုံးပြုထားပါသည်။ (အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ခြေရာခံခြင်း နည်းလမ်း- ITI) အကြောင်းကို အောက်ပါ ဝဘ်ဆိုဒ်လိပ်စာတွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။ <http://www.unodc.org/documents/organized-crime/Firearms/ITI.pdf>
- ၃၄။ ဤသတင်းအချက်အလက်အမျိုးအစားနှင့်ပတ်သက်၍ စနစ်တစ်ခုနှင့် တစ်ခုအကြား နာမည်အခေါ်အဝေါ် ကွဲပြားနိုင် ပါသည်။ DSW နှင့် BCMS က “အကြောင်းအရင်း”ဟု ခေါ်ပြီး NVMS ကမူ “အကြမ်းဖက်မှုအမျိုးအစား” ဟုခေါ်သည်။
- ၃၅။ အကြောင်းအရင်းအမျိုးအစားစာရင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် ဥပမာများအတွက် NCMS ၊ DSID နှင့် BCMS တို့၏ ကုဒ်နံပါတ်စာရင်းကို နောက်ဆက်တွဲ ဇယား ၅.၁၊ ၅.၂ နှင့် ၅.၃ အသီးသီးတွင်ဖော်ပြထားပါသည်။ နောက်ဆက်တွဲ ဇယားများ အားလုံးကို အောက်ဖော်ပြပါ ဝဘ်ဆိုဒ်လိပ်စာမှတစ်ဆင့် လေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်- <http://www.asiafoundation.org/tag/violence-monitoring>
- ၃၆။ ဥပစာလပဋိပက္ခအချက်အလက်အစီအစဉ် (UCDP) က လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ ဖြစ်စဉ်များကို အဓိကအကြောင်းအရာအဖြစ် အာရုံစိုက် စောင့်ကြည့်သော်လည်း ACLED အတွက် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဖြစ်စဉ်များသည် ၎င်းအာရုံစိုက်လေ့လာသည့် အကြောင်းအရာများထဲမှ တစ်ခုသာဖြစ်သည်။ ဂျီနီဗာကြေညာချက်က အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုကြောင့် သေဆုံးမှုများကို အောက်ပါအတိုင်းခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသည်- (က) လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ (ခ) ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ကျူးလွန်သည့် လူသတ်မှု (ဂ) မရည်ရွယ်ဘဲ ဖြစ်သွားသည့် လူသတ်မှု (ဃ) တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း သေဆုံးမှုများ စသည်တို့ဖြစ်သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ စီးပွားရေးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့ (OECD) ကမူ လူသတ်မှုကြောင့် လူသေဆုံးမှု များကို လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကြောင့် သေဆုံးမှုများထဲမှ ဖယ်ထုတ်ထားသည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကို အခြား အမျိုးအစားများထဲမှ ဖယ်ထုတ်ထားခြင်းအားဖြင့် VIMS စနစ်ကို အခြား အချက်အလက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်စေမည်ဖြစ်သည်။
- ၃၇။ NCMS ၊ DSID နှင့် BCMS တို့၏ ဆက်စပ်အဖွဲ့အစည်းများဆိုင်ရာ ကုဒ်နံပါတ်စာရင်းတွင် မတူညီသည့် အဖွဲ့အစည်း အရေအတွက် (၁၈) ခုမှ (၄၃) ခုထိ ရွေးချယ်နိုင်သည်။
- ၃၈။ DSIS အချက်အလက်များတွင် ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သူများနှင့် ပတ်သက်သည့် ကိုယ်ရေးအချက်များ များစွာ ပါဝင် သောကြောင့် ထိုအချက်အလက်များကို ဆုန်ခလာ မင်းသား တက္ကသိုလ်၏ အခြား သီးသန့်အချက်အလက် စနစ် တစ်ခုဖြစ်သည့် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးစင်တာနှင့် အပြန်အလှန် ဖလှယ်ကြသည်။ ထိုင်းတောင်ပိုင်း ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးစင်တာ၏ အချက်အလက်စနစ်သည် နှစ်နာကြေးပေးရန် အကျုံးဝင်သည့် ထိခိုက်ခံစားရသူများကို အစိုးရ၏ အချက်အလက်များနှင့် တိုက်ဆိုင်ပြီး ဆန်းစစ်အတည်ပြုရန် အသုံးပြုသည်။
- ၃၉။ NVMS စနစ်ကမူ ဆေးရုံတွင် ကုသမှုခံယူရန် လိုအပ်သည့် ထိခိုက်ဒဏ်ရာရမှုကိုသာ ကောက်ယူသည်။
- ၄၀။ ဥပမာ- DSW မှ ရေးသားပြုစုထားသည့် ထိုင်းတောင်ပိုင်း ပဋိပက္ခအခြေအနေ အစီရင်ခံစာ ကိုကြည့်ပါ။ <http://deepsouthwatch.org/dsid>
- ၄၁။ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ထိုင်းတောင်ပိုင်းပဋိပက္ခစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်၏ ဝဘ်ဆိုဒ်ကို လစဉ် ပျမ်းမျှလာရောက် ကြည့်ရှုသူဦးရေမှာ ၂၅၀၀၀ ခန့်ရှိပါသည်။ မလေး-မွတ်ဆလင် သူပုန်များနှင့် ISIS ကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာ အကြမ်းဖက် အဖွဲ့အစည်းများအကြား ဆက်စပ်မှု ကိုစုံစမ်းဖော်ထုတ်ရေးသားထားသည့် သတင်းဆောင်းပါးတစ်ပုဒ်ကြောင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် လာရောက်ကြည့်ရှုသူပေါင်း ၁၄၇၀၀၀ ကျော်ထိ အမြင့်ဆုံးရှိခဲ့သည်။
- ၄၂။ အောက်ဖော်ပြပါအချက်များသည် ဒီမိုကရေစီအစိုးရတစ်ရပ်အနေဖြင့် ယူဆဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အာဏာရှင်အစိုးရ တစ်ရပ်အောက်တွင် အခြားသော မဟာဗျူဟာများလည်း လိုအပ်ကောင်းလိုအပ်နိုင်မည် (သို့မဟုတ်) လုံးဝ ထိတွေ့ ဆက်ဆံမှု မပြုလုပ်ခြင်းကလည်း ပို၍သင့်လျော်နိုင်သည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ACLED (2015) "Select Publically Available Conflict and Violence Datasets - Regional Typology Overview". <http://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2015/10/Conflict-Datasets-Typology-Overview-Regional1.pdf>
- ACMU (2008) Aceh Conflict Monitoring Update (2006-2008) http://www.worldbank.org/en/country/indonesia/research/all?qterm=&teratopic_exact=Public+Sector+Development&docty_exact=Newsletter
- Barranco, José and Dominique Wisler (1999) "Validity and Systematicity of Newspaper Data in Event Analysis". *European Sociological Review* 15 (3): 301-322. <http://esr.oxfordjournals.org/content/15/3/301.short>
- Barron, Patrick and Joanne Sharp (2005) Counting conflicts - using newspaper reports to understand violence in Indonesia. Social development papers. Conflict Prevention and Reconstruction Series. no. CPR 25. Washington, DC: World Bank. <http://documents.worldbank.org/curated/en/2005/05/5817871/counting-conflicts-using-newspaper-reports-understand-violence-indonesia>
- Barron, Patrick, Anders Engvall, and Adrian Morel (2016) "Understanding Subnational Violence in Southeast Asia: The Contribution of Violent Incidents Monitoring Systems", San Francisco: The Asia Foundation (in press)
- Blair, Robert, Christopher Blattman, and Alexandra Hartman (April 2015) "Predicting Local Violence" http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2497153
- Croicu, Mihai and Ralph Sundberg (2015) "UCDP GED Codebook version 4.0", Department of Peace and Conflict Research. Uppsala: Uppsala University.
- Geneva Declaration Secretariat (2006) "The Geneva Declaration on Armed Violence and Development". <http://www.genevadeclaration.org/fileadmin/docs/GD-Declaration-091020-EN.pdf>
- Geneva Declaration Secretariat(2015) "Methodological Annexe of the Global Burden of Armed Violence 2015: Every Body Counts". Draft. <http://www.genevadeclaration.org/fileadmin/docs/GBAV3/GBAV3-Methodological-Annexe.pdf>
- Human Security Report Project (2010) "Organized violence". Burnaby, Canada: Simon Fraser University. <http://www.hsrgroup.org/our-work/security-stats/Organized-Violence.aspx>
- Kalyvas, Stathis (2004) "The Urban Bias in Research on Civil Wars." *Security Studies*. 13:3, 1-3.
- Kalyvas, Stathis(2006) *The Logic of Violence in Civil War*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press. <http://www.cambridge.org/us/academic/subjects/politics-international-relations/comparative-politics/logic-violence-civil-war>
- Krug, Etienne, Linda Dahlberg, James Mercy, Anthony Zwi, and Rafael Lozano (2002) "World report on violence and health", Geneva: World Health Organization. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/
- Parks, Tom, Colletta, Oppenheim (2013) "The Contested Corners of Asia: Subnational Conflict and International Development Assistance". San Francisco: The Asia Foundation. <http://asiafoundation.org/publications/pdf/1226>
- Raleigh, Clionadh, Andrew Linke, Håvard Hegre, and Joakim Karlsen (2010) "Introducing ACLEDArmed Conflict Location and Event Data". *Journal of Peace Research* 47(5) 651-660.
- Raleigh, Clionadh and Caitriona Dowd (2016) "Armed Conflict Location and Event Data Project (ACLED) Codebook" .2016. http://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2016/01/ACLED_Codebook_2016.pdf

Straus, Scott (2012) "Wars do end! Changing patterns of political violence in Sub-Saharan Africa", *African Affairs*. March 2012 pp 179-201. <http://users.polisci.wisc.edu/straus/Straus%20Wars%20Do%20End%202012.pdf>

Sundberg, Ralph, and Erik Melander (2013) "Introducing the UCDP Georeferenced Event Dataset", *Journal of Peace Research* vol.50. 523-532. <http://jpr.sagepub.com/content/50/4/523.full.pdf+html>

UCDP (2016) "Uppsala Conflict Data Program Georeferenced Events Dataset" (UCDP-GED). <http://ucdp.uu.se/ged/>

UN (2005) "International Instrument to Enable States to Identify and Trace, in a Timely and Reliable Manner, Illicit Small Arms and Light Weapons". New York: United Nations. http://www.poa-iss.org/InternationalTracing/ITI_English.pdf

UNODC (2014) "Global Study Homicide 2013: Trends/Contexts/Data." Vienna. United Nations Office on Drugs and Crime. http://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf

UN Women (2000) "Women and Armed Conflict". New York: United Nations <http://www.un.org/womenwatch/daw/followup/session/presskit/fs5.htm>

Van der Windt, Peter, and Macartan Humphreys (2012) "Voix des Kivus: Reflections on a Crowdsourcing Approach to Conflict Event Data Gathering". Columbia Center for Development Strategies. New York: Columbia University. <http://cu-csds.org/wp-content/uploads/2012/07/Voix-des-Kivus-UBC.pdf>

Varshney, Ashutosh, Mohammad Tadjoeeddin, and Rizal Panggabean (2010). "Patterns of Collective Violence in Indonesia" in Ashutosh Varshney (ed.) *Collective Violence in Indonesia*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, pp. 19–50.

Voix des Kivus (2011) "Event Mapping in Congo. 2009-2011". Columbia Center for Development Strategies. New York: Columbia University. <http://cu-csds.org/projects/event-mapping-in-congo/>

WHO (2002) "World Report on Violence and Health – Summary". Geneva: World Health Organization. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf

WHO (2014) "Global Status Report on Violence Prevention 2014" Geneva: World Health Organization. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/en/

Wigmore-Shepherd, Daniel (2015) "Reporting Sources". ACLED Working Paper 5. Armed Conflict and Event Location Data Project. http://www.acledata.com/wp-content/uploads/2015/04/ACLED_Reporting-Sources-Working-Paper-No.-5_2015.pdf

Wilson, Chris (2008) *Ethno-religious violence in Indonesia: from soil to God*, London and New York: Routledge Contemporary Southeast Asia. <http://www.amazon.com/Ethno-Religious-Violence-Indonesia-Routledge-Contemporary/dp/0415502004>

VIMS

VIOLENT INCIDENTS MONITORING SYSTEMS: A METHOD TOOLKIT

အကြမ်းဖက်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်

စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးစနစ်တစ်ခုကို လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ

အာရှဖောင်ဒေးရှင်း (The Asia Foundation) သည် အကျိုးအမြတ်မယူသည့် နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့အစည်း တစ်ခုဖြစ်ပြီး အရှိန်အဟုန်ဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်နေသည့် အာရှဒေသနေပြည်သူများ၏ လူနေမှုဘဝမြှင့်တင်ရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ဆယ်စုနှစ် ခြောက်ခုကြာ ကာလအတွင်း ရရှိထားသည့် လုပ်ငန်းနှင့် ဒေသတွင်း အတွေ့အကြုံများ အပေါ် အခြေခံ၍ ၂၁ ရာစုတွင် အာရှဒေသတွင်း တွေ့ကြုံနေရသည့် စိန်ခေါ်မှုများကို ရင်ဆိုင်ရာတွင် စီမံအုပ်ချုပ်မှုနှင့် ဥပဒေ အားကောင်းစေရေး၊ စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရေး၊ အမျိုးသမီး စွမ်းဆောင်ရည် မြင့်မားရေး၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်အရေးနှင့် ဒေသတွင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုမြှင့်တင်ရေးတို့အတွက် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ပေးလျက် ရှိပါသည်။

အာရှနှင့် အခြားသောဒေသများတွင် ပဋိပက္ခနှင့် အကြမ်းဖက်ခြင်းတို့အပေါ် နားလည်သဘောပေါက်ရန်နှင့် ကောင်းမွန်စွာတုံ့ပြန်နိုင်ရန် အရည်အသွေး ပိုမိုကောင်းမွန်သော ဒေတာများ လိုအပ်ပါသည်။ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ရည်မှန်းချက်များမှ ချမှတ်ထားသော အကြမ်းဖက်မှု လျော့ချရေးပန်းတိုင်ကို ရောက်ရှိရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး တိုးတက်မှုများ ရှိမရှိ စောင့်ကြည့်လေ့လာရန်လည်း လိုအပ်မည် ဖြစ်သည်။ ဖောင်ဒေးရှင်းသည် အာရှဒေသတွင်းက ပိုင်ဆိုင်ပြီး ဒေသတွင်းမှာပင် လည်ပတ်လုပ်ဆောင်နေသည့် အကြမ်းဖက်ခြင်း လေ့လာစောင့်ကြည့်မှု စနစ်ကို ပံ့ပိုးထောက်ပံ့နေပါသည်။ "VIMS: A Method Toolkit" သည် ထိုစနစ်မျိုးကို တည်ဆောက်ရန် နည်းလမ်းများ ညွှန်ကြားပေးနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ တွဲဖက်စာအုပ်ဖြစ်သော "အရှေ့တောင်အာရှတွင်းရှိ အကြမ်းဖက်ခြင်း ဖြစ်ရပ်များအပေါ် နားလည်သဘောပေါက်ခြင်း - VIMS ၏ ကူညီဖြေရှင်းပေးနိုင်မှု" တွင် ၎င်းစနစ်များသည် အကြမ်းဖက်ခြင်း ဘာသာရပ်နှင့် သက်ဆိုင်သော သုတေသနပြုခြင်း ကို မည်ကဲ့သို့ ကူညီပံ့ပိုးပေးနိုင်ကြောင်း မီးမောင်းထိုး ဖော်ပြထားသည်။

